

T.C.
GALATASARAY ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
KAMU HUKUKU ANABİLİM DALI

KADIN SIĞINAKLARININ HUKUKİ
VE
SOSYOLOJİK AÇIDAN İNCELENMESİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Bilge BATUR

Tez Danışmanı: Prof. Dr. Zeynep Özlem ÜSKÜL ENGİN

HAZİRAN 2025

**T.C.
GALATASARAY ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
KAMU HUKUKU ANABİLİM DALI**

**KADIN SIĞINAKLARININ HUKUKİ
VE
SOSYOLOJİK AÇIDAN İNCELENMESİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Bilge BATUR

**Tez Savunma Jürisi: Prof. Dr. Zeynep Özlem ÜSKÜL ENGİN (Tez Danışmanı)
Doç. Dr. Birden GÜNGÖREN BULGAN
Doç. Dr. Ülker YÜKSELBABA**

HAZİRAN 2025

ÖNSÖZ

Kadına yönelik şiddet, Türkiye'nin en ciddi toplumsal sorunlarından biridir. Bu şiddetin önlenmesinde kadın sığınakları önemli bir rol üstlenmektedir. Kadın sığınakları, ikinci dalga feminizmin bir kazanımı olarak ortaya çıkmış; tarihsel süreçte yapılan düzenlemelerle kurumsallaşmıştır.

Günümüzde kamuya bağlı devlet sığınaklarının sayısı her geçen gün artarken, bu yapıların hukuki işleyişi merak edilen bir alan haline gelmiştir. Bu doğrultuda, bu tezde Türkiye'de devlete bağlı kadın sığınaklarının kurulmaya başlandığı tarihten günümüze kadar yapılan yasal düzenlemelerin karşılaştırmalı analizi yapılmaktadır. Çalışmanın temel amacı, mevcut hukuki çerçevenin tarihsel gelişimini ortaya koyarak, kadın sığınaklarının çıkış amacıyla ne derece örtüştüğünü irdelemektir.

Tez süreci boyunca desteğini ve bilgisini esirgemeyen; her aşamada motivasyonumu artıran danışmanım Prof. Dr. Zeynep Özlem Üskül Engin'e en içten teşekkürlerimi sunarım.

Şiddetsiz bir dünyaya katkıda bulunabilmek umuduyla...

İÇİNDEKİLER

Önsöz.....	i
İçindekiler.....	ii
Kısaltmalar.....	vi
Résumé.....	viii
Abstract.....	x
Özet.....	xii
GİRİŞ	1
I.KADIN SĞINAKLARININ İDEOLOJİK ARKA PLANI VE TARİHSEL GELİŞİMİ.....	4
A. Cinsiyet ve Şiddet.....	4
1. Cinsiyet ve Toplumsal Cinsiyet Kavramları.....	5
2. Ataerkil/ Patriyarkal Sistem.....	7
3. Kadına Yönelik Şiddet.....	11
a. Sosyal Öğrenme Kuramı.....	14
b. Güç veya Kaynak Kuramı.....	14
c. Ekolojik Kuram.....	15
d. Feminist Kuram.....	15
B. Feminist Hareket ve Sığınak Talebinin Ortaya Çıkışı.....	16
1. Feminist Hareket.....	17
a. Birinci Dalga Feminizm.....	19
i. Birinci Dalga Feminizmin Osmanlı ve Genç Cumhuriyetteki Görünümü.....	21
b. İkinci Dalga Feminizm.....	23

i.Liberal Feminizm.....	25
ii.Radikal Feminizm.....	26
iii.Marksist Feminizm.....	28
iv.Sosyalist Feminizm.....	28
c. Üçüncü Dalga Feminizm.....	30
d. Dördüncü Dalga Feminizm.....	31
2. Kadın Sığınaklarının Tarihsel Gelişimi.....	34
a. Dünya’da Kadın Sığınakları.....	35
i.İngiltere.....	36
ii.Amerika.....	37
iii.Kanada.....	37
iv.Avustralya.....	37
v.Japonya.....	38
vi.Avusturya.....	38
vii.Almanya.....	38
viii.Norveç ve İsveç.....	39
ix.Hollanda.....	39
x.Osmanlı İmparatorluğu.....	40
b. Sığınaklara İlişkin Uluslararası İşbirliği.....	40
c. Türkiye’de Kadın Sığınaklarının Tarihsel Gelişimi.....	42
i.Dayağa Karşı Kampanya.....	43
ii.Feminist Haftasonu ve Mor İğne Kampanyası.....	44
iii.Kadın Sığınaklarının Ortaya Çıkışı.....	45
II.KADINA KARŞI ŞİDDETLE MÜCADELEDE HUKUKİ DÜZENLEMELER VE KADIN SIĞINAKLARININ HUKUKİ ÇERÇEVESİ.....	50
A. Kadına Karşı Şiddetle Mücadele Konusundaki Hukuki Düzenlemeler.....	50
1. Kadına Karşı Şiddetle Mücadelede İç Hukuk.....	52
a. Anayasa.....	52

b.	Türk Medeni Kanunu.....	53
c.	Türk Ceza Kanunu.....	54
d.	6284 Sayılı Ailenin Korunması ve Kadına Yönelik Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun.....	56
e.	“Çocuk ve Kadına Yönelik Şiddet Hareketleri ile Töre ve Namus Cinayetlerinin Önlenmesi için Alınacak Tedbirler” konulu 2006/17 sayılı Başbakanlık Genelgesi.....	58
2.	Kadına Karşı Şiddetle Mücadelede Uluslararası Düzenlemeler.....	60
a.	CEDAW.....	61
b.	İstanbul Sözleşmesi.....	62
3.	Şiddet Mağduru Kadının Başvurabileceği Yollar.....	63
a.	Alo 183 Sosyal Destek Hattı.....	64
b.	ŞÖNİM.....	64
B.	Kadın Sığınaklarının Hukuki Çerçevesi.....	67
1.	5393 Sayılı Belediye Kanunu.....	68
2.	5302 sayılı İl Özel İdaresi Kanunu.....	68
3.	5216 Sayılı Büyükşehir Belediyesi Kanunu.....	68
4.	633 sayılı Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname.....	69
5.	Kadın Konukevlerinin Açılması ve İşletilmesi Hakkında Yönetmelik.....	70
6.	Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumuna Bağlı Kadın Konukevleri Yönetmeliği.....	70
7.	Kadın Misafirhanelerinin Kuruluşu ve İşleyişine Dair Yönetmelik.....	71
8.	Özel Hukuk Tüzel Kişileri ile Kamu Kurum ve Kuruluşlarınca Açılan Kadın Konukevleri Yönetmeliği.....	72
III.	KADIN SİĞİNAKLARINA İLİŞKİN YASAL DÜZENLEMELERİN KARŞILAŞTIRMALI ANALİZİ.....	74
A.	Kadın Misafirhanelerinin Kuruluşu ve İşleyişine Dair Yönetmelik.....	78
B.	Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumuna Bağlı Kadın Konukevleri Yönetmeliği.....	83

C. Kadın Konukevlerinin Açılması ve İşletilmesi Hakkında Yönetmelik.....	92
1. Tarihsel Süreç ve İdeolojik Arka Plan.....	98
a. 2000’li Yıllarda Türkiye’de Kadın Hareketi.....	99
b. Nahide Opuz Kararından İstanbul Sözleşmesi’ne Giden Süreç....	100
D. Yönetmeliklerin Karşılaştırmalı Analizi.....	103
1. Hukuki Dayanak ve Bağlı Oldukları Kurum Yönünden.....	104
2. Yönetmeliklerde Kullanılan Kavramlar Yönünden.....	106
3. Sığınağa Başvuru Süreci ve Sonrasında İstenen Belgeler Yönünden.....	109
4. Sığınağa Kabul Edilen Kişiler Yönünden.....	112
5. Sığınakta Kalış Süresi Yönünden.....	117
6. Sığınakta Sağlanan İmkanlar Yönünden.....	119
7. Sığınaktaki Kurallar Yönünden.....	123
SONUÇ.....	126
KAYNAKÇA.....	129
EK 1: CİMER BAŞVURUSU VE CEVABI.....	143
ÖZGEÇMİŞ.....	145
TEZ ONAY SAYFASI.....	146

KISALTMALAR

ABD	: Amerika Birleşik Devletleri
AİHM	: Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi
AYM	: Anayasa Mahkemesi
BM	: Birleşmiş Milletler
CEDAW	: Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi
İstanbul Sözleşmesi:	Kadına Yönelik Şiddet ve Aile İçi Şiddetin Önlenmesi ve Bunlarla Mücadeleye Dair Avrupa Konseyi Sözleşmesi
KHK	: Kanun Hükmünde Kararname
KİHEP	: Kadının İnsan Hakları Eğitimi Programı
KSGM	: Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü
Mor Çatı	: Mor Çatı Kadın Sığınağı Vakfı
NOW	: National Organization of Women
s.	: Sayfa
SFK	: Sosyalist Feminist Kolektif
SHÇEK	: Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu
ŞÖNİM	: Şiddet Önleme ve İzleme Merkezi
TBMM	: Türkiye Büyük Millet Meclisi
TCK	: Türk Ceza Kanunu
TDK	: Türk Dil Kurumu
TMK	: Türk Medeni Kanunu
t.y.	: Tarih yok
UK	: United Kingdom
YAZKO	: Sınırlı Sorumlu Yazar ve Çevirmenler Yayın Üretim Kooperatifi
WAVE	: Women Against Violence Europe

6284 Sayılı Kanun : 6284 Sayılı Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun

4320 Sayılı Kanun : 4320 sayılı Ailenin Korunmasına Dair Kanun

Université	: Université de Galatasaray
Institut	: Institut des Sciences Sociales
Département	: Philosophie et Sociologie du Droit
Programme	: Droit Public
Directeur de recherche	: Prof. Dr. Zeynep Özlem Üskül Engin
Diplôme sollicité- Date	: DEA –Juin 2025

RÉSUMÉ

Un examen juridique et sociologique des maisons d'accueil pour femmes

Bilge Batur

La violence à l'égard des femmes a été rendue visible par le mouvement féministe de la deuxième vague. En conséquence, les États ont été obligés de lutter contre la violence. L'une de ces obligations est l'ouverture et le fonctionnement de refuges pour femmes. Bien qu'il existe certaines institutions dont le fonctionnement est similaire à celui des refuges pour femmes actuels dans le processus historique, les premiers exemples de refuges au sens moderne sont apparus dans les années 1970. En Turquie, le premier refuge pour femmes a été ouvert en 1990. Avec la campagne contre les coups lancée en 1987, la lutte du mouvement des femmes contre la violence s'est poursuivie par des demandes de refuges. Les premiers refuges ont été ouverts par les municipalités de Şişli et de Bakırköy, mais le premier refuge pour femmes affilié à l'Agence des services sociaux et de la protection de l'enfance a également été créé la même année. Les premiers refuges indépendants pour femmes en Turquie ont été créés en 1993 par la Fondation de solidarité des femmes d'Altındağ et la Fondation des refuges pour femmes de Mor Çatı.

La première réglementation légale sur les refuges pour femmes en Turquie a été le règlement de 1991 sur l'établissement et le fonctionnement des maisons d'hôtes pour femmes. Il a été suivi par le règlement de 1998 sur les maisons d'accueil pour femmes affiliées à l'Agence des services sociaux et de la protection de l'enfance. Ces deux règlements régissent les foyers affiliés à l'Agence des services sociaux et de la protection de l'enfance. En 2011, avec la création du ministère de la famille et des politiques sociales, ces foyers ont été affiliés au ministère. En 2013, le règlement sur l'ouverture et le fonctionnement des maisons d'hôtes pour femmes a été publié et le règlement de 1998 a été abrogé.

Les règlements ont des dispositions similaires ainsi que des dispositions différentes. Si ces dispositions donnent des indications sur le contexte historique et idéologique de la période au cours de laquelle les règlements ont été adoptés, elles donnent également un aperçu de la manière dont la violence à l'égard des femmes et le phénomène des femmes sont traités.

Tous les règlements fixent une durée maximale de séjour. Les milieux féministes estiment que cette situation est incompatible avec l'objectif de l'émergence des centres d'hébergement. Alors que le règlement de 1991 mettait l'accent sur « l'intégrité de la famille », cet accent a

diminué en 1998 et, en 2013, il est clairement indiqué que la médiation entre l'auteur et la victime de la violence est interdite. Le règlement de 1991 ne contient aucune règle sur les centres d'hébergement. Les règlements de 1998 et 2013 contiennent certaines règles et mesures de sécurité qui peuvent être considérées comme contraires aux principes féministes. En outre, contrairement à d'autres lois, le règlement de 1991 ne prévoit aucune règle concernant les enfants des femmes qui seront admis dans le refuge, alors que les autres règlements contiennent certaines règles en fonction de l'âge et du sexe des enfants. Le règlement actuel, daté de 2013, qui est beaucoup plus détaillé que les lois précédentes, inclut le concept de genre et mentionne dans son libellé qu'il a une approche orientée vers les femmes.

L'analyse thématique permet d'affirmer que le règlement de 2013 est plus conforme aux principes féministes que les règlements précédents. À cet égard, on peut dire que, bien que le règlement actuel reflète certains progrès aux yeux de la loi, il accroît le contrôle sur les femmes par le biais de règles et de mesures de sécurité, et il catégorise et uniformise les femmes admises dans le refuge. Le fait que la durée du séjour soit liée à une période de temps supérieure fait craindre que les femmes ne disposent pas de l'espace nécessaire pour s'émanciper et se réaliser. Dans ce contexte, on peut dire que la réglementation actuelle présente également des lacunes dans le cadre de la perspective féministe.

Mots-Clés: refuge, la femme, féminisme, violence, réglementation

University	: Galatasaray University
Institute	: Institute of Social Sciences
Scientific departement	: Philosophy and Sociology of Law
Programme	: Public Law
Supervisor	: Prof. Dr. Zeynep Özlem Üskül Engin
Degree Awarded and date	: LLM –June 2025

ABSTRACT

A Legal and Sociological Examination of Women’s Shelters

Bilge Batur

Violence against women was made visible by the second wave feminist movement. As a result, states have been obliged to combat violence. One of these obligations is the opening and operation of women's shelters. Although there are certain institutions with similar functioning to the current women's shelters in the historical process, the first examples of shelters in the modern sense are encountered in the 1970s. In Turkey, the first women's shelter was opened in 1990. With the Campaign Against Beatings launched in 1987, the women's movement's struggle against violence continued with demands for shelters. While the first shelters were opened by Şişli and Bakırköy municipalities, the first women's shelter affiliated to the Social Services and Child Protection Agency was established in the same year. Turkey's first independent women's shelters were established in 1993 by Altındağ Women's Solidarity Foundation and Mor Çatı Women's Shelter Foundation.

The first legal regulation on shelters in Turkey was the 1991 Regulation on the Establishment and Functioning of Women's Guesthouses. This was followed by the 1998 Regulation on Women's Guesthouses under the Social Services and Child Protection Agency. Both regulations regulate shelters affiliated to the Social Services and Child Protection Agency. In 2011, with the establishment of the Ministry of Family and Social Policies, these shelters were affiliated to the ministry. In 2013, the Regulation on the Opening and Operation of Women's Guesthouses was issued and the 1998 regulation was repealed.

The regulations have similar provisions as well as different provisions. These provisions provide clues to the historical and ideological background of the period in which the regulations were enacted, and provide insight into how violence against women and the phenomenon of women are handled.

All regulations tie the length of stay to an upper limit. Feminist circles are of the view that this is not in line with the purpose of the shelters. While the 1991 regulation emphasized the “integrity of the family”, this emphasis was reduced in 1998, and in 2013 it is explicitly stated that mediation between the perpetrator and the victim of violence is prohibited. The 1991 regulation does not include any rules on shelters. The 1998 and 2013 regulations contain certain

rules and security measures that may be considered contrary to feminist principles. In addition, unlike other laws, the 1991 regulation does not make any regulations regarding the children of women who will be admitted to the shelter, while the other regulations contain certain rules according to the age and gender of the children. The current regulation dated 2013, which is much more detailed than the previous laws, includes the concept of gender and mentions in its wording that it has a women-oriented approach.

As a result of the thematic analysis, it can be said that the 2013 regulation is more in line with feminist principles than the previous regulations. In this respect, it can be said that although the current regulation reflects certain gains in the eyes of the law, it increases control over women through rules and security measures, and categorizes and uniformizes the women who will be admitted to the shelter. The fact that the length of stay is tied to a maximum period of time raises the concern that women may not be provided with the necessary space to empower and self-actualize. In this context, it can be said that the current regulation also has shortcomings from a feminist perspective.

Keywords: shelter, woman, feminism, violence, regulation

Üniversite	: Galatasaray Üniversitesi
Enstitü	: Sosyal Bilimler Enstitüsü
Anabilim Dalı	: Hukuk Felsefesi ve Sosyolojisi
Program	: Kamu Hukuku
Tez Danışmanı	: Prof. Dr. Zeynep Özlem Üskül Engin
Tez Türü ve Tarihi	: Yüksek Lisans-Şubat 2024

ÖZET

Kadın Sığınaklarının Hukuki ve Sosyolojik Açından İncelenmesi

Bilge Batur

Kadına yönelik şiddet ikinci dalga feminist hareketle görünür kılınmıştır. Bunun bir sonucu olarak, devletlere şiddetle mücadele konusunda yükümlülükler yüklenmiştir. Bu yükümlülüklerden biri kadın sığınaklarının açılması ve işletilmesidir. Tarihsel süreçte de mevcut kadın sığınaklarına benzer işleyişe sahip belli kurumlara rastlanmakla birlikte sığınakların modern anlamdaki ilk örneklerine 1970’li yıllarda rastlanmaktadır. Türkiye’de ise ilk kadın sığınağı 1990 yılında açılmıştır. 1987’de başlatılan Dayağa Karşı Kampanya ile birlikte kadın hareketinin şiddete karşı mücadelesi sığınak talepleriyle devam etmiştir. İlk sığınaklar Şişli ve Bakırköy belediyeleri tarafından açılırken aynı yıl içinde Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu’na bağlı ilk kadın sığınağı da kurulmuştur. Türkiye’nin bağımsız ilk kadın sığınakları ise 1993 yılında Altındağ Kadın Dayanışma Vakfı ve Mor Çatı Kadın Sığınağı Vakfı tarafından oluşturulmuştur.

Türkiye’de sığınaklara ilişkin ilk yasal düzenleme, 1991 yılında çıkarılan Kadın Misafirhanelerinin Kuruluşu ve İşleyişi Hakkında Yönetmeliktir. Bunu 1998 tarihli Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu’na Bağlı Kadın Konukevleri Yönetmeliği izlemiştir. Her iki yönetmelik de Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu’na bağlı sığınakları düzenlemektedir. 2011 yılında Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı’nın kurulmasıyla bu sığınaklar bakanlığa bağlanmıştır. 2013 yılında Kadın Konukevlerinin Açılması ve İşletilmesi Hakkında Yönetmelik çıkarılmış ve 1998 tarihli yönetmelik yürürlükten kaldırılmıştır.

Yönetmeliklerin benzer hükümleri olduğu gibi farklı hükümleri de bulunmaktadır. Bu hükümler yönetmeliklerin çıkarıldığı dönemin tarihsel ve ideolojik arka planına dair ipuçları verirken, kadına yönelik şiddet ve kadın olgusunun nasıl ele alındığı konusunda da fikir edinilmesini sağlamaktadır.

Tüm yönetmelikler kalış süresini bir üst süreye bağlamaktadır. Bu durumun sığınakların ortaya çıkış amacıyla uyumlu olmadığı görüşü feminist çevrelerde hakimdir. 1991 tarihli yönetmelikte “aile bütünlüğü” vurgusu oldukça belirginken, 1998’de bu vurgu azalmış, 2013’te ise şiddet uygulayanla şiddete maruz kalan arasında arabuluculuğun yasaklandığı açıkça belirtilmiştir. 1991 tarihli yönetmelik sığınaklara ilişkin herhangi bir kurala yer vermemektedir. 1998 ve 2013 tarihli yönetmeliklerde feminist ilkelere aykırı kabul edilebilecek şekilde belirli

kurallar ve güvenlik önlemlerinin olduğu görülmektedir Ayrıca 1991 tarihli yönetmelik diğer kanunların aksine sığınağa kabul edilecek kadınların çocuklarına ilişkin herhangi bir düzenleme yapmazken, diğer yönetmeliklerde çocukların yaşı ve cinsiyetine göre belli kuralların olduğu görülmektedir. Önceki kanunlara göre çok daha ayrıntılı olan 2013 tarihli mevcut yönetmelik toplumsal cinsiyet kavramına yer vermekte, lafzında kadın odaklı bir yaklaşıma sahip olduğundan bahsedilmektedir.

Yapılan tematik analiz sonucunda, 2013 tarihli yönetmeliğin önceki düzenlemelere kıyasla feminist ilkelere daha uygun olduğu söylenebilir. Bu doğrultuda söylenebilecektir ki, mevcut yönetmelik hukuk nezdinde belli kazanımları yansıtıyor olsa da kurallar ve güvenlik önlemleriyle kadınlar üzerindeki kontrolü artırmakta, sığınağa kabul edilecek kadınları kategorize ederek tek tipleştirmektedir. Kalış süresinin bir üst süreye bağlanması ise kadınların güçlenip kendini gerçekleştirmeleri için gerekli alanın onlara sağlanamayabileceği kaygısını oluşturmaktadır. Bu kapsamda mevcut yönetmeliğin de feminist bakış açısı çerçevesinde eksikliklerinin bulunduğu söylenebilecektir.

Anahtar kelimeler: sığınak, kadın, feminizm, şiddet, yönetmelik

GİRİŞ

Kadına yönelik şiddet dünyada ve Türkiye’de en büyük sorunlardan biridir. Türkiye’de 2025 yılı içinde şu ana kadar bilinen 185 kadın cinayeti işlenmiş, 2024 yılı verilerine göre ise 394 kadın faili erkek olan cinayetlerle, 259 kadın ise şüpheli şekilde hayatını kaybetmiştir. Cinayetlerin önlenmesinde devletin koruyucu ve önleyici tedbir yükümlülüğü bulunmaktadır. Bunlar koruma kararı, uzaklaştırma kararı gibi hukuki önlemler olduğu gibi, şiddetten akut korunma yolu sağlayan kadın sığınaklarının kurulması ve işletilmesi de olabilmektedir. Modern anlamda kadın sığınakları ikinci dalga feminizmin bir kazanımı olarak ortaya çıkarken, tarihte de kadınlar için sığınakların oluşturulduğu görülmektedir. Bunlara örnek olarak Osmanlı’da sosyal hizmet kurumu niteliğindeki Hatuniye Dergahı verilebilecektir. Modern anlamda ilk örneklerine ise dünyada 1970’li yıllarda rastlanırken Türkiye’de 1990’larda kadın sığınaklarının açılmaya başlamıştır.

Kadın hareketinin kazanımı olarak açılan kadın sığınaklarının bağlı olduğu farklı mekanizmalar mevcuttur. Bunlar, belediyelere, il özel idarelerine veya sivil toplum kuruluşlarına bağlı olabileceği gibi, doğrudan kamuya ait devlet kurumları bünyesinde de faaliyet gösterebilir. Kamuya bağlı devlet sığınakları ilk olarak 1990 yılında Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu (SHÇEK) bünyesinde açılmıştır. 1991 yılında kadın sığınaklarının işleyiş esaslarına dönük ilk yasal düzenleme olan Kadın Misafirhanelerinin Kuruluşu ve İşleyişine Dair Yönetmelik çıkarılmıştır. Bu yönetmelik kapsamında sığınaklar kadın misafirhanesi olarak tanımlanmıştır. Aynı dönemde belediyeler ve bağımsız sivil toplum örgütleri de kadın sığınakları açmıştır, ancak bu sığınaklar SHÇEK’e bağlı değildir.

Kadın Misafirhanelerinin Kuruluşu ve İşleyişine Dair Yönetmelik 1998 yılında kabul edilen Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumuna Bağlı Kadın Konukevleri Yönetmeliği ile yürürlükten kaldırılmıştır. Bu yönetmelik çerçevesinde kadın sığınakları kadın konukevi olarak belirtilmiştir. Günümüzde ise kamuya bağlı devlet sığınakları Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu’nun kaldırılmasıyla Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı’na bağlanmıştır. Kadın sığınaklarının işleyiş ve

organizasyonu ise günümüzde Kadın Konukevlerinin Açılması ve İşletilmesi Hakkında Yönetmelik ile gerçekleşmekte, sığınak yerine hala konukevi terimi kullanılmaktadır.

Sığınakların açılmasına paralel şekilde ulusal ve uluslararası alanda kadına karşı şiddetle mücadelede hukuki düzenlemeler yapılmıştır. Türkiye uluslararası anlaşmalara taraf olurken iç hukukta da yeni düzenlemeler getirmiş ve mevcut yasaları kadına karşı şiddetle mücadele politikasına uygun olarak güncellemiştir. 90'ların sonu ve 2000'lerin başı bu hukuki düzenlemelerle geçerken, 2010'lu yıllarda kadın hareketinin yükselmesiyle İstanbul Sözleşmesi kabul edilmiştir. Sözleşmenin 23. maddesi kadın sığınaklarını doğrudan düzenlemektedir. İstanbul Sözleşmesi'nin kabulüyle 6284 Sayılı Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun yürürlüğe konmuştur. Bu yasa kadına karşı şiddetle mücadelede iç hukuktaki temel metindir. Nitekim, Kadın Konukevlerinin Açılması ve İşletilmesi Hakkında Yönetmelik bu kanuna dayanılarak hazırlanmıştır.

Türkiye'de kamu sığınaklarının sayısının arttığı bilinmektedir. Şiddet Önleme ve İzleme Merkezleri (ŞÖNİM) ile birlikte sığınakların merkezileşmesinin söz konusu olup olmadığı tartışılırken aynı zamanda bağımsız sığınak niteliğindeki Mor Çatı'ya bağlı yalnızca bir bağımsız sığınak mevcuttur. Belediye sığınaklarının da Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı'na bağlanmaya başladığı bilinmektedir.¹ Kamuya bağlı sığınakların sayısı bu kadar artarken hukuki düzenlemelerin nasıl ele alındığı da merak konusudur. Aynı zamanda tarihsel süreçte sosyal hizmet kurumu olarak görülen kamuya bağlı kadın sığınaklarının, dönemsel ve hukuki düzenlemeye göre değişen nitelikleri ve işleyişinin mevcut olduğu bilinmektedir. Bu durum doğrudan hukuki düzenlemelerle ilgilidir. Bu tez kapsamında da değişen yönetmelikler çerçevesinde kamuya bağlı devlet sığınaklarının işleyişinin karşılaştırılması amaçlanmaktadır. Bu karşılaştırma tematik analiz yöntemi ile yapılırken, kadın sığınaklarının temel çıkış amacı olan kadınların güçlendirilmesi ve özgürleşmesi amacı temel bakış açısı olarak

¹ İstanbul Büyükşehir Belediyesi Sosyal Hizmetler Dairesi Başkanlığı (t.y.).*Kadın Konukevi*. Erişim adresi: [https://sosyalhizmetler.ibb.gov.tr/sayfadetay.aspx?ID=1031#:~:text=2024%20y%C4%B1%C4%B1%20Temmuz%20ay%C4%B1%20itibari,Merkezi%20\(%C5%9E%C3%96N%C4%B0M\)%20%C3%BCzerinden%20yap%C4%B1lmaktad%C4%B1r.](https://sosyalhizmetler.ibb.gov.tr/sayfadetay.aspx?ID=1031#:~:text=2024%20y%C4%B1%C4%B1%20Temmuz%20ay%C4%B1%20itibari,Merkezi%20(%C5%9E%C3%96N%C4%B0M)%20%C3%BCzerinden%20yap%C4%B1lmaktad%C4%B1r.)

alınacak, yönetmeliklerin çıktıkları dönemin sosyo-politik koşulları dikkate alınarak yönetmelikler birbiriyle karşılaştırılacaktır.

Bu doğrultuda birinci bölümde kadına yönelik şiddet ve şiddetin yöneldiği tanımlı cinsiyet ve toplumsal cinsiyet rolleri tartışılacak, patriyarkal sistem analiz edilecek, sonrasında feminist harekete değinilecektir. Feminist hareket kapsamında dönemler ve feminizm türleri ayrı ayrı incelenirken kadın sığınaklarının tarihsel gelişimi dikkate alınacaktır. Kadın sığınaklarının Türkiye’de ortaya çıkışı ele alınırken 80’li yıllarda başlayan kadın hareketi anlatılacak, kadın hareketinin kazanımları ortaya konacaktır. İkinci bölümde ise Türkiye’de şiddetle mücadelede öne çıkan mevzuat ve şiddet anında başvurulabilecek yollar tanımlanacak, sonrasında Türkiye tarihindeki kadın sığınaklarını düzenleyen yasal mevzuata değinilecektir. Üçüncü bölümde ise tezin ana amacı olan yönetmelik kıyaslamasının temelini oluşturan yönetmelikler ele alınacaktır. Bu çalışmada, kadın sığınaklarına ilişkin üç farklı yönetmelik; hukuki dayanakları ve bağlı oldukları kurumlar, sığınağa ilişkin kullanılan kavramlar, sığınağa başvuru süreci ve istenen belgeler, sığınağa kabul edilen kişilerin kapsamı, sığınakta kalış süresi, sunulan imkanlar ve sığınaktaki kurallar yönünden karşılaştırmalı olarak incelenecektir. Sonuç bölümünde ise analizin sonucu ortaya konacak, Türkiye’de kamuya bağlı sığınakların işleyişinin tarihsel süreçteki durumu değerlendirilecektir.

I. Kadın Sığınaklarının İdeolojik Arka Planı ve Tarihsel Gelişimi

Kadın sığınakları ikinci dalga feminizmin etkisiyle, özel olanın politikleştiği bir süreçte şiddete karşı mücadelede devletin ve kurumsal yapının işlevsiz kalması sonucu ortaya çıkmıştır.² Kadın sığınaklarının amacını ve ortaya çıkışını analiz edebilmek için sığınak fikrinin ortaya çıkışına sebep olan şiddetin ve şiddetin mağduru olan tanımlı cinsiyetin ele alınması gerekmektedir. Bu bölümde de kadına dönük şiddetin cinsiyet temelinde sebepleri incelenecek, cinsiyet ve toplumsal cinsiyet kavramları analiz edilecek, kadınlık ve erkeklik olguları üzerinde durulacak, şiddet kavramı tanımsal olarak değerlendirilecek ve bu kavrama dönük farklı kuramlar tanımlanacaktır. Devamında, ev içi şiddeti temel gündemlerden biri haline getiren ikinci dalga feminizm ve feminist hareketin bütünü işlenecektir. Takip eden bölümlerde, ikinci dalga feminizmin bir kazanımı olarak kadın sığınakları ve Türkiye’de ve dünyada kadın sığınaklarının tarihçesi çalışılacaktır.

A. Cinsiyet ve Şiddet

Türk Dil Kurumu’na (TDK) göre salt “şiddet” kavramı şu şekilde tanımlanmaktadır: “Bir hareketin, bir gücün derecesi; yeğlilik”, “Hız”, “Bir hareketten doğan güç”, “Karşıt görüşte olanlara kaba kuvvet uygulama”.³ Adalet Bakanlığı’nın şiddet tanımına bakıldığında ise “Şiddet, bireyin fiziksel, cinsel, psikolojik veya ekonomik yönden zarar görmesiyle ya da acı çekmesiyle sonuçlanan veya sonuçlanması muhtemel hareketleri, buna yönelik tehdit ve baskıyı ya da özgürlüğün keyfi engellenmesini de içeren, fiziksel, cinsel, psikolojik, sözlü veya ekonomik her türlü tutum ve davranıştır.” şeklinde olduğu görülmektedir.⁴ Dünya Sağlık Örgütü ise, “fiziksel güç veya iktidarın kasıtlı bir tehdit veya gerçeklik biçiminde bir başkasına uygulanması sonucunda maruz kalan kişide yaralanma, ölüm ve psikolojik zarara yol açması ya da açma olasılığı bulunması” durumu olarak tanımlanmaktadır. Kadına

² Bayrakçeken Tüzel, G. ve Gediz Gelegen D. (2010). Evim, Güzel Evim: Bir Sığınmaevinde Feminist Yapı Çözümü. *Fe Dergi*, 2(1), 42-57, s.44. Erişim adresi https://doi.org/10.1501/Fc0001_0000000022.

³ Türk Dil Kurumu. (t.y.). *Şiddet*. Erişim adresi <https://Sozluk.Gov.Tr/>

⁴ Adalet Bakanlığı. (t.y.). *Şiddet Nedir?* Erişim adresi https://Evicisiddet.Adalet.Gov.Tr/Siddet_Nedir.Html

yönelik şiddet ise cinsiyeti sebebiyle hane içinde ve dışında kadına dönük uygulanan sistematik şiddettir.⁵

Literatürde kadına yönelik şiddete ilişkin tanımlama ve sınıflandırmalar değişkenlik göstermekle birlikte konumuz özelinde Walby toplumsal yapıyı patriyarkal toplumsal yapı kavramı ile açıklanmaktadır. Bu yapı ve sonucunda kadının kadın olması sebebiyle ikinci sınıf olarak kabul edilmesi kadına dönük şiddetin temel sebeplerindendir.⁶

Kadına dönük şiddetle mücadelede istatistiki veri sağlama ve dava takip konusunda Türkiye’de önemli bir yeri olan Kadın Cinayetlerini Durduracağız Platformu’nun 2024 yılı verilerine göre 394 kadın faili erkek olan cinayetlerle, 259 kadın ise şüpheli şekilde hayatını kaybetmiştir. Verilere göre şiddetin faili çoğunlukla baba, koca, erkek kardeş gibi aile içinde birlikte yaşanan erkekler olmaktadır.⁷ Bu sayı kadına dönük şiddetin en sık aile içinde gerçekleştiğini söylerken bir araştırmacı olarak bizi bunun sebeplerini araştırmaya, kökenlerini incelemeye itmektir. Bu bağlamda ilk olarak cinsiyet ve toplumsal cinsiyet kavramlarının ele alınması ve kadına dönük şiddetin bu çerçevede incelenmesi gerekmektedir.

1. Cinsiyet ve Toplumsal Cinsiyet Kavramları

İngilizce’de “sex” cinsiyet anlamına gelirken “gender” toplumsal cinsiyet şeklinde kullanılmaktadır. Her iki kavramın da Türkçe’deki çevirisi cinsiyet olmakla

⁵ Mor Çatı Kadın Sığınağı Vakfı. (t.y.). *Kadına Yönelik Şiddet Nedir?* Erişim adresi <https://Morcati.Org.Tr/Kadina-Yonelik-Siddet-Nedir/>

⁶ Walby, S. (1990), *Theorizing Patriarchy*, Basil Blackwell Ltd., Oxford, s. 128; aktaran: Demirbilek, S., Öktem-Özgür, A. ve Çoban A. (2020) Şiddetle Mücadelede Toplumsal Bir Kurum Olarak Kadın Sığınmaevleri. *Sosyoekonomi*, 28(46), 311-348, s.315. Erişim adresi [https://www.sosyoekonomijournal.org/Sosyoekonomi28\(46\).pdf](https://www.sosyoekonomijournal.org/Sosyoekonomi28(46).pdf)

⁷ Kadın Cinayetlerini Durduracağız Platformu. (2025, 3 Ocak). *2024 Yılında Erkekler Tarafından En Az 394 Kadın Öldürüldü, 259 Kadın Şüpheli Şekilde Ölü Bulundu.* Erişim adresi <https://Kadincinayetlerinidurduracagiz.Net/Veriler/3129/2024-Yilinda-Erkekler-Tarafından-En-Az-394-Kadin-Olduruldu-259-Kadin-Supheli-Sekilde-Olu-Bulundu>

birlikte Türkçe'deki karşılıklar yukarıda söylendiği şekliyle cinsiyet ve toplumsal cinsiyete tekabül etmektedir.⁸

Toplumsal cinsiyet kavramı ilk kez Amerikalı feministler tarafından cinsler arası ayrımın toplumsal olduğunu ifade etmek için kullanılmıştır. Bu kavram biyolojik determinizmin reddedilişi olarak ortaya çıkmıştır.⁹ Cinsiyet kavramı biyolojik olarak belirlenirken toplumsal cinsiyet biyolojik cinsiyete göre toplumsal belirlenme anlamına gelmektedir.

Yaman Öztürk'e göre, erkek egemen sistemi tanımlamak için kullanılan ataerkinin gözden düşmesiyle akademik çevrelerde toplumsal cinsiyet kavramı kullanılmaya başlanmıştır. Buna göre, ataerki erkeklerin kadınların bedenleri ve emekleri üzerinde tahakküm kurduğu eşitsiz cinsiyet ilişkileri şeklinde tanımlanmaktadır. Toplumsal cinsiyet ise kadınlık ve erkekliğin toplumsal koşullarla şekillendiğini söylemektedir.¹⁰

Toplumsal cinsiyet kavramı çerçevesinde ortaya çıkan kadınlık ve erkeklik rolleri söz konusudur. Bir kadını kadın yapan özellikler annelik kavramıyla özdeşleştirilip kadın naif, kırılgan, hizmet eden, kapitalist sisteme işçi, devlete asker yetiştiren olarak tariflenebilecekken, erkeklik güç, kuvvet, bakım yükümlülüğü olan, kapitalist sistemin işçisi, devletin askeri ve kadınsı olabilecek her türlü özellikten uzak olarak tanımlanmaktadır.¹¹

Ancak yukarıda da görüleceği üzere toplumsal cinsiyet kavramı ikili cinsiyet bakışından yola çıkarak oluşturulmuştur. Toplumsal cinsiyet kategorisinin temeli biyolojik olarak kadınlık ve erkeklik kavramlarıdır. Bu kapsamda şekillenen toplumsal

⁸ Zeybekoğlu, Ö. (2009). *Toplumsal Cinsiyet Bağlamında Erkeklik Olgusu*. (Yüksek Lisans Tezi). Akdeniz Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Antalya, s.4.

⁹ Scott, J. W. (2010). Toplumsal Cinsiyet: Faydalı Bir Tarihsel Analiz Kategorisi. (Çev. Demirler D., Dinçer F.) *Kültür ve Siyasette Feminist Yaklaşımlar*, 12, 112-138, s.113. Erişim adresi <https://www.feministyaklasimlar.org/wp-content/uploads/2013/05/12-9.TOPLUMSAL-CINSIYET.pdf>

¹⁰ Yaman Öztürk, M. (2012). Ataerki: Bir Kavramın Yeniden İnşası 'Eski' Ataerki'den Ataerki Kapitalizme. *Eğitim Bilim Toplum*, 10(38), 72-115, s.73 Erişim adresi: <https://aramizda.org.tr/wp-content/uploads/2021/09/024-AtaerkiBirKavraminYenidenInsasi.pdf>

¹¹ Saraç, S. (2013). Toplumsal Cinsiyet. L. Gültekin, G. Güneş, C. Ertung ve A. Şimşek (Ed.) *Toplumsal Cinsiyet ve Yansımaları*. Ankara: Atılım Üniversitesi Yayınları içinde, (27-32), s 29.

cinsiyet kavramı eleştirilere maruz kalmıştır. Özellikle *queer* teorisinin ortaya çıkışıyla toplumsal cinsiyet ve cinsiyet kavramları arasındaki fark tartışılır olmuştur.

Queer teoriye göre, cinsiyete ve bedene dışarıdan müdahale edilebilecek ve her ikisi de değiştirilebilecektir. Bir beden her iki cinsiyetten de parçalar taşıması mümkün olmakla birlikte bedenlerin kadınlık ve erkekliğin hissedilme oranına göre değiştirilmesi de mümkündür. Bu görüşe göre, toplumsal cinsiyet kavramı biyolojik determinizmin bir uzantısı olarak ortaya çıkmıştır.¹² Ancak bu noktada kadının ve kadınlığın ne olduğu sorusu akla gelecektir.

Ayrıca, *queer* teori toplumsal cinsiyet kavramını patriyarkanın sürmesine hizmet ettiği yönünde eleştirmektedir. Bu görüşe göre, biyolojik cinsiyeti verili şekilde ele alan toplumsal cinsiyet kavramı aynı zamanda heteronormatif düzeni devam ettirmektedir.¹³ Bu görüşler feminist hareket içinde tartışmaya sebep olabilecek görüşlerken patriyarka kavramının da bu tez açısından ayrıca sorgulanması gerektiğini göstermektedir.

2. Ataerki/ Patriyarkal Sistem

Ataerki ve patriyarka Türkçe’de günlük dilde birbirinin ikamesi olarak kullanılabilirken, feminist literatür açısından farklılık göstermektedir. Yaman Öztürk’ün anlatımıyla, İngilizce literatürde *patriarchy* terimi “babanın egemenliğinden üretim biçimine uzanan” anlamına gelmektedir. Feminist literatürde bu kavram genel itibarıyla “*erkek egemenliği sistemi*” olarak kullanılmaktadır. Türkçe’de patriyarkanın ikamesi olarak kullanılan ataerki kavramına bakıldığında ise erkeklerin kadınların emekleri ve bedenleri üzerinde tahakküm kurduğu kökeni çok eskiye dayanan sistem olarak tanımlandığı görülmektedir. Ataerki feminist literatürün bir kazanımı olarak Türkçe’de kullanılırken, bazı feministler tarafından demode olması sebebiyle kullanımı tercih edilmemektedir. Bu görüşü takip eder şekilde, ataerki yerine

¹² Gültekin, M. (2021). Feminizmin Queer Sınavı: Kadın Yoksa Feminizm Var Mı? *Tezkire Dergisi*, 29(74), 159-175, s.165. Erişim adresi <https://kadinveaile.aku.edu.tr/wp-content/uploads/sites/35/2021/06/feminizmin-queer-s%C4%B1nav%C4%B1-kad%C4%B1n-yoksa-feminizm-var-m%C4%B1-1-1.pdf>

¹³ A.g.e., s.165-166.

patriyarka kullanılmaktadır.¹⁴ Bu tez açısından her iki terim de aynı anlama gelecek şekilde kullanılacaktır.

Sosyal bilimler açısından patriyarkanın kullanımı 17. yüzyıla kadar uzanmaktadır. Thomas Hobbes, Sir Robert Filmer ve John Locke arasındaki siyaset bilimi tartışmalarında bu kavram kullanılırken Adam Smith, Karl Marx, Friedrich Engels'in eski üretim biçimlerini ifade etmek için yine bu kavrama başvurduğu görülmektedir.¹⁵ 19. yüzyılda John Stuart Mill ise ataerki sisteme eleştirel bir bakış getirmiştir.¹⁶

Klasik ataerkinin en güçlü savunucularından olan Sir Robert Filmer'e göre aile içerisindeki iktidar ile politik iktidar birbirinin aynısıdır. Toplum bir ailedir ve bu ailenin türediği yer erkektir. Çocuk babanın tohumunun ürünüdür ve anne de boş bir kap niteliğindedir.¹⁷ Hobbes ise doğa durumunda kadın ve erkeğin eşit olduğunu söyler. Hatta öyle ki çocuk annenin hakimiyeti altındadır. Ancak bu durum aile ilişkisine geçtiğinde değişmektedir. Babanın anne üzerindeki hakimiyeti çocuk üzerindeki hakimiyeti anlamına gelmektedir ve aile ataerki bir kurumdur.¹⁸ Bu noktada kadınların hakimiyeti nasıl erkeğe bıraktığı tam olarak anlaşılamamaktadır.¹⁹ Locke ise doğa durumunda bireylerin eşit ve özgür oluşlarından bahseder. Eşitsizlik toplumsal ilişkilerle yaratılmaktadır. Buna paralel olarak evlilikle erkeğin kadın üzerindeki hakimiyeti ortaya çıkmaktadır.²⁰ John Stuart Mill ise kadınların toplumsal konumlarını sorgular. Toplumun kadınları anne ve eş olma amacı edinmeye zorladığını söyler. Bu zorlamanın görüldüğü ilk yer de evlilik kurumudur. Evliliği kadının köleleştirilmesinin bir aracı olarak görür.²¹

Feminist literatür açısından bakıldığında patriyarkanın farklı tanımlamaları olduğu görülmektedir. Örneğin Walby, patriyarkayı erkeklerin kadınlar üzerinde hakim

¹⁴ Yaman Öztürk, **a.g.e.**, s.76.

¹⁵ Yaman Öztürk, **a.g.e.**, s.74.

¹⁶ Mill, J. S. (2017). Kadınların Köleleştirilmesi. (Çev: A. Özcan) 1. Baskı. İstanbul: Bilge Kültür Sanat Yayınları.

¹⁷ Yıldırım, E. K. (2021). Toplum Sözleşmesi ve Modern Ataerki Anlayışı. D. Çörek., Z.Ö. Üskül Engin., ve G. Öcal. (Ed.), *Toplumsal Cinsiyet ve Hukuk Cilt 2*, İstanbul: On İki Levha Yayıncılık içinde, (171–196), s. 175-177.

¹⁸ Hobbes, T. (2007). *Leviathan..* (Çev: S. Lim). 6. Baskı. İstanbul: YKY. s.148

¹⁹ Yıldırım, **a.g.e.**, s.179-182.

²⁰ Locke, J. (2012). *Yönetim Üzerine İkinci İnceleme*. (Çev. H. Bakırcı). 2. Baskı. Ankara: Ebabil Yayınları. s.54-55

²¹ Mill, **a.g.e.**, s.15-16.

olduğu, kadınların sömürüldüğü toplumsal yapılar sistemi olarak tanımlamaktadır. Walby, toplumsal yapılar sistemi şeklindeki tanımlamasıyla biyolojik determinizm ile erkeklerin egemen ve kadınların ezilen konumda olduğunu vurgulamaktır.²² Radikal feministler açısından ise tüm toplum erkeklerin her şeye hakim oldukları bir patriyarkadır, başka bir deyişle her şey patriyarkadır.²³ Hartmann bu bakışı radikal feministlerin yalnızca patriyarkanın her yerde ve tüm zamanlarda olduğuna dair örnekler verdiklerini öne sürerek eleştirmektedir. Patriyarkanın tanımını ise erkeklerin kadınlara egemen olmaları için onları birleştiren erkekler arası ilişkiler dizisi şeklinde yapmaktadır.²⁴ Bu tanımlama Hartmann'ın kendi anlatımıyla feminist hareket öncesi “erkekler arası ilişkiler sistemi” şeklindeki patriyarka tanımını da anımsatmaktadır.²⁵

Engels'e göre net bir kaynak mevcut olmasa da tarihsel akış değerlendirildiğinde kadının kamusal alandan ev içine yöneliminin başladığı dönem tarımsal üretimin başladığı dönemle kesişmektedir. Bu dönemde depolanan ürünün miras yoluyla geçmesi ile önemi artan özel mülkiyet kavramı mirasın aktarılması için soyun tespitini gerektirmektedir. Tek eşliliğin ve aile birimlerinin oluşmasını gerektiren bu yeni düzen de soyun tespitinde baba soyluluk sisteminin oluşması sonucunu doğurmuştur. Baba mülkiyetin sahibi ve miras bırakan olarak önem kazanırken, anne yani kadın evin içinde bakım yükümlülüğünü yerine getiren, ev içi hizmetin üstlenicisi konumuna gelmiştir. Aile biriminin şekil değiştirmesi ve büyük ailelerin yanında büyük aileye bağlı küçük aile birimlerinin de oluşmasıyla ailelerden oluşan toplu yaşam ortamları kurulmuş, sınırlarını korumak isteyen devletler oluşturulmuştur. Engels'e göre devletlerin var olma sürecinde savaştı, sınırı koruyan, kamusal alanda yer bulan ve devletin en küçük birimi olan aileyi koruma yükümlülüğü yüklenen erkekler oluşurken, ev içinde yer alan, çocuk doğurma ve bakım hizmetini yerine getiren, ev içi hizmeti üstlenen kadınlar oluştuğu görülmektedir. Kadının çocuk doğurması soyun devamı açısından önemli atfedilmektedir. Bu noktada eklemek gerekir ki, kadınların hiçbir mücadele vermeden kamusal alandan ev içine girdiği düşünülemeyeceği gibi, Engels

²² Walby, S. (2021). *Patriyarka Kuramı*. (Çev. H. Osmanağaoğlu) Ankara: Dipnot Yayınları. (Orijinal yayın tarihi, 1997). s.40.

²³ Hartman, H. (2008). Marksizmle Feminizmin Mutsuz Evliliği. G. Acar Savran. ve N. Tura Demiryontan (Ed.), *Kadının Görünmeyen Emeği*. İstanbul: Yordam Kitap içinde, (157-198), s.173.

²⁴ A.g.e., s.173-174.

²⁵ A.g.e., s.173.

anlatının devam eden kısmında bunun öngörülebilir olduğunu ancak tarihsel kaynaklarda buna ilişkin net bir bilgi olmadığını da eklemektedir.²⁶

Beauvoir ise kadınlığın kültürel, toplumsal ve tarihi bir kategori olduğunu söylerken aynı zamanda ikincilliğin başlangıcının anaerkil dönemdeki kutsal sayılmaya dayandığını öne sürmektedir. Günümüzde ataerkil sistemin ikincilleştirdiği kadın öteki olurken, ötekiliğin aslında anaerkil dönemde başladığını söylemektedir. Ancak onun tarihsel analizine göre, anaerkil düzende toplum eril olsa da kadının doğurganlığının verdiği dehşet sebebiyle kadının günümüzdeki ikincil konumu söz konusu değildir. Ataerkil düzene geçiş ise, Engels'e paralel şekilde, tarımsal dönemin başlamasına tekabül etmektedir. Erkeğin kadını ve doğayı benzer görmesiyle her ikisi üzerindeki hakimiyeti de başlamıştır.²⁷ Başka bir deyişle, toprağı eken erkek kadın bedeniyle toprak arasındaki benzerliği görmüş, doğurganlığın verdiği endişeyi bırakarak kadın üzerindeki hakimiyetini kanıksamıştır.

Günümüzde feminist literatürün yukarıda tanımladığı gibi erkeklerin kadınların bedeni ve emeği üzerindeki tahakkümüne dayanan eşitsiz cinsiyet ilişkileri olan ataerkinin kökeni tam olarak bilinmemektedir. Bu konuda farklı görüşler mevcut olmakla birlikte şu söylenebilecektir ki insanın evrimsel süreciyle bu sistemin ortaya çıkışı paralellik göstermemektedir.

Toplumsal cinsiyet normlarının oluşma aşamasının tarih öncesine kadar uzandığı görülmekle, toplumsal cinsiyet normlarının özünü yitirmeden değişime uğraması kapitalist sistemin ortaya çıkışı ile hızlanmış, kadınlık ve erkeklik rolleri dönüşmeye başlamıştır. Ailenin bakım yükümlülüğünü dışarda erkek, evde kadın üstlenirken, işçi sınıfının oluşmasıyla kadının rolü kapitalist sistemin devamlılığı için gerekli olan erkek işçiye bakım emeği sunmak, aynı zamanda çocuk doğurarak yeni işçiye yetiştirmek olmuştur. Buna ek olarak, toplumsal yaşamdaki erkek tahakkümü erkeğin yanında kadının daha ucuz işçi olarak sisteme katılmasının da önünü açmıştır. Diğer taraftan,

²⁶ Engels, F. (1971). *Ailenin, Özel Mülkiyetin ve Devletin Kökeni*. (Çev: K. Somer). 2. Baskı. Ankara: Sol Yayınları. s.13-73.

²⁷ Beauvoir, de S. (2011). *The Second Sex*. (Çev: Borde C. ve Chevallier S.M.). New York: Vintage Books. s.77-81. Erişim adresi <https://examinia.com/wp-content/uploads/2023/08/The-Second-Sex.pdf>

kapitalist sisteme yetiştirilmesi gereken işçileri doğuran kadının tanımı, doğurganlık ve annelik üzerinden yeniden üretilmiştir. Kadına yüklenen bakım hizmeti yükü kadın ve erkek arasında bölüşülmeden, kadına yüklenen sorumluluk artırılmıştır.²⁸

Kapitalizm ve ataerkinin etkisiyle kadınlık ve erkeklik olguları yeniden üretilmekte, günümüzde toplumsal cinsiyet normları olarak karşımıza çıkmaktadır. Kadının erkeğe göre naif, kırılgan, güçsüz, duygusal, anaç gibi biyolojik belirlenimci özellikleri olduğuna inanılırken erkeğin ise sert, güçlü, katı, mantıklı, çözümücü olduğu kabul görmekte, toplumsal cinsiyet rollerinin belirlenmesinde bu yaklaşımlar etkili olmaktadır.²⁹

Toplumsal cinsiyet kimliklerinin en somut görüldüğü yerler hane içleri, aileler olmaktadır. Bunun sonucu ve aynı zamanda sebebi olarak, kadınlar yukarıda sayılan özellikleri gereği korunmaya muhtaç olup “güvenli alan” olan evlerde kalması gereken, kocası tarafından bakılan, ancak gerçekte ev içinde görünmeyen emeği mevcut olan kimselerken, erkeklere toplum tarafından ailesine sahip çıkması gerektiği ve ailenin reisinin kendileri olduğu öğretilmektedir. Aile içinde güçsüz ve erkeğe tabi görülen kadının şiddete uğramasının önü böylece açılmaktadır.³⁰

3. Kadına Yönelik Şiddet

Kadına yönelik şiddet toplumsal bir olgudur. Sadece Türkiye’de değil dünyada da pek çok kadına yönelik şiddet vakası yaşanmaktadır. Dünya Sağlık Örgütü’nün 25 Mart 2024 tarihli haberine göre dünyadaki kadınların %30’u şiddete maruz kalmaktadır.³¹

²⁸ Aydoğan, A. D. (2020). Kapitalizm Kadını Özgürleştirdi Mi? Köleleştirdi Mi? Soruları Bağlamında “Nefesim Kesilene Kadar” Filminin İncelenmesi. *Uluslararası Medya ve İletişim Araştırmaları Hakemli Dergisi (Mediaj)*, 3(2), 72–91, s.78. Erişim adresi <https://Doi.Org/10.33464/Mediaj.826545>

²⁹ Üskül Engin, Z. Ö. (2019). Toplumsal Cinsiyet ve Kadına Yönelen Şiddet. Z. Ö. Üskül Engin (Ed.), *Toplumsal Cinsiyet ve Hukuk Cilt 1* (1. Baskı). İstanbul: On İki Levha Yayıncılık içinde, (333–349), s.338.

³⁰ A.g.e., s. 341-342.

³¹ World Health Organization. (2024, 25 Mart). *Violence Against Women*. Erişim adresi <https://Www.Who.Int/News-Room/Fact-Sheets/Detail/Violence-Against-Women>

Kadına yönelen şiddetin ayrı bir kavram olarak ele alınmasının sebebi kadınların cinsiyetinden kaynaklanan şiddete uğruyor olmasıdır. 20 Mart 2021 tarihli Resmi Gazete’de yayımlanan 3718 Sayılı Cumhurbaşkanı Kararnamesiyle³² yürürlükten kaldırılan İstanbul Sözleşmesi kadına dönük şiddeti en geniş şekliyle şöyle tanımlamaktadır: kadına yönelik şiddet; kamu ve özel yaşam fark etmeksizin söz konusu eylemlerde bulunma tehdidi, zorlama veya özgürlüğün rastgele bir biçimde kısıtlanması da dahil olmak üzere, kadınlara fiziksel, cinsel, psikolojik veya ekonomik zarar ve acı verilmesi sonucunu doğuracak toplumsal cinsiyete dayalı tüm şiddet eylemleri, kadınlara yöneltilen ayrımcılık ve kadınlara karşı insan hakları ihlalidir.³³

Kadına yönelik şiddet daha genel bir kavram olarak kullanılırken bunun yerine erkek şiddeti denmesi de mümkündür. Kadına dönük şiddetin ya da erkek şiddetinin en yoğun görüldüğü yerler de aileler olmaktadır. Kutsallık söylemleriyle yüceltilen aile, otoriteyi sorgulanamaz kılarken kadının evin içine kapatılıp ikincilliğini pekiştiren bir konuma sahiptir. Öyle ki, evlilik neredeyse kadının kaderidir. Statüler evlilikle belirlenirken bekar kadınların toplumda eksik olarak görüldüklerine şahit olunur. Nasıl erkeğin askerliğini bitirip evlenmesi erkek olmasını sağlıyorsa bir kadının da öncelikle evlenmesi sonrasında da çocuğunun olması onu tam kadın yapar. Aslında bu tamlik annelik üzerinden pekiştirilir. Anne olmayan kadının da eksik olduğu söylenebilecektir. Annelik kutsal atfedilir, anne olan kadın aynı zamanda başka bir baskıya maruz bırakılır.³⁴ Anneliğin nasıl yapılacağı kurallara bağlıyken tek çocuk annesi olmanın yetmediği yönünde söylemlerle de kadına başka bir yük yüklenmektedir.

Aile içinde görülen kadına yönelik şiddetin boyutları tam olarak bilinmemekte çoğunlukla üstü örtülmektedir. Erkeğin lehine kurulan ataerkil sistem kadını kontrol

³² 3718 Sayılı Cumhurbaşkanı Kararnamesi. *T.C. Resmi Gazete*. (31429, 20 Mart 2021).

³³ Council of Europe. (2011). Council of Europe Convention on Preventing and Combating Violence Against Women and Domestic Violence (Istanbul Convention). <https://rm.coe.int/168008482e>

³⁴ Ustabaş, S. (2009). Bir Kadınlık Kategorisi Olarak “Annelik”. *Amargi Dergi*. (15). s.43.

edilen haline getirerek şiddetin önünü açmaktadır. Bu haliyle şiddet erkek egemen sistemi yeniden üretmektedir.³⁵

Kadına yönelik şiddetin pek çok türü söz konusu olabilmektedir. İlk akla gelen fiziksel şiddetken, kadına dönük şiddet psikolojik şiddet, cinsel şiddet ve ekonomik şiddet olarak da kendini gösterebilmektedir.³⁶

Fiziksel şiddet dayak atma, tekmeleme, tokat atma gibi hane içine has değerlendirilebilecek şekilde olabilirken, saç kesme burun kesme gibi kadını insan içine çıkamayacak şekilde cezalandırma olarak da ortaya çıkabilir. Bu durumlarda verilen cezanın görünürlüğü fail için önem taşımakta, zedelenen konumu telafi edilmektedir. Psikolojik şiddette ise fiziksel bir zarar olmamakla birlikte kadın kendisini erkeğe bağımlı hisseder. Öyle ki onsuz yaşayamayacağı fikri baskın olmaya başlar. Psikolojik şiddet kişisel gelişime izin verilmemesi, başkalarının yanında kadının aşağılanması gibi farklı şekillerde görülebilir.³⁷ Son yıllarda ortaya çıkan bir kavram olan *gaslighting* (psikolojik manipülasyon) failin kişiyi kendisine bağımlı hale getirmek için kullandığı manipülasyonlar olarak tanımlanır ve psikolojik şiddetin bir türüdür. Kişinin zihnine şüpheyi yerleştirerek kendinden tereddüt etmesine yol açmaktadır. Bu şiddet türü de pek çok ilişkilenebilir.³⁸

Cinsel şiddet ise kadına yönelen cinsel içerikli söz ve davranışlardır. Bu laf atma şeklinde olabileceği gibi, taciz, tecavüz, zorla evlendirme, üçüncü kişilerle cinsel ilişkiye zorlama şeklinde ortaya çıkabilir.³⁹ Diğer şiddet türü olan ekonomik şiddetin farklı görünüşleri mevcuttur. Bu kadının bir işte çalışmasına izin vermemek şeklinde olabilirken, para vermemek, ihtiyaçları görmezden gelmek şeklinde de ortaya çıkabilecektir.⁴⁰

³⁵ Akkaş, İ. ve Uyanık, Z. (2016). Kadına Yönelik Şiddet. *Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi SBE Dergisi*, 6(1), 32-42, s.37.

³⁶ Bahçeşehir Üniversitesi Hukuk Fakültesi Cinsiyet Hukuku Kliniği ve İstanbul Barosu Mülteciler ve Göçmen Hakları Merkezi. (2022). *Toplumsal Cinsiyet Temelli Şiddet ve Türkiye’de Uluslararası Koruma: El Kitabı*. s.13-14. Erişim adresi <https://www.istanbulbarosu.org.tr/files/yayinlar/eyayin/doc/tcstvtuk.pdf>

³⁷ Üskül Engin, **Toplumsal Cinsiyet ve Kadına Yönelen Şiddet**, s.344.

³⁸ Nazir, T. ve Özççek, A. (2022). Gaslighting: İki Yüzlü Bir Duygusal İstismarla Yüzleşmek. *Anadolu Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 6(3), 241-250, s.243-248.

³⁹ Üskül Engin, **Toplumsal Cinsiyet ve Kadına Yönelen Şiddet**, s.344-345.

⁴⁰ A.g.e., s. 345.

Hiyerarşileri pekiştiren aile kurumunun içinde yaşanan her şeyin politik olduğu söylenebilecektir. İkinci dalga feminizmin şiarı “özel olan politiktir” tam olarak da ataerkinin en somut yaşandığı aile içi ilişkiler için söylenmiştir. Özel olanın içinde kadına yönelik şiddet önemli bir yer tutmaktadır. Nitekim bu çalışmanın ana konusu olan sığınakların da dünyada ve Türkiye’de ortaya çıkışına aile içindeki kadına yönelen şiddetin varlığı sebep olmuştur. Genel olarak şiddetin sebeplerini açıklayan farklı yaklaşımlar mevcut olup kadına yönelik şiddetin sebeplerini anlamak için de bu yaklaşımların incelenmesi önemlidir. Bunlar; sosyal öğrenme kuramı, güç ve/veya kaynak kuramı, feminist kuram ve ekolojik kuram olarak dört ana başlıkta toplanabilecektir.

a. Sosyal Öğrenme Kuramı

Kadına yönelik şiddeti açıklayan kuramlardan bir tanesi sosyal öğrenme kuramıdır. Sosyal öğrenme kuramı Albert Bandura tarafından geliştirilmiştir. Bu kuramın tanımı bir kişi ile başka bir kişi arasında davranış benzerliği görülmesidir.⁴¹ Kadına yönelik şiddet konusuna uygulandığında ise görülen şudur ki, şiddet bir kişinin büyüdüğü ortamda gözlemleyerek öğrendiği bir şeydir ve sürekli çevreyle etkileşim halindedir. Çevredeki uyarıcılarla bağlantı kuran bu kurama göre çocukluğunda şiddete maruz kalan biri ileride şiddet uygulayabilecektir.⁴² Yarar bu yaklaşımı tüm erkeklerin şiddete meyilli olduğu sonucuna kadar varılabileceği düşüncesiyle eleştirmektedir.⁴³

b. Güç veya Kaynak Kuramı

Güç veya kaynak kuramı ise en basit haliyle şiddeti güç dağılımını esas alarak açıklamaktadır. Toplumsal statüsü, ekonomik durumu ya da fiziksel gücü sebebiyle

⁴¹ Bandura, A. (1969). Social-Learning Theory of Identificatory Processes. *Handbook of Socialization Theory and Research*, 213- 262, s.217.

⁴² Sallan Gül, S. (2021). *Türkiye’de Kadın Sığınmaevleri: Erkek Şiddetinden Uzak Yaşama Açılan Kapılar Mı?* (3. Basım). İstanbul: Bağlam Yayıncılık. s.26-28.

⁴³ Yarar, B. (2015). Yakın İlişki İçinde Şiddeti Feminist Bakışla Yeniden Düşünmek. B. Yarar (Ed.). *Şiddetin Cinsiyetli Yüzleri*. İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları içinde. (13-51), s.22.

daha güçlü olan aile bireyi diğer aile üyelerine göre daha avantajlı olup bu durum şiddeti ortaya çıkarmaktadır.⁴⁴

c. Ekolojik Kuram

Ekolojik kuramda şiddet içinde bulunan toplumsal bağlamda açıklanmaya çalışılmaktadır. Bu değerlendirme dört düzeyli olup ilkinde kişinin eğitim durumu ve istismara maruz kalıp kalmadığı değerlendirilirken ikinci seviyede kişinin ilişki yapısı değerlendirilmektedir. Üçüncü düzeyde bireyin içinde bulunduğu okul, iş, akraba çevresi gibi topluluklar incelenmekte ve bu ilişkilerde şiddet faili ya da mağduru olup olmadıklarına bakılmaktadır. Dördüncü düzeyde ise toplumun şiddeti algılayışındaki kültürel kod incelenmektedir. Bu model aile içi şiddetin önlenmesine ilişkin programların geliştirilmesinde temel alınmaktadır. Bu model ile yoksulluk, işsizlik, yaş, medeni durum gibi risk faktörleri belirlenmekte ve bu sayede müdahalenin nereden yapılması gerektiği tespit edilmektedir. Son dönemlerde aile içi şiddetin anlaşılması ve ortadan kaldırılması konusunda yürütülen çalışmalarda bu kuram kullanılmaktadır.⁴⁵

d. Feminist Kuram

Feminist kuram ise kadına yönelik şiddetin erkeklerin kadınları kontrol etme arzusuna dayandığını söyler. Feminist kuram bireyci yaklaşıma tepki olarak ortaya çıkmış bir politik eleştiridir. Bireyci yaklaşım ise şiddeti cinsiyetten bağımsız gören yaklaşımdır. Alternatif bir bakış sunmaya çalışan Yarar feminist kurama karşı çıkar. Ona göre radikal feministler şiddetin temelini erkeğin fiziksel gücü olduğunu söyleyecek kadar ileri gitmektedirler.⁴⁶

Feminist kuram ilerleyen bölümlerde açıklanacak olmakla birlikte, bu bölüm açısından belirtmekte fayda vardır ki, bu kuram sayesinde yasalara ve sosyal

⁴⁴ Sallan Gül, **a.g.e.**, s.28-35.

⁴⁵ **A.g.e.**, s.28-35.

⁴⁶ Yarar, **a.g.e.**, s.20-21.

politikalara müdahale edilebilmiştir. Bunun somut hali şiddet failinin cezalandırılması, rehabilite edilmesi ve şiddet mağduru kadınlara sığınakların sağlanması şeklindedir.⁴⁷ Türkiye açısından bunun pek çok somut örneği mevcuttur. 2000’li yılların başında Türk Medeni Kanunu (“TMK”) ve Türk Ceza Kanunu’nda (“TCK”) yapılan değişiklikler feminist hareketin bir kazanımıdır. Evlilik içinde eşlerin eşit konuma getirilmesi, töre saikiyle cinayet işlemenin ağırlaştırıcı hal olarak kabul edilmesi, İstanbul Sözleşmesi’nin kabulü gibi pek çok gelişme feminist bakış açısı sayesinde gerçekleşmiştir.⁴⁸

B. Feminist Hareket ve Sığınak Talebinin Ortaya Çıkışı

Feminizm Latince kadın anlamına gelen “femine” kelimesinden türetilmiştir.⁴⁹ Amerikalı yazar ve kadın hakları savunucusu olan Gloria Jean Watkins ya da takma adıyla Bell Hooks “Feminizm Herkes İçindir” kitabında “Feminizm: Çeperden Merkeze” isimli kitabında yaptığı tanıma atıfla feminizmi “cinsiyetçiliği, cinsiyetçi sömürüyü ve baskıyı sona erdirmeye çalışan bir hareket” olarak tanımlamaktadır. Aynı zamanda bu tanımın erkek karşıtlığı içermediğini ve sorunun temelini cinsiyetçilik olduğunu vurgular.⁵⁰

Feminist ise en basit haliyle kadınların cinsiyetleri dolayısıyla uğradıkları ayrımcılığa karşı çözümün sosyal, kültürel ve radikal değişikliklerden geçtiğini savunan kişidir.⁵¹ Sara Ahmed feminist hareketin kolektif bir siyasi hareket olduğunu söyler.⁵² Gerçekten de feminizm en basit tanımıyla kadınların ikincilliğine sebep olan ataerkiye karşı çıkış olarak tanımlanabilecekken, bu mücadelenin politikleşen somut hali feminist hareketi ortaya çıkarmaktadır.

⁴⁷ A.g.e., s.21.

⁴⁸ Kantar, G. ve Vural, E. (2022). Feminist İdeoloji ve Söylem Karşısında Hukuk. *Namık Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Meslek Yüksek Okulu Dergisi*, 4(2), 34-43, s.41.

⁴⁹ Notz, G. (2012). Feminizm. İstanbul: Phoenix Yayınları, s. 11-12; aktaran: Bayraktar, G. (2023). İkinci dalga feminist hareketin feminizmin gelişimindeki dönüştürücü rolü. *Advances in Women’s Studies*, 5(2), 49-56, s. 50.

⁵⁰ Hooks, B. (2016). *Feminizm Herkes İçindir*. İstanbul: Bgst Yayınları. s.9.

⁵¹ Delmar, R. (2018). What is Feminism?. A. C. Herrmann, ve A.J. Stewart (Ed.) *Theorizing Feminism*. New York: Routledge içinde. (5-28), s.8.

⁵² Ahmed, S. (2018). *Feminist Bir Yaşam Sürmek*. (Çev: S. Aydaş). İstanbul: Sel Yayınları. s.13-14.

1. Feminist Hareket

Kadınların hak mücadeleleri Fransız Devrimi'ne uzanmakta olup günümüzde hala devam etmektedir. Eşit yurttaşlık ve siyasal hak talepleriyle başlayan feminist hareket günümüzde ataerkil sisteme ve bundan doğan cinsiyet ayrımcılığına karşı duruş olarak varlığını sürdürmektedir. Çıktığı döneme kıyasla çok daha kolektif bir hale gelen feminist hareket, güncel siyasi tutumlarla doğrudan temas halinde olup gelinen yerde tüm hak taleplerinin yanında duran toplumsal bir hareket niteliğindedir.

Tarih boyunca ikincilleştirilen kadınların mücadelelerinin başlangıcı 17. ve 18. yüzyıla denk gelmektedir. Montaigne'nin evlatlığı Marie de Gournay'ın iki kitap yazdığı bilinmektedir. Bunlar Kadınlarla Erkeklerin Eşitliği ve Hanımların Şikayeti isimli kitaplardır. 17. yüzyılda Poullain de la Barre ise ilk feminist düşüncelerin yer aldığı Cinslerin Eşitliği Üzerine isimli kitabı yazmıştır. 1643 yılında İngiltere'de 5000 kadar kadın savaş karşıtlığı üzerine avam kamarası önünde bir eylem gerçekleştirmiştir. Buna ek başka toplu kadın eylemleri de mevcuttur. 1647 yılında uzun çalışma saatlerine karşı hizmetçilerin parlamentoya dilekçe vermesi, 1651'de kadın esnafların borç sebebiyle hapse atılmaya karşı çıkış eylemleri bunlara örnektir.⁵³

Kadın hareketi için önem taşıyan tarihsel olay Fransız Devrimi'dir. Ancak, kadınlar için bir dönüm noktası olduğu söylenebilecek olan Fransız Devrimi'nin kadınlara tam yurttaşlık hakkı verdiğinden bahsedilemeyecektir. Bazılarının diğerlerine göre daha eşit olduğu bir düzen yaratan Fransız Devrimi kadınları bu eşitliğin dışında bırakmıştır. Yurttaşın cinsiyeti erkek olarak tanımlanmakla birlikte modern hukuk sisteminin pek çok sosyal yardım uygulamasının kadına dönük olmasıyla Fransız Devrimi'nden bugüne cinsiyetçi izler taşıdığını söylemek mümkündür.⁵⁴

⁵³ Yükselbaba, Ü. (2016). Feminist Perspektiften Hukuk. *Journal of Istanbul University Law Faculty*, 74(1), 123-138, s.124.

⁵⁴ Durakbaşı, A. (2018). Yurttaşlığın Cinsiyeti: Demokrasi ve Farklılık. *Hukuk Felsefesi ve Sosyolojisi Arkivi 9. Kitap*, İstanbul Barosu Yayınları., 144–150, s.145-146 Erişim adresi <https://hfsa-sempozyum.com/wp-content/uploads/2019/02/HFSA9-Tam-Metin.pdf>

Fransız Devrimi'nde kadınların ön saflarda mücadele ettikleri, isyanları başlattıkları bilinmektedir. Devrim yanlısı kadınlar, Fransız Devrimi sürecindeki tüm önemli direniş ve ayaklanmalarda aktif rol almışlardır. Bastille'in basılması (1789), Ekim direnişleri, Champ de Mars Katliamı (1791), 10 Ağustos hareketi (1792), Jakoben-Jironden çatışması (1793) ve 1795 ayaklanmaları gibi olaylarda yer almışlardır.⁵⁵ Ancak Fransız Devrimi kadınlara doğrudan bir hak kazandırmamıştır. Yine de, kadınların politik bilinçlerinin yükselmesine ve örgütlenme modellerinin gelişmesine olanak sağlamış, bu yönüyle hak mücadeleleri için dönüştürücü bir rol oynamıştır.⁵⁶

Feminist hareket hak taleplerinin türüne bağlı olarak kendi içinde dönemlere ayrılmaktadır. Fransız Devrimi etkisiyle başlayan kamusal hak talepleri birinci dalgayı oluştururken, özel alanı merkeze alarak şiddetin önlenmesi, kürtaj gibi haklara odaklanan dönem ikinci dalgayı oluşturur ve ikinci dalga feminizm kendi içinde farklı ideolojileri barındırır. İlk iki dalgadaki hak kazanımlarını yeterli görmeyen üçüncü dalga ise daha çok kimliğe odaklanmıştır. Tek bir kadın tanımı olmadığına odaklanan üçüncü dalga feminizm kendi içinde farklı bakış açıları geliştirmiştir.⁵⁷ Dördüncü dalga feminizmde ise kadınların iletişim teknolojileri üzerinden bir araya gelerek şiddete, tacize, tecavüze başkaldırdıkları görülmektedir.⁵⁸

Her bir coğrafya açısından feminist hareketin dönemleri değişiklik göstermektedir. Dünyada 1960'lı yıllardan itibaren ikinci dalga feminizmden bahsedilirken Türkiye açısından bu 1980'lerin sonuna denk gelmektedir. Bununla birlikte feminist hareketin güncel durumu açısından farklı tartışmalar söz konusu olabilmektedir. Tüm bunları açıklığa kavuşturmak ve tezin ana konusu olan sığınakların çıkış noktasını tarihsel süreçte anlayabilmek için bu bölümde feminist hareketin dönemleri ele alınacaktır.

⁵⁵ Çakmak, D. (2007). Fransız Devrimi'nde Kadın: Eksik Yurttaş. *Ege Akademik Bakış*, 7(2), 727-745, s. 729.

⁵⁶ Yükselbaba, **a.g.e.**, s.125.

⁵⁷ **A.g.e.**, s.126-127.

⁵⁸ Aydemir, H. Ö. D. (2024). Dördüncü Dalga Feminizm Üzerine. *Social Sciences Studies Journal (Sssjournal)*, 5(32), 1706-1711, s.1707-1708.

a. Birinci Dalga Feminizm

İlk dalga feminizm, 1800’lerin başlarından 20. yüzyılın ilk dönemlerine kadar Avrupa, Kuzey Amerika, Mısır, İran ve Hindistan’da gelişen ilk feminist hareketler dönemidir.⁵⁹ En etkili olduğu yerler ABD ve Batı Avrupa’dır.⁶⁰ Asıl olarak Mary Wollstonecraft’ın *Kadın Haklarının Gerekçelenirilmesi* ve John Stuart Mill’in *Kadınların Köleleştirilmesi* gibi eserlerinden ilham alan bu hareket oy hakkı, eğitimde fırsat eşitliği ve kadınların mülkiyet hakları gibi talepleri içermektedir.⁶¹ Bu dönemin merkezinde, geleneksel kadınlık anlayışına karşı çıkan “Yeni Kadın” fikri yer almaktadır.⁶²

Kadınlar Fransız Devrimi’nin “İnsan ve Yurttaş Hakları Evrensel Bildirgesi”nde bahsi geçen yurttaş kavramının kendilerini kapsamadığını farkına varmışlar ve Olympe de Gouges 1791’de “Kadın ve Yurttaş Hakları Bildirgesi”ni ilan etmiştir.⁶³ De Gouges bildirmede kadınların giyotine gitme hakkı varsa kürsüye çıkma hakkı da olması gerektiğini dile getirmiştir. Devrim sonrasında ise kadınlara yeterince hak tanınmadığını eleştirmesi sebebiyle eski rejim taraftarı olarak suçlanarak giyotine gönderilmiştir.⁶⁴

İlk dalga feministler, gazeteler ve yazılı basın yoluyla seslerini duyurmuş, mitingler, konuşmalar ve yazılarla kamuoyunu etkilemeye çalışmıştır. ABD’de 1848’de yayımlanan Seneca Falls Bildirgesi aslen birinci dalganın kurucu ilkesi kabul edilmektedir. Bu bildirinin içeriğinde eşit eğitim, hukuksal ve toplumsal eşitlik ve siyasal oy hakkı talepleri yer almaktadır. Kadınların bu dönemdeki en büyük kazanımının oy hakkı olduğu söylenebilecektir. Bu dönemin temel problemi beyaz erkekler ve yüksek zümre kadınlar dışında kimsenin oy hakkına sahip olmamasıdır.⁶⁵

⁵⁹ Malinowska, A. (2020). Waves of Feminism. *The International Encyclopedia of Gender, Media and Communication*, (1), 1-7, s.2.

⁶⁰ A.g.e.,

⁶¹ Taş, G. (2016). Feminizm Üzerine Genel Bir Değerlendirme: Kavramsal Analizi, Tarihsel Süreçleri ve Dönüşümleri. *Akademik Hassasiyetler*, 3(5), 163-175, s.167.

⁶² Malinowska, a.g.e., s.2.

⁶³ Berktaş, F. (2004). Kadınların İnsan Haklarının Gelişimi ve Türkiye. İstanbul: Bilgi Üniversitesi Sivil Toplum Kuruluşları Eğitim ve Araştırma Birimi. *Sivil Toplum ve Demokrasi Konferans Yazıları*. (7), (1-30), s.6.

⁶⁴ Sevim, A. (2005). Feminizm (1. Basım). İstanbul: İnsan Yayınları. s. 34

⁶⁵ Bayraktar, a.g.e., s.52.

Bununla bağlantılı olarak birinci dalga feminizm oy hakkı ile anılmaktadır, oy hakkı mücadelesinde önde gelen örgüt ise 1904'te kurulan International Suffrage Alliance'dır.⁶⁶

1903 yılında İngiltere'de kadınlar oy hakkı için mücadele etmeye başlamışlardır. Bu hareket, hareketin karşısında yer alanlar tarafından *Suffragette Hareketi* olarak adlandırılmıştır. Oy hakkı anlamına gelen *suffrage* ve küçük anlamına gelen *ette* ekinin eklenmesiyle oluşan bu isim hareketi küçümsemek amacıyla ortaya çıkmıştır. Birinci Dünya Savaşı yıllarında yavaşlayan bu hareket sonrasında mülk edinme, miras ve eğitim hakkı gibi konuları da kapsayarak büyüyerek devam etmiştir. İngiltere'de bu hareketin bir kazanımı olarak 1918'de 30 yaş üzerindeki kadınlara yerel seçimlerde oy kullanma hakkı verilmiştir. 1928 yılında ise tüm kadınlar erkeklerle aynı şekilde oy hakkına sahip olmuştur.⁶⁷

Diğer ülkeler için bu hakkın kazanım serüvenine bakıldığında da savaş yıllarının da etkisiyle pek çok ülkede Birinci Dünya Savaşı sonrasında kadınların bu hakkı elde ettiği görülmektedir.⁶⁸

Bu dönemde Amerika'da kadınların sahip olduğu ve yönettiği ilk gazete olan *The Lily* gibi gazeteler, kadınların iş yaşamındaki yerini ve potansiyelini öne çıkarmış, ayrıca siyahi kadınların da kadınlık tanımına dâhil edilmesini savunmuştur. Bu süreçte bazı önemli isimler öne çıkmıştır. Örneğin, Kanadalı siyahi gazeteci Mary Ann Shadd Cary Batı dünyasındaki ilk siyahi kadın yayıncı olmuştur. Ancak, hareketin genelinde siyahi kadınların genellikle dışlandığı söylenebilecektir. Bu dışlanmaya karşı çıkan Sojourner Truth, 1851'de yaptığı "Ben de kadın değil miyim?" adlı konuşmasında bu çelişkiye dikkat çekmiştir. Medya ise feministleri çoğunlukla olumsuz şekilde, erkek düşmanı ve kadınsı olmayan bireyler olarak göstermiştir.⁶⁹

⁶⁶ Malinowska, **a.g.e.**, s.2.

⁶⁷ Keser, A., Çelik, M. ve Ercan, E. (2021). Türkiye'de Kadınların Siyasal Temsili ve Toplumsal Cinsiyet. *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, 76(1), 191-229, s.199.

⁶⁸ Berktaş, **a.g.e.**, s.6-8.

⁶⁹ Malinowska, **a.g.e.**, s.2-3.

Bu süreçte aynı zamanda kadınların aile içi şiddete karşı mücadele ettiği de bilinmektedir. 1884 yılında Fransa’da kadınlara boşanma hakkı verilmiş ve kadınların birçoğu kendilerine yönelik erkek şiddeti sebebiyle boşanma davaları açmıştır. İngiltere’de ise bu mücadele daha kolektiftir. On dokuzuncu yüzyılın sonlarında İngiltere’deki kadınlar kadına yönelik şiddete ve cinsel baskıya karşı kampanya girişimlerinde bulunmuşlardır.⁷⁰

Birinci dalga feminizm hak temelli bir mücadeleyi içermektedir. Cinsel devrim olarak adlandırılan birinci dalga feminizm, ataerkiye karşı verilen mücadele ve toplumsal değişime zemin hazırlayacak düşünsel süreci hazırlaması yönünden ayrıca önemlidir. Nitekim ikinci dalga feminizmin kazanımlarının da bu süreçle başladığı söylenebilecektir.⁷¹

Tam bu noktada dünyada birinci dalga feminizm yükselirken Osmanlı’nın son dönemi ile Cumhuriyet’in ilk yıllarında kadın hareketine bakmak Türkiye’deki feminist hareketi analiz etmek açısından önem taşımaktadır.

i. Birinci Dalga Feminizmin Osmanlı ve Genç Cumhuriyet’teki Görünümü

Osmanlı’da kadın hareketi Batı’dakini andırıyor olsa da farklılıklar içermektedir. On dokuzuncu yüzyılın ikinci yarısından itibaren yabancı dil bilen aydın ailelerin kızları Batı’da verilen kadın hakları mücadelesinden haberdar olmuşlardır. Bu durumu basın yoluyla, dergiler çıkartarak, duyurmaya başlamışlardır.⁷² Birinci ve İkinci Meşrutiyet’in yarattığı sosyal ve siyasi değişiklikler kadınları da etkilemiş, taleplerini kamuoyunda yükseltmelerine olanak sağlamıştır. Çıkarılan dergilerde kadınların bir kısmı mahlaslar kullanmışlar, yaşadıkları sosyal adaletsizliği ve cinsiyetçi toplumsal yapıyı eleştirmekten geri durmamışlardır.⁷³ Bu dönemdeki dergilerden 1913-1921

⁷⁰ Sevim, **a.g.e.**, s.38-39.

⁷¹ Enginyurt, D. (2018). Sosyal Hareketler Sosyolojisi Açısından Feminizm. *USE Uluslararası Sosyoloji ve Ekonomi Dergisi*, (1), 36-59, S.47.

⁷² Üskül Engin, Z.Ö. (2021). Osmanlı İmparatorluğu’nda Tanzimat Sonrası Kadının Toplumsal Konumu. D. Çörek., Z. Ö. Üskül Engin, G. Öcal. (Ed.), *Toplumsal Cinsiyet ve Hukuk Cilt 2*, içinde. İstanbul: On İki Levha Yayıncılık. (361-392), s.366.

⁷³ Çakır, S. (1994). *Osmanlı Kadın Hareketi* (4. Basım). İstanbul: Metis Yayınları. s.59-81.

yılları arasında faaliyet gösteren Kadınlar Dünyası, kadınların hak mücadelelerini yürütebilecekleri bir araç olarak ele alınmıştır. Tüm kesimlerden kadınların yazılar yazdığı bu dergi, sadece kadın yazarlara açık olmakla birlikte feminizmi kendi hareketlerini tanımlayıcı bir kelime olarak kullanmayı yeğlemişlerdir.⁷⁴ Bu dergide, kadınların her türlü haktan mahrum oldukları dile getirilmiş, Anadolu kadının erkeğin işlerini de üstlenerek şehirdeki kadının iki katı ezildiği vurgulanmıştır.⁷⁵ Kadınların giydikleri tesettür⁷⁶ ve aile⁷⁷ kavramları tartışmaya açılmıştır.

Ayrıca bu dönemde kadınlar dernekler kurmuşlardır. Bu dernekler yardımlaşmaya odaklanan, eğitim yoluyla meslek kazandırmayı amaçlayan, kültürel faaliyetler yürüten, ülke sorunlarına çözüm arayan, ülke savunmasına yönelik, farklı etnik gruplardan kadınların sorunlarına odaklanan, siyasal amaçlı, feminist ve siyasal partilerin kadın dernekleri biçiminde örgütlenen gibi pek çok konuda faaliyet yürütmüşlerdir.⁷⁸

Kadınlar Kurtuluş Savaşı yıllarında verdikleri mücadelelerle toplumda daha görünür olmuşlardır. Kuvay-ı Milliye'ye destek vermek için 16 kadın derneği kurulduğu bilinmektedir. İzmir'in işgali sonrası yapılan protestolarda pek çok kadın hem katılımcı hem de konuşmacı olarak yer almıştır. Kadınların etkililiği o derece yüksektir ki seçme ve seçilme hakları olmamasına rağmen 1919 yılında yapılan seçimlerde Halide Edip beş farklı yerden oy almıştır. Çift dereceli seçim sistemi uygulandığı için Beypazarı'nda toplam oy sayısı yirmi iki erkek oyuyken Halide Edip yirmi oy almıştır.⁷⁹

Bu dönemde aktif olan kadınlar siyasal amaçlı bir parti de kurmuşlardır. 1923'te kurulan Kadınlar Halk Fırkası isimli partinin amacı kadın varlığının bir kitle hareketine dönüştürülmesi olarak açıklanırken, kadınların aydınlanması ve kadınlık görevlerine

⁷⁴ A.g.e., s.80-81.

⁷⁵ A.g.e., s.166-167.

⁷⁶ A.g.e., s.249-252.

⁷⁷ A.g.e., s.264.

⁷⁸ A.g.e., s.87.

⁷⁹ Yaraman, A. (2015). *Türkiye'de Kadınların Siyasal Temsili Dışlıksız Siyaset*. İstanbul: Bağlam Yayınları. s.63-68.

hazırlanması da parti tarafından gaye edinilmiştir. Ancak parti valilikten izin alamamış, 1924 yılında Türk Kadınlar Birliği adıyla yeni bir dernek kurulmuştur. Belirtmek gerekir ki bu dönemde kadınların seçme ve seçilme hakkı bulunmamaktadır. Bu durum onları siyasi hayata katılmaktan alıkoymuştur. Kadınlar Halk Fırkası'nın kurucularından Nezihe Muhiddin öncülüğünde seçme ve seçilme hakkı kadınlara tanınana kadar bu hakkın elde edilmesi konusunda ısrarcı olunmuştur.⁸⁰ Bu dönem açısından öne çıkan pek çok kadın olduğu gibi, kadınların siyasi temsili konusunda Nezihe Muhiddin'in önemli bir figür olduğu söylenmelidir. İktidar tarafından karalamalara maruz bırakılan Nezihe Muhiddin 1927'den sonra gündemden düşmüştür. Nezihe Muhiddin'in tarih sahnesinden silinmesi ve kadınlara 1930'lu yıllarda verilen seçme ve seçilme hakkı Türkiye'deki kadınların hiçbir mücadele göstermeden bu hakkı kazandıkları gibi bir yanılgı oluşturmaktadır. İşin gerçeği ise yukarıda anlatıldığı gibi kadınların tarihsel mücadelesi içindedir.⁸¹

Görüldüğü gibi Osmanlı'da I. ve II. Meşrutiyet'le başlayan kadın hareketi cumhuriyetin kurulmasından sonra da devam etmiştir. Kadının toplumdaki konumunu sorgulamakla başlayan ve sesini dergilerle duyuran kadınlar cumhuriyetle birlikte oy hakkı için çeşitli şekillerde mücadele etmişlerdir. Ancak ikinci dalganın Türkiye'de etkisini göstermesi diğer ülkelerden daha geç olmuştur.

b. İkinci Dalga Feminizm

İkinci Dünya Savaşı sonrasında ortaya çıkan ikinci dalga feminizm özellikle kadınların hane içi yaşamına odaklanmıştır. “Özel olan politiktir” şiarına sahip bu hareket için Simone de Beauvoir'ın “kadın doğulmaz kadın olunur” sözü simge haline gelmiştir. 1980'lerin sonuna kadar devam ettiği söylenebilecek olan ikinci dalga feminizm toplumsal cinsiyet rollerini ve kadın cinselliğini sorgulamıştır.⁸²

⁸⁰ A.g.e., s.126-131.

⁸¹ Üskül Engin, *Osmanlı İmparatorluğu'nda Tanzimat Sonrası Kadının Toplumsal Konumu*, s.383.

⁸² Malinowska, A.g.e., s.3

Teknolojik gelişmeler doğum kontrol yöntemlerini ortaya çıkarırken bu yöntemler tüm kadınlar için erişilebilir değildi. Özellikle doğum kontrol yöntemlerine tüm kadınların erişiminin olmaması kadınların bu dönemdeki mücadelelerinin başlangıç noktası olmuştur. Simone de Beauvoir'ın "kadınların kurtuluşu karınlarından başlayacak" sözü bu dönemin diğer simgesidir. Ayrıca İkinci Dünya Savaşı sonrası yetişen eğitilmiş yeni nesil kadınlar ikinci sınıf konumlarını sorgulamaya başlamışlardır. 1966'da ABD'de *NOW*'ı (*National Organization of Women*) kuran Betty Friedan bundan üç yıl önce Kadınlığın Gizemi isimli kitabıyla ev kadınlarının "adı konamayan sıkıntısını" dile getirerek ABD'li kadınların uyanışını sağlamıştır. Kurulan NOW evli ve çocuklu kadınları bir araya getirerek yeni hedefler belirlemiştir. Bunlar arasında kadınların iş hayatın alınması, eşit işe eşit ücret ve aile içindeki cinsiyetçi yaklaşımların sona erdirilmesi gibi talepler bulunmaktadır. Bu dönemin öne çıkan diğer talebi ise kürtaj hakkıdır. Pek çok ülkede kadınlar bunun için sokağa dökülmüşler kürtajın yasallaşmasını ve kürtaja erişimlerinin sağlanmasını talep etmişlerdir.⁸³

Bu dönemin önemli bir diğer özelliği hareketin hiç kimseyi ötekileştirmeden tüm kadınlar için olmasıdır. Bu süreçte kadınlar bilinç yükseltme grupları oluşturmuş, mahrem sayılan şiddet, tecavüz, kürtaj, seks işçiliği gibi konuları birbirleriyle konuşmaya başlamışlardır. Özel olanı politik hale getiren hareket konuşulmayanın konuşulmasını ve kamusal meseleler haline gelmesini sağlamıştır. Bunun sonucunda kadın sığınakları, acil çağrı merkezleri, kadın danışma merkezleri gibi kurumlar oluşturulmuştur. Bilinç yükseltme grupları kadınlar arasında bir dayanışma kurmuş ve kız kardeşlik bağı bu dönemin örgütlenme mantığının temeli haline gelmiştir.⁸⁴

Genel anlamıyla ataerkiye ve hızla gelişen kapitalist iş ilişkilerine başkaldırı niteliğindeki ikinci dalga feminizm, toplumsal dönüşümü amaç edinmiştir. Emperyalizm karşıtı Yeni Sol bakış açısından da etkilenen ikinci dalga aile içindeki, kamusal alandaki ve gelenek göreneklerdeki tüm eşitsizlikleri merkeze alan bir

⁸³ Mitchel, A. (1995). Feminizm (Çev: Ş. Tekeli). İstanbul: İletişim Yayınları. s.84-89.

⁸⁴ Bayraktar, a.g.e., s.54.

başkaldırı niteliği taşımakla birlikte ideolojik farklılıklar nedeniyle farklı feminizmlerin doğmasına da yol açmıştır.⁸⁵

Kimi feministler kadınların ezilmişliğinin temel sebebini yalnızca erkeklerin kadınlar üzerindeki tahakkümü yani ataerki olarak değerlendirirken, bazıları temel problemin kapitalist sistem olduğunu vurgulamıştır. Bir diğer grup hem ataerki hem de kapitalizmin kadınların ikincilliğine sebep olduğu görüşünü öne çıkarırken başka bir görüş ise var olan toplumsal yapıyı analiz etmeksizin verilmesi gereken haklara odaklanmaktadır. Aşağıda bu farklı görüşler ayrı ayrı ele alınacaktır.

i. Liberal Feminizm

18. yüzyılın sonlarında ortaya çıkan liberal feminizm, feminizmin en eski biçimidir. Kadınları baskıcı toplumsal cinsiyet rollerinden özgürleştirmeyi ve kamusal alanda eşit haklar sağlamayı amaçlayan bir siyaset felsefesidir. Liberal feminizm temelde kadınların erkeklerle eşit sosyal ve siyasal haklara sahip olmaları gerektiğini savunur ve toplumsal cinsiyet adaletini mevcut siyasal ve toplumsal kurumların reformu yoluyla gerçekleştirmeyi amaçlar. Birinci dalga feminist harekette de görüldüğü gibi erken dönem liberal feministler oy hakkı ve eğitime erişim gibi temel haklar için mücadele etmişlerdir.⁸⁶

Birinci dalga feminizmin simge isimlerinden olan Mary Wollstonecraft liberal feminist düşüncenin de sembolü olarak kabul edilebilmektedir. Wollstonecraft kadınların da erkeklerle eşit haklara sahip olması gerektiğini, doğuştan gelen cinsiyetin ayrımcılık yapmayı haklı göstermeyeceğini savunmuştur.⁸⁷

Liberal feminizm ortaya çıktığı dönemden bu yana kadınların toplumda eşit medeni haklara sahip olması gerektiğini savunmuştur. Günümüzde bunun sonucu

⁸⁵ Fraser, N. (2009). Feminizm, Kapitalizm ve Tarihin Oyunu. (Çev: G. Kurtsoy). *Feminist Yaklaşımlar*. (9). 58-75, s.63-65.

⁸⁶ Oxley, J. C. (2011). Liberal Feminism. Bruce, M. ve Barbone, S. (Ed.). *Just The Arguments: 100 of The Most Important Arguments in Western Philosophy*. MA: Wiley-Blackwell içinde, (258-262), s.258-259.

⁸⁷ Singh, V.(2022) Modernist Emancipatory Feminism: Liberal Feminism.R. Goel, G. Sinha (Ed.). *Research Handbook on Gender and Sexuality*. Jersey City:Alexis Press. içinde (74-80), s.77.

olarak doğum izni, kreş hakkı ve çalışma saatlerinde esneklik gibi konular gündeme getirilmekte ve hak olarak kazanımı sağlanmaktadır. Ancak bu yaklaşıma yapılan en temel eleştirilerden biri liberal feminizmin ana amacının toplumsal cinsiyet eşitsizliklerine köklü bir çözüm üretmek olmadığı, var olan sistemi reformlarla iyileştirip kadınların buna entegrasyonunu sağlamak olduğu yönündedir.⁸⁸ Bununla bağlantılı olarak liberal feminizmin kadına yönelik şiddeti gündem edinmemesi anlaşılabilir. Kadın ve erkeğin ontolojik olarak eşit olduğu varsayımına dayanan liberal feminizm özel alana ilişkin yeterince değerlendirme yapmamıştır. Aile yaşamı çözümlemesi liberal feminist yaklaşımda yeterince kendine yer bulamamaktadır. Nitekim tüm bunlar liberal feminist anlayışın eleştirilmesine sebep olmaktadır.⁸⁹

ii. Radikal Feminizm

Radikal feministler erkeklerin kadınlar üzerinde tahakküm kurduğunu ve bundan çıkar sağladıklarını öne sürerler. Bunun ataerkil sistemi oluşturduğunu söylerken bu sistemin başka bir yapının türevi olmadığı fikri hakimdir. Irkçılık ya da sınıfsal statü ile patriarkal ilişkiler radikal feministler tarafından farklı şekillerde tanımlanır.⁹⁰

Radikal feministler arasında ataerkinin kökenine dair farklı görüşler bulunmaktadır. Bir kısmı için kadınların bedenlerine ve cinselliğe el konulması ataerkinin temel sebebi olarak tespit edilirken bazı radikal feministler için erkek şiddeti neden olarak görülmektedir. Radikal feministlere göre, cinsellik kadınların erkekler tarafından sömürüldüğü bir alandır.⁹¹

Radikal feminist Kate Millet'in Cinsel Politika⁹² isimli eseri ataerkinin teorik olarak incelendiği ilk eser olma özelliğini taşır. Millet ataerkinin tüm toplumlarda var olduğunu söyler ve aileyi ataerkinin bir birimi olarak niteler. Radikal feministlere göre

⁸⁸ A.g.e., s.78.

⁸⁹ Yüksel, M. (2018). Feminist Hukuk Görüşlerinin Analizi. *Hukuk Felsefesi ve Sosyolojisi Arkivi 9. Kitap*, İstanbul Barosu Yayınları. (57-54), s.59. Erişim adresi <https://hfsa-sempozyum.com/wp-content/uploads/2019/02/HFSA14-Yu%CC%88ksel.pdf>

⁹⁰ Walby, a.g.e., s.16.

⁹¹ A.g.e.

⁹² Millet, K. Cinsel Politika (1969). (Çev: S. Selvi). İstanbul: Payel Yayınevi, 2. Baskı.

kadın ve erkek arasındaki biyolojik cinsiyete dayalı temel güç ilişkileri hala varlığını sürdürmektedir. Bunun sürdürücülerinden biri aile kurumudur. Aile kurumu aracılığıyla kadınların cinselliği kontrol altında tutulmaktadır.⁹³

Radikal feminizmin şiddete yaklaşımı ayrıca önemlidir. Radikal feministler şiddetin kadınların denetiminin ana unsuru olduğunu öne sürmektedirler. Erkeğin şiddete olan eğilimi ataerkiyle doğrudan bağlantılıdır. Bu bağlantı ise biyolojik olarak kurulmaktadır. Öyle ki erkeğin fiziksel gücü ataerkinin temelini oluşturmaktadır.⁹⁴ Bir kısım radikal feminist tecavüzün erkeklerin kadınlar üzerindeki denetiminin bir tezahürü olduğunu söylemektedir. Bu temeldeki bakış açıları radikal feminizmin biyolojik indirgemeci olarak eleştirilmesine sebep olmuştur. Ayrıca bu bakış ırk ve sınıfı dikkate almaması sebebiyle eleştirilere maruz kalmıştır.⁹⁵

Ev iç şiddet de radikal feministlerce mercek altına alınmıştır. Bir kısım radikal feminist şiddetin erkeğin kadın üzerindeki denetim aracını söylerken devleti de şiddetin faili olarak analiz etmektedir. Bu bakışa göre devlet kadına ekonomik koşulları sağlamadığı ve devletin kadını fail erkekten korumasına güvenilmediği için kadınlar şiddet uygulaması muhtemel erkeğin desteğine yönelmek zorunda kalmaktadırlar.⁹⁶

Ataerkinin tarihten bağımsız ve her yerde olduğu görüşünü savunan radikal feministler kadının ikincilliğinin temel sebebini biyolojik farklılık olarak görmüşler ve şiddet kavramını tartışmalarının merkezinde tutmuşlardır. Kapitalist sistemi ve ırkları dikkate almadan ataerki analizi yapan radikal feministler bu nedenle eleştirilere maruz kalmıştır. Ancak her durumda aileyi ataerkinin temel unsuru olarak görüp buna karşı savaş açan radikal feminizmin kadın kurtuluş hareketi açısından önemli olduğu söylenmelidir.

⁹³ Yaman Öztürk, **a.g.e.**, s.21-23.

⁹⁴ Yazar, **a.g.e.**, s.21.

⁹⁵ Walby, **a.g.e.**, s.209-210.

⁹⁶ **A.g.e.**, s.211.

iii. Marksist Feminizm

Marksist feminizm radikal feminizme karşıt şekilde kadınların ikincilliğinin sebebinin kapitalist sistem olduğunu söyler. Marksist feministlere göre patriyarka ayrı bir sistem değildir. Kadınların ezilmişliği sermayenin emek üzerindeki hakimiyetiyle doğrudan bağlantılıdır. Sınıfsal çelişki cinsiyet ilişkilerini etkilemektedir. Sermayenin emek üzerindeki sömürsü kadının sömürsüne yol açmaktadır. Özellikle Marksist feministlerin teorilerini geliştirmelerinde ailenin varlığının sermaye için vazgeçilmez olduğu görüşü yatmaktadır. Kadının ev içindeki görünmeyen emeği kapitalist sistemin devamlılığını sağlamaktadır. Aynı zamanda işçi nesline yeni işçiler kazandıran kadın tüm bunları ücretsiz olarak yerine getirmektedir.⁹⁷

Marksist feministler kadınların ezilmişliğini açıklamakta yetersiz kaldıkları gerekçesiyle eleştiriye maruz kalmaktadırlar. Bu eleştirinin dayanağı kadınların sınıfsız toplumlarda ve kapitalist sistem öncesinde de ezildiği gerçekliğine dayanmaktadır. Ayrıca cinselliğin ve kadına dönük şiddetin yalnızca sınıf çerçevesinde değerlendirilmesi de bir diğer eleştiri sebebidir.⁹⁸

Marksist feministler ataerkiyi tamamen görmezden gelirken kendini Marksist olarak tanımlayan bir grup feminist için bu durum geçerli olmamıştır. Kadınların ezilmişliğini sınıf sömürsü ve erkek egemenliğini sentezleyerek açıklamaya çalışan bu feministler kendilerini sosyalist feminist olarak adlandırmışlardır.⁹⁹

iv. Sosyalist Feminizm

Sosyalist feminizm, Marksist feminizm ile radikal feminizmin bir sentezi olarak ortaya çıkmıştır. Kadınların ezilmişliğine dair soruların çözümü için sadece

⁹⁷ A.g.e., s.17.

⁹⁸ Yüksel, a.g.e., s.61-62.

⁹⁹ Yaman Öztürk, a.g.e., s.3.

patriyarkaya odaklanılmayıp aynı zamanda kapitalist sistem de göz önünde bulundurulmaktadır.¹⁰⁰

Sosyalist feminizmin teorisini açıklayabilmek için ikili sistem kuramına başvurulmaktadır. İkili sistem kuramı doğrultusunda ortaya çıkan sosyalist feminist yaklaşıma göre kadınların ezilmişliğinin sebebi kapitalizm ve ataerkinin sentezinde bulunmaktadır. Sosyalist feminist Hartmann'a göre ataerkinin maddi temeli erkeklerin kadınların emeği üzerindeki denetimiye, kapitalist toplumlarda ataerki ve sermaye arasında da güçlü bir ilişki bulunmaktadır. Bu ortaklık erkeklerle sermayenin çatışan bazı çıkarlarını da ortaya çıkarmaktadır. Kadın evde erkeğe hizmet ederken aynı zamanda kapitalist sistem için de ucuz işgücü oluşturmaktadır. Hartmann'a göre bu bir mutsuz evlilik temsiliye kadınların çifte sömürsünün önünü açmaktadır. Kadın evde de olsa çalışsa da erkeğe kıyasla daha fazla ev içi emek harcamaktadır.¹⁰¹

Sosyalist feminizm Marksist feminizmin emek, yabancılaşmış emek, sınıf bilinci gibi kavramlarıyla feminizme katkı sunarken aynı zamanda radikal feminizmin cinsiyet temelli iktidar teorisinden de yararlanmıştır. Sosyalist feministler ataerkinin ve kapitalist sistemin kadının ezilmişliğine sebep olduğunu savunmaktadır. Yalnızca Marksist teorisinin kadınların ezilmişliğini açıklamakta yetersiz olduğu fikrine sahiptirler.¹⁰² Ancak Marksist teoriden yararlanarak ev içi emek kavramını ortaya koymuş, kadınların ev içindeki karşılıksız emeğine odaklanmışlardır. Aynı zamanda sosyalist feministler Marx'ın yabancılaşma teorisinden yararlanarak kadınların yabancılaşmasına odaklanmışlar, yabancılaşmanın erkeklere kıyasla kadınlarda daha belirgin olduğunu ortaya koymuşlardır. Sosyalist feministlere göre erkekler yabancılaşmadan kurtuluşu kadınlarla kurulan ilişkilerinde ararlar. Kadınların böyle bir seçeneği olmamakla birlikte ev içi alanlar onların yabancılaşmasının ana unsurunu oluşturmaktadır. Kadınlar için yabancılaşma çok belirgindir, onlar kendilerini

¹⁰⁰ Özdemir, Ö. (2017). İki Sistemli Kuram Olarak Sosyalist Feminizm. *Karadeniz Sosyal Bilimler Dergisi*, 9(2), 395-414, s.397-399.

¹⁰¹ Hartman, a.g.e., s.174-185.

¹⁰² Çakır, S., 2008, Kapitalizm ve Patriyarkaya Karşı: Sosyalist Feminizm. *Toplum ve Demokrasi*, 2 (4), Eylül-Aralık, 185-196, s.190-191.

başkalarının ihtiyaçlarını gidermek için kullanılan araçlar olarak algırlarlar. Kadınların yabancılaşmayı en net yaşadığı yerler annelik, cinsellik ve entelektüelliktir.¹⁰³

Marksist teorinin kadınların üreme ve cinsellik sorunları, kürtaj, pornografi, şiddet gibi konularla ilgilenmediği gibi sosyalist feministler de bu konularla ilgilenmemişlerdir.¹⁰⁴

İkinci dalga feminizm kadınların pek çok alanda kazanım elde etmesine olanak sağlarken bunları yeterli görmeyen bakış açısı kimlik politikalarıyla üçüncü dalga feminizmin başlamasına yol açacaktır.

c. Üçüncü Dalga Feminizm

Üçüncü dalga feminizm ya da akademideki kullanımıyla post feminizm akımı ikinci dalgadan farklı olarak farklı kimliklerin tanımlanması, kadınlık tanımının çeşitlenmesi olarak ortaya çıkmıştır. İkinci dalga feminizm kadınların erkeklerle eşit haklara sahip olmasını savunurken üçüncü dalga feminizm kadınlığı yeniden tanımlamaktadır.¹⁰⁵

Üçüncü dalga feminizm çeşitliliği merkezi unsur haline getirmekte ve ikinci dalga feminist hareketin beyaz orta sınıf kadınlardan oluştuğunu iddia etmektedir. Buna karşılık farklı kimlikleri ve kişisel deneyimleri ön plana koyan üçüncü dalga feminizm, ikinci dalgada gündeme getirilmeyen ırk, etnik köken, cinsel yönelim gibi farklılıklara odaklanmaktadır.¹⁰⁶ Farklı tecrübelerle sahip her kadının farklı bakış açısına sahip olduğu fikrini savunmakta ve farklılıkları dışlamaktan kaçınmaktadır. Üçüncü dalgada tek bir feminizm tanımı bulunmamaktadır. Nitekim bununla bağlantılı olarak pek çok farklı fikir mevcuttur: Bazı feministler anneliği feminizmin merkezine

¹⁰³ A.g.e., s.190-194.

¹⁰⁴ A.g.e., s.194.

¹⁰⁵ Gillis, S. ve Munford, R. (2004). Genealogies and Generations: The Politics and Praxis of Third Wave Feminism. *Women's History Review*, 13(2), 165-182, s.165-166.

¹⁰⁶ Taş, a.g.e., s.171.

yerleştirirken bir kısmı kariyer odaklı bir hayatı merkeze yerleştirir, bazıları ise cinsel özgürlüğü söylem edinir.¹⁰⁷

Bazı feminist teorisyenler tek bir kadın kategorisi olmaksızın feminizmin nasıl devam edebileceğini sorgulamışlardır. Synder'in anlatımıyla üçüncü dalga yaklaşımı feminizmin amacı olan sosyal hareket yaratma olgusunu terk etmiştir. Ancak bu tüm politikaların terk edilmesi anlamına gelmemekle birlikte bireysel eylemlerin de tek başına siyasi bir anlamının olduğunu savunurlar. Bu doğrultuda, üçüncü dalga feminizm politikaları birlikte değil koalisyon oluşturan şekilde anlaşılmalıdır. Bu sayede birçok görüşü içinde barındırır ve çok çeşitli bir feminizm benimser.¹⁰⁸

Üçüncü dalga feminizm, postmodernitenin koşullarına yanıt olarak gelişmiştir, ancak postmodern bir hareket olarak tanımlanması mümkün değildir. Postmodernizmin de etkisiyle yukarıda açıklandığı gibi ikinci dalgadan farklı olarak geniş bir kimlik yelpazesine odaklanır ve daha kapsayıcıdır. Tam olarak başarıya ulaşmış olmadığı sorgulanıyor olsa da, ikili cinsiyet kimliğine karşı çıkararak eşcinselleri ve trans bireyleri de içine alan bir yaklaşım sergiler.¹⁰⁹

Öğretide ikinci dalganın kişisel olan politiktir söyleminin aksine farklılıkları içinde barındırmayı şiar edinen üçüncü dalga feminizmin, teknolojik gelişmeler ve internetin hayatın temeli haline gelmesi ile bittiği ve dördüncü dalganın ortaya çıktığı fikri hakimdir.¹¹⁰

d. Dördüncü Dalga Feminizm

Dördüncü dalga feminizm internetin ortaya çıkışı ve pek çok insanın buna erişmesiyle ortaya çıkmıştır. X (eski adıyla Twitter), Instagram, Facebook ve Youtube gibi pek çok sosyal medya platformu üzerinden toplumsal olaylara tepki

¹⁰⁷ Snyder, R. C. (2008). Third-Wave Feminism and The Defense of "Choice". *Perspectives On Politics*, 6(1), 255–261, s.259.

¹⁰⁸ Snyder, R. C. (2008). What is Third-Wave Feminism? A New Directions Essay. *Signs: Journal of Women in Culture And Society*. 34(1), 175–196, s.185-186.

¹⁰⁹ A.g.e., s.188.

¹¹⁰ Munro, E. (2013). Feminism: A Fourth Wave? *Political Insight*, 4(2), 22-25, s. 23.

üretilmektedir. Bu durum kadınların yaşadığı şiddet, tecavüz, taciz ve cinayet gibi pek çok konu için de geçerlidir. İnternet platformları sayesinde birçok olay kolayca gündem haline getirilip duyurulabilmektedir.¹¹¹

Dördüncü dalga feminizm dijital aktivizm olarak da anılmaktadır. Kullanıcılarının kendi kampanyalarını oluşturmalarını sağlayan internet pek çok aktivizme olanak sağlamıştır. Örneğin *UK Feminista* ticari amaçlı cinsel sömürü ve okullarda karşılaşılması muhtemel cinsiyetçi politikalarla mücadele için kurulan bir web platformudur. Bir diğer örnek işyerinde maruz kalınan cinsiyetçi uygulamalara ilişkin deneyimlerin paylaşılmasıyla amacıyla kurulan *The Everyday Sexism Project* (Gündelikçi Cinsiyet Projesi) isimli internet sitesidir.¹¹²

Dördüncü dalganın diğer örgütlenme metodu hashtagler'dir¹¹³. Bu kapsamdaki #MeToo hareketi dördüncü dalga feminizmin somut çıktılarındandır.¹¹⁴ İfşa hareketi olarak başlayan #MeToo hareketi Amerikalı oyuncu Alyssa Milano'nun tacize uğrayan kadınları sosyal medyada deneyimlerini paylaşmaları çağrısı üzerine başlamıştır. Bu çağrı kısa sürede milyonlara ulaşmış, sinema sektöründen başlamak üzere pek çok alanda kadınların uğradıkları cinsel şiddeti dile getirmelerine olanak sağlamıştır. Ancak belirtmek gerekir ki #MeToo ifadesi ilk olarak 2006 yılında Tarana Burke tarafından, uğradığı cinsel saldırıyı sosyal medyada paylaşması için kendisinden yardım isteyen bir kız çocuğundan ilham alarak kullanılmıştır. Sonrasında ise cinsel tacize maruz kalmış beyaz olmayan kadınlara yönelik bir harekete dönüşmüştür.¹¹⁵

Harvey Weinstein ve Kevin Spacey gibi güçlü isimlerin ifşasıyla etkisini gösteren hareket Hollywood'da büyük yankı uyandırmıştır. Hareket kadınların yalnız olmadıkları duygusunu pekiştirmiş, failler ise ciddi sonuçlarla karşılaşmıştır. Siyaset dünyasında da çeşitli ifşalar yapılmış ve istifalara sebep olmuştur. Hareketin Türkiye'deki yansıması ise sinema, müzik, akademi ve edebiyat gibi çeşitli alanlarda

¹¹¹ A.g.e.

¹¹² Gömceli, N. (2023). Dördüncü Dalga Feminizm ve 21. Yüzyıl İngiliz (Feminist) Tiyatrosunda Görülen Etkileri Üzerine Bir Değerlendirme: #Metoo Örneği. *Theatre Academy*, 1(2), (135-161), s.140

¹¹³ Hashtag bir sözün ya da açıklamanın başına eklenen # şeklindeki kare işaretidir.

¹¹⁴ Özdemir, a.g.e., s.1709.

¹¹⁵ Kayhan, A.. (t.y.). *#Metoo Hareketi*. Feminist Bellek. Erişim adresi <https://Feministbellek.Org/Metoohareketi/>

olmuştur. Ahmet Kural'ın Sıla tarafından, Ozan Güven'in eski partneri tarafından ifşa edildiği bir süreç yaşanmıştır. Akademideki taciz vakalarına dur demek için #erilakademiye durde kampanyası başlatılmıştır. 2020'de Hasan Ali Toptaş'a yönelik ifşalar ise Türkiye'de #MeToo hareketinin edebiyat alanında da karşılık bulduğunu göstermektedir. Bu süreçte fail de görünür olmaya başlamış, mağdur fail ikiliğinde başka bir kırılma yaşanmıştır. #MeToo hareketi ile ifşalar cinsel şiddetin görünürlüğünü artırmış ve kadınların özneleşme süreçlerine katkı sağlayan bir süreç ortaya çıkmıştır. #MeToo, "hashtag feminizmi" örneği olarak dijital mecralarda kadın dayanışmasını güçlendiren etkili bir araç olmuştur. Sosyal medya üzerinden yürütülen bu ifşalar tüm sorunları çözme de, cinsel saldırının görünürlüğünü artırmakta ve kadınların politik özneleşme süreçlerine katkı sunmaktadır.¹¹⁶

Dördüncü dalga feminizm tüm kadınları bir araya getirmektedir. Mücadele edilmesi gereken bir konuda dünyanın her yerinden pek çok kadın birbirine dijital aktivizmleri sayesinde destek verebilmekte, kolektif bir duruşu ortaya koyabilmektedir. Türkiye üzerinden düşünülecek olduğunda da, pek çok kadın cinayeti sonrası görülen duruşmalar öncesi kadınların öldürülen hemcinsleri için sosyal medyadan örgütleniyor olması da dördüncü dalga feminizme benzetilebilecektir.

Dördüncü dalga dijital örgütlenmeyi ve kadın mücadelesini temel alırken, üçüncü dalgada farklı kadınlıklar hareketin içine dahil edilmiştir. Birinci dalga feminizm ise her şeyin başlangıcı olarak eşit yurttaşlık hakkı için mücadele vermiştir. Doğum kontrol yöntemlerine erişim talepleriyle başlayan ikinci dalga kadınları şiddete, tecavüze karşı birleştirmiş, cinselliklerini özgürce yaşama taleplerini yükselttikleri bir hareket niteliği kazanmıştır. Aynı zamanda aşağıda ayrıntılı açıklanacağı üzere şiddetin ilk kez konuşulabiliyor olmasına bağlı olarak buna karşı mücadelede devletlerin pozitif sorumluluklarına da vurgu yapmış, kadın sığınaklarının ortaya çıkmasına zemin hazırlamıştır. Bu tez açısından da ikinci dalga feminizmin kazanımı olan sığınaklar önem taşımaktadır. Sonraki bölümlerde kadın sığınaklarının bir kazanım olarak tarihsel süreçte ortaya çıkışı ayrıntılı olarak açıklanacaktır.

¹¹⁶ A.g.e.

2. Kadın Sığınaklarının Tarihsel Gelişimi

Kadın sığınaklarının kurulması 1970’li yıllarda ikinci dalga feminist hareketin şiddeti gündem edinmesiyle gerçekleşmiştir. Sığınakların amacı şiddet mağduru kadınlarla dayanışma içinde olmak, kadınlara şiddet faillerinden uzakta korunaklı bir yer sağlamaktır. Kadın sığınakları, ortaya çıkış amacı gereği hiyerarşik ilişkilerden uzak bir yapılanmaya sahip olup feminist politikaların üretilmesini sağlayan bir ortam olarak tarifienebilecektir.¹¹⁷

Kadın sığınaklarının hukuki ve sosyal altyapısı, şiddetin kamusal bir sorun olduğu ve bunun çözümü için kamusal politikalar geliştirilmesi gerektiği fikrine dayandırılabilir. Bu bakış açısı sığınakların kamusal bir ihtiyaç olması ve devletler için kamusal bir ödev olması sonucunu doğurmaktadır. Nitekim kadına yönelik şiddet ve kadın haklarının insan hakları olduğu ilk kez Viyana’da Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Konferansı’nda tanınmış ve bildirge kadına yönelik şiddetin önlenmesi konusunda devletlere yükümlülük yüklenmiştir. Bu yükümlülüklerden biri kadın sığınakları açmaktır.¹¹⁸

Kadın sığınakları şiddete maruz kalmış kadınların kendilerini güvende hissedebilecekleri, varsa çocuklarıyla birlikte kalabilecekleri mekanlardır. Kadın sığınakları şiddet riski altındaki ya da şiddet mağduru kadın ve kız çocuklarına güvenli bir barınma alanı sağlamakla kalmayıp aynı zamanda onların bağımsız bir yaşam kurabilmeleri için gerekli kaynakları sağlar.¹¹⁹

Sığınakların ana prensibi ataerkil yaşamdan çıkılabileceği düşüncesinde yatmaktadır. İkinci dalga feminizmin kazanımı olan kadın sığınakları ataerkil sisteme

¹¹⁷ Ekal, B. (2017). Sığınakların Yarım Yüzyıla Yaklaşan Tarihi Işığında Türkiye ve Avrupa’daki Sığınak Deneyimlerini Birlikte Düşünmek, Aile ve Devlet Arasında: Belediye Sığınakları Üzerine Bir Etnografik Çalışmanın Düşündürdükleri, 2010’larda Erkek Şiddetine Karşı Kadın Sığınakları, *Dayanışma Merkezleri ve Dayanışma Politikaları: Türkiye’den ve Avrupa’dan Deneyim Paylaşımları Konferansı* içinde, (20-23), s.20. Erişim adresi <https://siginaksizbirdunya.org/wp-content/uploads/2022/02/turkiyeden-ve-avrupadan-deneyim-paylasimlari-konferansi.pdf>

¹¹⁸ Bayrakçeken Tüzel, a.g.e., s.44.

¹¹⁹ UN Women. (2012, 14 Eylül). The History and Origin of Women’s Sheltering. s.6. Erişim adresi <https://www.endvawnow.org/uploads/modules/pdf/1363538451.pdf>

alternatif yaşam üretme inancının somutlaşmış halidir. Kadın sığınakları modern devletin sosyal hizmet tarzı olarak görülmemelidir, Birleşmiş Milletler'in devletlere pozitif yükümlülük yüklemesi de bu durumu değiştirmemektedir. Kadın sığınaklarının sosyal hizmete dahil görülmesi engelli, yaşlı ve çocuklara dönük sosyal hizmetlerde olduğu gibi kadının özerk yapısının görmezden gelinmesi anlamına gelecek, sığınak amacındaki vurgu kontrole kayacaktır. Bunun aksine, kadın sığınakları feminist idealler çerçevesinde ortaya çıkan ve bu şekilde değerlendirilmesi gereken yapılardır. Tüzel ve Gelegen'in anlatımıyla aksi bir düşünce sığınakları ataerkil sistemin yeniden üretildiği bir ortama dönüştürecektir.¹²⁰

a. Dünya'da Kadın Sığınakları

İkinci dalga feminizmin kadına yönelik şiddeti sorun olarak dile getirmesiyle birlikte, kadınlar şiddete maruz kalan kadınlarla dayanışmak amacıyla kadın sığınaklarını tasarlamışlardır. Kadın sığınaklarının tarihsel gelişimine bakıldığında, modern anlamda ilk sığınanın 1972 yılında İngiltere'deki *Chiswick Women's Aid* olduğu bilinmektedir.¹²¹ Ancak bazı araştırmacılar ve tarihçiler, kadınların şiddetten korunma amacıyla başvurduğu yapıların çok daha erken dönemlerde de var olduğuna dikkat çekmektedir. Ayrıntısı aşağıda verilecek olan ve Japonya'da bulunan Kakekomi-dera isimli tapınaklar tarihteki ilk kadın sığınaklarından biridir.¹²² Bir diğer örnek ise 1589 yılında Bologna'da kurulan *La Case Del Soccorso di San Paolo* adlı yardım evidir. Bu yapı fakir, genç ve "günaha düşmüş" kadınlara tövbe etmek koşuluyla barınacak yer sağlamaktadır. Kadınların ekonomik olarak geçimi kurum tarafından karşılanmazken kalmak için de düşük de olsa ücret ödendiği bilinmektedir.¹²³

¹²⁰ Bayrakçı Tüzel, a.g.e., s.46-48.

¹²¹ Ekal, B. (2014). Women's Shelters in Turkey. Whose Responsibility?. *Ethnologie Française*, 44(2), 237-245, s.237.

¹²² Jennifer. (2018, Nisan 28). *Tokeiji, Kakekomi-Dera, Sanctuary For Battered Wives*. Japan's Wonders. Erişim adresi <https://Japanwonder.Com/2018/04/28/Tokeiji-Kakekomi-Dera-Sanctuary-For-Battered-Wives/>

¹²³ Ferrante, L. (1983). L'onore Ritrovato. Donne Nella Casa Del Soccorso Di S. Paolo A Bologna (Sec. XVI-XVII). *Quaderni Storici*, 18(53 (2)), 499-527, s.500-501. Erişim adresi www.jstor.org/stable/43777166

Ayrıca, 17. yüzyılın sonlarında kurulan Bologna'daki *Santa Maria Egiziaca* manastırı bir diğer sığınak örneği olarak kabul edilebilecektir. *Santa Maria Egiziaca* 1689'da kurulmuş ve özellikle toplumun dışına itilmiş kadınlar için bir günah çıkarma, topluma yeniden entegre olma işlevi görmüştür. Çoğunlukla seks işçilerinin kabul edildiği *Santa Maria Egiziaca* tövbe-kâr kadınlar için bir sığınak görevi görürken aynı zamanda manastır olma işlevini de devam ettirmiştir.¹²⁴

Modern anlamdaki kadın sığınaklarının kuruluşu her ülkede farklılık göstermektedir. Tarihsel süreci analiz edebilmek için bilgisine erişilmiş olan ülkelerin ayrı ayrı değerlendirilmesi gerektiği düşünülmektedir.

i. İngiltere

İngiltere'de 1970'te Ruskin Koleji'nde gerçekleşen Kadın Kurtuluş Konferansı'na katılan kadınlardan bir grubunun ayrılmasıyla Erin Pizzey öncülüğünde *Chiswick Women Aid* kurulmuştur. Grup okullarda çocuklara ücretsiz sütün kaldırılmasına tepki gösterirken aynı zamanda kürtaj hakkı için belediyelerle toplantılar düzenlemektedir. İlk başlarda evde toplanan grup sonrasında bir merkez açmıştır. Kadınlara hukuki destek ve sağlık, eğitim gibi konularda bilgi sağlarken aynı zamanda onlara güvenli bir alan oluşturmuşlardır. Merkezin ilk ayında şiddet gören bir kadının merkeze gelmesiyle ona sığınacak alan sağlanmış, süreç içinde merkezin kadın sığınağı özelliği diğer kadınlar arasında duyulmuş ve *Chiswick Women Aid* modern anlamdaki ilk sığınak olarak faaliyetlerine başlamıştır.¹²⁵

1974 yılında ise İngiltere, İskoçya ve Galler'deki kadın gruplarının bir araya gelmesiyle *Women's Aid Federation* kurulmuştur.¹²⁶

¹²⁴ Lehtsalu, L. (2012). Changing Perceptions of Women's Religious Institutions in Eighteenth-Century Bologna. *The Historical Journal*, 55(4), 939–959, s.943-945. Erişim adresi <https://www.jstor.org/stable/23352185>

¹²⁵ Tolfo, G. (t.y.). *How The First Women's Refuge Enacted Change*. The National Archives. Erişim adresi <https://Beta.Nationalarchives.Gov.Uk/Explore-The-Collection/Stories/How-The-First-Women-Refuge-Enacted-Change/>

¹²⁶ Demirbilek, a.g.e., s.316-317.

ii. Amerika

Sosyal adalet savunucusu Kip Tiernan ve arkadaşlarının katkılarıyla 1974 yılında Boston’da Rosie’s Place isimli Amerika’nın ilk kadın sığınağı açılmıştır. Sığınağın amacı kadınlara yemek ve barınma sağlamaktır. Sığınak bağımsızlığını sağlamak için hiçbir kamu kuruluşundan fon kabul etmeme kararı almıştır. Rosie’s Place hala faaliyetlerine devam etmektedir.¹²⁷ Aynı yıl içinde Amerika’nın Minnesota eyaletinde Women’s Advocates isimli kadın sığınağı da açılmıştır.¹²⁸ Ayrıca, ABD’nin Washington Eyaleti kadına yönelik cinsel şiddet yardım hattının ilk hizmete girdiği yer olarak bilinmektedir.¹²⁹

iii. Kanada

Interval House Kanada’nın ilk kadın sığınağıdır. 1973 yılında kurulmuş olup hala sığınak olarak işlevine devam etmektedir. Kadın hareketinin Kanada’da yükselmesiyle bir grup feminist şiddetten kaçmaya çalışan kadınların işi ve parası olmadığını fark ederek sığınabilecekleri bir yer kurmaya karar vermiştir. Kadınlar buraya çocukları ile birlikte sığınabilmektedir.¹³⁰

iv. Avustralya

1974 yılında Kadın Kurtuluş Hareketi’nden bir grup Sidneyli kadın *Elsie Refuge* isimli kadın sığınağını kurmuştur. Avustralya’nın ilk kadın sığınağı niteliğindeki bu sığınak şiddetten kaçan kadınlara barınacak yer sağlamaktadır. 1975 yılı ortalarına kadar Avustralya’da devlet desteksiz on bir kadın sığınağı kurulmuştur. 2014 yılında, Yeni Güney Galler Hükümeti’nin “*Going Home, Staying Home*” politikası

¹²⁷ Rosie’s Place (t.y.). *Who We Are*. Erişim adresi <https://www.rosiesplace.org/who-we-are/our-history>

¹²⁸ Women’s Advocates. (t.y.). *Legacy*. Erişim adresi <https://wadvocates.org/about/legacy/>

¹²⁹ Demirbilek, a.g.e., s.316-317.

¹³⁰ Interval House. (t.y.). *By Her Side For 50 Years*. Erişim adresi <https://intervalhouse.ca/by-her-side-for-50-years/>

kapsamında, *Elsie Refuge* ve eyalet genelindeki 44 diğer sığınanın yönetimi *St Vincent de Paul Society* adlı kuruluşa devredilmiştir.¹³¹

v. Japonya

Japonya'nın ilk kadın sığınacı 1285 yılında kurulmuştur. Tokeiji isimli bu tapınak Kakekomi-dera olarak da bilinmektedir. Kadınların evliliklerinden kaçabildiği ve boşanana kadar kalabildikleri yer olarak 600 yıl boyunca hizmet vermiş, 1902 yılında manastıra dönüştürülmüştür.¹³² Kakekomi-dera şiddet görmüş kadınlar için sığınak (*shelter for battered women*) ya da sığınma tapınağı (*refuge temple*) olarak Türkçe'ye çevrilebilecektir.¹³³

vi. Avusturya

Avusturya'da ilk sığınak 1978 yılında Viyana'da açılmıştır. Ayrıca yasal danışma merkezi niteliğindeki müdahale merkezleri ilk olarak 1998'de kurulmuş olup her bölgede birer tane bulunmaktadır. Şiddet mağduru kadınlara yardım eden bu merkezler, polisin uygulaması gereken yasalara yönelik her türlü önlemi alıp kadınlara destek sağlamaktadır. Avusturya aile içi şiddetle mücadelede yasalar ve koruyucu önlemlerin uygulanmasında dünyada öncü ülkelerden biridir. Aynı zamanda şiddetle mücadele konusunda ilgili meslek gruplarına eğitimler verildiği de bilinmektedir.¹³⁴

vii. Almanya

Almanya'da kadın sığınakları 1970'li yılların feminist mücadelesinin kazanımı olarak kurulmuştur. 2000'li yıllarda çıkarılan Şiddet Yasası ile kadına karşı şiddetle mücadele teminat altına alınmıştır. Almanya kadına yönelik şiddetle mücadelede öncü

¹³¹ Jordens, A.-M. ve Morrell, E. (2017, 24 Nisan). *Elsie Women's Refuge*. The Australian Women's Register. Erişim adresi <https://Www.Womenaustralia.Info/Entries/Elsie-Womens-Refuge/>

¹³² Jennifer. (2018, Nisan 28). *Tokeiji, Kakekomi-Dera, Sanctuary For Battered Wives*. Japan's Wonders. Erişim adresi <https://Japanwonder.Com/2018/04/28/Tokeiji-Kakekomi-Dera-Sanctuary-For-Battered-Wives/>

¹³³ Onmark Productions. (t.y.) *Tokeiji Temple in Winter and Summer*. Erişim adresi <https://Www.Onmarkproductions.Com/Tokeiji/>

¹³⁴ Sallan Gül, a.g.e., s.64-65.

ülkelerden biridir. Almanya'nın hemen her kentinde ve kasabasında kadın sığınakları bulunmaktadır.¹³⁵ Avrupa Konseyi'nin 2006 yılındaki Kadına Yönelik Şiddetle Mücadele çalışmasına göre 400 sığınak ile Almanya Avrupa'nın en fazla kadın sığınağına sahip ülkesi olarak belirlenmiştir.¹³⁶ Karşılaştırmayı yapabilmek için şu söylenmelidir ki 2022 yılında Türkiye'deki sığınak sayısı 149 olarak açıklanmıştır.¹³⁷

viii. Norveç ve İsveç

Norveç'te 1977 yılında acil yardım hatları kurulmuştur. İlk sığınak ise 1978 yılında açılmıştır. 1983 yılına gelene kadar ise ülkede toplamda 31 sığınak oluşmuştur.¹³⁸ İsveç'te ise ilk sığınak 1978 yılında açılmıştır. Aynı zamanda mağdur destek merkezleri (*victim support centre*) oluşturulmuştur.¹³⁹

ix. Hollanda

Hollanda'da ilk kadın sığınağı 1974 yılında açılmıştır. Hollanda'da kadın sığınağı sistemi risk derecelerine göre modellendirilmiş aynı zamanda devlet ve sivil toplum kuruluşlarının işbirliği halinde olduğu yasal bir zemin hazırlanmıştır. Sığınaklar dışında kadınların güçlenmesinde rol oynayan kadın danışma merkezleri bulunmaktadır. Buna ek olarak, her şehirde Aile İçi Şiddet Danışma ve Destek Merkezleri vardır. Şiddet mağduru kadınlar Hollanda Aile İçi Şiddet Danışma Hattı aracılığıyla en yakın danışma merkezine bağlanmaktadır.¹⁴⁰

¹³⁵ Yılmaz, Ş. (2022, Ekim 22). *Dünyada Kadına Yönelik Şiddetle Mücadele Mekanizmaları*. Sosyal Demokrat Dergi. <https://www.sosyaldemokratdergi.org/Senay-Yilmaz-Dunyada-Kadina-Yonelik-Siddetle-Mucadele-Mekanizmalari/>

¹³⁶ Sallan Gül, a.g.e., s.63.

¹³⁷ T.C. Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı. (2022, 3 Şubat). *Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı Kadın Konukevlerini Yaygınlaştırıyor*. Erişim adresi <https://www.aile.gov.tr/Ksgm/Haberler/Aile-Ve-Sosyal-Hizmetler-Bakanligi-Kadin-Konukevlerini-Yayginlastiriyor/>

¹³⁸ Dietrichson, S. (2018, 17 Ekim). *Domestic Violence is a Gendered Problem*. Kilden Kjønnforskning. Erişim adresi <https://kjonnsforskning.no/en/2018/10/domestic-violence-gendered-problem>

¹³⁹ Gallo, C. ve Svensson, K. (2021). An Influential Child of Its Time: Victim Support Sweden and the Changing Discourse on Violence Against Women. *Nordic Journal of Criminology*. 22(1), 90-105, s.92. Erişim adresi <https://doi.org/10.1080/2578983x.2021.1898754>

¹⁴⁰ Yılmaz, Ş. (2022, 22 Ekim). *Dünyada Kadına Yönelik Şiddetle Mücadele Mekanizmaları*. Sosyal Demokrat Dergi. Erişim adresi <https://www.sosyaldemokratdergi.org/Senay-Yilmaz-Dunyada-Kadina-Yonelik-Siddetle-Mucadele-Mekanizmalari/>

Soğuk Savaş döneminin Doğu Bloğu'nda ise kadın sığınaklarının açılması daha geç olmuştur. Hırvatistan'da 1980'lerin sonuna doğru bir kadın yardım hattı kurulmuştur. Yugoslavya'daki ilk özel kadın sığınağı ise 1992 yılında açılmıştır.¹⁴¹

x. Osmanlı İmparatorluğu

Osmanlı döneminde de kadınların başvurabileceği sığınak niteliğinde kurumlar bulunmaktadır. Bunlardan bir tanesinin Hatuniye Tekkesi olduğu bilinmektedir. Hatuniye Tekkesi diğer adıyla Karılar Dergâhı 18. yüzyıl başlarında İstanbul Eyüpsultan'da kurulmuş ve 19. yüzyılın sonlarına kadar hizmet vermiştir. Burada barınma sorunu çeken, sığınacak yeri olmayan kadınların kalmaktadır. Sosyal hizmet kurumu niteliğindeki bu tekkede kadınlar zanaat öğrenmiş, kimseye ihtiyaç duymadan hayatta kalmaya çalışmışlardır. Dergâhta 16-80 yaş aralığına pek çok kadın kaldığı bilinmektedir.¹⁴² Bazı kaynaklarda bu dergâh huzur evi olarak da anılmaktadır.¹⁴³

b. Sığınaklara İlişkin Uluslararası İşbirliği

Öncelik şiddete uğrayan kadınların sığınacağı bir yer oluşturmak olsa da 1993'te Viyana'da gerçekleşen konferans genel anlamda şiddetle mücadele etme konusunda pek çok ülkeye ilham olmuştur. Bunun sonucunda şiddeti önleme yasaları yürürlüğe konurken *Women Against Violence Europe* (WAVE) isimli ağ kurulmuştur. WAVE, 1995'te Pekin'de düzenlenen Dördüncü Birleşmiş Milletler Dünya Kadın Konferansı'nda başlamıştır ve günümüzde resmi olmayan bir ağ olarak şiddetle mücadele konusunda pek çok sivil toplum kuruluşu ve kadın sığınakları ile işbirliği halinde varlığını sürdürmektedir.¹⁴⁴ Bunun yanı sıra ayrıca belirtmek gerekir ki 1995

¹⁴¹ Logar, R. (2008, 8–11 Eylül). *The European Women's Shelter Movement and Its Contribution to Change: New Challenges and Future Perspectives*. World Conference on Women's Shelters, Edmonton, Canada. Citeserx. s.5. erişim adresi <https://citeserx.ist.psu.edu/document?repid=rep1&type=pdf&doi=ef44133ac420bb7ba04c96455b9843521d0a230b>

¹⁴² Ersoy, A.F. ve Dikici, E. (2018). Osmanlı Döneminde Sosyal Hizmet Faaliyetleri Yapan Bazı Kuruluşlar. Üçüncü Sektör Sosyal Ekonomi. 53(2), 576-594. s.583. <https://doi.org/10.15659/3.sektor-sosyal-ekonomi.18.07.946>

¹⁴³ Yücer, H. M. (2003). Eyüpte Hâtûniye Tekkesi ve Tenşîtü'l-Muhibbîn bi Menâkıb-ı Hâce Hüsâmeddin. *Tasavvuf İlmî Akademik Araştırma Dergisi*, 219-251, s.221.

¹⁴⁴ Logar, a.g.e., s.7-9.

Pekin Konferansı taraf devletlere kadın sığınağı oluşturma görevi yüklemesi bakımından başka bir öneme daha sahiptir.¹⁴⁵

Sığınaklar konusunda yapılan işbirliği 2008 yılında Kanada’da gerçekleşen Birinci Dünya Kadın Sığınakları Konferansı ve *Global Network of Women’s Shelter* isimli ağı oluşturulmasıyla devam etmiştir.¹⁴⁶ Şubat 2012’de düzenlenen İkinci Dünya Kadın Sığınakları Konferansı’na 96 ülkeden 1400 kadın katılmış, bölgeler arası etkileşim desteklenmiş ve aynı zamanda bölgesel kadın sığınağı ağları kurulması teşvik edilmiştir.¹⁴⁷ Bunun sonucu olarak Asya ülkelerindeki kadın sığınaklarının bağlantısını sağlayan *Asian Network of Women’s Shelter* ağı kurulmuştur.¹⁴⁸ Üçüncü Dünya Kadın Sığınakları Konferansı da Kasım 2015’te Hollanda’da düzenlenmiştir. Kadına yönelik şiddetin önlenmesine vurgu yapılmıştır. Dördüncü Konferans 2019 yılında Tayvan’da düzenlenmiştir. Bu konferansta sığınakların kadına karşı şiddetle mücadeledeki öncü rolü vurgulanmıştır. Bir sonraki konferans ise Eylül 2025’te Avustralya’nın Sidney kentinde gerçekleşecektir.¹⁴⁹

İkinci dalga feminizmin kazanımı olan sığınakların şiddetle mücadelede akut bir kurtarma işlevi görürken aynı zamanda politik olarak da kadınların dayanıştığı, güçlenerek çıktıkları feminist ideallerle ortaya çıkmış kurumlardır. Sığınakların niceliksel yeterliliği ve verilen hizmetler şiddete karşı mücadelede oldukça önemlidir. İkinci dalga feminist hareketin dünyaya kıyasla daha geç olgunlaştığı Türkiye açısından da sığınaklarının böyle bir işlevi ve önemi bulunmaktadır.

¹⁴⁵ United Nations. (1995). Beijing Declaration and Platform For Action: Adopted at The Fourth World Conference On Women, Beijing, 4–15 September 1995 (A/Conf.177/20/Rev.1). United Nations. s. 53 Erişim adresi <https://docs.un.org/en/A/Conf.177/20/Rev.1>

¹⁴⁶ Demirbilek, a.g.e., s.316.

¹⁴⁷ Global Network of Women's Shelters. (t.y.). *World Conferences*. Erişim adresi <https://Gnws.Org/Our-Work/World-Conferences/>

¹⁴⁸ Asian Network of Women’s Shelters. (t.y.). *By-Laws*. Erişim adresi <https://Shelterasia.Org/By-Laws/>

¹⁴⁹ Global Network of Women's Shelters. (t.y.). *World Conferences*. Erişim adresi <https://Gnws.Org/Our-Work/World-Conferences/>

c. Türkiye’de Kadın Sığınaklarının Tarihsel Gelişimi

Türkiye’de kadın sığınaklarının tarihçesini analiz edebilmek için öncelikle feminist harekete bakılması gerekmektedir. Türkiye’de ikinci dalga feminist hareket ve buna bağlı söylem ile eylemlilik, 80’lerden itibaren başlamıştır. Kadınların yaşadıkları problemlerin kişisel olmadığını politik olduğunu fark etmeleriyle neredeyse 20 sene gecikmeli olarak ikinci dalga feminist hareketin başladığı söylenebilecektir.¹⁵⁰

1980 askeri darbesi sonrasında sol ideolojinin zayıflaması sonrası oluşan ideolojik boşluk kadın hareketinin ortaya çıkmasına zemin hazırlamıştır.¹⁵¹ Bunun sonucu olarak kadınların kadın olmalarından kaynaklanan karşılaştıkları sorunları gündeme alan bir hareket ortaya çıkmıştır. Kadın hareketi devletten bağımsız ve kendiliğinden oluşmuştur. Hareket içerisinde belli yayın organları, ortak kimlikler çevresinde toplanmış gruplar, sanatçılar, yazarlar ve gazeteciler yer almaktadır. Ortak amaç kadınların kadın olmasına bağlı ortaya çıkan sorunlara birlikte çözüm aramaktır.¹⁵² 1982 yılında YAZKO (Sınırlı Sorumlu Yazar ve Çevirmenler Yayın Üretim Kooperatifi) tarafından Gazeteciler Cemiyeti’nde bir sempozyum düzenlenmiş ve bu sempozyumda ilk kez kamuya açık şekilde feminizmden bahsedilmiştir.¹⁵³

İkinci dalga feminizmle Türkiye’de kadınlık tanımı tartışılmaya başlanmış ve toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin ortaya çıkardığı sorunlar dile getirilir olmuştur. İkinci dalga feminist hareket açısından öne çıkan örgütlenme biçimi özellikle ev toplantılarıdır. Evlerde bir araya gelen ve çoğunlukla yüksek lisans, doktora öğrencisi ya da akademisyen olan kadınlar kişisel sorunlarını dile getirirken aynı zamanda feminist literatür de tartışılmıştır. Ankara’da evlerde kamuya açılmadan yapılan toplantılar ilk kez 1985 yılında Metropol Sineması’nda yapılan toplantıyla kamusallaşmıştır. Bu kamusallaşmayı takip eden dönemde de Dönüşüm Kitabevi’nde

¹⁵⁰ Timisi, N. ve Ağduk Gevrek, M. (2016). 1980’ler Türkiye’sinde Feminist Hareket: Ankara Çevresi. A. Bora ve A. Günel (Ed.), *90’larda Türkiye’de Feminizm* (6. Baskı). İstanbul: İletişim Yayınları içinde (13-39), s.14.

¹⁵¹ Altınay, A.G. ve Arat, Y. (2007). *Türkiye’de Kadına Yönelik Şiddet*. İstanbul: Punto Baskı Çözümleri. s.17.

¹⁵² Moraloğlu, A. (2012). 80’li Yıllarda Kadın Hareketi ve Kampanyalar. *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*, 291-296, s.292.

¹⁵³ Karagöz, B. (2008). Türkiye’de 1980 Sonrası Kadın Hareketinin Siyasal Temelleri ve “İkinci Dalga” Uğrağı. *Memleket Siyaset ve Yönetim*, 3(7), 168-190, S.178.

8 Mart kutlaması yapılmış, devam eden toplantılar da kamuya açık şekilde farklı yerlerde gerçekleştirilmiştir. Ankara ve İstanbul ayağı olarak iki yerden devam ettiği anlaşılan feminist hareketin ilk ortak kampanyası olan “Kadınlar Dilekçesi” eylemi düzenlenmiştir. Bu eylemin amacı Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi’nin (CEDAW) uygulanması için başlatılan bir imza kampanyasıdır. Hazırlanan dilekçe 7000 imza ile 8 Mart 1987 yılında Türkiye Büyük Millet Meclisi’ne (TBMM) sunulmuştur.¹⁵⁴

i. Dayağa Karşı Kampanya

1987 yılında Çankırı’da bir hakim, üç çocuklu ve şiddet gören bir kadının açtığı boşanma davasını “Kadının sırtından sopayı karnından sıpayı eksik etmeyeceksin” sözleriyle reddetmiştir. Bunun üzerine önce kadın avukatlar bu kararı protesto etmiş, daha sonra dönemin feministleri hakime karşı manevi tazminat davası açmıştır. Dava taraf olmadıkları gerekçesiyle reddedilmiştir. Bu kararın üzerine uzun süren tartışmalar sonrası bir yürüyüş organize edilmiştir. 12 Eylül askeri darbesi sonrası ilk yasal yürüyüş olan Dayağa Karşı Kampanya Yürüyüşü, 17 Mayıs 1987’de 2500 kadının katılımıyla gerçekleşmiştir. Yürüyüşün bir önceki hafta yani anneler gününde gerçekleştirilmesi istenmişse de valilikten izin alınamamıştır.¹⁵⁵ Bu sırada Dayağa Karşı Kampanya’yı desteklemek amacıyla Ankara’daki feministler ilk sokak eylemlerini 10 Mayıs 1987’de anneler gününde gerçekleştirmişlerdir. Yürüyüşün sloganı “Annenizi seviyor karınızı dövüyor musunuz?”dur. Bu yürüyüşle aynı zamanda annelik de tartışmaya açılmıştır.¹⁵⁶

Eylem sonrası her düzeyden kadının katıldığı toplantılar devam etmiştir. Toplantıya katılan kadınların homojen bir yapısı bulunmamaktadır. Her yaştan, eğitim düzeyinden ve çalışan çalışmayan pek çok kadın bu toplantılara katılım göstermiştir. Aksu Bora, Aynur Demirdirek, Kumru Toktamış gibi isimlerin yer aldığı bu toplantı

¹⁵⁴ Timisi, **A.g.e.**, s.14-23.

¹⁵⁵ Sosyalist Feminist Kolektif. (2013, 3 Kasım). *Kadınlar Dayağa Karşı Kadın Dayanışmaya Kampanyası Tanıtımı/1987*. Erişim adresi <https://Sosyalistfeministkolektif.Org/Kampanyalar/Tarihimizden-Kampanyalar/Dayaga-Kars-Dayan-Sma-Kampanyas/>

¹⁵⁶ Timisi, **a.g.e.**, s.23.

grubu Perşembe Grubu olarak isimlendirilmiştir. Perşembe Grubu bulunduğu dönemde düzenli bir bülten çıkartmış, yapılan toplantıların gündemlerini başka kadınlarla paylaşma amacı gütmüştür. Anneler Günü yürüyüşleri ise Ankara'daki pek çok bilinen feministin içinde yer aldığı Perşembe Grubu'nun gelenekselleşen eylemi halini alarak sonraki yıllarda da devam etmiştir. Perşembe Grubu'nun önemli özelliklerinden biri 1989'da Türkiye'deki feministlerin bir araya gelmesini sağlayan bir toplantı düzenlemiş olmalarıdır.¹⁵⁷

ii. Feminist Haftasonu ve Mor İğne Kampanyası

Perşembe Grubu'nun çağrısıyla başlayan iki günlük toplantı İstanbul ve Ankara'daki feministlerin ilk kez bir araya gelmesine ve yüz yüze tanışmasına olanak sağlamıştır. Toplantıda feminist teori, örgütlenme, feminizmden beklenti gibi pek çok konu tartışılmıştır. Kadın Kurtuluş Bildirgesi'nin çıkartılmasına bu toplantılarda karar verilmiştir.¹⁵⁸

Feminist Haftasonu aynı zamanda cinsel taciz konusunda bir kampanya başlatma düşüncesinin ilk defa ortaya çıktığı yerdir. Bu fikir alışverişleriyle bağlantılı olarak, Mor İğne olarak da bilinen “Bedenimiz Bizimdir; Cinsel Tacize Hayır” kampanyası 2 Kasım 1989'da Kadıköy-Karaköy vapurunda Mor İğne satışıyla başlamıştır. Bu kampanya kapsamında bildiriler dağıtılmış, birahane, kahvehane gibi kadınların giremediği ve güvenli sayılamayacak yerlerde mor iğne satışı yapılmıştır. Kadınlar isimlerine leke sürecek bu mekanlara topluca giderek erkeklerin nesnesi olmaktan çıkıp inisiyatifli ellerine almışlardır. Bizzat erkeklerin masalarına oturarak sorular sormuş, onları konuşmaya zorlamışlardır. Bu şekilde tekinsiz olan ve tacize en çok maruz kalınabilecek ortamlar kadınların özgürleştikleri mekanlara dönüştürülmüştür.¹⁵⁹ Kampanyada iğnenin seçilmesinin nedeni cinsel tacizin bir suç olduğu ve cinsel tacize karşı meşru müdafaa aracı olarak kadınların iğneyi kullanmaya hakkı olduğunu

¹⁵⁷ Timisi, **a.g.e.**, s.26-27.

¹⁵⁸ **A.g.e.**, s.28-29.

¹⁵⁹ Balsoy, G. (2021). Dayağa Karşı Dayanışma ve Mor İğne Kampanyalarında “Şiddet” Ve “Cinsel Taciz”in Kavramsallaştırılması. *Reflektif Sosyal Bilimler Dergisi*, 2(1), 49-60, s.55-57.

göstermektedir.¹⁶⁰ Bu kampanyanın seyri Anayasa Mahkemesi'nin tecavüze uğrayan kadının seks işçisi olması durumunda cezai indirim uygulanmasını öngören yasaı Anayasa'ya uygun bulmasıyla değişmiştir.¹⁶¹ Dört erkek tarafından kaçırılıp tecavüze uğrayan seks işçisi bir kadının görülen davasında cezanın 2/3 indirilmesinin gündeme gelmesiyle ilgili yasa hükmü olan Türk Ceza Kanunu'nun "İrza geçmek ve kaçırmak fiilleri fuhuşu kendine meslek edinen bir kadın hakkında irtikâp olunmuş ise, ait olduğu maddelerde yazılı cezaların üçte ikisine kadarı indirilir."¹⁶² şeklindeki 438. maddesi Anayasa Mahkemesi'nin önüne gitmiş, Anayasa Mahkemesi "oy çokluğuyla bir fahişe ile iffetli bir kadının aynı kefeye konamayacağı" gerekçesiyle iptal talebini reddetmiştir. Bunun üzerine eylemler başlamış, Mor İğne Kampanyası "438'e Hayır" kampanyasına evrilmiştir. Eylemler sonucu Kasım 1990'da 438. madde kaldırılmıştır.¹⁶³

iii. Kadın Sığınaklarının Ortaya Çıkışı

Dayağa Karşı Kampanya yürüyüşü sonrası şiddete uğrayan kadınlara danışmanlık verilmesi ve sığınak açılması amacıyla bir kampanya başlatılmıştır. 1988 yılında ise dayanışma ağları oluşturulmuş, bu ağlarla şiddete uğrayan kadınlara hukuki ve maddi destek sağlanmaya çalışılmıştır. 1989 yılında şiddet mağduru kadınlara hukuki destek sunabilecek bir telefon ağı oluşturulmuş ancak bunun yeterli olmadığı anlaşılarak sığınak ihtiyacı ortaya konmuştur. Bu süreçte kadın sığınağı projesini içeren "Şimdi Sığınak İçin" isimli el kitabı çıkartılmıştır. Bu el kitabında Dayağa Karşı Kampanya'nın öyküsüne ve kampanyanın gerekliliği ile ilgili kadınlarla yapılan anketlerden çıkan sonuçlara yer verilmiştir. Aynı zamanda el kitabında kitabın ismine uygun şekilde 1989 yılının Eylül ayında dönemin Şişli Belediye başkanı Fatma Girik'e sunulan kadın sığınağı projesi bulunmaktadır.¹⁶⁴

¹⁶⁰ Altınay ve Arat, a.g.e., s.18-19.

¹⁶¹ Karakuş, F. (2024, 2 Kasım). 2 Kasım 1989: Mor İğne Kampanyası Başlatıldı. Çatlak Zemin. Erişim tarihi <https://Catlakzemin.Com/2-Kasim-1989/>

¹⁶² Özel, K. C. (2018). Kadın Haklarında Dönüşümün Simgelerinden Biri Olarak N.T. Olayı ve "Madde 438". *İzmir Barosu Dergisi*, 83(3), 201-223, s.205.

¹⁶³ Karakuş, F. (2025, 18 Şubat). 18 Şubat 1990: 'Bütün Kadınlar 438'e Karşı'. *Çatlak Zemin*. Erişim tarihi <https://Catlakzemin.Com/18-Subat-1990-Butun-Kadinlar-438e-Karsi/>

¹⁶⁴ Dayağa Karşı Kadın Dayanışması Kampanyası. (1989, Ekim). *Şimdi Sığınak İçin*. Erişim Adresi <https://siginaksizbirdunya.org/wp-content/uploads/2022/02/simdi-siginak-icin.pdf>

Bir süre sonra şiddet mağduru kadınlarla dayanışmak ve erkek şiddetine karşı mücadeleyi büyütmek için Mor Çatı Kadın Sığınağı Vakfı (Mor Çatı) kurulmuştur. Mor Çatı Dayaña Karşı Kampanya'nın örgütlenmesinde yer alan bir grup feminist tarafından 1990 yılında kurulmuştur. Vakfın amacı şiddete maruz kalan kadınlarla dayanışmak ve kadın sığınağı açılmasını sağlamaktır.¹⁶⁵

Sığınağı 1993'te açılan Mor Çatı, ekonomik sebeplerle sığınak faaliyetine ancak beş sene devam edebilmiş ve uzun bir süre boyunca sığınak işlevini yerine getirememiştir. Şu anda sığınak olarak hizmet veren Mor Çatı Beyoğlu Belediyesi ile işbirliği halinde 2005-2008 yılları arasında sığınak hizmeti yürütmüş, ancak bu sığınak 2008 yılında kapanmıştır. Sonrasında Şişli Belediyesi'nden destek alarak faaliyetine yeniden başlamıştır.¹⁶⁶ Mor Çatı günümüzde Türkiye'de hizmet veren tek bağımsız kadın sığınağıdır. Diğer sığınakların bir kısmı Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı'na bağı, bir kısmı belediyeler tarafından işletilmektedir. Mor Çatı'nın bunlardan ayrılan özelliğı bağımsız feministlerce hiçbir devlet kurumuna bağı olmadan feminist kurallarla işletiliyor olmasıdır.¹⁶⁷

Sığınak hareketi aynı zamanda 80'lerden getirilen kurumlaşma arzusunun da somut sonucudur. Türkiye'de ikinci dalga feminizmin başlamasıyla kadın hareketi kendi kurumlarını yaratma isteğı içinde olmuştur. Bunun somutlaşmış hali 1990'larda kadın danışma merkezleri ve sığınakların oluşturulmasıdır. Bu süreçte pek çok kadın örgütü sığınak açabilmek için tüzel kişilik kazanmıştır. Mor Çatı Kadın Sığınağı Vakfı bu örneklerden biridir. Diğer örnek ise Ankara'da bulunan Kadın Dayanışma Vakfı'nın Altındağ Belediyesi'nin desteğı ile oluşturduğu Altındağ Kadın Danışma Merkezi ve Kadın Sığınmaevi'dir. Sığınak 1993'te açılmış, Türkiye'nin ilk bağımsız kadın

¹⁶⁵ Mor Çatı Kadın Sığınağı Vakfı. (t.y.). *Mor Çatı Kadın Sığınağı Vakfı*. Sığınaksız Bir Dünya. <https://Siginaksizbirdunya.Org/Kurultay-Bilesenleri/Mor-Cati-Kadin-Siginagi-Vakfi/>

¹⁶⁶ Sallan Gül, a.g.e., s.108.

¹⁶⁷ Mor Çatı Kadın Sığınağı Vakfı. (t.y.). *Sığınak*. Erişim adresi <https://morcati.org.tr/neler-yapiyoruz/siginak/>

sığınağı olma özelliğine sahiptir. Ancak maddi imkansızlıklar sebebiyle bu sığınak da, Mor Çatı Kadın Sığınağı gibi, 1999'da kapatılmak zorunda kalmıştır.¹⁶⁸

Belediyelerin sığınak açma sürecine dahil olmaları ise daha önceye dayanmaktadır. Kadınların Dayaa Karşı Kampanyası erkek şiddetine karşı duruş olarak önemli bir etki yaratmış, etkisi 1989'daki yerel seçimlerde dahi hissedilmiştir. 1990 yılında önce Bakırköy Belediyesi Kadın Sığınma Evi daha sonra Şişli Belediyesi Kadın Sığınma Evi açılmıştır. Ancak, her iki sığınak da 1994 yılı yerel seçimleri sonrasında kapatılmıştır. Bu dönemde açılan kadın sığınakları feminist olmadıkları yönünde eleştirilere maruz kalmıştır. Sığınaklar kadınları yeni yaşama hazırlayacakları yer olması gerektiği düşüncesiyle oluşturulmuş olmasına rağmen Şişli'deki sığınakta kalan kadınların bir kısmı kocalarıyla barıştırılmaya çalışılmış, bir kısmının dışarı çıkmalarına dahi izin verilmemiştir.¹⁶⁹

1990 yılında Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu'na bağlı ilk kadın sığınağı da açılmış¹⁷⁰ ve “kadın misafirhaneleri” (konukevleri) yönetmeliği çıkarılmıştır. Bu dönemde yerel yönetimler kadın sığınakları açıyor olsa da bu kurumlar SHÇEK'e bağlı değildir. Bu sığınakların açılması yerel yönetimlerin kendi inisiyatifiyle veya kadın kuruluşu ya da kadınların talepleriyle olmaktadır. Bu süreçte kadın sığınaklarının yerel yönetimlerin görevleri arasına alınmasını öngören yasa 2001 yılına kadar TBMM'ye sevk edilmemiştir.¹⁷¹

Bunlara paralel şekilde 1998 yılında 4320 Sayılı Aileyi Koruma Kanunu çıkarılmıştır. Kadının çalışmasını kocanın iznine bağlayan ilgili yasa maddesi Türk Medeni Kanunu'ndan çıkarılmış, “bakire”, “dul”, “boşanmış” gibi sıfatların kimlikte yer almasına son verilmiştir. Medeni Kanun'da yer alan cinsiyetçi ifadelerin değişmesi

¹⁶⁸ Nazik Işık, S. (2016). 1990'larda Kadına Yönelik Aile İçi Şiddetle Mücadele Hareketi İçinde Oluşmuş Bazı Gözlem ve Düşünceler. A. Bora ve A. Günel (Ed.), *90'larda Türkiye'de Feminizm* (6 Baskı). İstanbul: İletişim Yayınları içinde. (41-72), s.48-52.

¹⁶⁹ Kaya, Ö. (2024, 11 Eylül). *11 Eylül 1990: İstanbul'da Bakırköy Belediyesi İlk Kadın Sığınmaevini Açtı*. Çatlak Zemin. Erişim adresi <https://Catlakzemin.Com/11-Eylul-1990-Istanbulda-Bakirkoy-Belediyesi-Ilk-Kadin-Siginmaevini-Acti/>

¹⁷⁰ Karataş, S., Şener. Ü. ve Otaran, N. (2008). *Kadın Sığınmaevleri Kılavuzu*. T.C. Başbakanlık Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü, s.52.

¹⁷¹ Nazik Işık, *a.g.e.*, s.61.

ve kanunun yenilenmesi değişiklik tasarısı çalışmaları da bu dönemde başlamıştır. Bu dönemin önemli gelişmelerinden bir diğeri ise Kadının Statüsü ve Sorunları Genel Müdürlüğü’nün kurulması ve genel mdrlğn uluslararası sözleşmelerin Türkiye’ye yüklediği yükümlülükler çerçevesinde hazırladıkları eylem planlarına kadına karşı şiddetle mücadeleyi gündem olarak eklemeleri söylenebilecektir. Bu süreçlerde kadın hareketinin içinden tanınmış isimlerden de destek alınmaktadır.¹⁷²

1998 yılında İstanbul’da ilk Kadın Sığınakları Kurultay’ı toplanmıştır. Bu kurultayın amacı kadın danışma merkezleri ve sığınaklar arasındaki iletişimi güçlendirmek ve kadın dayanışmasını pekiştirmektir. şiddete karşı örgütlenme çağrısında bulunan kurultay, sığınak sayısının her semtte bir kadın sığınağı olacak şekilde artırılması ve var olan sığınak ve kadın danışma merkezlerinin belediyeler ve devlet tarafından desteklenmesi gerektiği fikrinde birleşmiştir. Medeni Kanun’un toplumsal cinsiyet eşitsizliğini pekiştiren hükümlerinin bir an önce değiştirilmesi gerektiği çağrısı yapılmıştır. şiddetsiz bir hayatın kadınların en doğal hakkı olduğu vurgusunu yapan kurultay şiddet faillerinin etkin bir şekilde cezalandırılması talebinde bulunmuştur. Ek olarak, kurultayın her sene başka bir ilde toplanmasına karar verilmiştir.¹⁷³ İkinci kurultay ise 1999 yılında Mersin’de gerçekleşmiştir. Bu kurultayda kadına karşı şiddetle mücadele konusunda çalışan bağımsız kadın gruplarıyla SHÇEK ya da belediyelere bağlı kadın danışma merkezleri ve kadın sığınakları arasındaki işbirliğinin önemine vurgu yapılmıştır. Her on bin kadın ve kız çocuğunun bulunduğu yerde sığınak açılması talep edilmiş, açılan sığınaklarda bağımsız kadın kuruluşlarının da yönetimde söz sahibi olmalarının önemi belirtilmiştir. 2000-2001 Kadına Yönelik şiddetin nlenmesi Eylem Programı’nın hazırlanması için çağrıda bulunmuşlardır. Kurultay sonucunda İçişleri Bakanlığı’na 1998’de kaçırılan

¹⁷² A.g.e., s.60.

¹⁷³ Mor atı Kadın Sığınağı Vakfı. (2000). *Kadın Sığınakları I. ve II. Kurultayları (I. Basım)*. İstanbul: Mor atı Yayınları. s.120-124.

Konca Kuriş'in¹⁷⁴ bir an önce bulunması ve deprem bölgesindeki bir kadını tokatlayan dönemin Bolu valisinin görevden alınmasını talep eden bir dilekçe göndermişlerdir.¹⁷⁵

Üçüncü kurultay 2000 yılında İstanbul'da gerçekleşirken, kadınlar Alo Şiddet Hattı'nın kurulması aile mahkemelerinin oluşturulmasını talep etmişlerdir. Ülke genelinde 3000 sığınagın gerekliliğini dile getirirken bağımsız kadınlar tarafından işletilecek sığınaklar için bütçe ayrılması gerektiğini vurgulamışlardır.¹⁷⁶ Dördüncü kurultay ise 2001 yılında gerçekleşmiştir. Üçüncü kurultaydakine benzer şekilde Alo Şiddet Hattı talebinde bulunulurken, bağımsız sığınaklar için bütçe ayrılması gerekliliği ortaya konmuş, aynı zamanda 24 saat hizmet veren kadın danışma merkezleri açılması istenmiştir.¹⁷⁷ 2002'de düzenlenen beşinci kurultayda ise 'Kadın Sığınakları ve Da(ya)nışma Merkezleri Kurultayı' ismini alan Kadın Sığınakları Kurultayı hala her yıl farklı bir şehirde toplanmaya devam etmektedir.¹⁷⁸

80'li yıllarda başlayan ikinci dalga feminist hareket kadına karşı şiddetle mücadelede yeterli olmasa da pek çok kazanım elde etmiştir. Kadın sığınakları bu mücadelelerin sonucu olarak ortaya çıkmıştır. Sığınaklar şiddet mağduru kadınlara güvenli bir alan sağlarken onları hayata yeniden karışmaları için aynı zamanda güçlendirici bir işleve sahiptir. Yukarıda anlatıldığı şekliyle Türkiye'de farklı tipte kadın sığınakları bulunmaktadır. Bunlardan ilki Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı'na bağlı kadın sığınakları, diğeri yerel yönetimler ve il özel idarelerinin açtığı sığınaklar ve son olarak bağımsız feministlerce işletilen kadın sığınaklarıdır. Her birinin tabii olduğu kural farklı olmakla birlikte, bir sonraki bölümde mevzuatta kadın sığınaklarının düzenlenişi ve kadınlara tanınan haklar anlatılacaktır.

¹⁷⁴ Konca Kuriş, Müslüman bir feminist olup görüşlerini ilk olarak Mersin'de, sonrasında ise ulusal düzeyde çeşitli toplantılar ve televizyon programlarında dile getirmiş bir yazardır. 16 Temmuz 1998'de Mersin'de Hizbullah'a bağlı militanlar tarafından kaçırılmış, uzun süren işkenceler sonucunda öldürülmüştür. Cesedi 555 gün sonra Konya'da bir evin bodrum katında bulunmuştur. BBC Türkçe. (2023, 9 Mayıs). *Konca Kuriş Kimdir; Neden Öldürüldü, İsmi Neden Yeniden Gündemde? Erişim adresi* <https://www.bbc.com/turkce/articles/C720ggvlgwjo>

¹⁷⁵ Mor Çatı Kadın Sığınağı Vakfı, **a.g.e.**, s.264-269.

¹⁷⁶ Mor Çatı Kadın Sığınağı Vakfı. (2003). *Kadın Sığınakları III. ve IV. Kurultayları (1. Basım)*. İstanbul: Mor Çatı Yayınları.s.104-108.

¹⁷⁷ **A.g.e.**, s.210-213.

¹⁷⁸ Mor Çatı Kadın Sığınağı Vakfı. (t.y.). *Kadın Sığınakları ve Da(Ya)nışma Merkezleri Kurultayı*. Erişim adresi <https://Morcati.Org.Tr/Neler-Yapiyoruz/Kadin-Siginaklari-Ve-Dayanisma-Merkezleri-Kurultayi/>

II. Kadına Karşı Şiddetle Mücadelede Hukuki Düzenlemeler ve Kadın Sığınaklarının Hukuki Çerçevesi

Şiddetin görünür hale gelmesiyle birlikte buna dönük hukuki önlemler yasalaşmaya başlamıştır. Kadın erkek eşitliğini önceleyen hukuki düzenlemeler şiddetle mücadelede temel basamaklarken doğrudan şiddeti önlemeyi amaçlayan yasalar da yürürlüğe girmiştir. Şiddetten korunmanın akut yolu olan kadın sığınaklarına ilişkin hukuki düzenlemeler de bu önlemler arasında yer almaktadır. İç hukuktaki buna ilişkin ilk düzenleme 90'lı yıllarda yapılırken uluslararası hukukta da doğrudan ve dolaylı olarak kadın sığınaklarına ilişkin düzenlemeler mevcuttur. Bir kısım sözleşme devletin yükümlülüğü arasında kadın ile erkeğin eşitliğini korumasını gündem edinirken, bir kısmı doğrudan sığınakları telaffuz ederek şiddetle mücadelede sığınakların önemini altını çizmektedir.

Bu bölümde, öncelikle kadına karşı şiddetle mücadelede önemli olan yasal mevzuat incelenecek ve uluslararası hukuk kurallarına değinilecektir. Daha sonra, kadın sığınma evlerine dair iç hukuktaki temel düzenlemeler ele alınacak, şiddetle mücadelede önemli bir yer tutan sığınakların işleyişinin analizi için veri toplanacaktır.

A. Kadına Karşı Şiddetle Mücadele Konusundaki Hukuki Düzenlemeler

İkinci Dünya Savaşı sonrası kadının insan hakları alanında çalışmalar yapılmıştır. Bunun ilk örneği 1967 yılında BM Genel Kurulu'nda kabul edilen *Kadına Karşı Ayrımcılığın Sonlandırılması Bildirgesi*'dir. Yasal bağlayıcılığı olmayan bu bildirgenin sonuç vermemesi üzerine dünyadaki ikinci dalga feminist hareketin de etkisiyle 1975 yılı Uluslararası Kadın Yılı ilan edilmiştir. Bunu 1975'te Meksika'da düzenlenen Kadın Konferansı izlemiştir. Konferans sonrası tanımlanan Kadın On Yılı ile kadın erkek eşitliğinin geliştirilmesini hedeflemiştir. Tüm bu gelişmelerin en somut

sonucu 1979'da BM tarafından kabul edilen ve 1981'de yürürlüğe giren Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi (CEDAW)'dir.¹⁷⁹

Kadına yönelik şiddet ise 1980 sonrası gündeme girmiş, 1980 Kopenhag ve 1985 Nairobi Dünya Kadın Konferanslarında kadına yönelik şiddetin önüne geçilmesi gerektiği vurgulanmıştır. 1992 yılında CEDAW Komitesi 19 No'lu Genel Tavsiye Kararını kabul etmiş ve devletlere şiddetin önlenmesi konusunda sorumluluk yüklemiştir. 1993 yılında kabul edilen Viyana Bildirgesi'nde ise kadına yönelik şiddet tanımlanmış ve bununla mücadele edilmesi gerektiğinin altı çizilmiştir.¹⁸⁰

Türkiye'de de dünyayla paralel şekilde kadına karşı şiddetle mücadele konusunda adımlar atılmış, bunun tetikleyici faktörü kadın hareketi olmuştur. Kadına yönelik şiddetle mücadelede devlet içinde kurumsallaşma süreci başlamıştır. 1990 tarihinde ismi sonradan Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü (KSGM) olarak değişen Kadının Statüsü ve Sorunları Başkanlığı kurulmuş, devlet ve sivil toplumun birlikte çalışmasının önü açılmıştır. Yine 1990 yılında SHÇEK'e bağlı ilk kadın sığınakları "Kadın Misafirhaneleri" adı altında açılmıştır. Ayrıca SHÇEK koruyucu ve önleyici bir hizmet modeli olarak Aile Danışma Meclisleri ile Toplum Merkezleri'ni oluşturmuştur. Toplum Merkezleri 1993 yılında faaliyete geçmiş olup sivil toplum kuruluşlarıyla işbirliğini amaçlayan bir noktada durmaktadır. Nitekim bu kapsamda Kadının İnsan Hakları- Yeni Çözümler Vakfı, Anne Çocuk Eğitim Vakfı, Türk Kadınlar Birliği, Çağdaş Yaşamı Destekleme Derneği, Ana Çocuk Sağlığı ve Aile Planlaması Vakfı ile Kadın Emekini Değerlendirme Vakfı gibi sivil toplum kuruluşlarıyla işbirlikleri gerçekleştirilmiştir. Aynı zamanda 1998 yılında Kadının İnsan Hakları- Yeni Çözümler Vakfı ile birlikte Kadının İnsan Hakları Eğitimi Programı (KİHEP) başlatılmıştır. Bu program kapsamında sosyal hizmet uzmanları tarafından kadınlara hakları anlatılmıştır.¹⁸¹ 2011 yılında SHÇEK'in kaldırılmasından

¹⁷⁹ Bozkurt Şener, E. (2011). *Kadına Yönelik Aile İçi Şiddeti Önlemede 4320 Sayılı Ailenin Korunmasına Dair Kanun ve Değerlendirilmesi* (Uzmanlık Tezi). T.C. Başbakanlık Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü. s.23-24. Erişim adresi <https://www.aile.gov.tr/Media/2522/Ekinsener.Pdf>

¹⁸⁰ A.g.e., s.25-28.

¹⁸¹ Altınay ve Arat, a.g.e., s.25-26.

sonra ise KİHEP programları belediyeler ve sivil toplum kuruluşlarıyla işbirliği halinde devam etmiş olup günümüzde hala sürmektedir.¹⁸²

1. Kadına Karşı Şiddetle Mücadelede İç Hukuk

Kadına karşı şiddetle mücadelede feministlerin mücadeleleriyle pek çok yol alındığı söylenebilecektir. Özellikle 90'lı yıllarda ikinci feminist dalganın Türkiye'yi etkisi altına almasıyla şiddet konuşulabilir bir konu olmuş, yasal düzenlemeler de bu durumdan etkilenmiştir. Türkiye'de feminist hareketin ilk hukuki kazanımı TCK madde 438'in kaldırılması olmuştur. Bundan 8 gün sonra ise kadının çalışmasını kocanın iznine bağlayan eski Medeni Kanun'un 159. maddesi iptal edilmiştir. 4320 Sayılı Ailenin Korunması Kanunu da kadın hareketinin bir kazanımı olarak çıkarılırken 2000'li yıllarda Türk Ceza Kanunu ve Türk Medeni Kanunu'nda düzenlemeler yapılmış, kadın ve erkeğin eşitliği vurgusu yer almıştır.¹⁸³ Anayasa ise kadın ve erkek eşitliğinin güvence altına alınması açısından en temel yasal düzenlemedir.

a. Anayasa

2001 yılında 4709 sayılı yasa ile Anayasa'nın 41. maddesinde değişiklik yapılmış ve "Aile Türk toplumunun temelidir" diyen birinci fıkrasına "ve eşler arasında eşitliğe dayanır" cümlesi eklenmiştir. Bu düzenleme Anayasa'da kadın erkek eşitliğine dair getirilen ilk düzenlemedir.¹⁸⁴ Bu hüküm dışında Anayasa'nın 10. maddesi ise eşitlik ilkesini açık bir şekilde ortaya koymaktadır. 2004 yılında yapılan değişiklikle kadın ve erkeğin eşit olduğuna dair cümle de Anayasa'ya eklenmiştir. Ayrıca Anayasa'nın 41. maddesi aileyi düzenlemekte olup, ailenin toplumun temeli olduğunu vurgulayarak eşler arası eşitliğe dayandığını söylemekte, annenin ve çocuğun korunması konusunda devlete yükümlülük yüklemektedir.¹⁸⁵ Bu hükmün varlığı 4320 sayılı Ailenin

¹⁸² Kadının İnsan Hakları Derneği. (t.y.). *KİHEP Nedir?*. Erişim adresi <https://Kadinininsanhaklari.Org/Kihep-Nedir/>

¹⁸³ Altınay, a.g.e., s.27.

¹⁸⁴ Özdemir Taştan, İ. (2016). 'Çağdaşlığın Simgesi ve Ulusun Faziletli Anası'ndan 'Kendi Hayatının Öznesi Olan Özgür Kadın'a: 2000'li Yılların İlk Yarısında TBMM'de ve Feminist Kampanyalarda Kadın Hakları Söylemi. *Mülkiye Dergisi*, 40 (1), 185-208, s.187.

¹⁸⁵ 2709 Sayılı Türkiye Cumhuriyeti Anayasası. *T.C. Resmî Gazete* (17863, 9 Kasım 1982).

Korunmasına dair Kanun'un hazırlanmasına dayanak teşkil etmiştir. Anayasa'nın 10. ve 41. maddelerinin cinsiyet eşitliğinin sağlanması konusunda önemli olduğu söylenebilecektir. Ayrıca bu hükümlerin varlığı diğer tüm kurum ve kuruluşlara da bunu sağlama sorumluluğu yüklemektedir.¹⁸⁶

b. Türk Medeni Kanunu

Kanunun temel amacının erkek egemen aile anlayışından eşlerin eşitliğine dayanan aile anlayışına geçiş olduğu söylenmektedir. 1 Ocak 2002'de yürürlüğe giren Medeni Kanun "evlilik birliğinin reisi kocadır" hükmünü kaldırarak eşler arasındaki yasal eşitliği sağlamıştır.¹⁸⁷ Ayrıca 186. maddede eşlerin birliğin giderlerine güçleri oranında emek ve malvarlıkları ile katılacakları düzenlenmiştir.¹⁸⁸ Yeni kanun fiili eşitliği de sağlamaya çalışarak edinilmiş mallara katılma rejimini yürürlüğe sokmuştur. Bu mal rejimi ile evlilik içinde edinilen tüm mallar kimin edindiğine bakılmaksızın herhangi bir ayrılık durumunda eşler arasında eşit paylaştırılmaktadır. Tüm bunlar doğrudan olmasa da üstü kapalı biçimde kadının görünmeyen ev içi emeğinin tanınması olarak değerlendirilebilecektir.¹⁸⁹

Ayrıca yeni Medeni Kanun ile birlikte yaşanan eve malik olmayan eşin aile konutu şerhi koydurması mümkün kılınmıştır. Ailenin ekonomik varlığının korunması veya evlilik birliğinden doğan mali bir yükümlülüğün yerine getirilmesi gerektirdiği ölçüde eşlerden birinin istemiyle diğer eşin tasarruf yetkileri kısıtlanabilecek, bu konuda taşınmaz devrinin engellenmesi için tapuya şerh koyulabilmektedir. Doktrinde bu hükme ilişkin farklı görüşler olmakla birlikte, madde gerekçesiyle uyumlu şekilde bir görüş erkek eşin kadın eşten mal kaçırmasını önlemek için bu hükmün düzenlendiğini öne sürmektedir. Bir diğer görüşe göre ise hükmün amacı kadın ile erkek arasındaki eşitliği sağlamak olup, her iki eşin de mal kaçırma durumundan korunması amaçlanmıştır.¹⁹⁰ Bunlara ek olarak, yeni Türk Medeni Kanunu ile ailenin

¹⁸⁶ Bozkurt Şener, *a.g.e.*, s.48.

¹⁸⁷ *A.g.e.*, s.49-50.

¹⁸⁸ 4721 Sayılı Türk Medeni Kanunu. *T.C. Resmî Gazete* (24607, 22 Kasım 2001).

¹⁸⁹ Bozkurt Şener, *a.g.e.*, s.51.

¹⁹⁰ Başpınar, V. (2003). Türk Medeni Kanunu ile Aile Hukukunda Yapılan Değişiklikler ve Bu Konuda Bazı Önerilerimiz. *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 52(3). (79-101), s.85.

yaşayacağı yeri erkek eşin belirlemesine ilişkin düzenleme kaldırılmış, yaşanılacak yeri eşlerin birlikte seçecekleri yönünde hüküm eklenmiştir. Evlenme yaşı ise kadın ve erkek için eşitlenmiş ve 18 olarak belirlenmiştir.¹⁹¹

Yeni Medeni Kanun kadın ile erkek arasındaki eşitliği sağlamaya çalışmıştır. Ancak burada hala tartışılmakta olan soyadı meselesine değinmek gerektiği düşünülmektedir. Kadınlar ilk olarak 1997 yılında evlendikleri erkeğin soyadının yanında kendi soyadlarını kullanmaya hak kazanmışlardır.¹⁹² Yeni kanun ile de bu durum devam etmiştir. Kanun her ne kadar eşitliği sağlamaya çalışmış olsa da kadınlar hala evlendikleri erkeklerin soyadını almaktadır. Anayasa Mahkemesi'nin 22 Şubat 2023¹⁹³ tarihinde “kadın evlenmekle kocasının soyadını alır” şeklindeki düzenlemeyi iptal etmesine rağmen fiili olarak hala kadınlar evlendikleri erkeğin soyadını almaktadır. İptal edilen hükmün yerine yeni bir düzenleme hala yapılmış değildir. Ek olarak, evlenen kadının kaydı evlendiği eşinin hanesine taşınmaktadır.¹⁹⁴ Buna dair herhangi bir değişiklik bugüne kadar gündeme gelmemiştir. Ancak genel itibariyle Medeni Kanun değişikliğinin kadın erkek eşitliği açısından önemli bir adım olduğu söylenebilecektir. Medeni Kanun'da değişiklikler yapılırken Türk Ceza Kanunu'nun da değişmesi gündeme gelmiştir.

c. Türk Ceza Kanunu

Kadın hareketi 5271 Sayılı Türk Ceza Kanunu'nun hazırlanmasında etkin bir çalışma yürütmüştür. Birçok kadın örgütü ve feminist avukatların bulunduğu bir Türk Ceza Kanunu Kadın Çalışma grubu oluşturulmuş, kadınları ilgilendiren maddelerle ilgili taslaklar ortaya konmuştur. Bu çabaların sonucu olarak yeni Ceza Kanunu önemli değişiklikler içermektedir. Cinsel şiddet suçları eski TCK'de genel ahlak ve aile düzeni kapsamında değerlendirilirken yeni Ceza Kanunu'nda kişilik hak ve özgürlüklerine karşı suçlar kategorisine konmuştur. Ayrıca cinsel şiddet suçlarının kapsamı

¹⁹¹ Özdemir Taştan, **a.g.e.**, s.187.

¹⁹² Altınay, **a.g.e.**, s.27.

¹⁹³ Anayasa Mahkemesi. (2023). *Esas No: 2022/155, Karar No: 2023/38, Karar Tarihi: 22.02.2023. Resmî Gazete* (32174, 28 Nisan 2023).

¹⁹⁴ Nüfus Hizmetleri Kanunu. *T.C. Resmî Gazete* (26153, 25 Nisan 2006).

genişletilerek evlilik içi tecavüz, cinsel saldırı ve işyerinde cinsel taciz bunların içine alınmıştır. Tecavüz failinin mağdurla evlenmesi durumunda cezasızlığı öngören yasal düzenleme kaldırılmış, töre cinayetleri kasten insan öldürme suçu kapsamına alınmıştır. Namusunu korumak için evlilik dışı doğan çocuğu öldüren anneye uygulanan ceza indirimi de kaldırılmıştır.¹⁹⁵

Kadın örgütleri bu düzenlemelere belli eleştiriler yöneltmişlerdir. Bunlardan biri, töre cinayetlerine getirilen indirimin kaldırılmasını öngören yasa maddesinin daha geniş bir kapsamı olan namus cinayetlerinden bahsetmiyor oluşuyken, diğeri hala yürürlükte olan ve genital muayeneyi hakim veya savcı kararına bırakan yasal düzenlemedir.¹⁹⁶

TCK'nin bazı hükümlerinde suçun eşe ve boşandığı eşe karşı işlenmesi ağırlaştırıcı sebep olarak düzenlenmiştir. 2022 yılında yapılan değişiklikle kasten öldürme, işkence, eziyet ve tehdit suçlarının kadına karşı işlenmesi nitelikli hale girerken TCK'ye yeni bir hüküm eklenerek ısrarlı takip suç kapsamına alınmıştır.¹⁹⁷

Ayrıca TCK madde 232 kapsamındaki kötü muamele suçunun kadına karşı şiddetin önlenmesi amacıyla ortaya konduğu söylenebilecektir. “Aile düzenine karşı suçlar” içinde yer alan kötü muamele suçu aynı konutta yaşayan kişilerin birbirlerine dönük şiddetini önlemeyi ve asıl olarak ailenin birliğini korumayı amaçlamaktadır. Ergün Okuyucu'ya göre aile içinde yaşanan kadına dönük şiddet vakalarında bu hüküm de uygulama bulacaktır.¹⁹⁸

Türk Medeni Kanunu ve Türk Ceza Kanunu'nda cinsiyet eşitliği ve kadına karşı şiddetin önlenmesi konusunda önemli değişiklikler yapılmıştır. Ancak şiddetin

¹⁹⁵ Altınay, **a.g.e.**, s.29.

¹⁹⁶ Özdemir Taştan, **a.g.e.**, s.195.

¹⁹⁷ 7406 Sayılı Türk Ceza Kanunu ve Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun. *T.C. Resmî Gazete* (31848, 12 Mayıs 2022).

¹⁹⁸ Okuyucu Ergün, G. (2021). Kadına Yönelik Şiddet Bağlamında Kötü Muamele Suçu. D. Çörek., Z. Ö. Üskül Engin ve G. Öcal. (Ed.), *Toplumsal Cinsiyet ve Hukuk Cilt 2*, İstanbul: On İki Levha Yayıncılık içinde. (225-238), s.137.

önlenmesi konusunda asıl önemli gelişme 6284 Sayılı Ailenin Korunması ve Kadına Yönelik Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun'un kabulü ve mevcudiyetidir.

d. 6284 Sayılı Ailenin Korunması ve Kadına Yönelik Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun

Türkiye’de kadına karşı şiddetle mücadele kapsamındaki önemli gelişmelerden biri 1998 yılında yürürlüğe giren 4320 sayılı Ailenin Korunmasına Dair Kanun’dur. Bu kanunun çıkmasında kadın hareketinin etkisi olmuştur. Kanun aile içi şiddete karşı kadınların korunmasını amaçlamaktadır.¹⁹⁹ Kanun “eşlerden birinin veya çocukların veya aynı çatı altında yaşayan diğer aile bireylerinden birinin veya mahkemece ayrılık kararı verilen veya yasal olarak ayrı yaşama hakkı olan veya evli olmalarına rağmen fiilen ayrı yaşayan aile bireylerinden birinin” şiddete uğraması durumunda başvurulabilecek koruyucu tedbirleri düzenlemektedir.²⁰⁰

Türkiye’nin Mayıs 2011’de Kadına Yönelik Şiddet ve Aile İçi Şiddetin Önlenmesi ve Bunlarla Mücadeleye Dair Avrupa Konseyi Sözleşmesi’ni (İstanbul Sözleşmesi) imzalaması sonrasında sözleşmenin iç hukuka uyarlaması olan 6284 Sayılı Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun yürürlüğe girmiş ve 4320 Sayılı Kanun yürürlükten kaldırılmıştır.²⁰¹ Bu kanun 4320 sayılı kanundan farklı olarak şiddete uğrayan ya da uğrama tehlikesi bulunan kadınların, çocukların, aile bireylerinin ve tek taraflı ısrarlı takip mağduru olan kişilerin korunmasını amaçlamaktadır.²⁰² 4320 sayılı kanun evli olmayan kadınları kanun kapsamına almazken 6284 sayılı kanun şiddet tehdidi altında bulunan herkesi kapsamına almıştır.

6284 sayılı kanun ev içi şiddeti “Şiddet mağduru ve şiddet uygulayanla aynı haneyi paylaşmasa da aile veya hanede ya da aile mensubu sayılan diğer kişiler

¹⁹⁹ Altınay ve Arat, **a.g.e.**, s.27.

²⁰⁰ 4320 Sayılı Ailenin Korunmasına Dair Kanun. *T.C. Resmî Gazete* (23233, 17 Ocak 1998).

²⁰¹ 6284 Sayılı Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun. *T.C. Resmî Gazete* (28239, 20 Mart 2012).

²⁰² 6284 Sayılı Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun. *T.C. Resmî Gazete* (28239, 20 Mart 2012).

arasında meydana gelen her türlü fiziksel, cinsel, psikolojik ve ekonomik şiddeti” olarak tanımlarken, kadına yönelik şiddeti “Kadınlara, yalnızca kadın oldukları için uygulanan veya kadınları etkileyen cinsiyete dayalı bir ayrımcılık ile kadının insan hakları ihlaline yol açan ve bu Kanunda şiddet olarak tanımlanan her türlü tutum ve davranış” olarak tanımlamaktadır. 6284 sayılı kanun kapsamında verilebilecek önleyici ve koruyucu tedbirler bulunmaktadır. Bu kapsamda mülki amir tarafından verilebilecek koruyucu tedbir kararları ile hakim tarafından verilebilecek olan koruyucu ve önleyici tedbir kararları düzenlenmiştir. Mülki amir şiddet mağduru kadın ve gerekiyorsa çocuklarına uygun barınma olanağı sağlayabilir. Ek olarak, geçici maddi yardımda bulunulması da mümkündür. Şiddete uğrayan kadına ihtiyacı olduğu takdirde psikolojik, meslekî, hukukî ve sosyal alanlarda rehberlik ve danışmanlık hizmetlerinin sunulması da mümkündür. Şiddet mağdurunun hayati tehlikesi varsa talep üzerine ya da mülki amirin vereceği kararla geçici koruma altına alınabilecektir. Hakim tarafından verilecek koruyucu tedbir kararları ise şiddet mağduru kişinin işyerinin değiştirilmesi, mağdur kişi evli ise müşterek konuttan başka bir yerleşim yeri belirlenmesi, TMK’deki şartların varlığı halinde müşterek konuta aile konutu şerhi konması ve hayati tehlikenin bulunduğu ya da sayılan tedbirlere rağmen tehlikenin önlenemeyeceğinin düşünüldüğü durumlarda 27/12/2007 tarihli ve 5726 sayılı Tanık Koruma Kanunu hükümlerine göre kişinin kimliğinin değiştirilmesi şeklinde olabilecektir. Ayrıca 6284 sayılı kanun kapsamında şiddet mağdurlarının 7 gün 24 saat erişebilecekleri şiddetin önlenmesi ve izlenmesi merkezlerinin kurulması ve işleyişi de düzenlenmektedir. Bunun yanında hakimın önleyici tedbir kararı vermesi de mümkündür. Bu kapsamda, şiddet failinin şiddet tehdidi, hakaret, aşağılama veya küçük düşürücü söz ve davranışlardan kaçınması, müşterek konuttan derhâl uzaklaştırılması ve konutun korunan kişiye tahsis edilmesi mümkündür. Ek olarak şiddete uğrayan kişinin ikametgahına, okuluna, işyerine şiddet failinin yaklaşmaması yönünde karar verilebilmektedir. Çocuklarla ilgili önceden verilen bir kişisel ilişki kararı varsa bu ilişkinin sınırlandırılması, refakatçi eşliğinde gerçekleşmesi ya da kaldırılması söz konusu olabilecektir. Ayrıca, gerekli olması halinde şiddet

mağdurunun yakınlarına, tanıklara ve çocuklara yaklaşmaması yönünde de karar alınabilmektedir.²⁰³

6284 Sayılı Kanun uluslararası sözleşme olan İstanbul Sözleşmesi'nin iç hukuktaki yansımasıdır. Ulusal düzeydeki mevzuatın uluslararası hukuk kurallarından ayrı düşünülmesi mümkün değildir. Kadına dönük şiddetle mücadele yasalarını tam anlamıyla anlayabilmek ve çerçeveyi çizmek için uluslararası mevzuatın da ayrıca değerlendirilmesi gerekmektedir.

e. “Çocuk ve Kadına Yönelik Şiddet Hareketleri ile Töre ve Namus Cinayetlerinin Önlenmesi için Alınacak Tedbirler” konulu 2006/17 sayılı Başbakanlık Genelgesi

Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde 2005 yılında Töre ve Namus Cinayetleri ile Kadınlara ve Çocuklara Yönelik Şiddetin Sebeplerinin Araştırılarak Alınması Gereken Önlemlerin Belirlenmesi amacıyla Meclis Araştırma Komisyonu kurulmuştur. Temmuz 2006'da ise “Çocuk ve Kadına Yönelik Şiddet Hareketleri ile Töre ve Namus Cinayetlerinin Önlenmesi için Alınacak Tedbirler” konulu 2006/17 sayılı Başbakanlık Genelgesi yayımlanmıştır. Bu genelge ile kadına yönelik şiddet ve töre/namus cinayetleri konusunda alınacak önlem ve öneriler ile bunlardan sorumlu kurum ve kuruluşlar belirlenmiştir. Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü ise ana sorumlu kurum olarak belirlenmiştir.²⁰⁴

Altınay ve Arat'a göre bu genelge feminist taleplerle uyumlu olması açısından önem taşımaktadır. Bu genelge kapsamında kadın ve erkek arasındaki ekonomik eşitsizliğin giderilmesi için tedbir alınmasından sokakların aydınlatılması ve kadınların acil hatlara erişimini sağlamak için telefon kulübelerinin artırılması gibi kent düzenlemelerine kadar pek çok öneri bulunmaktadır. Bu öneriler arasında medyada

²⁰³ 6284 Sayılı Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun. *T.C. Resmî Gazete* (28239, 20 Mart 2012).

²⁰⁴ Tatlılıoğlu, K. (2014). Kadına Yönelik Şiddetle Mücadele Ulusal Eylem Planı 2012-2015'in Genel Bir Değerlendirilmesi. *Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 2014(3), 115-122, s.118.

kadına yönelik şiddetle ilgili bilgilendirici materyallerin gösterilmesi ve Diyanet'in kadına yönelik şiddetle ilgili vaazlar vermesi de mevcuttur. Bu genelge sonrası devletin kadına karşı şiddetle mücadelede daha aktif rol aldığı söylenebilecektir. Diyanet dahil pek çok kamu kuruluşunda kadına karşı şiddet ve toplumsal cinsiyet eğitimleri verilmiştir.²⁰⁵ Bu genelgeyi şiddetle mücadele kapasitesini artırmayı hedefleyen projeler izlemiştir. 2006-2008 yılları arasında Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü tarafından yürütülen Kadına Yönelik Aile İçi Şiddetle Mücadele Projesi ve 2008-2010 yılları arasında İçişleri Bakanlığı Mahalli İdareler Genel Müdürlüğü tarafından yürütülen Kadın Sığınma Evleri Projesi bu kapsamdaki projelerdendir.²⁰⁶

Bu genelge ile ayrıca Kadından Sorumlu Devlet Bakanlığı koordinasyonunda bütün kamu kurum ve kuruluşları, üniversiteler, sivil toplum kuruluşları, özel sektör ve yerel yönetimlerin işbirliği ile şiddetin önlenmesine yönelik eylem planı hazırlanması gerektiği hüküm altına alınmıştır. Bu doğrultuda bugüne kadar hazırlanmış dört eylem planı bulunmaktadır. Bunlar 2007-2010 yıllarını kapsayan Kadına Yönelik Şiddetle Mücadele Ulusal Eylem Planı, 2012-2015 yıllarını içine alan Kadına Yönelik Şiddetle Mücadele 2. Ulusal Eylem Planı, 2016-2020 yıllarına dönük Kadına Yönelik Şiddetle Mücadele 3. Ulusal Eylem Planı ve 2021-2025 yılları için hazırlanan Kadına Yönelik Şiddetle Mücadele 4. Ulusal Eylem Planıdır. Her eylem planının ana teması 2006/17 sayılı Başbakanlık Genelgesi doğrultusunda kadına karşı şiddetle mücadele için öneriler içermektedir.²⁰⁷ Beşinci eylem planının 2026-2030 yıllarını kapsayacak şekilde olması ve 2026 yılından önce hazırlanması beklenmektedir.²⁰⁸

2021-2025 yıllarını kapsayan Kadına Yönelik Şiddetle Mücadele 4. Ulusal Eylem Planı şiddetle mücadele mevzuatının etkin kullanımını ve mağdurların adalete erişimini kolaylaştırmayı hedeflemiştir. Bu kapsamda şiddetle mücadelede ulusal

²⁰⁵ Altınay ve Arat, **a.g.e.**, s.31-32.

²⁰⁶ Ekal, B. (2019). Collaboration Gone Awry: The Formation of Women's Shelters As Public Institutions in Turkey. *Mediterranean Politics*, 24(3), 320-337, s.324-325. Erişim adresi <https://doi.org/10.1080/13629395.2017.1398904>

²⁰⁷ T.C. Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı. (2021). *Kadına Yönelik Şiddetle Mücadele IV. Ulusal Eylem Planı (2021-2025)*. Erişim adresi <https://www.aile.gov.tr/media/82082/kadina-yonelik-siddetle-mucadele-iv-ulusal-eylem-planı-2021-2025.pdf>

²⁰⁸ Anadolu Ajansı. (2024, 31 Ekim). *Kadına Yönelik Şiddetle Mücadele 5. Ulusal Eylem Planı Hazırlanacak*. <https://www.aa.com.tr/Tr/Gundem/Kadina-Yonelik-Siddetle-Mucadele-5-Ulusal-Eylem-Planı-Hazırlanacak/3380159>

mevzuatın değerlendirilmesi amacıyla Kadına Yönelik Şiddet İzleme Komitesi altında Daimi Hukuk Komisyonu oluşturulması ve bu komisyon tarafından hazırlanacak değerlendirme raporunun düzenli olarak Kadına Yönelik Şiddet İzleme Komitesi'ne sunulması amaçlanmıştır. Ayrıca, 6284 sayılı kanunun ve uygulanmasının değerlendirilmesine yönelik araştırma yapılması ve 6284 sayılı Kanunun uygulanmasından sorumlu ihtisaslaşmış aile mahkemesi/asliye hukuk mahkemesi sayısının artırılması planlanmıştır. Türkiye'de feminist hareket tarafından sürekli gündemde tutulan “haksız tahrik” ve “takdiri indirim nedenleri” müesseselerinin uygulanması konusunun değerlendirilmesi de bu eylem planı içinde yer almaktadır. Ek olarak CMK ve adli yardımda görev alan avukatlara yönelik kadının insan hakları ve kadına yönelik şiddetle mücadele konularında eğitim faaliyeti gerçekleştirilmesi bir diğer amaç olarak belirlenmiştir. Pek çok kurum ve kuruluşa yapılacak bu tip eğitimlerle farkındalığın artırılması da hedefler arasındadır. Şiddete sıfır tolerans yaklaşımının tüm plan, program ve politikalara yerleştirilmesi amacıyla kamuda şiddetle mücadele seminerlerinin düzenlenmesi planlanmıştır. Şiddetle mücadelede ilk elden müdahale eden kadın danışma merkezleri gibi kurumların kapasitelerinin artırılması ve kadın sığınağı sayısının yükseltilmesi için gerekli tedbirlerin alınması da amaçlardan bazılarıdır.²⁰⁹

2. Kadına Karşı Şiddetle Mücadelede Uluslararası Düzenlemeler

Anayasa'nın 90. maddesi uluslararası sözleşmelerin iç hukuktaki bağlayıcılığını düzenlemektedir. Bu hükme göre, usulüne uygun olarak yürürlüğe konmuş temel hak ve özgürlüklere ilişkin milletlerarası sözleşmelerle kanunların aynı konuda farklı hükümler içermesi durumunda, milletlerarası antlaşma hükümleri esas alınmaktadır.²¹⁰ Bu kapsamda, kadına dönük şiddetle mücadele konusunda uluslararası sözleşmeler öncelikli olarak uygulanacaktır. Bu ilke doğrultusunda şiddetle mücadelede uluslararası temel referans noktaları olan CEDAW (Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi), Birleşmiş Milletler (BM) Medeni ve Siyasi

²⁰⁹ T.C. Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı. (2021). *Kadına Yönelik Şiddetle Mücadele IV. Ulusal Eylem Planı (2021–2025)*. Erişim adresi <https://www.aile.gov.tr/media/82082/kadina-yonelik-siddetle-mucadele-iv-ulusal-eylem-planı-2021-2025.pdf>

²¹⁰ 2709 Sayılı Türkiye Cumhuriyeti Anayasası. *T.C. Resmî Gazete* (17863, 9 Kasım 1982).

Haklara İlişkin Uluslararası Sözleşme ve her ne kadar Türkiye artık imzacı olmasa da İstanbul Sözleşmesi bu bölümde değerlendirilecektir.

a. CEDAW

Kadın haklarının uluslararası düzeyde korunmasına dair önemli gelişmelerden biri 1967 yılında Birleşmiş Milletler Genel Kurulu’nda Kadınlara Karşı Ayrımcılığın Ortadan Kaldırılmasına Dair Beyanname’nin kabul edilmesidir. Beyanname ayrımcılığa karşı çıkarak kadın erkek eşitliğinin sağlanmasını öncelemektedir. Ancak bu beyannamenin devletler yönünden bir bağlayıcılığı bulunmamaktadır. Bunun sonucu olarak uluslararası bağlayıcılığı olan CEDAW, Kadının Statüsü Komisyonu tarafından hazırlanmış ve 1979 yılında BM Genel Kurulu’nda kabul edilmiştir.²¹¹

CEDAW temel olarak kadın haklarının evrensel olduğunu vurgular ve bu hakların her kadına tanınması gerektiğinin altını çizer. CEDAW’ın genel amacı kadınlara dönük ayrımcılığın ortadan kaldırılmasıdır. Bunun sadece kamusal alanda değil aile ve evlilik ilişkisi gibi özel alanlarda da gerçekleştirilmesi gerektiği sözleşme tarafından garanti altına alınmaktadır.²¹²

Türkiye 1985 yılında CEDAW’ı onaylamıştır.²¹³ CEDAW komitesi 1992 yılında kadına dönük şiddeti ilk kez ele alan 19 No’lu Tavsiye Kararı kabul etmiş, kadına dönük şiddetle mücadelede devletlerin rolünü vurgulamıştır.²¹⁴

CEDAW kadına karşı şiddetle mücadeleyi dile getirme ve bağlayıcılık anlamında şu anda Türkiye’nin taraf olduğu tek sözleşme olmakla birlikte, şiddetle mücadelenin temel noktası olan kadın erkek eşitliğini ortaya koyan ve ayrımcılığı yasaklayan başka

²¹¹ Kafkasyalı, E. G. (2023). CEDAW’dan İstanbul Sözleşmesine Kadın Hakları ve Türk İç Hukukuna Etkileri. *Giresun Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 9(1), 150-173, s.156-157.

²¹² Acar, F. (2010). Türkiye’de Kadınların İnsan Hakları: Uluslararası Standartlar, Hukuk ve Sivil Toplum. G. Ayata, S. Eryılmaz Dilek, B. E. Oder (Ed.), *Kadın Hakları Uluslararası Hukuk ve Uygulama*, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları içinde. (13-22), s.17.

²¹³ Coşkun, S. Y. (2013). Türkiye’de ve Dünya’da “Kadının İnsan Hakları”. *Düşünce Dünyasında Türkiiz*, 4(20), 77-94, s.83.

²¹⁴ Bozkurt Şener, a.g.e., s.31.

uluslararası sözleşmeler de bulunmaktadır. Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi²¹⁵ bunların başında gelirken BM Medeni ve Siyasi Haklara İlişkin Uluslararası Sözleşme²¹⁶ ve BM Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklara İlişkin Sözleşme²¹⁷ de cinsiyet ayrımcılığını yasaklamaktadır.

b. İstanbul Sözleşmesi

11 Mayıs 2011 tarihinde Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi tarafından İstanbul'da imzaya açılan Kadına Yönelik Şiddetin ve Aile İçi Şiddetin Önlenmesi ve Bunlarla Mücadeleye Dair Sözleşme uluslararası alanda kadına dönük şiddet konusunda yaptırım gücü olan ilk sözleşmedir. Sözleşme İstanbul'da imzalanması sebebiyle İstanbul Sözleşmesi olarak anılmaktadır. Türkiye ilk imzacı devlettir.²¹⁸

Sözleşme taraf devletlere pek çok yükümlülük yüklemektedir. Buna göre, kadına dönük şiddetin önlenmesi için yasal yükümlülüklerin yerine getirilmesi gerekmektedir. İstanbul Sözleşmesi ayrıca toplumsal cinsiyeti tanımlayan ilk uluslararası belge niteliği taşımaktadır.²¹⁹

İstanbul Sözleşmesi şiddet mağdurlarına destek vermek amacıyla 7 gün 24 saat açık olacak şekilde telefon yardım hattı kurulması sorumluluğunu da taraf devletlere yüklemektedir. Ek olarak, taraf devletlerin sığınak açma zorunluluğu sözleşmede belirtilmiştir.²²⁰

²¹⁵ Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi. (2021). *Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi ve Ek Protokolleri* (Türkçe Çeviri). Erişim adresi https://www.echr.coe.int/Documents/D/Echr/Convention_Tur

²¹⁶ Türkiye Büyük Millet Meclisi [TBMM]. (2003, 25 Nisan). *Medenî ve Siyasî Haklara İlişkin Uluslararası Sözleşmenin Onaylanmasının Uygun Bulunduğuna Dair Kanun Tasarısı ve Dışişleri Komisyonu Raporu (1/589)*. *TBMM Tutanak Dergisi*, 22. Dönem, 16. Cilt, 89. Birleşim, 1. Oturum, s.150. Erişim adresi <https://www.tbmm.gov.tr/tutanaklar/tutanak/tbmm/D22/C016/Tbmm22016089ss0150.Pdf>

²¹⁷ Türkiye Büyük Millet Meclisi [TBMM]. (2003, 25 Nisan). Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklara İlişkin Uluslararası Sözleşmenin Onaylanmasının Uygun Bulunduğuna Dair Kanun Tasarısı ve Sağlık, Aile, Çalışma ve Sosyal İşler ile Dışişleri Komisyonları Raporları (1/434). *TBMM Tutanak Dergisi*, 22. Dönem, 16. Cilt, 89. Birleşim, 1. Oturum, S. 148. Erişim adresi <https://www.tbmm.gov.tr/tutanaklar/tutanak/tbmm/D22/C016/Tbmm22016089ss0148.Pdf>

²¹⁸ Moroğlu, N. (2012). Kadına Yönelik Şiddetin Önlenmesi 6284 Sayılı Yasa ve İstanbul Sözleşmesi. *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*, (99), 357-380, s.366.

²¹⁹ Bakırcı, K. (2015). İstanbul Sözleşmesi. *Ankara Barosu Dergisi*, (4), 133-204, s.135.

²²⁰ Council of Europe. (2011). Council of Europe Convention on Preventing and Combating Violence Against Women and Domestic Violence (Istanbul Convention). <https://rm.coe.int/168008482e>

İstanbul Sözleşmesi'nin kadın erkek eşitliğini sağlama konusunda Türkiye Cumhuriyeti için önemi büyüktür. Sözleşme, kadınlara yönelik şiddeti tanımlayarak bu şiddetin üstünün örtülmesini engellemiştir. Cinsiyet, cinsel yönelim, sağlık durumu, etnik kimlik ve din gibi temellerde eşit yaklaşımı güvence altına almıştır.²²¹ Ayrıca ulusal hukuka da olumlu katkıları olmuştur. Yukarıda açıklandığı üzere 6284 Sayılı Kanun İstanbul Sözleşmesi'nin iç hukuktaki yansıması olarak hazırlanmıştır. Ancak, İstanbul Sözleşmesi 19 Mart 2021 tarihli Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi ile feshedilmiştir.²²² Türkiye artık imzacı devlet statüsünde değildir. Ancak 6284 sayılı Kanun hala yürürlüktedir. İstanbul Sözleşmesi'nin bu çalışma açısından önemi ayrı bir şekilde devletlerin kadın sığınakları açma görevini düzenliyor olmasıdır. İç hukukta kadın sığınaklarına dair düzenlemeler mevcut olsa da 6284 sayılı Kanun'da buna ilişkin açık bir düzenleme bulunmamakta, kanunda ŞÖNİM'in vereceği hizmetler arasında barınma yerinden bahsedilmektedir.²²³

3. Şiddet Mağduru Kadının Başvurabileceği Yollar

Şiddete maruz kalan kadınları koruyan yasal bir mevzuat olmakla birlikte bu mevzuat çerçevesinde başvurulabilecek hukuki ve fiziki yollar da mevcuttur. Şiddete uğrayan kadın en yakın jandarma komutanlığı, karakol, Şiddet Önleme ve İzleme Merkezi, Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı İl Müdürlüğüne, cumhuriyet başsavcılığına, kaymakamlığa/valiliğe, aile mahkemesine, belediyelere ve kadın örgütlerine başvurabilecektir. Bunun yanında 155 Polis ve Alo 183 Sosyal Destek Hattı'na erişimleri de mümkündür.²²⁴

²²¹ Çörek Akyıldız, D. (2024). Cumhuriyetin Yüzüncü Yılında Toplumsal Cinsiyet Eşitliği, Şiddet ve İstanbul Sözleşmesi. *Galatasaray Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, (Özel Sayı), (339-356), s. 346.

²²² 3718 Sayılı Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi. *T.C. Resmi Gazete* (31429, 20 Mart 2021)

²²³ 6284 Sayılı Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun. *T.C. Resmî Gazete* (28239, 20 Mart 2012).

²²⁴ Mor Çatı Kadın Sığınağı Vakfı. (t.y.). *Şiddete Uğradığınızda Neler Yapabilirsiniz?*. Erişim adresi <https://Morcati.Org.Tr/Siddete-Ugradiginizda-Neler-Yapabilirsiniz/>

a. Alo-183 Sosyal Destek Hattı

Alo-183 Sosyal Destek Hattı Şiddet Önleme ve İzleme Merkezleri Hakkındaki Yönetmeliğin 2. maddesinde “Aile, Kadın, Çocuk, Engelli, Yaşlı Sosyal Hizmet Danışma Hattı” olarak tanımlanmaktadır.²²⁵ Alo-183 bir danışma hattı olarak çalışarak şiddete uğrayan ya da uğrama riski taşıyan, destek ve yardıma ihtiyacı olan kadın, çocuk, engelli ve yaşlılara psikolojik, hukuki ve ekonomik danışma hizmeti vermektedir. Aynı zamanda bu kişilere hakları ve şiddet durumunda başvurabilecekleri yerler hakkında bilgi vermektedir. Bu hat 7 gün 24 saat Türkiye’de yaşayan herkesin ihtiyacını karşılayabilmek için Arapça ve Kürtçe dilleri dahil olmak üzere hizmet vermektedir. Ayrıca şiddet vakalarında tedbir niteliğinde önlemler de alınmaktadır. Durumun aciliyetine bağlı olarak bildirilen vakanın bulunduğu yerin acil müdahale ekip sorumlusu ve kolluk görevlileri bilgilendirilmektedir.²²⁶

Alo-183 Sosyal Destek Hattı ile ŞÖNİM’lere başvurulması da mümkündür. ŞÖNİM’e Alo-183 ile yapılan başvurularda mevzuat kapsamında işlem yapılır ve şiddet mağduru ile ilgili acil müdahale gerektiren durumlarda kolluk, sağlık kuruluşu ve ilgili kuruluşlar ile irtibata geçerek gerekli işlemlerin başlatılması sağlanır.²²⁷

b. Şiddet Önleme ve İzleme Merkezi (ŞÖNİM)

Kadınların kamu sığınaklarına doğrudan başvuruda bulunması mümkün değildir. ŞÖNİM, il müdürlüğü ya da yukarıda sayılan kurumlar aracılığı ile sığınağa başvuruda bulunulabilmektedir.²²⁸ İstanbul Sözleşmesi ile taraf devletlere her türlü şiddeti önleme ve bunlarla mücadeleyle yönelik politika ve tedbirlerin koordinasyonu, uygulanması, izlenmesi ve değerlendirmesinden sorumlu bir kurumu belirleme ve kurma yükümlülüğü yüklenmiştir.²²⁹ ŞÖNİM’ler 6284 sayılı kanun kapsamında

²²⁵ Şiddet Önleme ve İzleme Merkezleri Hakkında Yönetmelik. *T.C. Resmi Gazete* (28519, 5 Ocak 2013).

²²⁶ T.C. Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı. (2022). *Türkiye’de Kadın 2022* [Rapor]. s.82-83. Erişim adresi https://Www.Aile.Gov.Tr/Media/97652/Tu-Rkiye-De-Kadin_20220214.Pdf

²²⁷ Şiddet Önleme ve İzleme Merkezleri Hakkında Yönetmelik. *T.C. Resmi Gazete* (28519, 5 Ocak 2013).

²²⁸ T.C. Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı. (t.y.). *Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü – Sıkça Sorulan Sorular*. Erişim adresi <https://Www.Aile.Gov.Tr/Sss/Kadinin-Statusu-Genel-Mudurlugu/>

²²⁹ Can, S. (2021). Şiddet Önleme ve İzleme Merkezleri ile Uygulamadaki Eksiklikler. *Dicle Adalet Dergisi*, 5(2), 74–114. s.82-83. Erişim adresi <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/3089907>

kurulmuştur²³⁰ ve “Şiddetin önlenmesi ile koruyucu ve önleyici tedbirlerin etkin bir biçimde uygulanmasına yönelik güçlendirici ve destekleyici danışmanlık, rehberlik, yönlendirme ve izleme hizmetlerinin verildiği, yeterli ve gerekli personelin görev yaptığı ve tercihen kadın personelin istihdam edildiği, çalışmaların yedi gün yirmi dört saat esasına göre yürütüldüğü merkezler” olarak tanımlanmaktadır.²³¹ ŞÖNİM’lerin ilk kurulduğu dönemde şiddetle mücadeleyi tek elden yürütmeyi sağlaması sebebiyle feministleri sürecin dışına itmesi tedirginliği yarattığı da söylenmelidir.²³²

Şiddetin önlenmesi ve verilen tedbir kararının uygulanabilmesi için ŞÖNİM’ler tarafından çeşitli hizmetlerin sunulması 6284 sayılı kanun ve Şiddet Önleme ve İzleme Merkezleri Hakkında Yönetmelik’te düzenlenmiştir. Bu kapsamda ŞÖNİM, koruyucu ve önleyici tedbir kararları ile zorlama hapsi verilmesi ve uygulanmasına ilişkin verileri toplamakta ve bilgi bankası oluşturmakta, tedbir kararlarının sicilini tutmaktadır. Aynı zamanda korunan kişiye verilen barınma, geçici maddi yardım, sağlık, adli yardım hizmetleri ve diğer hizmetleri koordine etmektedir. Gerekli hâllerde tedbir kararlarının alınmasına ve uygulanmasına yönelik başvurularda bulunmaktadır. 6284 sayılı kanun kapsamında şiddetin sonlandırılması amacıyla bireysel ve toplumsal ölçekte programlar hazırlamakta ve uygulamakta, aynı zamanda sivil toplum kuruluşlarıyla işbirliği yapmaktadır. Ayrıca, verilen tedbir kararlarının uygulanmasının sonuçları ve kişiler üzerindeki etkilerini incelemekle yükümlüdür. Şiddet mağduru kişilere hakları, destek alabilecekleri kurumlar, iş bulma ve benzeri konularda rehberlik etmek ve meslek edindirme kurslarına katılmasına yönelik faaliyetlerde bulunmakta aynı zamanda psikolojik ve ekonomik sorunların çözümünde yardım ve danışmanlıkta bulunmaktadır.²³³

ŞÖNİM’ler 7 gün 24 saat hizmet verme esasına göre çalışmaktadırlar.²³⁴ Şiddet Önleme ve İzleme Merkezleri’ne başvurular çeşitli yollarla gerçekleştirilebilmektedir.

²³⁰ 6284 Sayılı Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun. *T.C. Resmî Gazete* (28239, 20 Mart 2012).

²³¹ Şiddet Önleme ve İzleme Merkezleri Hakkında Yönetmelik. *T.C. Resmî Gazete* (28519, 5 Ocak 2013).

²³² Ekal, **Collaboration Gone Awry...**, s.324.

²³³ 6284 Sayılı Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun. *T.C. Resmî Gazete* (28239, 20 Mart 2012).

²³⁴ Altıparmak, İ.B. (2015). Kadına Yönelik Aile İçi Şiddetle Mücadelede Şönim’lerin Rolü: Ankara Örneği, *International Journal of Socialscience*, 36, (449-464). s.454. Erişim adresi DOI : [10.9761/JASSS2882](https://doi.org/10.9761/JASSS2882)

Bu başvurular, yetkili makamlar tarafından verilen koruyucu veya önleyici tedbir kararları çerçevesinde yapılabileceği gibi, hizmetten faydalanmak isteyen kişilerin doğrudan başvurusu ya da şikayeti yoluyla da gerçekleştirilmektedir. Ayrıca, üçüncü kişilerin ihbarı üzerine ulaşılan bireylerin şikâyetleri doğrultusunda da süreç başlatılabilmektedir. Cumhuriyet savcılıkları, kamu kurum ve kuruluşları, meslek kuruluşları, sivil toplum örgütleri ve diğer gerçek veya tüzel kişilerin bildirimleri de başvuru yolları arasında yer almaktadır. Tüm bunlara ek olarak, Alo 183 Sosyal Destek Hattı üzerinden yapılan başvurular da ŞÖNİM'e yönlendirilme konusunda önemli bir araçtır.²³⁵

Diğer şiddetten akut olarak kurtulma yolu ise sığınaklara başvuru yapılmasıdır. Şiddet Önleme ve İzleme Merkezleri Hakkında Yönetmelik'te ŞÖNİM'lerin şiddet mağduru ve barınma ihtiyacı olan kadınlara barınma yeri sağlayacağı düzenlenmişse de doğrudan kadınların sığınaklara yerleştirilmesiyle ilgili bir düzenleme bulunmamaktadır.²³⁶ Ancak bilinmektedir ki, şiddet mağduru kadının sığınak ihtiyacının olması halinde bulunduğu yerdeki Şiddet Önleme ve İzleme Merkezi, Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı İl Müdürlüğü, karakol/jandarma komutanlığı, belediyeler/belediyelerin kadın danışma merkezleri ve kadın örgütlerine sığınak desteği için başvurması mümkündür.²³⁷

Başvurunun şiddet mağduru kadın tarafından bizzat yapılması gerekmektedir. Polise ya da jandarmaya başvuru yapıldığında şikayetçi olma koşulu aranmamaktadır. 6284 sayılı kanun gereğince kolluk görevlilerinin şiddete uğrayan kadını güvenli bir yere yerleştirme yükümlülüğü bulunmaktadır. Sığınak başvurusu sonrası kolluk görevlileri şiddet mağduru kadını İlk Kabul Birimi'ne götürmektedir.²³⁸ Şiddet mağduru kadının doğrudan ŞÖNİM'e başvurması ya da yukarıda sayılan başvuru yöntemleriyle gelmesi sonrası ise kadın ilk olarak sosyal çalışmacı, psikolog, sosyolog ya da çocuk gelişimcisi gibi uzman bir personelle görüştürülmektedir. Bir ön görüşme

²³⁵ Şiddet Önleme ve İzleme Merkezleri Hakkında Yönetmelik. *T.C. Resmi Gazete* (28519, 5 Ocak 2013).

²³⁶ Şiddet Önleme ve İzleme Merkezleri Hakkında Yönetmelik. *T.C. Resmi Gazete* (28519, 5 Ocak 2013).

²³⁷ Mor Çatı Kadın Sığınağı Vakfı. (t.y.). *Şiddete Uğradığınızda Neler Yapabilirsiniz?* Erişim adresi <https://Morcati.Org.Tr/Siddete-Ugradiginizda-Neler-Yapabilirsiniz/#Siginak-Destegine-Ihtiyaciniz-Varsa>

²³⁸ Mor Çatı Kadın Sığınağı Vakfı. (t.y.). *Kadına Yönelik Şiddetle Mücadelede Sığınaklar*. Erişim adresi <https://morcati.org.tr/yayinlarimiz/brosurler/kadina-yoneli-siddetle-mucadelede-siginaklar/>

formu doldurularak kadının bilgileri sisteme girilmekte ve ilk kabul birimine yönlendirilmektedir.²³⁹ İlk kabul birimi Kadın Konukevlerinin Açılması ve İşletilmesi Hakkında Yönetmelik'te “ŞÖNİM'e başvuran kadınlar ve beraberindeki çocukların geçici kabulleri yapılarak ilk gözlemlerinin yapıldığı, tıbbi kontrol ve tedavilerinin sağlandığı, psiko-sosyal ve ekonomik durumlarının incelendiği, iki haftaya kadar kalabilecekleri birim” olarak tanımlanmaktadır.²⁴⁰ İlk kabul birimi acil kadın sığınağı olarak da adlandırılabilir.²⁴¹

B. Kadın Sığınaklarının Hukuki Çerçevesi

Kadınların sığınağa kabul edildikten sonraki süreçleri de ayrı önem taşımaktadır. Kadın sığınma evlerinin genel amacına bakıldığında şiddet mağduru kadını bulunduğu ortamdan uzaklaştırma aracı olmakla birlikte kadınların topluma yeniden kazandırılması ve kendilerini gerçekleştirmelerine olanak sağlayan kurumlar olması gerektiği görülmektedir. Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü'nün konuk evi olarak nitelendirdiği kadın sığınağı tanımı şu şekildedir: Kadın konukevleri, fiziksel, duygusal, cinsel, ekonomik ve sözlü istismara veya şiddete uğrayan kadınların, şiddetten korunması, psiko-sosyal ve ekonomik sorunlarının çözülmesi, güçlendirilmesi ve bu dönemde kadınların varsa çocukları ile birlikte ihtiyaçlarının da karşılanmak suretiyle geçici süreyle kalabilecekleri ve kadın konukevi, sığınmaevi, kadın sığınağı, kadınevi, şefkatevi ve benzeri adlarla açılmış ya da açılacak yatılı sosyal hizmet kuruluşlarıdır.²⁴² Nitekim, 2828 sayılı Sosyal Hizmetler Kanunu'nun²⁴³ 3. maddesinde de kadın ve erkek konukevleri tanımlanmış ve “fiziksel, duygusal, cinsel ve ekonomik istismara uğrayan kadın veya erkeklerin psiko-sosyal ve ekonomik problemlerinin çözümlenmesi sırasında varsa çocukları ile birlikte ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla geçici bir süre kalabilecekleri yatılı sosyal hizmet kuruluşları”

²³⁹ Altıparmak, a.g.e., s.456.

²⁴⁰ Kadın Konukevlerinin Açılması ve İşletilmesi Hakkında Yönetmelik. *T.C. Resmî Gazete* (29656, 5 Ocak 2013).

²⁴¹ Maybek, S. D. (2019). Yeni Bir Hayatın İlk Durağı: Kadın Sığınmaevleri. *Sosyoloji Dergisi*, (40), 179-210, s.184.

²⁴² T.C. Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı. (t.y.). *Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü*. Erişim adresi <https://Www.Aile.Gov.Tr/Sss/Kadinin-Statusu-Genel-Mudurlugu/>

²⁴³ Bu kanunun adı 2011 yılına kadar Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Kanunu'dur. Bu çalışma açısından her ikisi kanun adı da kullanılacaktır.

olarak betimlenmiştir.²⁴⁴ Görüldüğü üzere kadın sığınakları sosyal hizmet kuruluşu olarak kategorisine sokulmuştur. Sosyal hizmet kurumu niteliğindeki kadın sığınakları iç hukuk düzenlemeleriyle düzenlenirken işleyişine dair sınırlar da bu düzenlemelerle belirlenmektedir. Çalışmanın ana amacı olan kadın sığınaklarının tarihsel süreçteki işleyişini analiz edebilmek için bu düzenlemelerin incelenmesi önem arz etmektedir.

1. 5393 Sayılı Belediye Kanunu

5393 sayılı Belediye Kanunu 13 Temmuz 2005'te yürürlüğe girmiştir.²⁴⁵ Kendinden önceki 5272 Sayılı Kanun'u yürürlükten kaldıran Belediye Kanunu yürürlüğe girdiği tarihte kadın sığınakları ile ilgili herhangi bir düzenlemeye yer vermemektedir. 5393 sayılı Belediye Kanunu'nun 14. maddesi kadın sığınaklarına ilişkin düzenleme içermekle, ilk yürürlük tarihinde "Büyükşehir belediyeleri ile nüfusu 50.000'i geçen belediyeler, kadınlar ve çocuklar için koruma evleri açar." hükmünü içermektedir.²⁴⁶ 12 Kasım 2012 tarihinde 6360 sayılı kanun²⁴⁷ ile hüküm değişmiş ve büyükşehir belediyeleri ile yüz binin üzerinden nüfusu olan belediyelere kadın sığınakları açma yükümlülüğü yüklenmiştir. Kanun lafzında kadın sığınakları yeni değişiklikle konuk evi olarak ifade edilmektedir.²⁴⁸

2. 5302 sayılı İl Özel İdaresi Kanunu

5302 Sayılı İl Özel İdaresi Kanunu 22 Şubat 2005 tarihinde yürürlüğe girmiştir.²⁴⁹ Kanun doğrudan kadın sığınaklarının düzenlenmesiyle ilgili bir hüküm içermemektedir. Ancak kanunun 6. maddesi il özel idarelerinin il belediye sınırları içinde sosyal hizmet ve yardım yapmakla yükümlü olduğunu düzenlemektedir. Nitekim söz konusu madde aşağıda ayrıntılı açıklanacak olan Kadın Konukevlerinin Açılması ve İşletilmesi Hakkında Yönetmelik'in dayanağı olarak belirtilmektedir.

²⁴⁴ 2828 Sayılı Sosyal Hizmetler Kanunu. *T.C. Resmî Gazete* (18059, 27 Mayıs 1983).

²⁴⁵ 5393 Sayılı Belediye Kanunu. *T.C. Resmî Gazete* (25874, 13 Temmuz 2005).

²⁴⁶ 5393 Sayılı Belediye Kanunu. *T.C. Resmî Gazete* (25874, 13 Temmuz 2005).

²⁴⁷ 6360 On Üç İlde Büyükşehir Belediyesi ve Yirmi Altı İlçe Kurulması ile Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun. *T.C. Resmî Gazete* (28489, 6 Aralık 2012).

²⁴⁸ 5393 Sayılı Belediye Kanunu. *T.C. Resmî Gazete* (25874, 13 Temmuz 2005).

²⁴⁹ 5302 Sayılı İl Özel İdaresi Kanunu. *T.C. Resmî Gazete* (25745, 22 Şubat 2005).

3. 5216 Sayılı Büyükşehir Belediyesi Kanunu

2004 yılında yürürlüğe giren 5216 Sayılı Büyükşehir Belediyesi Kanunu doğrudan kadın sığınaklarını açıkça ifade etmemekle birlikte “yetişkinler, yaşlılar, engelliler, kadınlar, gençler ve çocuklara yönelik her türlü sosyal ve kültürel hizmetleri yürütmek” görevini büyükşehir belediyelerine yüklemektedir.²⁵⁰ Sosyal hizmet kurumu niteliğindeki kadın sığınaklarının açılması da bu madde hükmü altında büyükşehir belediyelerinin görevleri arasına girmektedir.

4. 633 sayılı Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname

Eski adıyla Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı şimdiki adıyla Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı’nın 3 Haziran 2011’de çıkardığı 633 sayılı kanun hükmünde kararnamenin (KHK) ikinci maddesi bakanlığın görevlerini “kadınlara karşı ayrımcılığı önlemek, kadının insan haklarını korumak ve geliştirmek, kadınların toplumsal hayatın tüm alanlarında hak, fırsat ve imkânlardan eşit biçimde yararlanmalarını sağlamak üzere; ulusal politika ve stratejilerin belirlenmesini koordine etmek, kadınlara yönelik sosyal hizmet ve yardım faaliyetlerini yürütmek, bu alanda ilgili kamu kurum ve kuruluşları ile gönüllü kuruluşlar arasında işbirliği ve koordinasyonu sağlamak” şeklinde saymıştır.²⁵¹ Bu kapsamda, kadınlara karşı ayrımcılığı önlemek, kadının insan haklarını korumak ve kadınlara dönük sosyal hizmet faaliyeti yürütmek görevi yükleyen söz konusu kanun hükmünde kararnamenin ikinci maddesi kadın sığınaklarının açılmasının dayanağı niteliğindedir.

²⁵⁰ 5216 Sayılı Büyükşehir Belediyesi Kanunu. *T.C. Resmî Gazete* (25531, 23 Temmuz 2004).

²⁵¹ 633 Sayılı Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname. *T.C. Resmî Gazete* (27958, 8 Haziran 2011).

5. Kadın Konukevlerinin Açılması ve İşletilmesi Hakkında Yönetmelik

Kadın Konukevlerinin Açılması ve İşletilmesi Hakkında Yönetmelik kadın sığınaklarının işleyişini ve organizasyonunu düzenlemektedir.²⁵² 2013 yılında yürürlüğe giren yönetmelikle Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı'nın ihtiyaca göre kadın sığınağı açabileceği düzenlenmiştir. Bu yönetmelik öncesinde kadın sığınakları Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu'na bağlıyken ve buna dönük düzenlemeler mevcutken bu yönetmelikle bu durum değişmiştir. Çıkarılan yönetmelik iki ayrı yönetmeliğin yürürlükten kalkması sonucunu doğurmuştur. Bu yönetmelikler Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu'na Bağlı Kadın Konukevleri Yönetmeliği ile Özel Hukuk Tüzel Kişileri ile Kamu Kurum ve Kuruluşlarınca Açılan Kadın Konukevleri Yönetmeliği'dir.

Bu yönetmeliğe göre, Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı gerekli gördüğü yerlerde ve 5393 Sayılı Belediye Kanunu'nda olduğu gibi büyükşehir belediyeleri ve nüfusu yüz binin üzerinde olan yerlerde belediyeler kadın sığınakları açacaktır. Ayrıca, il özel idareleri ve sivil toplum kuruluşları da kadın sığınağı açma hakkına sahiptir. Kadın sığınaklarının açılış izni, denetimi, devri gibi hususlarda Bakanlık görevlidir. Yönetmelik bakanlığa bağlı kadın sığınaklarının işleyişini düzenlerken bakanlık tarafından açılmayan belediye sığınakları, il özel idaresi ve özel hukuk tüzelkişilerine ait sığınakların iç işleyişi hakkında doğrudan bir şey söylememekte, genel sınırları çizmektedir. Ancak yönetmelikten anlaşıldığı kadarıyla tüm sığınakların ana düzenleyici unsuru söz konusu yönetmeliktir.

6. Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumuna Bağlı Kadın Konukevleri Yönetmeliği

Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumuna Bağlı Kadın Konukevleri Yönetmeliği 1998 yılında çıkarılmıştır.²⁵³ Yönetmeliğin dayanağı 2828 sayılı SHÇEK

²⁵² Kadın Konukevlerinin Açılması ve İşletilmesi Hakkında Yönetmelik. *T.C. Resmi Gazete* (28519, 5 Ocak 2013).

²⁵³ Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumuna Bağlı Kadın Konukevleri Yönetmeliği. *T.C. Resmi Gazete* (23400, 12 Temmuz 1998).

Kanunu'nun²⁵⁴ 9. maddesinin “Kuruma bağı olanlar dışında kurulacak sosyal hizmet kuruluşlarının açılış iznine, her türlü standartlarına ve işleyişlerine ilişkin esasları, varsa ücret tarifelerini tespit, etmek, onaylamak, denetimini yapmak ve bu esaslara uymayanların faaliyetlerini durdurmak” şeklindeki g bendi ile “Sosyal hizmet kuruluşlarının görevleri, bu kuruluşlarda çalışan personelin görev, yetki ve sorumlulukları 3 üncü maddedeki tanımlar 4 üncü maddede belirtilen genel esaslar dikkate alınarak yönetmelikle düzenlenir.” şeklindeki 15. maddesine dayanılarak hazırlanmıştır.

Yönetmelik sığınak yerine başlığında da görüleceği üzere kadın konukevi ifadesini kullanmakla birlikte tanımını şöyle yapmaktadır: Fiziksel, duygusal, cinsel ve ekonomik istismara uğrayan kadınların, psiko-sosyal ve ekonomik sorunlarının çözülmesi sırasında varsa çocukları ile birlikte ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla geçici bir süre kalabilecekleri kadın konukevi/kadın sığınmaevi/kadın sığınağı/kadinevi ve benzeri biçimde adlandırılabilir yatılı sosyal hizmet kuruluşları.²⁵⁵ Hükümden açıklıkla görüleceği üzere dayanak kanunda olduğu gibi kadın sığınakları nitelik olarak sosyal hizmet kurumu olarak tanımlanmıştır. Yönetmelik SHÇEK'e yani kamuya bağlı devlet sığınaklarının açılması ve işletilmesini düzenlemektedir. Bu yönetmelik Kadın Konukevlerinin Açılması ve İşletilmesi Hakkında Yönetmelik'in kabul edilmesiyle yürürlükten kaldırılmıştır.²⁵⁶

7. Kadın Misafirhanelerinin Kuruluşu ve İşleyişine Dair Yönetmelik

Kadın sığınaklarına ilişkin ilk açık yasal düzenleme olan Kadın Misafirhanelerinin Kurulu ve İşleyişine Dair Yönetmelik 1991 yılında yürürlüğe girmiştir.²⁵⁷ Yönetmelik 2828 sayılı Sosyal Hizmetler Çocuk Esirgeme Kurumu Kanunu'nun Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu'nun görevlerini düzenleyen 9. maddesinin “Toplumun değişen ihtiyaçlarına göre sosyal hizmetler

²⁵⁴ Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Kanunu. *T.C. Resmî Gazete* (18059, 27 Mayıs 1983).

²⁵⁵ Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumuna Bağlı Kadın Konukevleri Yönetmeliği. *T.C. Resmî Gazete* (23400, 12 Temmuz 1998).

²⁵⁶ Kadın Konukevlerinin Açılması ve İşletilmesi Hakkında Yönetmelik. *T.C. Resmî Gazete* (28519, 5 Ocak 2013).

²⁵⁷ Kadın Misafirhanelerinin Kurulu ve İşleyişine Dair Yönetmelik. *T.C. Resmî Gazete* (20816, 16 Mart 1991).

alanına giren veya kanunlarla verilen diğer görevleri yerine getirmek” şeklindeki j bendine dayanarak çıkartılmıştır. Hükümden anlaşıldığı üzere kadın sığınaklarının açılması bir sosyal hizmet sorumluluğu olarak görülmektedir. Bu kapsamda da sosyal hizmet yükümlülüğünün yerine getirilmesi amacıyla ilgili yönetmelik düzenlenmiştir. Ancak yönetmeliğin dayanağı olan 2828 Sayılı SHÇEK Kanunu’nda kadın sığınaklarının sosyal hizmet kategorisine alınması 1997 yılında olmuştur. 572 sayılı KHK ile kanuna Kadın ve Erkek Konukevleri ibaresi eklenmiş, “fiziksel, duygusal, cinsel ve ekonomik istismara uğrayan kadın veya erkeklerin psiko-sosyal ve ekonomik problemlerinin çözülmesi sırasında varsa çocukları ile birlikte ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla geçici bir süre kalabilecekleri yatılı sosyal hizmet kuruluşları” şeklinde tanımlanmıştır.²⁵⁸ Ancak bu noktada belirtmek gerekir ki, SHÇEK’e bağlı ilk sığınanın açılması 1990 yılında yani yönetmeliğin çıkarılması ve kanun kapsamında “kadın konukevlerinin” açık düzenlenmesinden önce gerçekleşmiştir.²⁵⁹ Yönetmelik hükümlerinin ayrıntısı aşağıdaki bölümde diğer yönetmeliklerle birlikte ele alınacaktır. Bu yönetmelik Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumuna Bağlı Kadın Konukevleri Yönetmeliği’nin kabul edilmesiyle yürürlükten kaldırılmıştır.²⁶⁰

8. Özel Hukuk Tüzel Kişileri ile Kamu Kurum ve Kuruluşlarınca Açılan Kadın Konukevleri Yönetmeliği

1990 yılında önce Bakırköy Belediyesi Kadın Sığınma Evi daha sonra Şişli Belediyesi Kadın Sığınma Evi açılmıştır. Bağımsız kadın sığınacağı olan Altındağ Kadın Danışma Merkezi ve Kadın Sığınmaevi ve Mor Çatı Kadın Sığınacağı Vakfı ise 1993 yılında açılmıştır. Ancak bu dönemde SHÇEK’e bağlı sığınaklar dışındaki sığınaklar için herhangi bir yasal düzenleme bulunmamaktadır.

1984 tarihli 3030 Sayılı eski Büyükşehir Belediyesi Kanunu’nda kadın sığınaklarına ilişkin açık düzenleme bulunmadığı gibi kadınlara dönük herhangi bir sosyal hizmet kuruluşu da tanımlanmamıştır. Sonrasında 2004 yılında yürürlüğe giren

²⁵⁸ 572 Sayılı Kanun Hükmünde Kararname. *T.C. Resmî Gazete* (23011, 6 Haziran 1997).

²⁵⁹ Tekdere, M. ve Polat, T. (2022). Kadına Şiddetle Mücadelede Kadın Konukevi Hizmeti ve Belediyeler. *Manas Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 11(2), 683-701, s.689.

²⁶⁰ Kadın Konukevlerinin Açılması ve İşletilmesi Hakkında Yönetmelik. *T.C. Resmî Gazete* (28519, 5 Ocak 2013).

5216 sayılı Büyükşehir Belediyesi Kanunu’nun 7. maddesinin “v” fıkrasında “Sağlık merkezleri, hastaneler, gezici sağlık üniteleri ile yetişkinler, yaşlılar, engelliler, kadınlar, gençler ve çocuklara yönelik her türlü sosyal ve kültürel hizmetleri yürütmek, geliştirmek ve bu amaçla sosyal tesisler kurmak, meslek ve beceri kazandırma kursları açmak, işletmek veya işlettmek, bu hizmetleri yürütürken üniversiteler, yüksek okullar, meslek liseleri, kamu kuruluşları ve sivil toplum örgütleri ile işbirliği yapmak” şeklinde bir hüküm bulunmaktadır.²⁶¹ Bu hükmün sosyal hizmet niteliğinde görülen kadın sığınaklarının temelini oluşturduğu söylenebilecektir.²⁶²

Ancak bu kanundan önce 2828 SHÇEK’e dayanarak Özel Hukuk Tüzel Kişileri ile Kamu Kurum ve Kuruluşlarınca Açılan Kadın Konukevleri Yönetmeliği hazırlanmıştır. 2001 yılında yürürlüğe giren bu yönetmeliğin ana dayanağı 2828 sayılı kanunun 9. maddesinin “Kuruma bağlı olanlar dışında kurulacak sosyal hizmet kuruluşlarının açılış iznine, her türlü standartlarına ve işleyişlerine ilişkin esasları, varsa ücret tarifelerini tespit, etmek, onaylamak, denetimini yapmak ve bu esaslara uymayanların faaliyetlerini durdurmak” şeklindeki g bendi ile sosyal hizmet kuruluşlarının kurulmasına ilişkin açılış izni ve denetimi düzenleyen 34. ve 35. maddelerdir.²⁶³

İlgili yönetmelik kamu kurum ve kuruluşları ile özel hukuk tüzel kişilerinin açacakları kadın sığınaklarının standardını belirlemektedir. Bu yönetmelik öncesinde açılmış olan kurum ve kuruluşların yürürlükten itibaren 6 ay içinde açılış izni alması şart koşulmuştur. Bu yönetmelik Kadın Konukevlerinin Açılması ve İşletilmesi Hakkında Yönetmelik’in kabul edilmesiyle yürürlükten kaldırılmıştır.²⁶⁴

²⁶¹ 5216 Sayılı Büyükşehir Belediyesi Kanunu. *T.C. Resmî Gazete* (25531, 23 Temmuz 2004).

²⁶² Tekdere, **a.g.e.**, s.690.

²⁶³ Özel Hukuk Tüzel Kişileri ile Kamu Kurum ve Kuruluşlarınca Açılan Kadın Konukevleri Yönetmeliği. *T.C. Resmî Gazete* (24396, 8 Mayıs 2001).

²⁶⁴ Kadın Konukevlerinin Açılması ve İşletilmesi Hakkında Yönetmelik. *T.C. Resmî Gazete* (28519, 5 Ocak 2013).

III. Kadın Sığınaklarına İlişkin Yasal Düzenlemelerin Karşılaştırmalı Analizi

Kadın sığınakları ikinci dalga feminizmin kazanımı olarak ortaya çıkmış ve kadın ve erkek arasındaki cinsiyet eşitsizliğine karşı çıkan ve kadına yönelik şiddeti kamusal bir sorun olarak görerek bununla mücadele etme sorumluluğu duyan bir yaklaşım tarafından ortaya atılmıştır. Kadın sığınaklarının amacı kadına yönelik şiddetin kabul edilemez görüldüğünü göstermektedir. Bununla birlikte kadına yönelik şiddet görünür hale gelmiş ve her türlü meşruiyetini yitirmiştir.²⁶⁵

Modern anlamdaki sığınaklar dünyada 1970’li yıllarda açılırken Türkiye’de ikinci dalga feminist hareketin yükselmesiyle sığınak talepleri de ortaya çıkmaya başlamıştır. Dayağa Karşı Kampanya sonucu 1989 yılında basılan Şimdi Sığınak İçin el kitabında feminist bir sığınak projesinden bahsedilmiştir. Belediyelerin doğrudan sığınak kurmaları yerine, bağımsız feminist sığınakların kurulmasını ekonomik olarak desteklemeleri talep edilmiştir. Bu projenin tam anlamıyla hayata geçtiğinden bahsedilemeyecek olsa da 1990’da Bakırköy ve Şişli belediyeleri ilk kadın sığınaklarını açmıştır. Aynı yıl SHÇEK’e bağlı olan ve devlete ait ilk kamu sığınağı da kadın misafirhanesi adı altında açılmıştır.²⁶⁶

Bu dönemde, erkek şiddetine karşı mücadelenin güçlendirilmesi ve şiddet mağduru kadınlarla dayanışmanın sağlanması amacıyla Mor Çatı Kadın Sığınağı Vakfı kurulmuştur.²⁶⁷ Mor Çatı’nın kadın sığınağı ise 1993 yılında açılmış ancak, ekonomik sebeplerle sığınak faaliyetine ancak beş sene devam edebilmiş ve uzun bir süre boyunca sığınak işlevini yerine getirememiştir.²⁶⁸ Diğer feminist sığınak ise Ankara’da bulunan Kadın Dayanışma Vakfı’nın Altındağ Belediyesi’nin desteği ile oluşturduğu Altındağ Kadın Danışma Merkezi ve Kadın Sığınmaevi’dir. Sığınak Türkiye’nin ilk bağımsız kadın sığınağı olma özelliğine sahip olup 1993 yılında açılmıştır. Ancak bu

²⁶⁵ Bayrakçı Tüzel, **a.g.e.**, s.44.

²⁶⁶ Ekal, **Collaboration Gone Awry...**, s.326-327.

²⁶⁷ Mor Çatı Kadın Sığınağı Vakfı. (t.y.). *Mor Çatı Kadın Sığınağı Vakfı*. Sığınaksız Bir Dünya. Erişim adresi <https://Siginaksizbirdunya.Org/Kurultay-Bilesenleri/Mor-Cati-Kadin-Siginagi-Vakfi/>

²⁶⁸ Sallan Gül, **a.g.e.**, s.108.

sığınak da, Mor Çatı Kadın Sığınağı gibi maddi imkansızlıklar sebebiyle 1999'da kapatılmak zorunda kalmıştır.²⁶⁹

Kuzey Amerika ve Avrupa ülkelerinde kadın sığınaklarının kamu tarafından finanse edildiği ancak feministlerin yürütücülüğünde olduğu görülürken, Türkiye'de genel anlamıyla kadın sığınaklarının durumuna bakıldığında feminist organizasyonlar ile kamu kurumları arasında işbirliğinin mümkün olduğundan bahsetmek zordur. Halbuki yukarıda açıklandığı gibi feministler başlangıçta bunun mümkün olduğunu düşünmüşlerdir. Ancak zaman içinde feministler tarafından da kadın sığınakları devletin yükümlülüğü olarak kabul edilmiştir.²⁷⁰

Ekal bu çerçevede kadın sığınakları ile ilgili iki farklı dönemden söz etmektedir. İlk dönem 1990'lı yıllara denk gelirken kamu otoritelerinin feministlerle sığınak talepleri konusunda işbirliği yapmaya isteksiz oldukları görülmektedir. Bunun en somut örneği Ankara Kadın Dayanışma Vakfı ve Mor Çatı Kadın Sığınağı Vakfı örneklerinin uzun sürmemesi olarak söylenebilecektir. İkinci dönem ise 2000'li yıllarda başlamış ve 5393 sayılı Belediye Kanunu'nun yürürlüğe girmesi ve nüfusu 50.000'i aşan yerlerde belediyelerin sığınak açma sorumluluğunun kabul edilmesiyle belirginleşmiştir.²⁷¹ Bu dönemde Belediye Kanunu'yla uyumlu olarak feministlerin talepleri de değişmiştir. Feministler işbirliği talep etmektense sığınakların devletin yükümlülüğünde olduğunu kabul ettirmeye çalışmışlardır. Ancak bu dayatmanın altında sığınakların feminist bakış açısıyla işletilmesi gereken yerler olduğu vurgusu da bulunmaktadır. Türkiye'deki şiddet vakalarının yaygınlığı düşünüldüğünde kadın sığınaklarının devletin sorumluluğunda olması fikrinin önemli olduğu söylenebilecektir. Nitekim, sonuç olarak feministler ve kamu otoriteleri kadın sığınaklarının açılması ve işletilmesinin devletin sorumluluğunda olduğu konusunda uzlaşmışlardır.²⁷²

²⁶⁹ Nazik Işık, **a.g.e.**, s.48-52.

²⁷⁰ Ekal, **Collaboration Gone Awry...**, s.326.

²⁷¹ Ekal, **Women's Shelters in Turkey. Whose Responsibility?**, s.238.

²⁷² Ekal, **Collaboration Gone Awry...**, s.328.

Bu durumun bir sonucu olarak Türkiye’de kamuya ve belediyelere bağlı kadın sığınağı sayısının bağımsız sığınaklara göre fazla olduğu bilinmektedir. 2006 yılında çıkarılan Başbakanlık Genelgesi’ne kadar Türkiye’de Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu’na bağlı 14, belediyeler, sivil toplum ve valiliklere bağlı 12 olmak üzere 26 kadın sığınağı bulunurken, bu sayı 2010 yılında 53’e ulaşmıştır ve bunun 30 tanesi SHÇEK’e bağlıdır. 2011 yılında Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu kaldırılmış, sayısı 51’e çıkan sığınaklar o dönemki adıyla Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı’na bağlanmıştır. Kamuya bağlı devlet sığınaklarının sayısı yürürlükteki yönetmelik olan Kadın Konukevlerinin Açılması ve İşletilmesi Hakkında Yönetmelik’in çıkarılmasına kadar 82’ye yükselmiştir.²⁷³ Mevcutta ise Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı’nın 2022 yılında açıkladığı verilere göre Türkiye’de 112’si Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı’na bağlı toplam 149 kadın sığınağı bulunmaktadır.²⁷⁴ Bu çalışma çerçevesinde 2025 Nisan ayında Cumhurbaşkanlığı İletişim Merkezi’ne (CİMER) yapılan başvuruda ise Türkiye’deki toplam kadın sığınağı sayısı öğrenilmeye çalışılmış, toplam sayı öğrenilememekle birlikte Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı’na bağlı 112 “kadın konukevi” olduğu bilgisine ulaşılmıştır. **(BKZ: EK 1)**

Kadın sığınaklarının büyük çoğunluğu kamuya bağlı devlet sığınağı olarak işletilmektedir. Bu nedenle bu sığınakların bağlı bulunduğu hukuki düzenlemeler ayrı bir önem taşımaktadır. Özellikle feminist hareketin, sığınakların devletin yükümlülüğünde bulunduğunu kabul ettirmeye çalıştığı dönemde, bu taleplerin hukuki metinler nezdinde karşılanıp karşılanmadığının anlaşılması açısından anılan düzenlemelerin incelenmesi kritik olacaktır.

Aşağıda yapılacak detaylı analizde görüleceği üzere, kadın sığınaklarına dönük hukuki düzenlemelere bakıldığında ilk düzenlemenin 1991 yılında SHÇEK tarafından çıkarılan Kadın Misafirhanelerinin Kuruluş ve İşleyişinin Dair Yönetmelik olduğu anlaşılmaktadır.²⁷⁵ Bu yönetmelik SHÇEK’e bağlı kadın sığınaklarının işleyiş ve

²⁷³ Ekal, **Collaboration Gone Awry...**, s.328-329.

²⁷⁴ T.C. Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı. (2022, 3 Şubat). *Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı Kadın Konukevlerini Yaygınlaştırıyor*. Erişim adresi <https://Www.Aile.Gov.Tr/Ksgm/Haberler/Aile-Ve-Sosyal-Hizmetler-Bakanligi-Kadin-Konukevlerini-Yayginlastiriyor/>

²⁷⁵ Kadın Misafirhanelerinin Kuruluşu ve İşleyişine Dair Yönetmelik. *T.C. Resmî Gazete* (20816, 16 Mart 1991).

organizasyonunu düzenlerken bunun yerini kadın hareketinin etkisiyle²⁷⁶ 1998’de çıkarılan Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumuna Bağlı Kadın Konukevleri Yönetmeliği almıştır.²⁷⁷ Bu dönemde belediyeler ve sivil toplum kuruluşları tarafından açılan kadın sığınaklarına ilişkin hukuki bir düzenleme bulunmamaktadır. Buna dair ilk düzenleme 2001 yılında çıkarılan Özel Hukuk Tüzel Kişileri ile Kamu Kurum ve Kuruluşlarınca Açılan Kadın Konukevleri Yönetmeliği’dir.²⁷⁸ Bu yönetmelik çıkarıldığı dönemde, kadın sığınaklarının özerk yapısına zarar vereceği endişesiyle pek çok eleştiriye maruz kalmıştır.²⁷⁹ Günümüzde ise 2013 yılında kabul edilen Kadın Konukevlerinin Açılması ve İşletilmesi Hakkında Yönetmelik yürürlükte bulunmaktadır.²⁸⁰ Arka planına bakıldığında, 2011 yılında İstanbul Sözleşmesi’nin kabul edildiği görülmektedir. İstanbul Sözleşmesi’nin kabulüyle yürürlüğe giren 6284 sayılı yasaya²⁸¹ dayanılarak ise Kadın Konukevlerinin Açılması ve İşletilmesi Hakkında Yönetmelik hazırlanmıştır.²⁸² Bu yönetmelik ile Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumuna Bağlı Kadın Konukevleri Yönetmeliği ve Özel Hukuk Tüzel Kişileri ile Kamu Kurum ve Kuruluşlarınca Açılan Kadın Konukevleri Yönetmeliği yürürlükten kaldırılmıştır.²⁸³

Hukuki düzenlemeler aynı zamanda feminist hareketin devletle kurduğu ilişki yönünden de önemlidir. Devletin sorumluluğunda kabul edilen sığınak açma yükümlülüğü sığınak sayısı ile somut olarak tespit edilebilirken, feminist amaç güttüğüne kuşku olmayan sığınakların hukuki düzenlemelerde nasıl bir görünüm kazandığı sorusu süreci anlamak açısından değerlidir. Bu doğrultuda bu bölümde devlet sığınaklarının hukuki çerçevesini çizen her bir yönetmelik önce kendi içinde sonrasında birbiriyle karşılaştırmalı olarak analiz edilecektir.

²⁷⁶ Nazik Işık, **a.g.e.** s.60.

²⁷⁷ Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumuna Bağlı Kadın Konukevleri Yönetmeliği. *T.C. Resmî Gazete* (23400, 12 Temmuz 1998).

²⁷⁸ Özel Hukuk Tüzel Kişileri ile Kamu Kurum ve Kuruluşlarınca Açılan Kadın Konukevleri Yönetmeliği. *T.C. Resmî Gazete* (24396, 8 Mayıs 2001).

²⁷⁹ Ekal, **Women's Shelters in Turkey. Whose Responsibility?**, s.241.

²⁸⁰ Kadın Konukevlerinin Açılması ve İşletilmesi Hakkında Yönetmelik. *T.C. Resmî Gazete* (28519, 5 Ocak 2013).

²⁸¹ Büyükgöze, S. (2020, 5 Ekim). *İstanbul Sözleşmesi: Bir Feminist Mücadele Hikâyesi*. Heinrich Böll Stiftung Derneği Türkiye Temsilciliği. Erişim adresi <https://Tr.Boell.Org/Tr/2020/10/05/İstanbul-Sozlesmesi-Bir-Feminist-Mucadele-Hikayesi>

²⁸² **A.g.e.**

²⁸³ **A.g.e.**

A. Kadın Misafirhanelerinin Kuruluşu ve İşleyişine Dair Yönetmelik

Kadın Misafirhanelerinin Kuruluş ve İşleyişinin Dair Yönetmelik 1991 yılında Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Genel Müdürlüğü tarafından çıkarılmıştır.²⁸⁴ Yirmi beş maddeden oluşan bu yönetmelik misafirhane adı altında SHÇEK tarafından işletilen kadın sığınaklarının “niteliği ile işleyiş esaslarını belirlemek, personelin çalışma esas ve usullerini tespit etmek” amacını gütmektedir.

Söz konusu yönetmelikte sığınaklar misafirhane olarak adlandırılmış ve “il sosyal hizmet müdürlüğünde hizmet veren kadın misafirhaneleri” olarak tanımlanmıştır. Sığınağa kabul edilebilecek kadınlar yönetmelikte sayılmıştır. Buna göre, eşler arası anlaşmazlıklar nedeniyle korunmasız kalıp, sokağa terkedilen kadınlar, anne, baba, eşler tarafından ihmal edilip, fuhuş, dilencilik, alkollü içkiler veya uyuşturucu maddeleri kullanma alışkanlığı gibi her türlü sosyal tehlikelere ve kötü alışkanlıklara karşı savunmasız bırakılan ve başıboşluğa sürüklenen kadınlar, kendi bünye veya çevre şartlarından doğan ve kontrolleri dışında oluşan maddi ve sosyal yoksunluk içerisine düşmüş kadınlar ve herhangi bir sebeple evini terk ederek, şahsi güvenliği tehlikeye maruz kalabilecek kadınlar SHÇEK’e bağlı sığınaklara kabul edilebilecektir.²⁸⁵

Sığınaklara kabul başvuru kadının başvurusu esas alınarak yapılmaktadır. Ancak mülki amir, emniyet, jandarma ve diğer kamu kurum ve kuruluşları, şahıslar, basın ve benzeri organlar aracılığıyla bildirilen kişiler de sosyal hizmetler il müdürlüğünün teklifi ve valiliğin onayı ile sığınaklara kabul edilmektedir. Sığınağa kabul edilen kadınların çocuklarının olması durumunda çocuklar hakkında sosyal inceleme yapılacağı ve 2828 sayılı Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Kanunu'na göre gerekli tedbirlerin alınacağı hüküm altına alınmıştır. Yönetmelikte ayrıca kadın sığınaklarının görevleri de belirtilmiştir. Bu maddeye göre kadınlar sosyal, ekonomik ve psikolojik yöndeki problemlerini kendi kendilerine çözümleyebilmeleri için, meslek elemanlarının bilgi ve becerileri ile diğer kurum ve kuruluşların

²⁸⁴ Kadın Misafirhanelerinin Kuruluşu ve İşleyişine Dair Yönetmelik. *T.C. Resmî Gazete* (20816, 16 Mart 1991).

²⁸⁵ Kadın Misafirhanelerinin Kuruluşu ve İşleyişine Dair Yönetmelik. *T.C. Resmî Gazete* (20816, 16 Mart 1991).

imkânlarından faydalanabileceklerdir. Meslek elemanlarının hangi meslek grubuna dahil oldukları ile ilgili açık bir düzenleme olmadığı görülmektedir. Ayrıca mevzuatta evli olup kadın sığınağına sığınan kadınlara verilecek hizmetler tanımlanmıştır. Buna göre, eşler arasındaki anlaşmazlıkların giderilmesi ve aile bütünlüğünün sağlanması için mesleki çalışmalar yürütülecektir. Ek olarak, problemin çözümünde etkili olabilecek üniversiteler, kamu kurum ve kuruluşları, belediyeler ve gönüllü kuruluşlarla işbirliği sağlanacaktır. Yapılan çalışmalar sonucunda, aile bütünlüğünün sağlanmasında başarılı olunamazsa şiddet mağduru kadına hukuki yönde destek olunacağı düzenlenmiştir. Bu sığınaklar kadınların meslek edinmeleri için de hizmet verecek, çocuğu ile kabulü yapılan kadınların hukuki problemleri yoksa çocukları hakkında 2828 sayılı Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Kanunu kapsamında gerekli tedbirler alınacaktır. Kadınların hukuki problemlerinin olmaması kısmıyla ne kastedildiği net olarak anlaşılamamakla birlikte, velayete ilişkin bir uyumsuzluğun ima edildiği düşünülebilir. Son olarak kadınların bulunduğu çevrenin tanınması için araştırma ve inceleme yapılacağı hüküm altına alınmıştır.²⁸⁶ Bu araştırmanın hangi kapsamda ve nasıl ilerleyeceği yönetmeliğe bakarak anlaşılamamaktadır. Yönetmeliğin diğer maddelerinde de buna dönük açık bir düzenleme mevcut değildir.

Yönetmeliğe göre kadınların sığınakta kalış süresi en fazla üç ay olabilecektir. Sosyal hizmet il müdürünün teklifi ve valiliğin onayı ile bu sürenin uzatılabileceği düzenlenmiştir. Yönetmelikte açıkça kadın sığınaklarında hangi meslek gruplarının bulunacağı hüküm altına alınmamış, sığınak çalışanları yönetici ve diğer meslek grupları olarak iki kategoriye indirgenmiştir. Yönetici genel anlamıyla sığınağın işleyişi ve organizasyonu ile personelin denetiminden sorumluyken diğer meslek elemanlarına kadınlarla doğrudan temas halinde olan kişiler olarak farklı görevler verilmiştir. Bu kapsamda, meslek elemanları yönetici tarafından verilecek görevleri yürütmekle sorumlu olup aynı zamanda mesleki bilgi ve becerilerini kullanarak ailelerin sosyal, ekonomik, psikolojik ve eğitim alanlarında ihtiyaç duyulan konularda rehberliğini yapmakta ve problem çözücü ve sosyal rehabilitasyona yönelik çalışmaları yürütmektedir. Ayrıca kadın sığınağının çevreye ve topluma tanıtılarak, benimsenip

²⁸⁶ Kadın Misafirhanelerinin Kuruluşu ve İşleyişine Dair Yönetmelik. *T.C. Resmî Gazete* (20816, 16 Mart 1991).

desteklenmesi için programlar hazırlayıp uygulamaktadır.²⁸⁷ Sığınağın işleyişi ile ilgili her türlü giderin Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Genel Müdürlüğü'nce karşılanacağı düzenlenmiştir. Bu ödenek aynı zamanda sığınağa başvuran kadının ulaşım, beslenme, sağlık ve bunun gibi giderlerinin karşılanması için de kullanılabilir. Buna ek olarak sığınağa kabul edilen kadının sosyal ve ekonomik problemlerinin olması durumunda buna dönük çareler üretilecek ve gerekiyorsa rehabilitasyon hizmeti sağlanacaktır. Son olarak belirtmek gerekir ki, yönetmelikle SHÇEK'e bağlı kadın sığınaklarının uygun görülen vakıf, dernek ve gönüllü kuruluşlar ile üniversiteler ve diğer kamu kurum ve kuruluşlarıyla işbirliği mümkün kılınmıştır. Hatta yönetmeliğin madde sistematığından anlaşıldığı kadarıyla sığınakta kalan ve ihtiyaçları temin edilen kadının işbirliği halindeki kurum ve kuruluşlarda zaman geçirmesi mümkün olabilecektir.²⁸⁸

Görüldüğü gibi Kadın Misafirhanelerinin Kurulu ve İşleyişine Dair Yönetmelik kısa bir metinden oluşmakla birlikte yoruma ihtiyaç duyulan maddeleri bulunmaktadır. Ayrıca bu yönetmelikte dikkat çeken diğer husus aile vurgusunun ön planda olmasıdır. Bu durumu anlayabilmek için yönetmeliğin çıkarıldığı dönemin arka planına bakmak gerekecektir.

Türkiye'de 1980'lerde başlayan kadın hareketi 1990'lı yıllarda kurumsallaşma sürecine girmiştir. Ancak bu süreç yalnızca kadın hareketinin eseri değildir. 1985 yılında imzalan CEDAW ve taraf olunan diğer uluslararası sözleşmelerden doğan yükümlülüklerin bunda payı büyüktür. Yukarıda ayrıntılandırıldığı gibi Dayağa Karşı Kampanya gibi kolektif eylemlerle kadınlar şiddeti görünür kılarken aynı zamanda uluslararası sözleşmelerden doğan yükümlülüklerin devlet tarafından yerine getirilmesiyle şiddete karşı mücadele kurumsal bir düzeye geçmiştir.²⁸⁹

Bu dönemde ayrıca aileye verilen önem de paralel olarak artmaya başlamıştır. 1989 yılında Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Kanunu'nda yapılan bir

²⁸⁷ Kadın Misafirhanelerinin Kuruluşu ve İşleyişine Dair Yönetmelik. *T.C. Resmî Gazete* (20816, 16 Mart 1991).

²⁸⁸ Kadın Misafirhanelerinin Kuruluşu ve İşleyişine Dair Yönetmelik. *T.C. Resmî Gazete* (20816, 16 Mart 1991).

²⁸⁹ Nazik Işık, *a.g.e.*, s.59.

değişiklikle kurumun görevleri arasına “Ailenin bütünlüğünü korumak, parçalanmış ailelerin korunmaya, yardıma ve bakıma muhtaç fertleriyle çocuklarına her türlü maddi, manevi ve sosyal destek sağlamak; bu amaçla gerekli planlamaları yapmak, eğitim faaliyetlerinde bulunmak” hükmü eklenmiş, aynı zamanda SHÇEK bünyesinde Ailenin Bütünlüğünün Korunması Dairesi kurulmuştur.²⁹⁰ Aynı yıl içinde başbakanlığa bağlı olarak Aile Araştırma Kurumu’nun açılmasına dair kanun hükmünde kararname kabul edilmiştir. Bu KHK’nin amacı “Türk ailesinin bütünlüğünün korunması, güçlendirilmesi ve sosyal refahının artırılması için gerekli araştırmaları yapmak ve projeler geliştirmek, bunların uygulamaya konulmasını sağlamak, aile ile ilgili milli bir politikanın oluşmasına yardımcı olmak üzere, Aile Araştırma Kurumu kurulmasına, teşkilat ve görevlerine dair esasları düzenlemek” olarak belirlenmiştir.²⁹¹

Kurumun görevleri şu şekilde sayılmıştır:

- Ailenin bütünlüğünün korunması, güçlendirilmesi ve sosyal refahının artırılması için araştırma yapmak veya yaptırmak, bu konuda projeler geliştirerek uygulamaya konulmasını sağlamak,
- Mevcut aile yapısını, ana, baba, eş ve çocuklar ile akraba ilişkilerinden kaynaklanan problemleri, ekonomik, sosyal ve kültürel faktörlerin aile üzerindeki etkilerini araştırmak, bu konularda eğitim programları hazırlamak veya hazırlatmak,
- Aile geçimsizliğini, çocuk suçlarını ve kötü alışkanlıkları doğuran sebepleri incelemek ve bunların önlenmesi maksadına dönük eğitici programlar hazırlamak veya hazırlatmak,
- Ailelerin maddi kaynaklarının rasyonel kullanılmasını temin maksadıyla çalışmalar yapmak, bu konuda Milli Eğitim Bakanlığı ile koordineli olarak eğitim programları hazırlamak veya hazırlatmak,
- Ailedeki kültürel değişimleri, iç ve dış göçün aile yapısına olan etkilerini araştırmak,

²⁹⁰ 2828 Sayılı Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Kanunu, 3289 Sayılı Beden Terbiyesi ve Spor Genel Müdürlüğünün Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun ile 179 ve 181 Sayılı Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Hükmünde Kararname. *T.C. Resmî Gazete* (20096, 2 Mart 1989).

²⁹¹ Aile Araştırma Kurumu Kurulması Hakkında Kanun Hükmünde Kararname. *T.C. Resmî Gazete* (20387, 29 aralık 1989).

- Sosyal amaçlı vakıf, dernek, federasyon ve benzeri gönüllü kuruluşlarla işbirliği yapmak, bunların aileye dönük çalışmalarına destek sağlamak,
- Nüfus ve aile planlamasının toplumsal etki ve sonuçlarını araştırmak, milli bir politikanın geliştirilmesine yardımcı olmak,
- Aile sorunları konusunda kamuoyundaki eğilim ve istekleri tespit etmek amacıyla, özel ve kamu kurum ve kuruluşlarıyla ortak çalışmalar düzenlemek ve uygun görülenleri desteklemek,
- Yurt dışında çalışan Türk ailelerinin sorunlarını araştırmak.²⁹²

Bu kurum 2004 yılında 5256 sayılı Kanunla yine Başbakanlığa bağlı Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğüne dönüştürülmüştür. 2011 yılında ise 633 sayılı KHK ile kurulan Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı altında örgütlenmeye devam etmiştir.²⁹³ Günümüzde ise Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı bünyesinde bulunan Aile ve Toplum Hizmetleri Genel Müdürlüğü altında faaliyetine devam etmektedir.²⁹⁴ Görüldüğü gibi kurumun ana amacı aileyi korumaktır ve diğer görevler de bunun çevresinde şekillenmiştir. Bu gelişmeler doğrultusunda Kadın Misafirhanelerinin Kuruluşu ve İşleyişine Dair Yönetmelik'in aile vurgusu ve aile bütünlüğünün sağlanmasının kadın sığınaklarının görevleri arasında belirlenmesi daha anlamlı olmaktadır.

Bu süre içinde kadın hareketinin şiddete karşı mücadelesini ve bunun sonuçlarını gösteren olaylar da yaşanmıştır. 1989 yılında Bedenimiz Bizimdir- Mor İğne Kampanyası²⁹⁵ düzenlenirken 1990 yılında kadının çalışmasını evlendiği erkeğin iznine bağlayan maddenin iptali için kadınlar tarafından imza toplanmış, 2500 imzalı bu dilekçe AYM'ye gönderilmiştir.²⁹⁶ Yine aynı yıl içinde, 422 sayılı Kanun

²⁹² Aile Araştırma Kurumu Kurulması Hakkında Kanun Hükmünde Kararname. *T.C. Resmî Gazete* (20387, 29 Aralık 1989).

²⁹³ T.C. Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı. (t.y.). *Tarihçe*. Erişim adresi <https://Www.Aile.Gov.Tr/Bakanlik/Hakkinda/Tarihce/>

²⁹⁴ T.C. Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı. (t.y.). Aile ve Toplum Hizmetleri Genel Müdürlüğü. *Araştırmalar*. Erişim adresi <https://Www.Aile.Gov.Tr/Athgm/Yayin-Kaynak/Arastirmalar/>

²⁹⁵ Koç, H. (2022, Kasım 11). *Mor İğne Kampanyası*. *Feminist Bellek*. Erişim adresi <https://Feministbellek.Org/Mor-İgne-Kampanyasi/>

²⁹⁶ Karakuş, F. (2024, 23 Ağustos). *23 Ağustos 1990: Evli Kadınların Çalışması İçin Koca İzni Kaldırılsın*. Çatlak Zemin. Erişim adresi <https://Catlakzemin.Com/23-Agustos-1990-Evli-Kadinlarin-Calismasi-Icin-Koca-Izni-Kaldirilsin/>

Hükmünde Kararname ile Kadının Statüsü ve Sorunları Başkanlığı kurulmuş, bir süre sonra genel müdürlüğe dönüştürülmüştür.²⁹⁷ 19 Haziran 1990'da Ankara'da "Bekaret Kontrolüne Hayır" kampanyası başlatılmış, ilerleyen yıllarda da iki öğrencinin bekaret kontrolü sonrası intiharı sebebiyle eylemler şeklinde devam etmiştir.²⁹⁸

Görüldüğü gibi devletin aile odaklı sosyal politika anlayışı ve uygulamaları mevcutken kadın hareketinin mücadelesi de bir taraftan devam etmektedir. Tüm bu gelişmelerin sonucu olarak kadın sığınakları talebine yanıt olarak Kadın Misafirhanelerinin Kuruluşu ve İşleyişine Dair Yönetmelik çıkarılmıştır. 1991 yılında yürürlüğe giren yönetmelik Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumuna Bağlı Kadın Konukevleri Yönetmeliği'nin kabul edilmesiyle yürürlükten kaldırılmıştır.

B. Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumuna Bağlı Kadın Konukevleri Yönetmeliği

Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumuna Bağlı Kadın Konukevleri Yönetmeliği 1998 yılında kabul edilmiştir. Otuz maddeden oluşan bu yönetmelik Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Genel Müdürlüğü tarafından çıkarılmıştır. Yönetmelik kadın sığınaklarını kadın konukevi olarak adlandırmakta ve bunu 1997 yılında SHÇEK Kanunu'na eklendiği gibi "Fiziksel, duygusal, cinsel ve ekonomik istismara uğrayan kadınların, psiko-sosyal ve ekonomik sorunlarının çözümlenmesi sırasında varsa çocukları ile birlikte ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla geçici bir süre kalabilecekleri yatılı sosyal hizmet kuruluşları" olarak belirtmektedir. Görüldüğü gibi kadın sığınakları açıkça sosyal hizmet kurumu kategorisinde değerlendirilmektedir. Ayrıca bu yönetmelikle bir önceki yönetmelikten farklı olarak kadın da tanımlanmış ve "kadın konukevlerine kabulü uygun görülerek, kuruluş hizmetlerinden yararlanan kadınlar" olarak nitelendirilmiştir.²⁹⁹

²⁹⁷ Karagöz, a.g.e., s.186.

²⁹⁸ Karakuş, F. (2025, 9 Şubat). 9 Şubat 1995: Milli Eğitim Müdürlüğü Önünde "Bekâret Kontrolüne Hayır" Eylemi Yapıldı. Çatlak Zemin. Erişim adresi <https://Catlakzemin.Com/9-Subat-1995-Milli-Egitim-Mudurlugu-Onunde-Bekaret-Kontrolune-Hayir-Eylemi-Yapildi/>

²⁹⁹ Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumuna Bağlı Kadın Konukevleri Yönetmeliği. T.C. Resmî Gazete (23400, 12 Temmuz 1998).

Yönetmelik kadın sığınaklarında çalışacak personelleri spesifik olarak belirtmiştir. Hükme göre, ihtiyacın varlığı halinde sosyal hizmetler veya psikoloji alanında yüksek öğrenim yapmış bir müdür, sosyal çalışmacı, psikolog, çocuk gelişimcisi, hemşire ile genel-idare, yardımcı ve teknik hizmetler sınıfından kişiler kadın sığınağında çalışacaktır. Maddede ayrıca personellerin tercihen “bayan” olması gerektiği de söylenmektedir. İlgili personellerin bulunduğu kurullar oluşturulmaktadır, bunlar disiplin kurulu ve sosyal çalışmacı, psikolog, çocuk gelişimcisinden oluşan sosyal hizmet kuruluyken ihtiyaç halinde mali işlerin gerekli kıldığı komisyonlar da kurulabilecektir.³⁰⁰

Sosyal hizmet kurulunun görevleri şu şekildedir:

- Kuruluşa gönderilen kadınların kuruluştaki kalmaları, kalış süreleri, kalış sürelerinin uzatılması ve çıkarılmalarına ilişkin tartışma ve değerlendirme toplantıları yapmak,
- Kuruluştaki istihdam edilen personelin, kuruluş hizmetlerinden yararlanan kadınlarla ilişkilerinin düzenlenmesi amacıyla eğitimlerine yönelik programları hazırlamak, uygulamak ve değerlendirmek,
- Kuruluş hizmetlerinin en iyi şekilde yürütülmesi için gerekli plan ve programları hazırlamak ve uygulamak,
- Üniversitelerle işbirliği yapılarak kadın eğitimi, sorunları ve çözümüne ilişkin yapılan inceleme ve araştırmalardan yararlanmak, sorunlara gerçekçi çözüm yollarının önerilebilmesinde etkili olabilecek kişi ve kuruluşlarla görüş alışverişinde bulunmak,
- Kuruluştaki kalan kadınlardan gerekli görülenlerin durumu ile ilgili tartışma ve değerlendirme toplantıları yapmak, gerekli kayıtları tutmak, raporları düzenlemek,
- Kadınların eğitimine ilişkin programları, diğer kamu kurum ve kuruluşları ya da gönüllü kişi ve kuruluşların olanaklarından da yararlanarak hazırlamak, müdürün onayından sonra uygulamak ve değerlendirmek,

³⁰⁰ Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumuna Bağlı Kadın Konukevleri Yönetmeliği. *T.C. Resmî Gazete* (23400, 12 Temmuz 1998).

- Çocuğu ile kabulü yapılan kadınların uygun görülmesi halinde çocukları hakkında ilgili Kanunlar uyarınca gerekli önlemlerin alınmasını sağlamak,
- Kuruluşun yıllık çalışma rapor ve programlarını hazırlamak, uygulamadan alınan sonuçları değerlendirmek, çalışma ve değerlendirme raporlarını kuruluş müdürlüğüne sunmak.³⁰¹

Kurumun müdürü ise genel olarak işleyiş, organizasyon ve personelden sorumluyken aynı zamanda diğer kurum ve kuruluşlarla işbirliğini de sürdürmektedir. Kuruluşun hijyenik şartlarını sağlamak da müdürün görevleri arasındayken sığınakta kalan kadınlar ve çocuklarının hasta olmaları halinde tedavilerinin yaptırılması da müdürün yükümlülükleri arasında sayılmıştır. Aynı madde sosyal çalışmacı, psikolog, çocuk gelişimcisi ve hemşirenin görevlerini de düzenlemektedir. Bu kapsamda, sosyal çalışmacının;

- Kuruluşa kabulü yapılan kadınlara gerekli evrakın hazırlanması, kuruluşu tanımaları, kuralları öğrenmeleri ve uyum sağlamalarında yardımcı olmak,
- Kadınlara rehberlik ve danışmanlık hizmeti vermek,
- Kadınların aileleri ya da eşleri ile olan anlaşmazlıklarının incelenmesi ve sorunlarının çözümlenmesine yardım amacıyla "Sosyal Kişisel Çalışma", "Sosyal Grup Çalışması" ve "Toplumla Çalışma" yöntemleri aracılığı ile mesleki uygulamaları gerçekleştirmek ve bunlarla ilgili gerekli raporları düzenlemek,
- Çocuğu ile kabulü yapılan kadınların, uygun görülmesi halinde çocukları hakkında 2828 sayılı Kanun hükümleri ve ilgili diğer mevzuat uyarınca gerekli önlemlerin alınmasına yönelik sosyal inceleme raporu düzenleyerek kuruluş müdürüne sunmak,
- Kadınların kuruluştaki kaldığı süre içinde gelecekte kendilerine yeterli olabilecekleri bir iş ve meslek edinmelerinde gerekli önlemleri almak, bu amaçla kadınların daha kolay ve daha iyi işler bulabilmeleri ve sosyo-ekonomik düzeylerinin yükseltilmesine yönelik, yaygın eğitim, işgücü eğilimi ve benzeri eğitim etkinliklerine katılmalarının sağlanması için çalışmalarda bulunmak, gerekli

³⁰¹ Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumuna Bağlı Kadın Konukevleri Yönetmeliği. *T.C. Resmî Gazete* (23400, 12 Temmuz 1998).

görülen kamu kurum ve kuruluşları ile gönüllü kişi ve kuruluşlarla işbirliği yapmak,

- Kadınların hukuki sorunlarının çözülmesinde yardımcı olmak,
- Kadınların kuruluştaki kalmaları, kalış süreleri, kalış sürelerinin uzatılması, çıkarılmaları ve kuruluştan ayrıldıktan sonra gerekirse izlenmelerine ilişkin gerekli işlemleri yerine getirmek,
- Kadınların ilgilerine göre zamanlarını değerlendirici etkinlikler düzenlemek,
- Gizlilik ilkesine uygun olarak, kadınlara ilişkin gerekli kayıtları tutmak, yapılan mesleki çalışmalarla ilgili rapor ve dosyaları düzenlemek, saklamak,
- Personelin hizmet içi eğitim programlarının hazırlanması ve uygulanmasında görev almak,

yükümlülükleri arasında yer almaktadır.³⁰² Görüldüğü gibi bir önceki yönetmelikle bire bir aynı olmasa da kadınların eşleriyle yaşadıkları sorunun çözümü için çalışma düzenlemek sosyal çalışmacının görevleri arasındadır. Psikologlar ise sığınağa kabul edilen kadın ve çocukların psikolojik değerlendirmelerini yapmakta ve bireysel ve grup çalışmaları düzenleyerek davranışsal ve duygusal sorunlara müdahale etmektedirler. Ayrıca kadınların yetenek ve ilgi alanlarını belirleyerek uygun etkinliklere yönlendirmektedirler. Çocuk gelişimcisi ise anne ve çocuk sağlığı konusunda rehberlik ve danışmanlık yapmaktadır. Kadınları aile planlaması, çocuk bakımı ve eğitimi konularında bilgilendirmektedir. Sığınakta anneleriyle birlikte kalan çocukların gelişimlerini izleyerek herhangi bir olumsuzlukta müdahale etmektedirler. Sığınakta bulunan hemşireler ise sığınakta kalan kadın ve çocukların sağlık durumlarını takip etmekte, herhangi bir hastalık durumunda gerekli sağlık desteğini sunmaktadırlar.³⁰³

Yönetmelik sığınaklara kabul edilebilecek ve edilmeyecek kadınları ayrı ayrı düzenlemiştir. Buna göre:

³⁰² Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumuna Bağlı Kadın Konukevleri Yönetmeliği. *T.C. Resmî Gazete* (23400, 12 Temmuz 1998).

³⁰³ Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumuna Bağlı Kadın Konukevleri Yönetmeliği. *T.C. Resmî Gazete* (23400, 12 Temmuz 1998).

- Eşler arası anlaşmazlıklar nedeniyle evini terk eden ya da eşleri tarafından terk edilen ve bu sebeple yardıma ihtiyaç duyan kadınlar,
- Fiziksel, cinsel, duygusal ve ekonomik istismara uğrayan kadınlar,
- Boşanma veya eşin ölümü nedeniyle ekonomik ve sosyal yoksunluk içine düşmüş kadınlar,
- İstenmeyen evliliklere zorlanan kadınlar,
- Evlilik dışı hamile ya da çocuk sahibi olan ve bu nedenle ailesi tarafından kabul edilmeyen kadınlar,
- Daha önce uyuşturucu, alkol bağımlılığı olup, bu konuda tedavi görmüş ve alışkanlıklarını terk etmiş kadınlar,
- Cezaevinden yeni çıkmış olup, yardım ve desteğe ihtiyacı olan kadınlar,
- Kontrolleri dışında oluşan çevre koşulları nedeniyle ekonomik ve sosyal yoksunluk içine düşmüş kadınlar

Sığınaklara kabul edilecektir.³⁰⁴ Görüldüğü gibi yönetmelik sığınaklara kabul edilecek kadınları oldukça ayrıntılı ve geniş tanımlamıştır. Sığınaklara kabul edilmeyecek kadınlar ise;

- Alkol ve uyuşturucu bağımlılığı olan kadınlar,
- Fuhuşu meslek edinmiş kadınlar
- Herhangi bir suç nedeniyle hükümlü olan veya adli mercilerce haklarında arama, yakalama, tutuklama kararı verilen kadınlar,
- Ruh sağlığı bozuk olan kadınlar,
- Zihinsel özürlü kadınlar,
- Korunmaya muhtaç çocuk tanımı içinde değerlendirilebilecek kadınlar,
- Korunmaya, bakıma ve yardıma muhtaç yaşlılar, beden fonksiyonlarında, günlük yaşama faaliyetlerini bağımsız yapmalarına engel olacak düzeyde özürlü olanlar,

³⁰⁴ Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumuna Bağlı Kadın Konukevleri Yönetmeliği. *T.C. Resmî Gazete* (23400, 12 Temmuz 1998).

bulaşıcı ve sürekli tıbbi tedaviyi gerektirir ağır hastalığı olanlar ve benzeri özel ve sürekli bakıma ihtiyacı olan kadınlar.³⁰⁵

Yönetmelik geniş bir kabul edilmeyecek kadınlar sınıfı saymıştır.³⁰⁶ Bunlar arasında belirtilen ruh sağlığı bozuk kadınların tespitin neye göre yapıldığı muallaktır. Buna ilişkin yönetmelik içinde bir düzenleme bulunmamakla birlikte o dönemki kayıtlara ulaşmadan yorum yapmak zor olacaktır. Ancak tarihte kadınların erkekler tarafından kabul edilmeyen her türlü davranış ve durumunun histeri olarak adlandırıldığı düşünüldüğünde³⁰⁷ ruh sağlığının bozukluğunun neye göre tespit edileceği sorusu kaygı uyandırmaktadır.

Kadınlar sığınaklara illerde il sosyal hizmetler müdürlüğüne, ilçelerde varsa ilçe sosyal hizmetler şube müdürlüklerine dilekçe vererek başvurabilmektedirler. Başvurular yine bu kurumlar tarafından değerlendirilmektedir. Başvurucu kadının şiddete uğramış olması durumunda savcılığa şikayet etmesi konusunda kadın yönlendirilmektedir. Yönetmelik ayrıca başvurusu kabul edilen kadından istenecek evrakları düzenlenmiştir. Sığınağa kabul edilecek ve edilmeyecek kadınları sayan maddeyle uyumlu şekilde başvuru kadından “bulaşıcı ve sürekli tıbbi bakım isteyen bir hastalığı bulunmadığı, ruh sağlığının yerinde olduğu, alkolik ve uyuşturucu madde bağımlısı olmadığına dair sağlık raporu” istenmektedir. Sığınağa kabul edilen kadın bir önceki yönetmelikle uyumlu şekilde kalma süresini 3 ay olarak belirlemiştir. Bu sürenin bir defaya mahsus olmak üzere 3 ay daha uzatılabileceği hüküm altına alınmıştır.³⁰⁸ Her ne kadar bir sonraki bölümde kalma süresi ayrıntılandırılacak olsa da, şu aşamada belirtmek gerekir ki sığınakta kalışın bir üst süreye bağlanması sığınagın ortaya çıkış amacıyla uyumlu değildir. Sığınaklar kadınların güçlenip kendilerini hayata hazırlayacakları yerlerdir ve her kadın için bu süre değişebilmektedir.

³⁰⁵ Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumuna Bağlı Kadın Konukevleri Yönetmeliği. *T.C. Resmî Gazete* (23400, 12 Temmuz 1998).

³⁰⁶ Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumuna Bağlı Kadın Konukevleri Yönetmeliği. *T.C. Resmî Gazete* (23400, 12 Temmuz 1998).

³⁰⁷ Medical News Today (t.y.). *The Controversy of 'Female Hysteria'*. Erişim adresi <https://www.medicalnewstoday.com/articles/the-controversy-of-female-hysteria>

³⁰⁸ Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumuna Bağlı Kadın Konukevleri Yönetmeliği. *T.C. Resmî Gazete* (23400, 12 Temmuz 1998).

Söz konusu yönetmelik bir önceki Kadın Misafirhanelerinin Kuruluşu ve İşleyişine Dair Yönetmelik'ten farklı olarak sığınak kurallarını düzenlemiştir. Bu kapsamda kadınların uyması gereken kurallar aşağıdaki gibidir:

- Kuruluş adres ve telefon numarasını gizli tutmak, kuruluştan ayrıldıktan sonra da bu kurala uymak,
- Kuruluş hizmetlerinin en iyi şekilde yürütülebilmesi için kurul tarafından hazırlanan programlar çerçevesinde kendisine verilecek temizlik, çocuk bakımı, mutfak işleri ve benzeri görevleri yerine getirmek,
- Kuruluştaki kalan diğer kadın ve çocuklara, fiziksel, duygusal, cinsel tacizde bulunmamak,
- Kuruluştaki kalan diğer kadınların para ve eşyalarına, kuruluşun araç, gereç ve eşyalarına zarar vermemek,
- Kuruluşa ziyaretçi kabul etmemek,
- İzin almadan kuruluştan ayrılmamak,
- Kuruluş içinde ve dışında alkol ve uyuşturucu madde kullanmamak, alkolü olarak kuruluşa gelmemek,
- Devletin itibarını düşürecek ya da görevlilerin onurunu zedeleyecek tutum ve davranışlarda bulunmamak, kuruluş aleyhine propaganda yapmamak, kuruluş görevlileri ve kadınlar hakkında asılsız ve onur kırıcı haber yaymamak, kuruluşa fotoğraf makinası, kamera, teyp ve benzeri kayıt cihazları sokmamak.³⁰⁹

Sayılan kurallara uymayan ve sığınaktaki düzeni bozan kadınlar hakkında sığınak müdürünün başkanlığında, sosyal çalışmacı, psikolog ve hemşireden oluşan disiplin kurulu tarafından uyarı verilmektedir. İki uyarı alıp kurallara hala uymadığı tespit edilen kadınların sığınaktan çıkarılması söz konusu olacaktır.³¹⁰ Görüldüğü gibi kadın sığınağı ortaya çıkış amacının aksine disipline edici bir niteliğe de sahiptir.

³⁰⁹ Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumuna Bağlı Kadın Konukevleri Yönetmeliği. *T.C. Resmi Gazete* (23400, 12 Temmuz 1998).

³¹⁰ Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumuna Bağlı Kadın Konukevleri Yönetmeliği. *T.C. Resmi Gazete* (23400, 12 Temmuz 1998).

Kadın Misafirhanelerinin Kuruluşu ve İşleyişine Dair Yönetmelik'ten farklı olarak çocuğu olan kadınların durumu yönetmelikte düzenlenmiştir. 12 yaşından küçük çocuğu bulunan kadınların çocukları sığınağa kabul edilirken, cinsiyeti fark etmeksizin 12 yaşından büyük olan çocukların durumu meslek elemanlarınca değerlendirilecektir. Yönetmelikte kastedilen meslek elemanı doğrudan belirtilmemiştir, ancak çocuk gelişimcisi, psikolog ya da sosyal hizmet görevlisi olacağı tahmin edilmektedir.³¹¹

Yönetmelik ayrıca ilk kabul birimi adı altında bir birimi düzenlemektedir. Buna göre, sığınağa kabulü acilen yapılan kadınların ilk gözlemlerinin yapıldığı, tıbbi kontrol ve tedavilerinin sağlandığı, psiko-sosyal ve ekonomik durumlarının incelendiği bölümlere ilk kabul birimi adı verilmektedir. İlk kabul birimleri tek kişiliktir ancak gerektiğinde çocuklar için yatak koyulacak şekilde düzenlenmesine özen gösterileceği yönetmelikte düzenlenmiştir. Ek olarak, sığınakta kalan ve ekonomik durumu yeterli olmayan kadınların harçlık, giyecek, tedavi ihtiyaçları, eğitim ve yol giderleri sığınak bütçesinden karşılanacaktır.³¹² Sosyal hizmet kurumu özelliği burada açıkça ortaya çıkmaktadır.

İlgili yönetmeliğin bir önceki yönetmelikten farkını anlayabilmek için felsefesi ve çıkarıldığı döneme göz atmak gerekmektedir.

1995 ve sonrası kadına karşı şiddetin önlenmesi konusunda uluslararası ilişkilerin de geliştiği bir dönem olmuştur. Özellikle 1985'te CEDAW'ın imzalanması sonrasında 1995'te Pekin Deklarasyonu'nun imzalanması, Pekin ve 2000 yılında Pekin+5 toplantılarına katılım ile kadına yönelik şiddetle mücadeleyle verilen öncelik artmış, namus cinayetleri bir gündem haline gelmiş, kadına yönelik şiddetin önlenmesi Türkiye'de bir kamu sorumluluğu olarak benimsenmiştir.³¹³ Pekin +5 olarak bilinen toplantının amacı 1995 yılında Pekin'de gerçekleştirilen 4. Dünya Kadın Konferansı'ndaki taahhütlerin ne ölçüde yerine getirildiklerini değerlendirmek ve

³¹¹ Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumuna Bağlı Kadın Konukevleri Yönetmeliği. *T.C. Resmî Gazete* (23400, 12 Temmuz 1998).

³¹² Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumuna Bağlı Kadın Konukevleri Yönetmeliği. *T.C. Resmî Gazete* (23400, 12 Temmuz 1998).

³¹³ Sancar, S. (2013). Türkiye'de Kadın Hareketlerinin Politiki: Tarihsel Bağlam, Politik Gündem ve Özgünlükler, *Ankara Üniversitesi*, 53-109, s.80. Erişim adresi <https://kasaum.ankara.edu.tr/wp-content/uploads/sites/34/2013/09/Serpil-Sancar-Turkiyede-Kadin-Hareketinin-Politigi.pdf>

Pekin’de benimsenen Eylem Platformu’nun daha etkin ve hızlı bir şekilde hayata geçirilmesini sağlayacak stratejiler geliştirmektir. Toplantıya 180 hükümet ile 2000’den fazla bağımsız kadın örgütü katılmıştır.³¹⁴ Pekin +5 Sonuç Bildirgesi’nde Pekin Konferansı’nda yapılan kadına karşı şiddet tanımını genişletilmiştir. Bildirge hükümetleri “evlilik içi tecavüz dahil olmak üzere, aile içi şiddetin her türüne karşı” adımlar atmaya ve “zorla evlendirme” ve “namus suçları” gibi suçları ortadan kaldırmaya çağırmaktadır. Bu öneriyi yapan ülke Türkiye’dir ve kararların alınmasında etkin bir rol oynamıştır.³¹⁵

1992 yılında Birleşmiş Milletler ile Kadının Statüsü ve Sorunları Genel Müdürlüğü işbirliğiyle “Toplumsal Cinsiyet ve Kalkınma Projesi” başlatılmıştır. 1993 yılında Kadın Dayanışma Vakfı Türkiye’nin ilk bağımsız sığınağını açarken, aynı yıl Ankara Üniversitesi Kadın Sorunları Araştırma ve Uygulama Merkezi açılmıştır. 1997 yılında zorunlu eğitim 5 yıldan 8 yıla çıkarken, 12 ilin valiliği bünyesinde “Kadının Statüsü Birimleri” kurulmuştur.³¹⁶ İlk bölümde kadın hareketinin 90’lı yıllardaki mücadelesi ve kazanımları anlatılmış olsa da burada yinelemek gerekir ki, en büyük kazanımlardan birisi 17 Ocak 1998’de yürürlüğe giren 4320 sayılı “Ailenin Korunmasına Dair Kanun”dur.³¹⁷ Bir diğer önemli değişiklik ise Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumuna Bağlı Kadın Konukevleri Yönetmeliği’nin kabul edilmesidir.³¹⁸

Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumuna Bağlı Kadın Konukevleri Yönetmeliği 2013 yılına kadar yürürlükte kalmış, Kadın Konukevlerinin Açılması ve İşletilmesi Hakkında Yönetmelik’in çıkarılmasıyla yürürlükten kaldırılmıştır.

³¹⁴ Kadının İnsan Hakları – Yeni Çözümler Derneği. (2009). *Pekin +5: Birleşmiş Milletler’de Kadının İnsan Hakları ve Türkiye’nin Taahhütleri*. s.5. Erişim adresi https://www.hr.org/wp-content/uploads/2021/07/pekin_Mayis09.pdf

³¹⁵ Kadının İnsan Hakları – Yeni Çözümler Vakfı İrtibat Bürosu. (2001). *Pekin +5: Birleşmiş Milletler’de Kadının İnsan Hakları ve Türkiye’nin Taahhütleri*. s.21 Erişim adresi https://www.ceidizleme.org/ekutuphaneresim/dosya/219_1.pdf

³¹⁶ Karagöz, **a.g.e.**, s.187.

³¹⁷ Altınay, **a.g.e.**, s.27.

³¹⁸ Nazik Işık, **a.g.e.**, s.60.

C. Kadın Konukevlerinin Açılması ve İşletilmesi Hakkında Yönetmelik

5 Ocak 2013'te yürürlüğe giren Kadın Konukevlerinin Açılması ve İşletilmesi Hakkında Yönetmelik 58 maddeden oluşmaktadır. Yönetmelik isminde de geçtiği üzere kadın sığınağı yerine konuk evi tabirini kullanmaktadır. Yukarıda daha önce tanımlandığı gibi konukevini “Fiziksel, duygusal, cinsel, ekonomik ve sözlü istismara veya şiddete uğrayan kadınların, şiddetten korunması, psiko-sosyal ve ekonomik sorunlarının çözülmesi, güçlendirilmesi ve bu dönemde kadınların varsa çocukları ile birlikte ihtiyaçlarının da karşılanmak suretiyle geçici süreyle kalabilecekleri ve kadın konukevi, sığınmaevi, kadın sığınağı, kadınevi, şefkatevi ve benzeri adlarla açılmış ya da açılacak yatılı sosyal hizmet kuruluşu” olarak tanımlamaktadır. Tanımdan açıklıkla görüldüğü üzere sığınaklar sosyal hizmet kuruluşu olarak nitelendirilmiştir. Yönetmelik ayrıca sığınakların çalışma esasları ve temel ilkeleri içinde toplumsal cinsiyet eşitliğine duyarlılık ve kadın odaklı yaklaşımı saymaktadır. Ayrıca temel amaçlardan birinin kadınların ekonomik, sosyal ve psikolojik olarak güçlendirilmesi olduğunu söylemektedir.³¹⁹

Kadın sığınaklarına başvuru yapmak isteyen kadınlar aile ve sosyal hizmetler il müdürlüğüne, ŞÖNİM'e, benzeri görevleri yapan kamu kurum ve kuruluşlarının ilgili yönlendirici birimlerine veya kolluğa başvuruda bulunabilmektedirler. Sığınağa kişisel olarak yapılan başvurular ŞÖNİM'e yönlendirilmektedir. Başvuruda herhangi bir belge aranmamaktadır. Şiddete uğrayan ya da uğrama tehlikesi bulunan bütün kadınlar ve beraberindeki çocukları hiçbir ayırım yapılmadan sığınağa kabul edileceği düzenlenmiştir. Ancak bunun istisnaları mevcuttur:

- On sekiz yaşından küçük şiddet mağduru çocuklar, sosyal çalışmacı ile çocuk gelişimci tarafından uygun görüldüğü takdirde il müdürlüğü tarafından uygun bir sosyal hizmet kuruluşuna yerleştirilerek yerleştirme işlemi Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğüne bildirilir.

³¹⁹ Kadın Konukevlerinin Açılması ve İşletilmesi Hakkında Yönetmelik. *T.C. Resmî Gazete* (29656, 5 Ocak 2013).

- Onsekiz yaşından küçük kız çocukları anneleri ile birlikte konukevi hizmetinden yararlanabilirler.
- Oniki yaşından büyük erkek çocuğu olan kadınlar ile engelli çocuğu bulunan kadınlar ise, can güvenliği riski olmamak kaydıyla, talep edilmesi ve gerekli olduğuna dair sosyal inceleme raporuna istinaden, ŞÖNİM tarafından uygun görülmesi halinde, kira ve iaşesi karşılanmak üzere bağımsız bir ev kiralanmak suretiyle barındırılması yoluna gidilir. Kiralanacak evlerde 6. maddenin üçüncü fıkrasında yer alan belgeler aranır. Kiralanacak konutlara ilişkin kira, depozit ve diğer cari giderler sığınak bütçesinin ilgili kalemlerinden ödenir. Kadınlar ve beraberindeki çocuklar sığınak hizmetlerinden bu evde yararlandırılır. Evlerin, sığınağa yakın çevreden, tercihen mobilyalı ve her bir kişi için en az yirmi metrekare yaşam alanı olmasına, bulunduğu ilin rayiç fiyatları üzerinden kiralanmasına özen gösterilir. Sığınak bulunmayan ilçelerde de ihtiyaca göre bu bent kapsamında düzenlenen ev kiralanması yoluna gidilebilir.
- İlk kabul biriminde psikiyatrik desteğe ihtiyacı olduğu gözlemlenen kadınlar hakkında psikiyatri uzmanından alınacak “toplu yaşanan yerde kalabileceğine dair rapor” doğrultusunda sığınağa kabulleri yapılır.
- Bulaşıcı veya sürekli tıbbi tedaviyi gerektirir ağır hastalığı olduğu tespit edilen kadınların tedaviyi kabul etmeleri durumunda ilgili mevzuatları çerçevesinde tedavileri sağlanır. Tedaviyi kabul etmemeleri durumunda, 29 uncu maddenin birinci fıkrasının (c) bendi gereğince işlem yapılır.
- Altmış yaşından büyük şiddet görmüş kadınlar ile akıl ve ruh sağlığının bozuk olduğu gözlemlenen veya zihinsel engelli kadınlar uygun sosyal hizmet kuruluşuna yerleştirilerek yerleştirme işlemi Özürlü ve Yaşlı Hizmetleri Genel Müdürlüğü’ne bildirilir.
- Alkol ve madde bağımlıları, tedaviye başlamaları ve devam etmeleri koşulu ile sığınağa kabul edilirler.
- Rehabilitasyon ve güçlendirme sürecinde farklı hizmet modellerine ihtiyaç duyan kadınlar, Bakanlıkça bu hizmet için kurulacak ve içinde hizmete uygun eğitim almış personelin istihdam edileceği ihtisaslaşmış konukevlerine yerleştirilirler.
- Öz bakımlarını kendi başlarına yapamayan kadınlar ilgili kuruluşlara yerleştirilir.

- Bedensel ve zihinsel engelli kadınlar hakkında ilgili kamu kurum ve kuruluşları veya sivil toplum kuruluşlarından destek alınır.
- Herhangi bir suç nedeniyle adli mercilerce haklarında arama, tutuklama, zorla getirme kararı verildiği veya yakalama emri düzenlediği anlaşılan kadınlar derhal kolluk birimlerine bildirilir ve haklarında genel hükümler çerçevesinde işlem yapılır.³²⁰

Sığınakta kalma süresi 6 ay olarak belirlenmiştir. Ancak “kadınların güçlenme süreleri değerlendirilerek” bu sürenin uzatılabileceği hüküm altına alınmıştır. Şiddete uğrayan kadın hakkında 6284 sayılı kanun kapsamında barınma tedbiri verilmesi halinde bu süre kadar sığınakta kalınabilecektir. Kadınların sığınakta kalış süresi ve uzatılmasına karar verilmesi sığınak müdürünün başkanlığında oluşturulan ve sosyal çalışmacı, psikolog, öğretmen, çocuk gelişimcisi ve hemşireden oluşan değerlendirme komisyonu tarafından gerçekleştirilmektedir. Kadınların sığınağa giriş çıkış saatleri de yönetmelikte düzenlenmiştir. İlgili hükme göre, güvenliğin sağlanması amacıyla ilgili kadının durumu dikkate alınarak sığınak müdürü ve ŞÖNİM’in onayı ile giriş çıkış saatleri belirlenmektedir. Ek olarak kadının ŞÖNİM onayı ile 15 günü aşmamak kaydıyla sığınak dışında kalabileceği de yönetmelikte düzenlenmiştir. Buna ek olarak sığınakta alınacak güvenlik önlemleri ayrıca belirtilmiştir. Buna göre dış mekanda ve içerde giriş, koridor, mutfak ve salon dahil olmak üzere kameralar kurulmaktadır. Pencereleere güvenlik amacıyla parmaklık takılmakta, alarm sistemi, yangın alarmı ve söndürme tüpleri bulundurulmaktadır. Ayrıca, telefonda takibin yapılamaması için gizli numaralı ve şehirlerarası görüşmelere açık olacak şekilde en az iki telefon hattı temin edilmektedir. Sığınakın dış cephesi, sığınakta kalanlar ve çalışanlara ait görüntülerin yayınlanmasına izin verilmemekte, sığınak içinde kayıt yapacak cihazların kullanımı yasaklanmaktadır. Sığınakların adresi gizli tutulmakta ve ziyaretçi kabulü yapılmamaktadır. Bu kuralları ihlal eden kadınlar hakkında işlem yapılacağı ayrıca düzenlenmiştir.³²¹

³²⁰ Kadın Konukevlerinin Açılması ve İşletilmesi Hakkında Yönetmelik. *T.C. Resmî Gazete* (29656, 5 Ocak 2013).

³²¹ Kadın Konukevlerinin Açılması ve İşletilmesi Hakkında Yönetmelik. *T.C. Resmî Gazete* (29656, 5 Ocak 2013).

Sığınakta kadınlara sunulacak hizmetler kanunda düzenlenmiştir. Bu hükme göre güvenlik, danışmanlık, yönlendirme, psikolojik ve hukuki destek, tıbbi destek, geçici maddi yardım, iş bulma konusunda destek, kreş mesleki eğitim kursu, grup çalışmaları, çocuklar için burs ve sosyal, sanatsal ve sportif faaliyetler konusunda destek sağlanacaktır. Ekonomik geliri olmayan kadınlara harçlık ödeneceği hüküm altına alınmıştır. Kanun harçlığın nasıl ve ne zaman ödeneceği konusunu ayrıntılı olarak düzenlemiştir. Harçlık ödemesi bakanlığa bağlı devlet sığınaklarında bakanlık bütçesinden karşılanmaktadır. Aynı hükümde sığınakta kalan kadın ve çocuklara giysi yardımı da yapılacağı da belirtilmiştir. Ayrıca, sığınakta kalan kadınların tedavi olması gerekirse gerekli tedavileri sığınak tarafından yaptırılmaktadır. Sığınakta kalan kadınlar hakkında koruyucu tedbir kararı verilmesi halinde tedavi ve muayene giderleri maddi yardım kategorisinde bakanlık bütçesinden karşılanmaktadır.³²²

Kadınların sığıntan ayrılması kendi talepleriyle olabildiği gibi, sığınakta kalma süresinin sona ermesi ya da başka bir sığınağa nakliyle de gerçekleşebilmektedir. Sığıntan ayrılan kadının ihtiyacı halinde tekrardan sığınağa kabulü mümkündür. Buna ek olarak kanun sığıntan çıkarılmayı da düzenlemiştir. Bu maddeye göre, yönetmelikle belirlenen kurallara uymayan, sığınağa kabul koşullarını sağlamayan ve bulaşıcı veya sürekli tıbbi tedaviyi gerektirir ağır hastalığı olduğu tespit edildiği halde tedaviyi kabul etmeyen kadınlar sığıntan çıkarılacaktır. Kurallara uymayan kadınların çıkarılması için daha önce bir kez uyarılmış olması ve buna rağmen kurallara uymamaya devam etmesi durumunda sosyal inceleme raporu düzenlenmesi gerekmektedir.³²³

Sığınakta, “hizmet sunumuna yetecek sayı ve nitelikte, tercihen kadın çalışanlar arasından, psikoloji, çocuk gelişimi, öğretmenlik ve sosyal hizmet alanlarında eğitim veren kurumlardan mezun sosyal çalışma görevlileri ile hemşire, çocuk eğiticisi, memur, aşçı ve bakım elemanı” çalıştırılmaktadır. Rehabilitasyon ve güçlendirme sürecinde farklı hizmet modellerine ihtiyaç duyan kadınlar için kurulacak sığınaklarda ihtiyaca göre tam veya yarım zamanlı olarak hizmet alımı yolu ile psikiyatrist,

³²² Kadın Konukevlerinin Açılması ve İşletilmesi Hakkında Yönetmelik. *T.C. Resmî Gazete* (29656, 5 Ocak 2013).

³²³ Kadın Konukevlerinin Açılması ve İşletilmesi Hakkında Yönetmelik. *T.C. Resmî Gazete* (29656, 5 Ocak 2013).

pedagog, özel eğitim öğretmeni ya da ihtiyaç duyulan diğer meslek elemanları da istihdam edilecektir. Sığınakta çalışanlar çalışmaya başlamadan önce ve başladıktan sonra düzenli aralıklarla toplumsal cinsiyet eşitliği ve kadına yönelik şiddet gibi konularda eğitim almaktadır. Ayrıca, çalışanların karşılaştığı tükenmişlik sendromunun önüne geçilmesi için gerekli önlemler alınmakta ve çalışanlara düzenli psikolojik destek sağlanmaktadır.³²⁴

Sığınakta çalışan personelin görev tanımları yönetmelikte ayrıntılı olarak düzenlenmiştir. Sığınak müdürü genel itibarıyla sığınakın idari, mali ve teknik işleyişinden sorumlu olup çalışanların koordinasyon ve denetimini sağlamaktadır. Sosyal çalışma görevlisi olarak çalışan sosyal çalışmacı, psikolog, çocuk gelişimcisi ve öğretmenler ise;

- Sığınağa kabulü yapılan kadınlar ve beraberindeki çocuklarla görüşme yaparak, sığınakın amacı ve işleyişi konusunda bilgilendirmek, uygun yöntemlerle sığınakı tanıtmaları, kuralları öğrenmeleri ve uyum sağlamalarında yardımcı olmak.
- Çocuğu ile kabulü yapılan kadınların, uygun görülmesi halinde çocukları hakkında 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunu hükümleri ve ilgili diğer mevzuat uyarınca gerekli önlemlerin alınmasına yönelik sosyal inceleme raporu düzenleyerek müdüre sunmak.
- Kadınların, bir iş ve meslek edinmelerine, sağlık ve hukuki sorunlarını çözmeleri için ilgili kurum ve kuruluşlarla iletişim kurmalarına ve gerekli hizmetleri almalarına destek olmak amacıyla maddi yardıma ihtiyacı olan kadınların durumları hakkında rapor düzenleyerek müdüre sunmak.
- Gizlilik ilkesine uygun olarak, yapılan çalışmalar ile ilgili kayıtları tutmak, yapılan mesleki çalışmalarla ilgili rapor ve dosyaları düzenlemek, saklamak.
- Kadınlara ve beraberindeki çocuklara yönelik grup çalışmaları yapmak.
- Kadınların ve beraberindeki çocukların sorunlarının çözümü hakkında rehberlik ve danışmanlık hizmeti vermek.
- Kadın ve çocuklara yönelik sosyal etkinlikler düzenlemek.

³²⁴ Kadın Konukevlerinin Açılması ve İşletilmesi Hakkında Yönetmelik. *T.C. Resmî Gazete* (29656, 5 Ocak 2013).

- Çalışanların hizmet içi eğitim programlarının hazırlanması ve uygulanmasında görev almak.
- Katılım sağladıkları eğitim ve toplantılara ilişkin raporu sığınak çalışanlarına aktarmak.
- Kadınların ve çocuklarının yatak, çamaşır, vücut temizliği ve bakımlarına dikkat etmelerini sağlamak.
- Kadın ve çocukların ihtiyaçlarını tespit etmek ve müdüre iletmek

görevlerinden sorumludur.³²⁵ Bu hükme ek olarak, sosyal çalışmacı, psikolog, çocuk gelişimcisi, öğretmen, hemşire, çocuk eğiticisi, memur, aşçı, şoför ve güvenlik personelinin görevlerinin de ayrı ayrı tanımlandığı görülmektedir. Sosyal çalışmacının belirtilen görevlerine ek, kadınların ve varsa çocukların sorun ve ihtiyaçları çerçevesinde mesleki uygulamaları gerçekleştirmek ve bunlarla ilgili rapor düzenleyerek ŞÖNİM'e bildirmek, hakkında tedbir kararı olan kadınların tedbir süresi, tedbirin devamlılığı hakkında rapor düzenlemek ve bu raporları ŞÖNİM'e göndermek, sığınakta kalan kadın ve çocukların sığıntan çıkarılmalarına ilişkin rapor düzenlemek ve bunu ŞÖNİM'e göndermek gibi görevleri bulunmaktadır. Psikolog ise, kadınların ve beraberindeki çocukların uyum sürecinde psikolojik değerlendirmelerini yapmak, destek sağlamak, psikolojik değerlendirme teknikleri ve gözlem metotları kullanarak kadınların ilgi ve yeteneklerini belirlemek, buna uygun etkinlikler organize edilmesini sağlamak veya ilgili kuruluşlara yönlendirmek, psikiyatrik desteğe ihtiyaç duyan kadın ve çocukları tedavi görebilecekleri sağlık kuruluşlarına yönlendirmek ve tedavi sürecini takip etmek, kadınlar için diğer meslek elemanlarıyla birlikte müdahale planları hazırlamak yükümlülüklerine sahiptir. Çocuk gelişimcisi, çocukların gelişimini izlemek, anne-çocuk ilişkisine dair çalışmalar yapmak, sosyal etkinlikler düzenlemek ve travma sonrası destek programları uygulamakla görevlidir. Öğretmenler, okuma yazma bilmeyen kadınların okuma-yazma çalışmalarına destek olmakta, kadınların ilgi ve yetenekleri doğrultusunda meslek eğitimi almaları konusunda gerekli rehberlik ve danışmanlığı yapmak ve ilgili kurum ve kuruluşlarla işbirliği yapmaktadırlar. Ayrıca kadınlara yönelik beceri geliştirici, boş zaman

³²⁵ Kadın Konukevlerinin Açılması ve İşletilmesi Hakkında Yönetmelik. *T.C. Resmi Gazete* (29656, 5 Ocak 2013).

değerlendirici ve eğitici faaliyetler düzenlemektedirler. Okul çağında bulunan çocuklar için ise okul kayıt işlemlerini takip etmekte, okulla ilgili sorunları çözmektedirler. Aynı zamanda, çocukların ders çalışma ve ödev yapmalarını sağlayarak okul başarılarını artırmaya yönelik çalışmalar yapmaktadırlar.³²⁶

Görüldüğü gibi, Kadın Konukevlerinin Açılması ve İşletilmesi Hakkında Yönetmelik kendinden önceki kanunlara kıyasla çok daha ayrıntılı düzenlemeler içermektedir. Diğer yönetmeliklerden farklı olarak yönetmelik içinde kadın odaklı yaklaşımın ve toplumsal cinsiyet eşitliği kavramlarının kullanıldığı görülmektedir. Yönetmeliğin bu kadar ayrıntılı düzenlenmiş olması kadın sığınaklarının çok yönlü ve bütüncül bir hizmet sunma hedefi güttüğünü düşündürmektedir. Ancak işleyişin nasıl olduğunu öğrenmek için kadın sığınaklarında yapılacak bir araştırmaya ihtiyaç olduğuna kuşku bulunmamaktadır. Kadın sığınaklarına ilişkin söz konusu yönetmeliğin düzenlenmesinin arka planı da yönetmeliğin çıkışını anlayabilmek için önem arz etmektedir. Bu nedenle aşağıda yönetmeliğin ideolojik arka planı ve tarihsel gelişimi ele alınacaktır.

1. Tarihsel Süreç ve İdeolojik Arka Plan

Kadın Konukevlerinin açılması ve İşletilmesi Hakkında Yönetmelik yukarıda belirtildiği gibi 2013 yılında yürürlüğe girmiştir. Yönetmeliğin dayanaklarından bir tanesi 6284 sayılı Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun'dur. İlgili kanunun dayanak metinlerinden biri ise İstanbul Sözleşmesi'dir.³²⁷ İstanbul Sözleşmesi yürürlükten kaldırılmış olsa da, 6284 sayılı Kanun'un yürürlükten kalkması söz konusu olmamıştır. Yönetmeliğin tarihsel arka planını anlayabilmek ve bulunduğu dönem içinde değerlendirebilmek için öncelikle İstanbul Sözleşmesi'nin imzalanmasına kadar geçen süreçteki kadın hareketi ve sözleşmenin yürürlüğe girmesinin ele alınması gerekmektedir.

³²⁶ Kadın Konukevlerinin Açılması ve İşletilmesi Hakkında Yönetmelik. *T.C. Resmî Gazete* (29656, 5 Ocak 2013).

³²⁷ 6284 Sayılı Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun. *T.C. Resmî Gazete* (28239, 20 Mart 2012).

a. 2000’li Yıllarda Türkiye’de Kadın Hareketi

1990’lı yılların sonlarında feminist örgütler birleşerek ortak gündem ve eylem stratejileri oluşturmaya başlamıştır. Farklı ideolojik yapılara sahip kadın örgütleri koalisyonlar kurmuş, imza kampanyaları ve platformlar gerçekleştirmişlerdir. Bunlardan bir tanesi TCK Kadın Platformu’dur. TCK Kadın Platformu Türk Ceza Kanunu değişikliği sürecinde kurulmuş, pek çok yasal değişikliğin gerçekleşmesi için de çalışmıştır. AKP dönemiyle kadın hareketi yeni bir döneme girmiştir. Kadın-erkek eşitliği doğrudan AKP tarafından benimsenmemiş olsa da kadının insan hakları yaklaşımı bir noktaya kadar içselleştirilmiş, yasal düzenlemelerin yapıldığı bir dönem olmuştur. Modernist, İslamcı ve Kürt kadın örgütleri arasında etkileşim sağlanmış, kadına yönelik şiddetin önlenmesi sorunu Meclis’e taşınmıştır. Bunun sonucu olarak, 4320 sayılı Aileyi Koruma Kanunu, Medeni Kanun ve Ceza Kanunu’nda istenen değişiklikler TBMM’den geçirilmiştir. TBMM’de namus ve töre cinayetleri ile ilgili özel komisyon kurulmuş 2006/17 Sayılı Başbakanlık Genelgesi yayınlanmıştır.³²⁸

2009 yılında TBMM’de Kadın ve Erkek Fırsat Eşitliği Komisyonu kurulmuştur. Komisyonun görevi yasama sürecine kadın erkek eşitliği bakış açısı ile katkı sunmak ve mevcut mevzuatın kadın erkek eşitliğine ilişkin uluslararası sözleşmelerle uyumlulaştırılmasını sağlamaktır. Aynı zamanda komisyon kadın erkek eşitliğinin sağlanmasına yönelik gelişmelere dair bir faaliyet raporu hazırlamak ve ayrımcılık iddialarını incelemekle görevlidir.³²⁹

Bu dönemde Amargi Kadın Kooperatifi – Amargi (2001), Filmmor Kadın Kooperatifi – Filmmor (2003), Sosyalist Feminist Kolektif – SFK (2008) ve Kadın Cinayetlerine İsyandayız (2009) gibi yeni feminist adımlar da atılmıştır. Feminist yayınlara bakıldığında ise basılı olarak yayınlanan Amargi Feminist Teori ve Politika (2006) ve Feminist Politika (2009) mevcutken dijital olarak yayınlanan Kültür ve Siyasette Feminist Yaklaşımlar ve Fe Dergi gibi akademik dergiler de bulunmaktadır.

³²⁸ Sancar, a.g.e., s.80-82.

³²⁹ Dinmezpınar, C. (2014). TBMM Kadın Erkek Fırsat Eşitliği Komisyonu. *Yasama Dergisi*, (28), 5-29, s.11.

Bu yayınlar hem feminist politika hem de teori açısından hareketin ve kadınların gündemlerini takip ederek tartışmalara katkı sağlamaktadır.³³⁰

Yukarıda açıklandığı gibi, feminist kadın örgütlerinin platform ve kampanya oluşturma çalışmaları bu dönemde oldukça fazladır. 2005 yılı sonrası düzenli olarak görüşmeler alan feministlerin 2007 sonrası ilk gündemi kadın cinayetleri olmuştur. 27 Mart 2010'da yapılan toplantıda kadın cinayetlerine karşı kampanya düzenleme kararı alınmış, kampanyanın adı “Kadın Cinayetlerine İsyandayız Kampanyası” olarak belirlenmiştir. Bu kampanya kapsamında yürüyüş düzenlenmiş basın açıklaması yapılmıştır. Kampanya adıyla “kadın cinayetleri” kavramsallaşması somutlaşmıştır.³³¹ İlerleyen zamanlarda bu kampanyayı örgütleyen kadınlar tarafından “Kürtaj Haktır Karar Kadınların!” isimli başka bir kampanya daha örgütlenmiştir. Bu kampanyanın çıkış nedeni o dönemki başbakan Recep Tayyip Erdoğan'ın kürtajı Roboski katliamıyla kıyaslayarak yaptığı açıklamalardır.³³²

Feminist hareket kendi içinde kampanyalar ve platformlar oluşturarak örgütlenip mücadele ederken İstanbul Sözleşmesi imzalanmıştır.

b. Nahide Opuz Kararından İstanbul Sözleşmesi'ne Giden Süreç

Türkiye'nin İstanbul Sözleşmesi'ni imzalama süreci Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'ne (AİHM) taşınan bir davayla bağlantılıdır.³³³ Bu dava Opuz v. Türkiye davasıdır. AİHM cinsiyete dayalı şiddeti ayrımcılık biçimi olarak kabul etmiş, ilk kez

³³⁰ Berber, N. (2017, Eylül 18). *2000'li Yıllar: Değişen Yasalar, Yazılan Projeler ve Yeni Adımlar*. Heinrich Böll Stiftung Türkiye Temsilciliği. Erişim adresi <https://Tr.Boell.Org/Tr/2017/09/18/2000li-Yillar-Degisen-Yasalar-Yazilan-Projeler-Ve-Yeni-Adimlar>

³³¹ Karakuş, F. (2025, 27 Mart). *İstanbul: Feminist Kolektif'ten “Kadın Cinayetlerine İsyandayız” Kampanyası*. Çatlak Zemin. Erişim adresi <https://Catlakzemin.Com/27-Mart-2010-İstanbul-Feminist-Kolektiften-Kadin-Cinayetlerine-İsyandayiz-Kampanyasi/>

³³² Karakuş, F. (2025, 4 Haziran). *4 Haziran 2012: Kürtaj Haktır Karar Kadınların Platformu Oluşturuldu*. Çatlak Zemin. Erişim adresi <https://Catlakzemin.Com/4-Haziran-2012-Kurtaj-Haktır-Karar-Kadinların-Platformu-Olusteruldu/>

³³³ Büyükgöze, S. (2020, 5 Ekim). *İstanbul Sözleşmesi: Bir Feminist Mücadele Hikayesi*. Heinrich Böll Stiftung Derneği Türkiye Temsilciliği. Erişim adresi <https://Tr.Boell.Org/Tr/2020/10/05/İstanbul-Sozlesmesi-Bir-Feminist-Mucadele-Hikayesi>

bir devleti kadına yönelik şiddeti önlemede başarısız olduğu gerekçesi ile tazminata mahkum etmiştir.³³⁴

Nahide Opuz Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı olup evlidir ve eşinden şiddet görmektedir. Dosyaya konu olayda, eşi tarafından Nahide Opuz'a dönük yedi ayrı şiddet vakası yaşanmıştır. İlkinde Nahide Opuz ve annesi savcılığa suç duyurusunda bulunmuş, şiddet ve tehditten şikayetçi olmuşlardır. İkinci saldırıda Nahide Opuz eşi tarafından ağır biçimde dövülmüş ve yaralanmıştır. Faili yakalanmış ancak sonrasında tutuksuz yargılanmak üzere serbest bırakılmıştır. Üçüncü saldırı Nahide Opuz, eşi ve annesi arasında gerçekleşmiş, eşi Nahide Opuz'a bıçak çekmiştir. Bu olayla ilgili kimse hakkında dava açılmamıştır. Dördüncü olayda, Opuz'un eşi Opuz ve annesine arabayla çarpmış ve tutuklanmıştır. Bu sırada Opuz eşine boşanma davası açmış, ancak eşinin tehditleri sonucu davadan vazgeçmiş, aynı zamanda şikayetini de geri çekmiştir. Beşinci saldırıda, Opuz eşi tarafından yedi yerinden bıçaklanmış, hayati tehlikesi olmadığı yönünde adli tıp raporu düzenlenmiştir. Opuz'un eşi serbest bırakılmış, adli para cezasıyla cezalandırılmıştır. Altıncı saldırıda Opuz ve annesi tehdit edildikleri gerekçesiyle şikayetçi olmuşlar, ancak delil yetersizliği nedeniyle Opuz'un eşi hakkında takipsizlik kararı verilmiştir. Bu sırada Opuz yeniden boşanma davası açmıştır. Yedinci saldırı yani son olayda ise Opuz'un annesi İzmir'e taşınmaya karar vermiş ve Opuz'un annesi eşi tarafından öldürülmüştür. Bunun üzerine olay ev içi şiddetin yetkililer ve toplum tarafından hoş görüldüğü ve ev içi şiddetin faillerinin cezasız kaldığı iddiasıyla Opuz tarafından AİHM önüne taşınmıştır.³³⁵

AİHM somut olaya ilişkin değerlendirmesinde, Opuz'un annesinin yaşama hakkının ihlal edildiği sonucuna varmış, şiddet eylemleri sonucunda hayati tehlike yaratabilecek bir saldırının resmi makamlar tarafından öngörebilir olmasına rağmen önlenmediği sonucuna ulaşmıştır. Devletin sorumluluğunun doğduğu nokta ise makul önlemlerin alınmaması olarak belirlenmiştir. Kararda işkence yasağı da değerlendirilmiş, Opuz ve annesinin sosyokültürel durumu göz önüne alınarak

³³⁴ Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi. (2009). *Opuz/Türkiye* (Başvuru No: 33401/02). Karar tarihi: 9 Haziran 2009. <https://hudoc.echr.coe.int/fre#%7B%22itemid%22%3A%22001-92945%22%7D>

³³⁵ Sevgi, B. (2021). Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinin Opuz-Türkiye Kararına İlişkin Değerlendirmeler ve Türkiye'de Kadına Şiddetin Önlenmesine Etkileri. *Dicle Adalet Dergisi*, 5(2), 115-151, s.135-137.

gerçekleştirilen şiddet eylemlerinin kötü muamele teşkil ettiğine hükmedilmiştir. Mahkemenin kararına göre bu şiddet eylemleri makul ölçüyü çoktan aşmıştır. Resmi makamların şiddet önleyici tedbirleri yetersiz bulunmuş, 4320 sayılı Ailenin Korunması Kanunu’nun resen uygulanması gerekirken uygulanmamasının işkence yasağına aykırılık oluşturduğuna hükmedilmiştir. Ayrıca AİHM şiddet eylemlerinin temel sebebini toplumsal cinsiyet ayrımcılığı olarak belirlemiştir.³³⁶

Opuz v. Türkiye kararı hem devletin kadına yönelik şiddetle mücadelede sorumluluğunu ortaya koyan önemli kararlardan bir tanesi dir hem de İstanbul Sözleşmesi olarak bilinen Kadınlara Yönelik Şiddet ve Ev İçi Şiddetin Önlenmesi ve Bunlarla Mücadeleye İlişkin Avrupa Konseyi Sözleşmesi’nin temelini oluşturmaktadır. Sözleşme, İstanbul’da imzaya açılması sebebiyle İstanbul Sözleşmesi olarak adlandırılmıştır. İmzalandığı dönemde iktidar tarafından oldukça benimsenmiş, dönemin Aile ve Sosyal Politikalar bakanı Fatma Şahin tarafından “müjde” olarak topluma sunulmuştur.³³⁷ İstanbul Sözleşmesi 11 Mayıs 2011’de imzalanmış, 1 Ağustos 2014 tarihinde yürürlüğe girmiştir.³³⁸

İstanbul Sözleşmesi’nin imzalanmasında o dönemde verilen Opuz kararı etkili olmuşsa da, yukarıda anlatıldığı gibi kadın hareketinin o döneme kadarki mücadelelerinin de katkısı büyüktür. İstanbul Sözleşmesi’nin kabulüyle iç hukukta da bazı düzenlemeler yapılmıştır. 6284 sayılı Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun kabul edilmiş ve 4320 sayılı Ailenin Korunması Kanunu’nu yürürlükten kalkmıştır.³³⁹ Sonrasında ise bu kanuna dayanaklarından biri olduğu Kadın Konukevlerinin Açılması ve İşletilmesi Hakkında Yönetmelik düzenlenmiştir.³⁴⁰

³³⁶ Dügmeçi, F. ve Gürsel, E. (2019). Kadına Yönelik Aile İçi Şiddetin Önlenmesi Hususunda Devletin Yükümlülükleri ve Sorumluluğu. *Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 21(2), 843-873, s.859-860.

³³⁷ Kepenek, E. (2024, 18 Kasım). *Meral Danış Beştaş: Nahide Opuz Davası, Adalet Arayışında Yol Haritası Oldu*. Erişim adresi <https://Bianet.Org/Haber/Meral-Danis-Bestas-Nahide-Opuz-Davasi-Adalet-Arayisinda-Yol-Haritasi-Oldu-301898>

³³⁸ Sevgi, **a.g.e.**, s.127.

³³⁹ 6284 Sayılı Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun. *T.C. Resmî Gazete* (28239, 20 Mart 2012).

³⁴⁰ Kadın Konukevlerinin Açılması ve İşletilmesi Hakkında Yönetmelik. *T.C. Resmî Gazete* (29656, 5 Ocak 2013).

Bu bölümde kadın sığınaklarını düzenleyen yönetmelikler ve ideolojik arka planları ile tarihsel süreçleri tanımlanmıştır. Aşağıda ise bu bilgiler göz önünde bulundurularak üç yönetmeliğin karşılaştırmalı analizine yer verilecektir.

D. Yönetmeliklerin Karşılaştırmalı Analizi

Kadına yönelik şiddetle mücadele ve bunu takiben kadın sığınağı mücadelesi Türkiye'deki feministlerin temel hedeflerinden olmuştur. 1987 yılında Dayığa Karşı Kampanya ile başlayan feminist mücadele “özel olan politiktir” mottosunu benimsemiştir.³⁴¹ Bu anlayışın bir sonucu olarak kadına yönelik şiddet kamusal bir sorun olarak ve kabul edilemez görülmüş, bununla mücadele sorumluluğu duyan yaklaşım ile kadın sığınakları ortaya çıkmıştır.³⁴²

Sığınaklar aile içi şiddetin meşruluğunu yitirmesi anlamına gelmekle birlikte toplumsal cinsiyet eşitsizliğine karşı çıkan dönüştürücü politik duruşun bir sonucudur.³⁴³ Gelineen noktada kadın cinayetlerinin sayısındaki artış kadınların sığınağa duyduğu ihtiyacı gösterirken sığınakların nasıl işlediği de ayrıca önem kazanmaktadır. Bu doğrultuda sığınaklara ilişkin düzenlemeler de belirleyici bir role sahiptir. Sığınaklarla ilgili ilk yasal düzenleme 1991 yılında çıkarılmış, günümüzdeki düzenlemeye gelene kadar iki kez değişmiştir. Bu değişikliğin analizi devletin kadına karşı şiddetle mücadelede takındığı tavrı bütün olarak görebilmeyi sağlamasa da hukuka yansıyan kısmını kavramaya yardımcı olacaktır. Değişikliğin en azından kağıt üzerinde görülebilmesi ise sığınaklara ait düzenlemelerin karşılaştırılması ile mümkün olacaktır. Bu tezin amaçlarından biri de değişiklikleri görebilmek için her bir yönetmeliği önce kendi içinde sonra da karşılaştırmalı olarak analiz etmektir. Bu doğrultuda aşağıda belirtilen yedi kategori kapsamında çıkarılan hukuki düzenlemeler karşılaştırılacaktır.

³⁴¹ Toktaş, Ş. ve Diner, Ç. (2011). Feminists' Dilemma—With or Without the State? Violence Against Women and Women's Shelters in Turkey. *Asian Journal of Women's Studies*, 17(3), 49–75, s.61. <https://doi.org/10.1080/12259276.2011.11666107>

³⁴² Bayrakçeken Tüzel, a.g.e., s.44.

³⁴³ A.g.e.

1. Hukuki Dayanak ve Bağlı Oldukları Kurum Yönünden

Kadın Misafirhanelerinin Kuruluşu ve İşleyişine Dair Yönetmelik 1991 yılında Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Genel Müdürlüğü³⁴⁴ tarafından çıkarılırken, Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu'na Bağlı Kadın Konukevleri Yönetmeliği Devlet Bakanlığı tarafından 1998 yılında³⁴⁵ çıkarılmıştır. Ancak her iki yönetmelik de Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Genel Müdürlüğü tarafından yürütülmektedir, düzenledikleri sığınaklar da Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu'na bağlı kamu sığınaklarıdır. 2013 yılında çıkarılan Kadın Konukevlerinin Açılması ve İşletilmesi Hakkında Yönetmelik ise o dönemki adıyla Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı'nca çıkartılmış (şimdi Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı) ve Aile ve Sosyal Politikalar bakanı tarafından yürütülmektedir. Diğer yönetmeliklerden farklı olarak bu yönetmelik ile yalnızca kamu sığınakları değil, belediyelere, il özel idarelerine ve sivil toplum kuruluşlarına ait kadın sığınaklarının işleyiş ve esasları düzenlenmektedir.³⁴⁶

1991 tarihli yönetmelik 2828 sayılı Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Kanunu'nun 9. maddesinin “toplumun değişen ihtiyaçlarına göre sosyal hizmetler alanına giren veya kanunlarla verilen diğer görevleri yerine getirmek” şeklindeki j bendine dayalı olarak çıkarılmıştır.³⁴⁷ 1998 tarihli yönetmeliğin dayanağı ise bu hükme ek olarak aynı kanunun “sosyal hizmet kuruluşlarının görevleri, bu kuruluşlarda çalışan personelin görev, yetki ve sorumlulukları 3. maddedeki tanımlar ve 4. maddede belirtilen genel esaslar dikkate alınarak yönetmelikle düzenlenir.” şeklindeki 15. maddesidir.³⁴⁸ 2011 yılında 633 sayılı Kanun Hükmünde Kararname ile Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu kaldırılarak Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü oluşturulmuş ve SHÇEK'e bağlı kadın sığınakları Kadın ve Aileden Sorumlu Devlet Bakanlığı yerine kurulan Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı'na

³⁴⁴ Kadın Misafirhanelerinin Kuruluşu ve İşleyişine Dair Yönetmelik. *T.C. Resmî Gazete* (20816, 16 Mart 1991).

³⁴⁵ Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumuna Bağlı Kadın Konukevleri Yönetmeliği. *T.C. Resmî Gazete* (23400, 12 Temmuz 1998).

³⁴⁶ Kadın Konukevlerinin Açılması ve İşletilmesi Hakkında Yönetmelik. *T.C. Resmî Gazete* (29656, 5 Ocak 2013).

³⁴⁷ Kadın Misafirhanelerinin Kuruluşu ve İşleyişine Dair Yönetmelik. *T.C. Resmî Gazete* (20816, 16 Mart 1991).

³⁴⁸ Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumuna Bağlı Kadın Konukevleri Yönetmeliği. *T.C. Resmî Gazete* (23400, 12 Temmuz 1998).

bağlanmıştır.³⁴⁹ Nitekim, 2013 yılında çıkarılan Kadın Konukevlerinin Açılması ve İşletilmesi Hakkında Yönetmelik'in temel dayanaklarından biri söz konusu kanun hükmünde kararnamedir. Bakanlığın görevleri arasında kadına karşı ayrımcılığı önlemek, kadının insan haklarını korumak ve geliştirmek, kadınların toplumsal hayatın tüm alanlarında hak, fırsat ve imkânlardan eşit biçimde yararlanmalarını sağlamak üzere, ulusal politika ve stratejilerin belirlenmesini koordine etmek, kadınlara yönelik sosyal hizmet ve yardım faaliyetlerini yürütmek sayılmıştır.³⁵⁰ Bunun bir sonucu olarak da ilgili KHK'nin mevcut kadın sığınaklarının temel düzenleyicisi olan yönetmeliğe dayanak teşkil ettiği anlaşılmaktadır.

Kendinden önceki iki yönetmelikten daha ayrıntılı düzenlenmiş olan 2013 tarihli Kadın Konukevlerinin Açılması ve İşletilmesi Hakkında Yönetmelik'in yalnızca kamu sığınaklarını düzenlememesiyle bağlantılı olarak 5302 sayılı İl Özel İdaresi Kanunu'nun görevlerini düzenleyen 6. maddesi ve 5393 sayılı Belediye Kanunu'nun "büyükşehir belediyeleri ile nüfusu yüz bini geçen belediyelere" kadın sığınağı açma zorunluluğu getiren 14. maddesine dayandığı görülmektedir.³⁵¹ Bu kapsamda, ilgili yönetmeliğin diğer yönetmeliklerden farklı olarak sığınaklara ilişkin merkezi bir düzenleme olduğu sonucuna da varılabilecektir.

2013 tarihli yönetmeliğin tarihsel arka planında bahsedildiği üzere, İstanbul Sözleşmesi'ne dayalı olarak 6284 sayılı Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun çıkarılmıştır. Kanunun 22. maddesi kanunun uygulanmasına ilişkin usul ve esasların yönetmelikle düzenleneceğini hüküm altına alırken söz konusu yönetmeliğin dayanağı olarak sayılmıştır. Bu kanunda açıkça sığınaktan bahsedilmese de koruyucu ve önleyici tedbirler kapsamında şiddet mağduru kadın için barınma yeri sağlamaya değindiği³⁵² bu noktada eklenmelidir.

³⁴⁹ 633 Sayılı Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname. *T.C. Resmî Gazete* (27958, 8 Haziran 2011).

³⁵⁰ 633 Sayılı Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname. *T.C. Resmî Gazete* (27958, 8 Haziran 2011).

³⁵¹ Kadın Konukevlerinin Açılması ve İşletilmesi Hakkında Yönetmelik. *T.C. Resmî Gazete* (29656, 5 Ocak 2013).

³⁵² 6284 Sayılı Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun. *T.C. Resmî Gazete* (28239, 20 Mart 2012).

2013 tarihli yönetmelikten önce çıkarılan iki yönetmelik doğrudan SHÇEK Kanunu'na dayandırılırken, 2013 tarihli yönetmeliğin dayanakları değişmiş ve çeşitlenmiştir. Merkezi bir düzenleyici işlem olmasının yanı sıra, 633 sayılı KHK ile İstanbul Sözleşmesi ve 6284 sayılı kanunun dayanak olarak belirlenmiş olması doğrudan kadın insan haklarının tanındığını göstermektedir. Her ne kadar sığınaklar hala sosyal hizmet kurumu olarak ele alınıyor olsa da teorik olarak şiddetin görünür olduğu ve buna dair önlem alındığı söylenebilecektir. Ancak tam olarak toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin ve kadın haklarının görünür olduğundan bahsedilebilmesi için yönetmeliğin aşağıda açıklanacak olan ilgili hükümlerinin değerlendirilmesi gerekmektedir.

2. Yönetmeliklerde Kullanılan Kavramlar Yönünden

Yönetmeliklerin başlıklarından anlaşılacağı üzere kadın sığınağı kavramı hukuki düzenlemeler içinde kendine yer bulamamıştır. 2013 yılında çıkarılan yönetmelik konukevi tanımında bir kez sığınaktan bahsederken, bunu konukevi kavramını çatı terim haline getirmek için yaptığı görülmektedir.³⁵³ Bu noktada ikinci dalga feminizmin kazanımı olan kadın sığınaklarından bahsederken sığınak teriminin kullanılmasının öneminin altının çizilmesi gerekmektedir. TDK'nin sığınak tanımına bakıldığında “Yağmur, güneş veya çeşitli tehlikelerden korunmak için sığınılacak yer; melce” olduğu³⁵⁴, sığınmaevinin ise “Korunmaya muhtaç kişilerin barındırıldıkları yer” şeklinde tanımlandığı görülmektedir.³⁵⁵ Bağımsız sığınak modeliyle çalışan Mor Çatı Vakfı Kadın Sığınağı sosyal çalışmacısının anlatımıyla, “sığınak” şiddetten kaçan kadının durumunu ve şiddetin vahametini net olarak ortaya koymaktadır. Şefkatevi, konukevi, misafirhane gibi kavramlar sığınanın amacını gizlerken kadınların geçici olarak misafir edildiği algısı oluşturan kavramlardır. Sığınma evi kavramının da kullanılması tercih edilmemektedir. Kadınların şiddetten kaçıp sığındıkları bu alanları ev olarak görmedikleri aşikardır.³⁵⁶

³⁵³ 6284 Sayılı Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun. *T.C. Resmî Gazete* (28239, 20 Mart 2012).

³⁵⁴ Türk Dil Kurumu. (t.y.). *Sığınak*. Erişim adresi <https://Sozluk.Gov.Tr/>

³⁵⁵ Türk Dil Kurumu. (t.y.). *Sığınmaevi*. Erişim adresi <https://Sozluk.Gov.Tr/>

³⁵⁶ Yalçın, G. (2024, 18 Mart). *Mor Çatı Sosyal Çalışmacıları Anlattı: Feminist Sığınak Nedir?*. Erişim adresi <https://bianet.org/haber/mor-cati-sosyal-calismacilari-anlatti-feminist-siginak-nedir-293170>

Kelebek'e göre ise, konukevi terimi kadınların orada geçici bir süre kalacağını vurgulamaktadır. Sürdürülebilir bir yaşamın konuk olunmasının altının sürekli çizildiği bir yerde mümkün olmadığını söyleyen Kelebek, kadınların kendilerini güvende hissetmeleri için sığınma evi kavramının kullanılması gerektiğini öne sürmektedir.³⁵⁷ Buna rağmen her üç yönetmeliğin de ne sığınmak ne de sığınma evi kavramlarını kullanmadığı görülmektedir. Misafirhane ismiyle başlayan kamu sığınağı yolculuğu kadın konukevi ismiyle devam etmektedir.

Her üç yönetmelik de adlarından görüleceği gibi kadın kavramını kullanırken, 1998 yılında çıkarılan Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu'na Bağlı Kadın Konukevleri Yönetmeliği'nin istihdam edilecek personeli nitelerken bayan personelden bahsetmektedir.³⁵⁸ 1991 yılında çıkarılan yönetmelik ise personelin cinsiyetiyle ilgili bir düzenleme içermemektedir. 2013 yılında çıkarılan yönetmelik bayan kavramına yer vermezken, istihdam edilecek personelin tercihen kadınlar arasından seçilmesini hüküm altına almaktadır.³⁵⁹ 1998 tarihli yönetmeliğin hangi amaçla kadın ve bayanı ayırdığı bilinmemekle birlikte kadın personel yaklaşımının 1989 yılında çıkarılan Şimdi Sığınmak İçin el kitabındaki feminist ilkelerle uyumlu olduğu söylenebilecektir.³⁶⁰

Burada ayrıca şuna değinmek gerekmektedir: 1991 yılındaki yönetmelik aile bütünlüğü vurgusuna sahip olup, sığınağa sığınan kadının aile bütünlüğünün sağlanması için çaba harcanacağını sığınma görevleri arasında sayarken³⁶¹, 1998 yılındaki yönetmelik sosyal çalışmacıya buna benzer bir görev vermiştir. İlgili hükme göre, kadınların aileleri ya da eşleriyle olan sorunlarının çözümü amacıyla mesleki uygulama gerçekleştirilmekte ve rapor düzenlenmektedir.³⁶² İlk yönetmelik kadar açık

³⁵⁷ Kelebek, G. (2017). Sığınma Evinden Ayrılan Kadınların Sürdürebilir Yaşamları. *Akademia Sosyal Bilimler Dergisi*, (3), 79-87, s.81.

³⁵⁸ Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumuna Bağlı Kadın Konukevleri Yönetmeliği. *T.C. Resmî Gazete* (23400, 12 Temmuz 1998).

³⁵⁹ Kadın Konukevlerinin Açılması ve İşletilmesi Hakkında Yönetmelik. *T.C. Resmî Gazete* (29656, 5 Ocak 2013).

³⁶⁰ Dayağa Karşı Kadın Dayanışması Kampanyası. (1989, Ekim). *Şimdi Sığınmak İçin*. s.25. Erişim Adresi <https://siginaksizbirdunya.org/wp-content/uploads/2022/02/simdi-siginak-icin.pdf>

³⁶¹ Kadın Misafirhanelerinin Kuruluşu ve İşleyişine Dair Yönetmelik. *T.C. Resmî Gazete* (20816, 16 Mart 1991).

³⁶² Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumuna Bağlı Kadın Konukevleri Yönetmeliği. *T.C. Resmî Gazete* (23400, 12 Temmuz 1998).

olmasa da bu yönetmelik de aile bütünlüğünün korunmasına önem vermektedir. 2013 yılında çıkarılan yönetmelik ise bunların tersine, kadınlara şiddet uygulayan ya da uygulama ihtimali bulunan kişi ile ilgili herhangi bir uzlaşma teklif edilmesi veya arabuluculuk uygulanmasını doğrudan yasaklamaktadır. Bununla da bağlantılı olarak, söz konusu yönetmeliğin temel ilkeler arasında da saydığı gibi en azından söylem anlamında kadın odaklı yaklaşıma sahip olduğu değerlendirilebilecektir. Bunu doğrulayacak şekilde, yönetmelikte kadınların ekonomik, sosyal ve psikolojik açıdan güçlendirilmesinin temel amaçlardan olduğu hüküm altına alınmıştır.³⁶³ Bu madde kadın sığınaklarının temel amacı ile uyumluluk göstermektedir. Nitekim, feminist bakış açısı şiddeti döngüsel bir olgu olarak ele almaktadır. Sığınakların bu noktada müdahalesi kadınların kendilerine olan saygı ve güvenlerini kazanmalarına yöneliktir. Aile bütünlüğünün sağlanması için bir arabuluculuk teklif edilmesi bunu tamamen sekteye uğratacak, kadınların kendi hayatlarını tayin etme hakkına müdahale olacaktır. Temel amaç kadının şiddet içeren ilişkilerden uzaklaşabilmesini sağlamaktır.³⁶⁴ Bu kapsamda, 2013 tarihli yönetmeliğin kendinden önceki iki yönetmelikten daha önde ve feminist ilkelerle uyumludur.

Ek olarak belirtmek gerekir ki, ilk iki yönetmelikte yer almayan toplumsal cinsiyet kavramına 2013 yılında çıkarılan yönetmelikte rastlanmaktadır. Toplumsal cinsiyetin açıklaması yer almasa da, sığınanın çalışma esasları ve temel ilkeleri arasında toplumsal cinsiyet eşitliğine duyarlılık yer almaktadır.³⁶⁵ Toplumsal cinsiyet kavramı hukuk sistemimiz içinde ilk kez İstanbul Sözleşmesi ile yer bulmuştur.³⁶⁶ İstanbul Sözleşmesi'nin etkisini bu yönüyle doğrudan yönetmelikte görmek mümkündür.

Tüm yönetmeliklerin kavramsal açıdan ortak özelliği olarak ise sosyal hizmet vurgusundan bahsedilebilecektir.³⁶⁷ 1991 tarihli yönetmeliğin dayanak maddesinden

³⁶³ Kadın Konukevlerinin Açılması ve İşletilmesi Hakkında Yönetmelik. *T.C. Resmî Gazete* (29656, 5 Ocak 2013).

³⁶⁴ Sallan Gül, **a.g.e.**, s.144.

³⁶⁵ **A.g.e.**

³⁶⁶ Council of Europe. (2011). Council of Europe Convention on Preventing and Combating Violence Against Women and Domestic Violence (Istanbul Convention). <https://rm.coe.int/168008482e>

³⁶⁷ Bayrakçeken Tüzel, **a.g.e.**, s.48-49.

sığınağın sosyal hizmet kurumu niteliği³⁶⁸ anlaşılırken, 1998³⁶⁹ ve 2013³⁷⁰ tarihli yönetmeliklerde kadın konukevi tanımlamasında sığınakların birer yatılı sosyal hizmet kurumu olarak tanımlandığı görülmektedir.

Sosyal hizmetlerin tanımı 2828 sayılı Sosyal Hizmetler Kanunu'nda yapılmış olup şu şekildedir: kişi ve ailelerin kendi bünye ve çevre şartlarından doğan veya kontrolleri dışında oluşan maddi, manevi ve sosyal yoksunluklarının giderilmesine ve ihtiyaçlarının karşılanmasına, sosyal sorunlarının önlenmesi ve çözülmesine yardımcı olunmasını ve hayat standartlarının iyileştirilmesi ve yükseltilmesini amaçlayan sistemli ve programlı hizmetler bütünü.³⁷¹ Tanımdan yola çıkılarak sosyal hizmet kurumları kişilerin yoksunluklarının giderildiği, ihtiyaçlarının karşılandığı, sosyal sorunlarının önlendiği ve çözümlendiği kurumlar olarak tanımlanabilecektir. Tanımdan görüldüğü üzere sosyal hizmet kavramının kullanılmasıyla kadınları çocuklar, engelliler ve yaşlılarla aynı sınıfa girmekte ve özerkliğini kaybeden bireyler kategorisine indirgenmektedir. Özgürleştirici ve hak temelli bir yaklaşımın bunun aksine bireylerin özerkliğini kabul edip korumaya ve onları güçlendirmeye yönelmesi gerekmektedir. Bu nitelendirmenin kadın sığınaklarının ortaya çıkış amacına aykırı olduğu ifade edilebilir.³⁷²

Sığınaklara başvuru kanunda belli bir prosedüre bağlanmıştır. Buna ilişkin değişikliğin görülebilmesi ilgili hükümlerin değerlendirilmesi gerekmektedir.

3. Sığınağa Başvuru Süreci ve Sonrasında İstenen Belgeler Yönünden

Kadınların sığınağa başvuru süreçleri ve istenen belgeler her bir yönetmelikte ayrıca düzenlenmiştir. 1991 yılında çıkarılan yönetmeliğe göre, kadınlar sığınağa doğrudan başvuruda bulunabilmekte, aynı zamanda mülki amir, emniyet, jandarma ve diğer kamu kurum ve kuruluşları, şahıslar, basın ve benzeri organlar aracılığıyla

³⁶⁸ Kadın Misafirhanelerinin Kuruluşu ve İşleyişine Dair Yönetmelik. *T.C. Resmî Gazete* (20816, 16 Mart 1991).

³⁶⁹ Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumuna Bağlı Kadın Konukevleri Yönetmeliği. *T.C. Resmî Gazete* (23400, 12 Temmuz 1998).

³⁷⁰ Kadın Konukevlerinin Açılması ve İşletilmesi Hakkında Yönetmelik. *T.C. Resmî Gazete* (29656, 5 Ocak 2013).

³⁷¹ 2828 Sayılı Sosyal Hizmetler Kanunu. *T.C. Resmî Gazete* (18059, 27 Mayıs 1983).

³⁷² Bayrakçeken Tüzet, a.g.e., s.48-49.

sığınağa yönlendirilmektedirler. Kadınlar, başvuru sonrası Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu İl Müdürlüğü'nün teklifi ve valiliğin onayı ile sığınağa kabul edilmektedirler.³⁷³ 1998 yılında çıkarılan yönetmelik ise kadınların doğrudan sığınağa başvurusuna yer vermemekte, sığınağa başvuracak kadınlarda illerde sosyal hizmet il müdürlüğüne, ilçelerde ilçe sosyal hizmet şube müdürlüklerine başvuruda bulunabileceğini düzenlemektedir. Sığınağa kabul ise il veya ilçe sosyal hizmet şube müdürlüğünün değerlendirmesine bağlanmıştır.³⁷⁴ Yürürlükte olan yönetmelik bakımından ise kadınların sığınağa doğrudan başvuru yapması mümkün kılınmamış, kişisel başvuruların ŞÖNİM'e yönlendirileceği hüküm altına alınmıştır. ŞÖNİM'in burada tek yetkili kurum olduğu anlaşılırken, önceki yönetmeliklerden farklı olarak başkaca bir kurumun onayı öngörülmemiştir. Yönetmeliğe göre, sığınağa kabulünü isteyen kadınlar aile ve sosyal hizmetler il müdürlüğüne, ŞÖNİM'e, benzeri görevleri yapan kamu kurum ve kuruluşlarının ilgili yönlendirici birimlerine veya kolluğa başvurabileceklerdir. Ayrıca, şiddetten haberdar olan üçüncü kişilerin bildirimleri de ihbar olarak kabul edilecektir.³⁷⁵

Sığınaklara kabul sonrası her kadın için bir dosya hazırlandığı ve bu dosya için aranan bazı belgeler olduğu görülmektedir. 1991 tarihli yönetmelikte başvuru dilekçesi, ilk görüşme formu, sosyal inceleme raporu ve valilik onayı gibi sınırlı sayıda belgeden bahsedilirken³⁷⁶ diğer yönetmeliklerle bu belgelerin kapsamı genişletilmiştir. 1998 tarihli yönetmelik ilk yönetmelikteki belgelerden farklı olarak valilik onayı yerine il müdürünün onayını aramakta, aynı zamanda kadının bulaşıcı ve sürekli tıbbi bakım isteyen bir hastalığı bulunmadığı, ruh sağlığının yerinde olduğu, alkolik ve uyuşturucu madde bağımlısı olmadığına dair sağlık raporu ve kadının kurum kurallarına uyacağını bildirir taahhütname istemektedir.³⁷⁷ Bu düzenlemeye paralel şekilde mevcut yönetmelikte de sosyal inceleme raporu sonucuna göre veya ŞÖNİM'in gerekli gördüğü hallerde kadının bulaşıcı ve sürekli tıbbi bakım isteyen bir hastalığı

³⁷³ Kadın Misafirhanelerinin Kuruluşu ve İşleyişine Dair Yönetmelik. *T.C. Resmî Gazete* (20816, 16 Mart 1991).

³⁷⁴ Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumuna Bağlı Kadın Konukevleri Yönetmeliği. *T.C. Resmî Gazete* (23400, 12 Temmuz 1998).

³⁷⁵ Kadın Konukevlerinin Açılması ve İşletilmesi Hakkında Yönetmelik. *T.C. Resmî Gazete* (29656, 5 Ocak 2013).

³⁷⁶ Kadın Misafirhanelerinin Kuruluşu ve İşleyişine Dair Yönetmelik. *T.C. Resmî Gazete* (20816, 16 Mart 1991).

³⁷⁷ Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumuna Bağlı Kadın Konukevleri Yönetmeliği. *T.C. Resmî Gazete* (23400, 12 Temmuz 1998).

bulunmadığı, ruh sağlığının yerinde olduğu, alkol veya madde bağımlısı olup olmadığına dair sağlık raporu istenmektedir.³⁷⁸ Bu hükümde öncelikle ŞÖNİM'in hangi durumlarda sağlık raporunu gerekli göreceği açık değildir. ŞÖNİM'e bu kadar geniş takdir yetkisi verilmesi ve sınırlarının belli olmaması ayrımcı uygulamaların yapılması riskini de beraberinde getirmektedir. Aynı zamanda kadının ruh sağlığının yerindeliği kavramından ne anlaşılması gerektiği yönetmelikte düzenlenmemiştir. Tarih boyunca deliliğin kadınla özdeşleştirildiği, geleneksel normlara uymayan kadınların hasta olarak anıldığı³⁷⁹ göz önünde bulundurulduğunda bu değerlendirmenin hangi koşullar altında nasıl yapılacağı kuşku uyandırmaktadır. Ayrıca şiddete uğrayan kişinin psikolojik açıdan da örseleneceğine kuşku bulunmamaktadır. Bu hüküm, sağlık raporu verecek doktorun kendisine gelen kadını tamamen modern tıbbı dayalı ve toplumsal cinsiyet normlarından uzak değerlendirmesini gerektirmektedir.

1998³⁸⁰ ve 2013³⁸¹ tarihli yönetmelikler yukarıda sayılan belgelere ek olarak, yapılan meslek çalışmalarına ilişkin raporların, kadının sorunlarının çözümüne yönelik yapılan yazışmalar ile gerekli form, tutanak ve diğer belgelerin ve kuruluşa anneleri ile kabul edilen çocuklarla yapılan mesleki çalışmalara ilişkin raporların da dosyaya ekleneceğini düzenlemektedir. 1998 tarihli yönetmelik aynı madde içinde kuruluştan ayrılan kadınların dosyalarına eklenecek son değerlendirme raporu ve gerekli görülmesi halinde yapılan mesleki çalışmalara ilişkin raporların da dosyaya ekleneceğini hüküm altına almıştır.³⁸² Her iki kanun da mesleki raporun ne olduğunu düzenlememektedir.

Süreç içinde sığınağa kabul edilen kadınlardan istenen belgelerin sayısının arttığı görülmektedir. Bunun diğer kadınların da güvenliğini sağlamak kaygısı güttüğü anlaşılacakla birlikte, sığınakların işlevi göz önünde bulundurulduğunda kadınlara yük oluşturabilecek bürokratik bir işleyiş olarak değerlendirilmesi de mümkündür.

³⁷⁸ Kadın Konukevlerinin Açılması ve İşletilmesi Hakkında Yönetmelik. *T.C. Resmî Gazete* (29656, 5 Ocak 2013).

³⁷⁹ Berktaş, F. (2022, 9 Mayıs). “*Deli Kadın*” *İmgesi*. Koç Üniversitesi Toplumsal Cinsiyet ve Kadın Çalışmaları Araştırma ve Uygulama Merkezi. Erişim adresi <https://kockam.ku.edu.tr/deli-kadin-imesi/>

³⁸⁰ Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumuna Bağlı Kadın Konukevleri Yönetmeliği. *T.C. Resmî Gazete* (23400, 12 Temmuz 1998).

³⁸¹ Kadın Konukevlerinin Açılması ve İşletilmesi Hakkında Yönetmelik. *T.C. Resmî Gazete* (29656, 5 Ocak 2013).

³⁸² Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumuna Bağlı Kadın Konukevleri Yönetmeliği. *T.C. Resmî Gazete* (23400, 12 Temmuz 1998).

Özellikle ruh sağlığının yerindeliği raporunda değişikliğe gidilmesi gerektiği düşünülmektedir. Herhangi bir tanım yapılmadan muğlak bir ifade olarak kullanılan bu terim kadınların mağduriyetine sebep olabilecektir.

Başvuruda bu sürecin izlenmesi ve başvuru belgelerinin tamamlanması yönetmelikler açısından yeterli görülmemiş, sığınağa kabul edilecek kadınlar yönünden ayrı bir düzenleme yapılmıştır.

4. Kadın Sığınağına Kabul Edilen Kişiler Yönünden

Her üç yönetmeliğin de sığınağa kabul edilecek kadınlarla ilgili özel bir hükmü olduğu görülmektedir. 1991 yılında çıkarılan ilk yönetmelik sadece kabul edilecek kadınları düzenlerken, diğer iki yönetmelik sığınağa kabul edilmeyecek kadınları da düzenlemektedir.

İlk çıkarılan yönetmelikte eşler arası anlaşmazlıklar nedeniyle korunmasız kalıp, sokağa terkedilen kadınların, anne, baba, eşler tarafından ihmal edilip, fuhuş, dilencilik, alkollü içkiler veya uyuşturucu maddeleri kullanma alışkanlığı gibi her türlü sosyal tehlikelere ve kötü alışkanlıklara karşı savunmasız bırakılan ve başıboşluğa sürüklenen kadınların, kendi bünye veya çevre şartlarından doğan ve kontrolleri dışında oluşan maddi ve sosyal yoksunluk içerisine düşmüş kadınların, herhangi bir sebeple evini terk ederek şahsi güvenliği tehlikeye maruz kalabilecek kadınların sığınağa kabul edileceği hüküm altına alınmıştır.³⁸³ Görülebileceği üzere hükmün ilk fıkrasında “eşler arası anlaşmazlık nedeniyle korunmasız kalan kadın”dan bahsedilmektedir. Nitekim, hukukun bulunduğu toplumdan kopuk olduğu düşünülemeyecek olup, hukuka içkin olan ataerkil bakış açısının hukuksal düzenlemelerde görülmesi mümkün olabilmektedir.³⁸⁴ Bununla bağlantılı olarak, kadını ikincilleştiren ve korunmaya muhtaç kabul eden fikrin³⁸⁵ burada da kendini gösterdiği görülmektedir.

³⁸³ Kadın Misafirhanelerinin Kuruluşu ve İşleyişine Dair Yönetmelik. *T.C. Resmî Gazete* (20816, 16 Mart 1991).

³⁸⁴ Yükselbaba, *a.g.e.*, s.133.

³⁸⁵ Üskül Engin, *Toplumsal Cinsiyet ve Kadına Yönelen Şiddet*, s.341-342.

İkinci yönetmelik ilkinde paralel şekilde bu grubu genişletmiş ve dilini biraz değiştirerek eşler arası anlaşmazlıklar nedeniyle evini terk eden ya da eşleri tarafından terk edilen ve bu sebeple yardıma ihtiyaç duyan kadınların, fiziksel, cinsel, duygusal ve ekonomik istismara uğrayan kadınların, boşanma veya eşin ölümü nedeniyle ekonomik ve sosyal yoksunluk içine düşmüş kadınların, istenmeyen evliliklere zorlanan kadınların, evlilik dışı hamile ya da çocuk sahibi olan ve bu nedenle ailesi tarafından kabul edilmeyen kadınların, daha önce uyuşturucu, alkol bağımlılığı olup, bu konuda tedavi görmüş ve alışkanlıklarını terk etmiş kadınların, cezaevinden yeni çıkmış olup, yardım ve desteğe ihtiyacı olan kadınların, kontrolleri dışında oluşan çevre koşulları nedeniyle ekonomik ve sosyal yoksunluk içine düşmüş kadınların sığınağa kabul edileceğini düzenlemiştir.³⁸⁶ Bu yönetmelikte ilkindeki aksine korunmasız kalmaktan değil daha çok yardıma ihtiyaç duyulmasından bahsedildiği görülmektedir. Bu yönetmelikle ayrıca sığınağa kabul edilmeyecek kadınlar da düzenlenmiştir. Bu hükme göre, alkol ve uyuşturucu bağımlılığı olan kadınlar, fuhuşu meslek edinen kadınlar, bir suç nedeniyle hükümlü olan veya adli mercilerce haklarında arama, yakalama, tutuklama kararı verilen kadınlar, ruh sağlığı bozuk olan kadınlar, zihinsel engelli kadınlar, korunmaya muhtaç çocuk olarak değerlendirilebilecek kadınlar, korunmaya, bakıma ve yardıma muhtaç yaşlılar, beden fonksiyonlarında, günlük yaşama faaliyetlerini bağımsız yapmalarına engel olacak düzeyde engeli olanlar, bulaşıcı ve sürekli tıbbi tedaviyi gerektirir ağır hastalığı olanlar ve benzeri özel ve sürekli bakıma ihtiyacı olan kadınlar sığınaklara kabul edilmeyecektir.³⁸⁷ Ruh sağlığı bozuk olan kadınlarla ilgili yukarıdaki açıklamalarımız saklı kalmak kaydıyla, tekrar belirtmek gerekir ki ruh sağlığının sağlıklı olup olmadığının tespiti burada bir muammadır, yönetmelikte buna dair başka bir hüküm bulunmamaktadır. Buna ek olarak devletin fuhuşu meslek edinen kadınların durumunu sorgulamaktansa görmezden geldiği bu hüküm aracılığıyla anlaşılabilir. Bu yönetmelik çıkarılmadan 8 sene önce 1990'da, Türk Ceza Kanunu'nun "İrza geçmek ve kaçırmak fiilleri fuhuşu kendine meslek edinen bir kadın hakkında irtikâp olunmuş ise, ait olduğu

³⁸⁶ Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumuna Bağlı Kadın Konukevleri Yönetmeliği. *T.C. Resmî Gazete* (23400, 12 Temmuz 1998).

³⁸⁷ Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumuna Bağlı Kadın Konukevleri Yönetmeliği. *T.C. Resmî Gazete* (23400, 12 Temmuz 1998).

maddelerde yazılı cezaların üçte ikisine kadarı indirilir.”³⁸⁸ şeklindeki 438. maddesi iptal edilmiş³⁸⁹ olsa da ayrımcılığın ve kadınlar arasındaki kategorizasyonun hukuk nezdinde başka şekilde devam ettiği burada da görülmektedir.

Bu hüküm ayrıca yaş belirtmiyor olsa da yaşlıların ve çocuk yaştakilerin sığınağa kabul edilmeyeceği anlaşılmaktadır. Kanun lafzı korunmaya muhtaç çocuk olarak değerlendirilebilecek kadınlardan hangi yaş grubunu kastediyor anlaşılmamakla birlikte, bir kişinin hem çocuk hem de kadın sayılmasının nasıl mümkün olacağı sorgulanmalıdır.

2013 tarihli mevcut yönetmelik şiddete uğrayan ya da uğrama tehlikesi bulunan tüm kadın ve çocukların sığınaklara kabul edileceğini söylerken sığınağa kabul edilmeyecek kadınları saymaktadır. Bu hükme göre on sekiz yaşından küçük şiddet mağduru çocuklar sığınağa kabul edilmeyecek, Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü’ne bildirilecektir. Bu hüküm bir önceki yönetmelikteki korunmaya muhtaç çocuk kadınlar hükmüne göre daha açık şekilde düzenlenmiştir. Benzer şekilde 60 yaşından büyük kadınların sığınağa kabul edilmeyeceği hüküm altına alınmıştır. Bir önceki yönetmelikte yaş sınırı belirtilmemiş, yalnızca korunmaya, bakıma ve yardıma muhtaç yaşlılar olarak sayılmıştır. Bu durum feministler tarafından kadına dönük ayrımcılık olarak değerlendirilmektedir.³⁹⁰ Nitekim tarafımızca da bu görüş savunulmaktadır. Bir kişinin yaşından dolayı sosyal hizmet kurumuna yerleştirilmesiyle şiddet mağduru olması sebebiyle bir sığınağa yerleştirilmesi arasında fark bulunmaktadır. Biri yaş sebebiyle desteğe ihtiyaç duymakken, diğeri cinsiyeti sebebiyle uğranan şiddete dayanmaktadır.³⁹¹ Ayrıca kadın sığınaklarının yönetmelik hükmünde de açıkça belirtildiği gibi kadını güçlendirme amacı güttüğü göz önüne alınırsa, yaşlılığı sebebiyle sosyal hizmet kurumuna yerleştirilen kadının bundan yararlanamayacağı ortadadır.

³⁸⁸ Özel, a.g.e., s.205.

³⁸⁹ Karakuş, F. (2025, 18 Şubat). *18 Şubat 1990: ‘Bütün Kadınlar 438’e Karşı’*. Çatlak Zemin. Erişim adresi <https://Catlakzemin.Com/18-Subat-1990-Butun-Kadinlar-438e-Karsi/>

³⁹⁰ Yalçın, G. (2024, 18 Mart). *Mor Çatı Sosyal Çalışmacıları Anlattı: Feminist Sığınak Nedir?*. Erişim adresi <https://bianet.org/haber/mor-cati-sosyal-calismacilari-anlatti-feminist-siginak-nedir-293170>

³⁹¹ Uçan, A., Gürkan, D., Bayram, D., Günel, H., Gaidzik, M. P., Meşeli, P. ve Kaner, S. (2016). *Türkiye’de Erkek Şiddetiyle Mücadele Mekanizmaları İzleme Raporu*. Mor Çatı Yayınları. s.34-35. Erişim adresi <https://morcati.org.tr/attachments/article/364/erkek-siddetiyle-mucadele%20mekanizmalarini-izleme-raporu.pdf>

İlk yönetmelik sığınağa kabul edilecek kadınların çocukları yönünden bir değerlendirme yapmazken, son iki yönetmelikle çocuklu kadınların durumunun ayrıca düzenlendiği görülmektedir. 1998 tarihli yönetmelik bunu ayrı bir madde altında 12 yaş üstü kız ve erkek çocukların sığınağa kabulünün meslek elemanlarınca değerlendirileceğini belirtirken, mevcut yönetmelikte 18 yaşına kadar olan kız çocuklarının anneleriyle birlikte sığınağa kabul edileceği, 12 yaşından büyük erkek çocuklarının ise kabul edilmeyeceği düzenlenmiştir. Bu durumun cinsiyetçi ve ahlakçı önyargılardan kaynaklandığı fikri feminist çevrelerde hakimdir.³⁹² Nitekim, 16. Kadın Sığınakları ve Dayanışma Merkezleri Kurultayı'nda bu konu gündem edilmiş, sığınakların 12 yaşından büyük erkek çocuğu olan kadınların da kabul edileceği şekilde düzenlenmesi gerektiği hatırlatılmıştır.³⁹³ Kanun 12 yaşından büyük erkek çocuğu veya engelli çocuğu bulunan kadınlar için “can güvenliği riski olmamak kaydıyla, talep edilmesi ve gerekli olduğuna dair sosyal inceleme raporuna istinaden, ŞÖNİM tarafından uygun görülmesi halinde, kira ve iâsesi karşılanmak üzere” ev kiralanacağını belirtmişse³⁹⁴ de uygulamada bunun aksi örneklere rastlanabilmektedir. Mor Çatı'nın 2023 tarihli Türkiye’de Erkek Şiddetiyle Mücadelede Kolluk Uygulamaları Raporu’nda bu duruma ilişkin görüşlere yer verilmiş ve kadınların bu durumda kendilerini çaresiz hissettiği, ev kiralanması için başvuran kadınların geri çevrildiği ifade edilmiştir.³⁹⁵

Kendinden önceki yönetmeliğin aksine mevcut yönetmeliğe göre alkol ve uyuşturucu bağımlılığı olan kadınlar tedaviyi kabul etmeleri durumunda sığınaklara kabul edilebilecektir. Aynı durum tıbbi hastalıklar için de geçerlidir. Bir kadının

³⁹² Aydoğan, A., Kasap, F.S., Dağlı, F.F., Karahan, Z. (2021). *Kadına Yönelik Şiddet Mart ve Nisan Ayı Raporu*. Kadınlarla Dayanışma Vakfı. s.5. Erişim adresi https://kadav.org.tr/wp-content/uploads/2022/03/2-kadavrapor_martnisan2021.pdf

³⁹³ Sığınaksız Bir Dünya. (t.y.). 16. *Kadın Sığınakları ve Danışma/Dayanışma Merkezleri Kurultayı Sonuç Bildirgesi*. Erişim adresi <https://siginaksizbirdunya.org/kurultaylar/sonuc-bildirgeleri/16-kadin-siginaklari-ve-danisma-dayanisma-merkezleri-kurultayi-sonuc-bildirgesi/>

³⁹⁴ Kadın Konukevlerinin Açılması ve İşletilmesi Hakkında Yönetmelik. *T.C. Resmî Gazete* (29656, 5 Ocak 2013).

³⁹⁵ Uçan, A., Ege, E., Büyükgöze, S. ve Semayiş, T. (2023). *Türkiye’de Erkek Şiddetiyle Mücadelede Kolluk Uygulamaları*. Mor Çatı Yayınları. s.17-22. Erişim adresi <https://morcati.org.tr/wp-content/uploads/2023/08/kolluk-kades-rapor-web.pdf>

bulaşıcı veya tıbbi bir hastalığının olduğu durumda tedaviyi kabul etmesi koşuluyla sığınağa kabulü mümkündür.³⁹⁶

1998 tarihli yönetmelik “ruh sağlığı bozuk” kadınların sığınağa kabulünü kesin olarak sınırlarken mevcut yönetmelikte bu konuya ilişkin iki ayrı düzenleme yer almaktadır. Bunlardan ilki, psikiyatrik desteğe ihtiyacı olduğu gözlemlenen kadınlardır. Bu kadınların psikiyatriden alınacak “toplu yaşanılan yerde kalabileceğine dair rapor” ile sığınağa kabulü mümkün olacaktır. Diğer grup ise akıl ve ruh sağlığının bozuk olduğu gözlemlenen kadınlardır, bu kadınlar zihinsel engelli kadınlar ile aynı fıkra içinde sayılmış ve sığınağa kabul edilmeyeceği, ilgili sosyal hizmet kuruluşuna yerleştirilecekleri düzenlenmiştir.³⁹⁷ Kanunun neyi referans alarak ayırım yaptığı anlaşılmamakla birlikte, uygulamadaki durumun tespiti için başka bir araştırmaya ihtiyaç olduğu görüşündeyiz. Bu hükme benzer şekilde, öz bakımını kendi yapamayan kadınların da ilgili sosyal hizmet kuruluşuna yerleştirileceği hüküm altına alınmıştır.³⁹⁸ 2013 tarihli yönetmelik ile haklarında arama, tutuklama, zorla getirme kararı verildiği veya yakalama emri düzenlediği anlaşılan kadınların ilgili kolluğa bildirileceği belirtilirken³⁹⁹ 1998 tarihli yönetmelikte bu kadınların ve ayrıca herhangi bir suç nedeniyle hüküm giymiş olanların sığınağa kabul edilmeyeceği⁴⁰⁰ düzenlenmiştir. Her iki yönetmelik açısından da önceden suç kaydı olan kadınlar yönünden bir sınırlama olmadığı söylenebilecektir.

Süreç içinde kabul ve ret kriterlerinin genişletildiği, daha ayrıntılı düzenlemelere yer verildiği görülmektedir. Mevcut yönetmelik kabul edilecek kadınlar yönünden daha esnek davransa da belli kategorizasyonlarla kadınlar arasında bir ayırım yapılmaktadır. Kullanılan bazı muğlak ifadeler kadınlar açısından kaygı yaratırken değerlendirmelerin neye göre yapılacağı sorusu akla gelmektedir. Kriterlerin bir kısmında diğer kadınların güvenliği ve sağlıklı yaşamının referans alındığı görülse de şiddet mağduru kadınların tümünün sığınak ihtiyacı göz önünde bulundurulduğunda

³⁹⁶ Kadın Konukevlerinin Açılması ve İşletilmesi Hakkında Yönetmelik. *T.C. Resmî Gazete* (29656, 5 Ocak 2013).

³⁹⁷ Kadın Konukevlerinin Açılması ve İşletilmesi Hakkında Yönetmelik. *T.C. Resmî Gazete* (29656, 5 Ocak 2013).

³⁹⁸ Kadın Konukevlerinin Açılması ve İşletilmesi Hakkında Yönetmelik. *T.C. Resmî Gazete* (29656, 5 Ocak 2013).

³⁹⁹ Kadın Konukevlerinin Açılması ve İşletilmesi Hakkında Yönetmelik. *T.C. Resmî Gazete* (29656, 5 Ocak 2013).

⁴⁰⁰ Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumuna Bağlı Kadın Konukevleri Yönetmeliği. *T.C. Resmî Gazete* (23400, 12 Temmuz 1998).

kadınlar arasındaki sınıflandırma ve ayrımın feminist bakış açısıyla uyumlu olduğu kabul edilemeyecektir. Kadınların yaşlı, engelli, çocuk yaşıta, ruh sağlığı bozuk şeklinde kategorizasyonu ve bunlara uygun kurumlara yönlendirilecek olması şiddet deneyiminin görmezden gelindiğini göstermektedir. Toplumsal cinsiyet temelli şiddet mağduru kadınların feminist bakış açısıyla ayrım gözetilmeden sığınaklara kabulü gerekmektedir.⁴⁰¹ Bununla bağlantılı olarak, yönetmeliklere bakarak anlaşılamayacak bazı kabul problemlerinin pratikte yaşandığı bilinmektedir. Özellikle göçmen kadınlar sığınaklara kabul edilmemekte, şiddete maruz kaldıklarında başvuruları geri çevrilmektedir. Aynı durumun trans kadınlar için de geçerli olduğu bilinmektedir.⁴⁰² Sallan Gül'ün 2008-2010 yılları arasında yaptığı saha çalışmasında da her sığınanın kendi uygun kadın kategorisini yarattığı, bunun dışında olan kadınları dışlayıcı politikalar izlediği sonucu çıkmıştır.⁴⁰³ Günümüzde uygulamadaki örnekler de bunun devam ettiği izlenimini vermektedir. Bu noktada, feminist ilkelere uygun bir sığınak modeli geliştirmek için eşitlikçi bir yaklaşım savunulmalıdır.⁴⁰⁴

Yönetmelikler sığınağa kabul edilecek kadınların yanında sığınakta kalma sürelerini de ayrıca düzenlemektedirler.

5. Sığınakta Kalış Süresi Yönünden

Sığınaklar kadınların şiddetten kaçmak için akut olarak sığındığı aynı zamanda belli bir süre kalabildikleri yerlerdir. Bu süre her kadının ihtiyacına ve güçlenme sürecine göre değişmektedir. Nitekim bağımsız feminist sığınak örneği olan Mor Çatı'da sürenin bu kriterler doğrultusunda belirlendiği bilinmektedir.⁴⁰⁵ Yönetmeliklerde ise sığınakta kalınacak sürenin standart bir üst süreye bağlandığı görülmektedir. 1991 tarihli yönetmelik bunu en fazla 3 ay⁴⁰⁶ olarak belirlerken, 1998

⁴⁰¹ Yalçın, G. (2024, 18 Mart). *Mor Çatı Sosyal Çalışmacıları Anlattı: Feminist Sığınak Nedir?*. Erişim adresi <https://bianet.org/haber/mor-cati-sosyal-calismacilari-anlatti-feminist-siginak-nedir-293170>

⁴⁰² Deniz, E. (2024, 1 Şubat). Türkiye'nin Kadın Sığınağı Gerçeği: Kadınlar Sığınıyor ama Hayatlarını Kuramıyor. 9. Köy. Erişim adresi <https://9koy.org/turkiyenin-kadin-siginagi-gercegi-kadinlar-siginiyor-ama-hayatlarini-kuramiyor.html>

⁴⁰³ Sallan Gül, a.g.e., s.158.

⁴⁰⁴ Toktaş, a.g.e., s.59-60.

⁴⁰⁵ Yalçın, G. (2024, 18 Mart). *Mor Çatı Sosyal Çalışmacıları Anlattı: Feminist Sığınak Nedir?*. Erişim adresi <https://bianet.org/haber/mor-cati-sosyal-calismacilari-anlatti-feminist-siginak-nedir-293170>

⁴⁰⁶ Kadın Misafirhanelerinin Kuruluşu ve İşleyişine Dair Yönetmelik. *T.C. Resmî Gazete* (20816, 16 Mart 1991).

tarhinde yapılan değişiklikle de bu süre değişmemiştir.⁴⁰⁷ Bu hükümlerde ortak özellik olarak söylenebilecek diğer husus kalma süresinin uzatılabilecek olmasıdır. 1998 tarihli Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumuna Bağlı Kadın Konukervleri Yönetmeliği bu uzatmanın yalnızca bir kez olabileceğini⁴⁰⁸ düzenlerken, 1991 tarihli Kadın Misafirhanelerinin Kuruluşu ve İşleyişine Dair Yönetmelik'te buna ilişkin bir sınır ortaya konmamıştır.⁴⁰⁹ 2013 tarihli Kadın Konukervlerinin Açılması ve İşletilmesi Hakkında Yönetmelik ise sığınakta kalma süresini altı aya çıkarmıştır. Ayrıca söz konusu kanun diğer yönetmeliklerden farklı olarak kalış süresinin “kadının güçlenme süreci” göz önüne alınarak uzatılabileceğini de söylemektedir.⁴¹⁰ Feminist yaklaşımla uyumlu olan bu hükmün uygulamada nasıl işlerlik kazandığının araştırılması somut bir değerlendirme için önem taşımaktadır.

2013 tarihli mevcut yönetmelik kendinden önceki iki yönetmelikten farklı olarak kadınların sığınaktan ayrılmasını ayrıca düzenlemiştir. Bu hükme göre, kadınlar sürenin bitimi haricinde kendi talepleri doğrultusunda da sığınaktan ayrılabilirlerdir. 6284 sayılı kanun kapsamında hakkında barınma tedbiri verilen kadının bu süre bitmeden önce sığınaktan ayrılmayı istemesi durumunda kararı veren merciye kararı kaldırması için başvuru yapması aranmıştır. Kanun ayrıca, sığınaktan ayrılan kadının ihtiyaç duyulması halinde birden fazla kez sığınağa kabulünün mümkün olduğunu da belirtmektedir.⁴¹¹ Diğer yönetmeliklerde sığınağa tekrar kabule ilişkin bir düzenleme bulunmamaktadır.

Kadınların sığınakta kaldıkları süre güçlenmeleri ve kendi hayatlarının kontrolünü ellerine alabilmeleri için önemlidir.⁴¹² Üç aylık ve altı aylık sürelerde kadınların güçlenmesi, kendi hayatlarının kontrolünü ele alması mümkün değildir. Ayrıca kadınların başvurabilecekleri hukuki yolları bilmemeleri ve sığınaktan çıktıktan sonra destek alabileceği mekanizmaların azlığı onları sığınakta daha fazla kalmaya

⁴⁰⁷ Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumuna Bağlı Kadın Konukervleri Yönetmeliği. *T.C. Resmî Gazete* (23400, 12 Temmuz 1998).

⁴⁰⁸ Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumuna Bağlı Kadın Konukervleri Yönetmeliği. *T.C. Resmî Gazete* (23400, 12 Temmuz 1998).

⁴⁰⁹ Kadın Misafirhanelerinin Kuruluşu ve İşleyişine Dair Yönetmelik. *T.C. Resmî Gazete* (20816, 16 Mart 1991).

⁴¹⁰ Kadın Konukervlerinin Açılması ve İşletilmesi Hakkında Yönetmelik. *T.C. Resmî Gazete* (29656, 5 Ocak 2013).

⁴¹¹ Kadın Konukervlerinin Açılması ve İşletilmesi Hakkında Yönetmelik. *T.C. Resmî Gazete* (29656, 5 Ocak 2013).

⁴¹² Bayrakçeken Tüzet, a.g.e., s.50.

itmektedir.⁴¹³ Belirtildiği gibi, feminist bakış açısı kadının güçlenmesini öncelemekte, feminist sığınaklar bu süreyi kadının güçlenme sürecini göz önüne alarak standarda indirgmeden belirlemektedirler. Yönetmeliklerde teknik bir şekilde sürenin standardize edilmesi sığınakların ortaya çıkışındaki temel feminist bakış açısıyla uyumlu kabul edilemeyecektir.⁴¹⁴ Ayrıca, sürenin belirlenmesinin şiddete maruz kalan kadını failine tekrardan dönmek zorunda bırakabileceği de unutulmamalıdır. Her ne kadar 2013 tarihli yönetmelikte kadının güçlenme sürecine göre sürenin uzatılabileceği düzenlenmiş olsa da sağlıklı bir değerlendirme için uygulamanın nasıl işlediği önem taşımaktadır.

6. Sığınakta Sağlanan İmkanlar Yönünden

Sığınaklara ait yönetmelikler sığınaklarda kadınlara sağlanan imkanları da düzenlemektedir. 1991 tarihli yönetmelikte sığınağa kabul edilen kadının yol, yiyecek, sağlık ve bunun gibi giderlerinin ödenekten karşılanacağı ve kadının sağlık, sosyal ve ekonomik problemleri söz konusuysa çareler aranacağı şeklindeki hükümler bulunmaktadır. Kanun bu konuda ayrıntılı düzenlenmemiş olsa da kadının herhangi bir ihtiyacının sığınak tarafından karşılanacağı anlaşılmaktadır. Ayrıca, sığınanın görevlerine ilişkin ayrı bir maddeyle kadınların sosyal, ekonomik ve psikolojik yöndeki problemlerini kendi kendilerine çözümleyebilmeleri için çalışmalar yapılacağı, aile bütünlüğünün sağlanması için mesleki çalışmaların gerçekleştirileceği, bunun sağlanamadığı durumlarda hukuki problemlerin çözümüne yardımcı olunacağı ve kadınların meslek edinmesi için gerekli tedbirlerin alınacağı hüküm altına alınmıştır. Çocuğuyla kabul edilen kadınların çocukları için ise SHÇEK Kanunu kapsamında ilgili tedbirler alınacaktır.⁴¹⁵ 1998 tarihli yönetmelikte ise sunulan imkanlar daha ayrıntılı düzenlenmiştir. Sığınakta kalan kadının gelirinin olmadığı tespit edilirse harçlık, giyecek, tedavi ihtiyaçları, eğitim ve yol giderleri karşılanacaktır. Yönetmelik harçlığın hangi miktarda ve nasıl verileceğini de ayrıca belirtmiştir. Kadınlara huzurevinde kalan ve hiçbir geliri olmayan yaşlılara verilen kadar harçlık

⁴¹³ Kelebek, a.g.e., s.82.

⁴¹⁴ Yalçın, G. (2024, 18 Mart). *Mor Çatı Sosyal Çalışmacıları Anlattı: Feminist Sığınak Nedir?*. Erişim adresi <https://bianet.org/haber/mor-cati-sosyal-calismacilari-anlatti-feminist-siginak-nedir-293170>

⁴¹⁵ Kadın Misafirhanelerinin Kuruluşu ve İşleyişine Dair Yönetmelik. *T.C. Resmî Gazete* (20816, 16 Mart 1991).

verilecek, kadınların öğrenim gören ya da öğrenimine devam edemeyen çocuklarına ise çocuk yuvaları ve yetiştirme yurtlarında kalan çocuklara verilen miktar kadar harçlık verilecektir.⁴¹⁶ Çocuklar için yapılan bu düzenleme 2013 tarihli mevcut yönetmelikte de bulunmaktadır. Kadınlar için ise bu miktarın nasıl belirleneceği 2013 tarihli yönetmelikte düzenlenmemiş, 6284 sayılı kanunun 17. maddesine atıf yapılmıştır.⁴¹⁷ Giyim yardımı ve tedavi masrafları her iki yönetmelikte de düzenlenmiş, giyim yardımının aynı olarak yapılacağı belirtilmiştir.⁴¹⁸⁴¹⁹ Ayrıca yönetmelikler eğitim giderlerine yer vermiştir. 1998 tarihli yönetmeliğe göre kadınların ekonominin gelişmesi doğrultusunda ve istihdam politikasına uygun meslekleri edinmelerini sağlayıcı, kuruluş içinde ya da dışındaki eğitim etkinliklerine katılmaları halinde ortaya çıkan eğitim giderleri sığınak tarafından karşılanmaktadır. Aynı fıkra, çeşitli sebeplerle il içi ya da dışına gidilmesi durumunda kadının ve varsa çocuklarının yol masraflarının karşılanacağını da düzenlemektedir. Ayrıca, öğrenim gören çocukların eğitim ve öğretimlerine ilişkin araç, gereç ve gerekli olan kayıt, harç masrafları ile okullarına gidiş ve gelişlerdeki ulaşım masrafları da sığınak tarafından karşılanacaktır.⁴²⁰ 2013 tarihli yönetmelik çocukların eğitim giderlerine ilişkin bir hüküm içermezken, kadınların çalışma yaşamına katılımını desteklemek ve istihdam politikasına uygun olarak istekleri ve yeteneklerine göre meslek edinmelerini sağlamak için gerekli olan eğitim giderlerinin karşılanacağını belirtmektedir.⁴²¹

Kadınların istihdam edilen personellerin sunduğu hizmetlerden yararlanmasının yanında, 2013 tarihli yönetmeliğin 19. maddesi sığınakta sunulan hizmetleri düzenlemektedir. Bu maddeye göre güvenlik, danışmanlık, yönlendirme, psikolojik

⁴¹⁶ Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumuna Bağlı Kadın Konukevleri Yönetmeliği. *T.C. Resmî Gazete* (23400, 12 Temmuz 1998).

⁴¹⁷ 6284 Sayılı Kanun, Madde 17: *Bu Kanun hükümlerine göre geçici maddi yardım yapılmasına karar verilmesi hâlinde, onaltı yaşından büyükler için her yıl belirlenen aylık net asgari ücret tutarının otuzda birine kadar günlük ödeme yapılır. Korunan kişinin birden fazla olması hâlinde, ilave her bir kişi için bu tutarın yüzde yirmisi oranında ayrıca ödeme yapılır. Ancak, ödenecek tutar hiçbir şekilde belirlenen günlük ödeme tutarının bir buçuk katını geçemez. Korunan kişilere barınma yeri sağlanması hâlinde bu fıkra da belirlenen tutarlar yüzde elli oranında azaltılarak uygulanır.*

⁴¹⁸ Kadın Konukevlerinin Açılması ve İşletilmesi Hakkında Yönetmelik. *T.C. Resmî Gazete* (29656, 5 Ocak 2013).

⁴¹⁹ Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumuna Bağlı Kadın Konukevleri Yönetmeliği. *T.C. Resmî Gazete* (23400, 12 Temmuz 1998).

⁴²⁰ Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumuna Bağlı Kadın Konukevleri Yönetmeliği. *T.C. Resmî Gazete* (23400, 12 Temmuz 1998).

⁴²¹ Kadın Konukevlerinin Açılması ve İşletilmesi Hakkında Yönetmelik. *T.C. Resmî Gazete* (29656, 5 Ocak 2013).

destek, hukuki destek, tıbbi destek, yukarıda açıklandığı gibi geçici maddi yardım, iş bulma konusunda destek, kreş, mesleki eğitim kursu, grup çalışmaları, çocuklar için burs ve sosyal, sanatsal ve sportif faaliyetler alanlarında kadınlara destek sunulmaktadır. Bu destek doğrudan sunulabileceği gibi, ŞÖNİM aracılığıyla ilgili kuruluşlara yönlendirmek suretiyle de sağlanabilecektir.⁴²²

Her üç yönetmeliğin de kadınların temel ihtiyaçlarının sığınakta karşılanacağı hususu üzerinde durduğu görülmektedir. Ancak bu karşılama yardım kelimesi ve mantığıyla birleştirilmiştir. 1989 yılında çıkarılan Şimdi Sığınak İçin el kitabında sığınakların bir yardım kurumu olmaması gerektiğinin üzerinde durulmuştur. Türkiye'nin ilk feminist sığınak ilkelerini belirleyen bu el kitabına göre sığınaklardaki imkanlar bakım ve yardımın ötesinde bir kadın dayanışmasını gerektirmektedir. Sığınaklar yalnızca bir sosyal hizmet kurumu olmamalıdır.⁴²³ Bu yaklaşım esas alındığında yönetmeliklerde düzenlenen imkanların hangi bakış açısıyla sağlandığının tespiti önem arz etmektedir. Şiddet mağduru kadının yalnızca ihtiyaçlarının görülmesi ve sorunlarına dönük çözümü esas alan bir yaklaşımla, toplumsal cinsiyet bakışı olmaksızın bu imkanlar sağlanıyorsa, feminist ilkelere uygun olduğu söylenemeyecektir. Feminist bakış açısı dayanışmayı esas almaktadır.

Son iki yönetmelikte dikkat çeken diğer düzenleme sığınakta kalan kadınların meslek edinmeleri için gerekli eğitim giderlerinin sığınaklar tarafından karşılanacağıdır. Buna ilişkin düzenleme yapan 1998 ve 2013 tarihli yönetmeliklerde sırasıyla şu ifadelerin kullanıldığı görülmektedir: “ekonominin gelişmesi doğrultusunda ve istihdam politikasına uygun meslekleri edinmelerini sağlayıcı” ve “çalışma yaşamına katılımını desteklemek ve istihdam politikasına uygun olarak istekleri ve yeteneklerine göre meslek edinmelerini sağlamak için”. Kanunların lafzı değişmiş olsa da anlamın aynı kaldığı görülmektedir. Her iki düzenlemenin de vurgusu istihdama katılım konusundadır. Bu yaklaşımın kadınların hayatlarına katkı sunup bağımsız bir yaşam kurmalarını sağlayacağına kuşku bulunmamaktadır.⁴²⁴

⁴²² Kadın Konukevlerinin Açılması ve İşletilmesi Hakkında Yönetmelik. *T.C. Resmî Gazete* (29656, 5 Ocak 2013).

⁴²³ Dayağa Karşı Kadın Dayanışması Kampanyası. (1989, Ekim). *Şimdi Sığınak İçin*. s.25. Erişim Adresi <https://siginaksizbirdunya.org/wp-content/uploads/2022/02/simdi-siginak-icin.pdf>

⁴²⁴ Kelebek, a.g.e., s.85.

Düzenlemeler bu yönüyle Osmanlı'nın ilk kadın sığınağı niteliğinde olan Hatuniye Tekkesi'nin kadınlara zanaat öğretip hayatta tek başlarına kalabilmelerini sağlama amacını⁴²⁵ hatırlatmaktadır. 2013 tarihli yönetmelik, 1998 tarihli yönetmelikten farklı olarak kadınları birbirinden ayırt ederek “istek ve yeteneklerine göre” vurgusunu düzenlemeye eklemiştir.⁴²⁶ Bu değişiklik ile düzenleme Şimdi Sığınak İçin el kitabındaki sığınak amaçlarından mesleki rehberlik ve eğitim ile paralellik göstermektedir. El kitabına göre, kadınların babalarına ya da kocalarına muhtaç olmadan hayatta kalabilmeleri için ilgi, istek ve yetenekleri doğrultusunda kadınlara mesleki rehberlik yapılmalı ve buna uygun mesleki eğitim olanağı sunulmalıdır.⁴²⁷ Yönetmeliğin bu yönüyle 1989 yılındaki feminist sığınak ilkelerine uygunluk gösterdiği söylenebilecektir. Ancak belirtmek gerekir ki, Sallan Gül'ün 2008-2010 yıllarını kapsayan saha araştırması, bağımsız kadın sığınaklarında, kadına müdahale edileceği endişesiyle meslek ya da beceri kurslarına yönlendirmenin benimsenmediğini ortaya koymaktadır.⁴²⁸

Düzenlemelerde dikkat çeken bir diğer imkan danışmanlık hizmetidir. 2013 tarihli yönetmelik bunu verilen hizmetler maddesi içinde düzenlerken, 1998 tarihli yönetmelik bunu sosyal çalışmacının görevleri arasında düzenlemiştir. Sığınaklarda verilen danışmanlık hizmetinin amacı şiddet mağduru çocuk ve kadınların sağlıklı bir hayat kurmasını ve güçlenmesini sağlamaktır. Danışmanlık hizmeti bu özelliğiyle önemli olmakla birlikte, bu hizmeti veren kişinin yeterli donanımda olması gerekmektedir. Bu sayede hiyerarşiye dayalı iktidar ilişkisi kurulmadan güven ve dayanışma duygusu kadınlarda oluşturulabilecektir.⁴²⁹ Yönetmeliklerin bu yönüyle oldukça önemli bir hizmeti düzenlediği söylenebilecektir. Yapılan çalışmanın amacına ulaşip ulaşmadığının tespiti açısından saha çalışmasına gerek olduğu da eklenmelidir.

Bunların yanında 2013 tarihli yönetmelik kadınlara sunulacak pek çok hizmetten bahsetmektedir. Bu düzenlemenin çok kapsamlı ve sığınakta kalan kadının güçlenmesi

⁴²⁵ Ersoy, a.g.e., s.583.

⁴²⁶ Kadın Konukevlerinin Açılması ve İşletilmesi Hakkında Yönetmelik. *T.C. Resmî Gazete* (29656, 5 Ocak 2013).

⁴²⁷ Dayğa Karşı Kadın Dayanışması Kampanyası. (1989, Ekim). *Şimdi Sığınak İçin*. s.31. Erişim Adresi <https://siginaksizbirdunya.org/wp-content/uploads/2022/02/simdi-siginak-icin.pdf>

⁴²⁸ Sallan Gül, a.g.e., s.141.

⁴²⁹ Bayrakçeken Tüzel, a.g.e., s.51.

için katkı sağlayıcı olduğu söylenmelidir. Ancak sunulan destekler arasında şiddete uğrayan kadının uğradığı şiddetin özel olmadığını anlamlandırabilmesi için toplumsal cinsiyet eşitsizliğini anlamaya dönük eğitimlerin de olması gerektiği düşünülmektedir. Özellikle yönetmeliğin temel esasları arasında sayılan toplumsal cinsiyet eşitliğine duyarlılık yaklaşımının bunu gerektirdiği görüşündeyiz.

Sığınaklarda sunulan imkan ve hizmetlerin yanında bazı kurallar da mevcuttur. Bu kuralların değerlendirmesi aşağıdaki bölümde yapılacaktır.

7. Sığınaktaki Kurallar Yönünden

Sığınaklarda sunulan imkanlara ek bazı kurallar da bulunmaktadır. 1991 tarihli yönetmelikte herhangi bir kurala rastlanmazken, 1998 ve 2013 tarihli yönetmeliklerde kuralların olduğu görülmektedir. 1998 tarihli yönetmeliğin 14. maddesi uyulması gereken kuralları düzenlemektedir. Bu maddeye göre, sığınakta kalan kadınlar sığınak adres ve telefonunu gizli tutmalı, sığınaktan ayrıldıktan sonra da bu kurala uymalıdır. Sığınakta işleyişin düzeni ve devamlılığı için kendilerine verilen temizlik, çocuk bakımı, mutfak işleri ve benzeri görevleri yerine getirmekle yükümlüdürler. Kadınların sığınakta kalan kadın ve çocuklara fiziksel, duygusal, cinsel tacizde bulunmaları ve sığınakta kalan diğer kadınların para ve eşyalarına, kuruluşun araç, gereç ve eşyalarına zarar vermeleri yasaklanmıştır. Ayrıca kadınlar sığınağa ziyaretçi kabul edememekte ve izin almadan sığınaktan ayrılamamaktadırlar. Sığınak içinde alkol ve uyuşturucu kullanmak mümkün olmamakla birlikte alkollü olarak sığınağa gelmek de yasaklar arasında sayılmıştır. Son olarak diğer yasağın devletin itibarını düşürecek ya da görevlilerin onurunu zedeleyecek tutum ve davranışlarda bulunmamak, kuruluş aleyhine propaganda yapmamak, kuruluş görevlileri ve kadınlar hakkında asılsız ve onur kırıcı haber yaymamak, kuruluşa fotoğraf makinası, kamera, teyp ve benzeri kayıt cihazları sokmamak olduğu görülmektedir.⁴³⁰ Kurallara uymayan kadınlar sığınak müdürü başkanlığında, sosyal çalışmacı, psikolog ve hemşireden oluşan disiplin kurulu tarafından yazılı olarak uyarılmaktadır. Kurallara uymamaya

⁴³⁰ Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumuna Bağlı Kadın Konukevleri Yönetmeliği. *T.C. Resmî Gazete* (23400, 12 Temmuz 1998).

devam eden kadınlara ikinci kez uyarı yapılmakta, sonuç alınamaması durumunda sığınaktan çıkarılmaktadırlar. Bu şekilde sığınaktan çıkarılan kadınlar tekrar sığınağa kabul edilmemektedirler. Ancak aynı maddede işlenen fiilin niteliğine göre uyarıya gerek olmaksızın da doğrudan sığınaktan çıkış işleminin yapılabileceği düzenlenmiştir.⁴³¹

2013 tarihli mevcut yönetmelik içinde doğrudan yasaklar sayılmamış olsa da, yönetmeliğin eki olarak düzenlenen taahhütname içinde kurallar sayılmaktadır. Bu kuralların 1998 tarihli yönetmelikteki kurallarla bire bir aynı olduğu görülmektedir. Önceki yönetmelikten farklı olarak zorunlu olarak yapılması gereken görüşmelerin aile ve sosyal hizmetler il müdürlüğünün uygun göreceği bir mekânda gerçekleştirilmesi mümkün kılınmıştır.⁴³² Taahhütname içinde açıkça yazılmamış olsa da, güvenlik personelinin görevleri arasında cep telefonu, fotoğraf makinesi, kayıt cihazı, makas, bıçak ve benzeri silahların emanet işlemlerini yapmak sayılmıştır.⁴³³ Bu maddeden anlaşıldığı kadarıyla sığınaklara cep telefonu sokulması da mümkün değildir. Bir başka kural ise yönetmeliğin giriş çıkış saatlerine ilişkin 15. maddedir. Bu hükme göre kadınlar istedikleri şekilde sığınaktan çıkış ya da sığınağa giriş yapamamakta, giriş çıkış saatleri “güvenliği sağlamak amacıyla ve bölgesel koşullar ile kadının durumu dikkate alınarak müdürün teklifi ve ŞÖNİM’in onayı ile” belirlenmektedir. Aynı hükme göre kadınların 15 günden fazla sığınak dışında kalmaları mümkün değildir.⁴³⁴

Kuralların sığınakların gizliliğini ve kadınların güvenliğini sağlama amacı güttüğü anlaşılmaktadır. Ancak yalnızca kuralları koyup işletmektense kadınların durumun hassasiyetini anlayıp ortak yaşam koşullarına katılmalarını sağlamakla gizlilik ve güvenliğin sağlanacağı görüşü savunulmaktadır. Ataerki sistemin ürünü olan kadını kontrol etme yaklaşımı bu kurallarla yeniden üretilmektedir. Bu nedenle kadınların güvenliği için dahi olsa yaşamlarını sınırlayan kurallardan kaçınmak gerekmektedir.⁴³⁵ Nitekim, sığınağa giriş çıkış saatleri, telefonun yasak olması gibi

⁴³¹ Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumuna Bağlı Kadın Konukevleri Yönetmeliği. *T.C. Resmî Gazete* (23400, 12 Temmuz 1998).

⁴³² Kadın Konukevlerinin Açılması ve İşletilmesi Hakkında Yönetmelik. *T.C. Resmî Gazete* (29656, 5 Ocak 2013).

⁴³³ Kadın Konukevlerinin Açılması ve İşletilmesi Hakkında Yönetmelik. *T.C. Resmî Gazete* (29656, 5 Ocak 2013).

⁴³⁴ Kadın Konukevlerinin Açılması ve İşletilmesi Hakkında Yönetmelik. *T.C. Resmî Gazete* (29656, 5 Ocak 2013).

⁴³⁵ Bayrakçı Tüzeli, a.g.e., s.49-50.

kuralların kadınları sığınakta kalma fikrinden uzaklaştırdığı örneklere rastlanmaktadır.⁴³⁶ Sallan Gül'e göre kadınların giriş çıkış saatlerini belirleyen, cep telefonlarına el koyan katı kurallar insan haklarıyla bağdaşır nitelikte değildir.⁴³⁷

Feministlerce yürütülen sığınaklarda daha az kuralın olduğu, hiyerarşik ilişkilerin en aza indirildiği bir ortam sağlanmaya çalışılmaktadır. Feminist sığınaklar kadınların kendilerine güvenlerini kazanıp özerk karar alma mekanizmaları olmalarını öncelemektedir. Devlete bağlı sığınaklarda idari işleyişin aksamaması fikrinin hakim olduğu ve bu yaklaşımın geri plana atıldığı görülmektedir.⁴³⁸ Nitekim yönetmeliklere bakıldığında da kadınlara kurallara dayalı bir yaşam sunulduğu, kurala uyulmadığında disiplin yaptırımına maruz kalılabildiği görülmektedir. Bu yönüyle devlet sığınaklarının feminist bakış açısıyla uyumlu olduğu söylenemeyecektir.

⁴³⁶ Göksedef, E. (2019, 25 Kasım). *25 Kasım Kadına Yönelik Şiddetle Mücadele Günü – Kadınların Ağzından Sığınma Evleri: 'Sanki Suç İşlemiştir Gibi Davranıyorlar'*. Erişim adresi <https://www.bbc.com/turkce/haberler-turkiye-50524072>

⁴³⁷ Sallan Gül, **a.g.e.**, s.125.

⁴³⁸ Toktaş, **a.g.e.**, s.50-51.

SONUÇ

Kadınların kamusal alanda görünürlük talepleriyle başlayan hak mücadelesi günümüze kadar gelmektedir. İkinci dalga feminizmle görünür olan şiddet günümüzde de büyük bir sorun teşkil etmektedir. Hala şiddetle mücadele edilmekte, şiddeti önleyici mekanizmalara başvurulmaktadır. 6284 sayılı kanunla önleyici tedbirler arasında sayılan barınma da bu kapsamdaki önlemlerden biridir. Şiddetin yöneldiği kadın açısından barınacak başka bir yerin sağlanması oldukça önemlidir. Türkiye’de bu tedbir sığınaklar eliyle yürütülmektedir.

Kadın sığınaklarının tarihi dünyada 1970’li yıllara denk gelirken Türkiye’de 1990’lara tekabül etmektedir. Kadın sığınakları, ikinci dalga feminizmin “özel olan politiktir” mottosu sonucu meşruiyetini yitiren ev içi şiddete karşı çözüm yollarından biri olarak ortaya çıkmıştır. Türkiye’de Dayağa Karşı Kampanya ile şiddete karşı mücadeleye başlanmış, sığınak talepleri bu kampanyayla yükselmiştir. 1990 yılında Bakırköy ve Şişli belediyeleri tarafından kadın sığınakları açılmaya başlarken aynı yıl içinde SHÇEK’e bağlı ilk kadın sığınağı da açılmıştır. Bağımsız sığınakların açılması ise 1993 yılına denk gelmektedir. Bunlar Altındağ Kadın Danışma Merkezi ve Kadın Sığınmaevi ve hala faaliyetini sürdüren Mor Çatı Kadın Sığınağı’dır.

Feministler sığınakların bağımsız feministlerce yürütülmesi gerektiğini savunurken maddi imkansızlıklar buna izin vermemiş, belediyelerin ve devletin de işin içine dahil olması gereken bir süreç başlamıştır. Başlangıçta kamu feminist sığınaklarla işbirliği yapmaktan kaçınırken, bir süre sonra sığınakların devletin görevinde olduğu bilinci feministler arasında da oluşmaya başlamıştır. Bu bilince paralel şekilde belediyeler ve SHÇEK’e bağlı kadın sığınaklarının sayısı artmıştır. 2013 yılında çıkarılan 633 sayılı KHK ile SHÇEK kaldırılmış, buna bağlı kadın sığınakları o dönemki adıyla Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı’na bağlanmıştır. Günümüzde de sığınakların Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı’na bağlı oldukları ve sayılarının 112’ye ulaştığı bilinmektedir. Bu sığınakların düzenleyici işlemi, belediyeler ve sivil topluma ait sığınaklar da dahil olmak üzere Kadın Konukevlerinin Açılması ve İşletilmesi Hakkında Yönetmelik’ken bu yönetmeliğe gelene kadar SHÇEK’e bağlı sığınaklar için 2 ayrı yönetmelik olduğu bilinmektedir. Bunlardan ilki

1991 yılında Kadın Misafirhanelerinin Kuruluşu ve İşleyişi Hakkında yönetmelik ismiyle çıkarılmış ve 1998 yılında Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumuna Bağlı Kadın Konukevleri Yönetmeliği çıkarıldığında ilga edilmiştir. 1998 tarihli yönetmelik ise mevcut yönetmeliğin yürürlüğe girdiği 2013 yılına kadar varlığını sürdürmüştür.

Kadın sığınaklarının yalnızca şiddetten akut kurtuluş yolu olmadığı, kadını güçlendirerek yeni hayata hazırladığı göz önüne alındığında söz konusu yönetmeliklerin tarihsel süreçte nasıl değiştiği önem kazanmaktadır. İlgili yönetmelikler yalnızca isim olarak değişmemiş, içerik olarak da bulundukları dönemin etkisiyle değişmiştir. Bu değişimin seyri merak uyandırmaktadır. Bu kapsamda bu tezde üç yönetmelik dayandıkları hukuki düzenleme ve çıkaran kurum, kullanılan kavramlar, sığınaklara başvuru süreci ve başvuruda istenen belgeler, sığınağa kabul edilecek kadınlar, sığınakta kalış süresi, sığınakta sunulan imkanlar ve sığınak kuralları bakımından incelenmiştir. Yönetmeliklerin benzer hükümleri olduğu gibi farklılık gösteren hükümlerinin de olduğu görülmüştür.

Yedi ayrı kategoriye ayrılarak yapılan analizde, 2013 tarihli yönetmeliğin kendinden önceki iki yönetmeliğe kıyasla feminist perspektife daha uyumlu olduğu anlaşılmıştır. Kendinden önceki iki yönetmelik aile bütünlüğü vurgusuna yer verirken mevcut yönetmelikle şiddet faili ile şiddete uğrayan kadın arasındaki arabuluculuk kesinlikle yasaklanmış, sığınakların çalışma esaslarına kadın odaklı yaklaşım ilkesi eklenmiştir. Ayrıca, hukukumuza İstanbul Sözleşmesi ile giren toplumsal cinsiyet kavramı yönetmelikte kendine yer bulmuştur. Bunlarla uyumlu olarak kadınların sosyal ve psikolojik olarak güçlendirilmesi temel ilkeler arasında sayılmıştır. Ancak, sığınakların hala sosyal hizmet kategorisinde değerlendirilip sunulan hizmetin yardım kategorisinde ele alınıyor olmasının dayanışmayı ve güçlendirmeyi esas alan sığınak anlayışı ile bağdaştığı söylenemeyecektir. Ayrıca, sığınakların temel amacının kadının yeni hayatına hazırlanması olduğu değerlendirildiğinde, kalma süresinin bir üst süreye bağlanması kadının güçlenmesi bakış açısıyla uyumlu kabul edilemeyecektir. Nitekim sığınaktaki kurallar da kadınların özerk karar alma mekanizmaları içinde olmalarını engellemekte, onları kontrol altında tutmaktadır.

Kadın sığınakları yalnızca şiddet sonrası sığınılabilir yerler olmayıp, aynı zamanda kadınların güçlenip yeni hayatlarına hazırlandıkları mekanlardır. Bu doğrultuda sığınaktaki kural ve uygulamalar ayrı bir önem kazanmaktadır. Nitekim feminist sığınaklara bakıldığında sığınakta kalma süresinin kadının ihtiyaçlarına göre belirlendiği, daha az kuralın olduğu ve kadınların güçlenmesinin temel esas olarak alındığı görülmektedir. Mevcut sığınaklardaki hukuki düzenlemelerin de feminist sığınak ilkeleri doğrultusunda tekrardan düzenlenmesi gerektiği düşünülmektedir.

Mevcut yönetmelik kazanımlar içeriyor olsa da, İstanbul Sözleşmesi'nden 2021 yılında çekilinmiş olması ve kadın haklarına dönük müdahaleci tutumlar göz önüne alındığında bu kazanımların sürdürülebilirliği konusunda endişeler ortaya çıkmaktadır. Önümüzdeki on yılın aile on yılı ilan edilmiş olduğunu ve aile kavramının merkeze oturtulduğunu düşününce, şiddetin özel alana ait olarak görülmesi muhtemel bir senaryo haline gelmektedir. Bu süreçte kadın sığınaklarına ilişkin düzenlemeler açısından da geriye gidilmesi ve kadın sığınaklarının işlevinin azaltılması mümkündür. Bu nedenle feminist bakış açısıyla yeni hukuki düzenlemelerin yapılması için çaba harcarken, halihazırdaki kazanılmış haklarımıza da sahip çıkmak gerektiği görüşündeyiz.

Ancak yine de bu noktada hatırlatmak gerekir ki, söz konusu tez yalnızca hukuki düzenlemeleri incelemiş olup, sığınaklardaki pratik işleyiş ayrıca araştırılmalıdır. Bu doğrultuda bu çalışmayı tamamlayacak şekilde saha araştırması yapılması kadınların sığınak deneyimlerini anlamak ve yeni düzenlemelere ilişkin öneride bulunmak açısından önem taşımaktadır.

KAYNAKÇA

Acar Savran G. ve Tura Demiryontan N. (2008). *Kadının Görünmeyen Emegi*. İstanbul: Yordam Kitap.

Acar, F. (2010). Türkiye’de Kadınların İnsan Hakları: Uluslararası Standartlar, Hukuk ve Sivil Toplum. G. Ayata, S. Eryılmaz Dilek, B. E. Oder (Ed.), *Kadın Hakları Uluslararası Hukuk ve Uygulama*, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları içinde. (13-22).

Adalet Bakanlığı. (t.y.). *Şiddet Nedir?* Erişim adresi https://evicisiddet.adalet.gov.tr/siddet_nedir.html

Ahmed, S. (2018). *Feminist Bir Yaşam Sürmek*. (Çev: S. Aydaş). İstanbul: Sel Yayınları.

Akkaş, İ. ve Uyanık, Z. (2016). Kadına Yönelik Şiddet. *Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi SBE Dergisi*, 6(1), 32-42.

Altınay, A.G. ve Arat, Y. (2007). *Türkiye’de Kadına Yönelik Şiddet*. İstanbul: Punto Baskı Çözümleri.

Altıparmak, İ.B. (2015). Kadına Yönelik Aile İçi Şiddetle Mücadelede Şönim’lerin Rolü: Ankara Örneği, *International Journal of Socialscience*, 36, (449-464). Erişim adresi DOI: [10.9761/JASSS2882](https://doi.org/10.9761/JASSS2882)

Anadolu Ajansı. (2024, 31 Ekim). *Kadına Yönelik Şiddetle Mücadele 5. Ulusal Eylem Planı Hazırlanacak*. <https://www.aa.com.tr/tr/gundem/kadina-yonelik-siddetle-mucadele-5-ulusal-eylem-planı-hazırlanacak/3380159>

Asian Network of Women’s Shelters. (t.y.). *By-Laws*. Erişim adresi <https://shelterasia.org/by-laws/>

Aydemir, H. Ö. D. (2024). Dördüncü Dalga Feminizm Üzerine. *Social Sciences Studies Journal (Sssjournal)*, 5(32), 1706-1711.

Aydoğan, A. D. (2020). Kapitalizm Kadını Özgürleştirdi Mi? Köleleştirdi Mi? Soruları Bağlamında “Nefesim Kesilene Kadar” Filminin İncelenmesi. *Uluslararası Medya ve İletişim Araştırmaları Hakemli Dergisi (Mediaj)*, 3(2), 72–91. Erişim adresi <https://doi.org/10.33464/mediaj.826545>

Aydoğan, A., Kasap, F.S., Dağlı, F.F., Karahan, Z. (2021). *Kadına Yönelik Şiddet Mart ve Nisan Ayı Raporu*. Kadınlarla Dayanışma Vakfı. Erişim adresi https://kadav.org.tr/wp-content/uploads/2022/03/2-kadavrapor_martnisan2021.pdf

Bahçeşehir Üniversitesi Hukuk Fakültesi Cinsiyet Hukuku Kliniği ve İstanbul Barosu Mülteci ve Göçmen Hakları Merkezi. (2022). *Toplumsal Cinsiyet Temelli Şiddet ve Türkiye’de Uluslararası Koruma: El Kitabı*. Erişim adresi <https://www.istanbulbarosu.org.tr/files/yayinlar/eyayin/doc/tctsvtuk.pdf>

Bakırcı, K. (2015). İstanbul Sözleşmesi. *Ankara Barosu Dergisi*, (4), 133-204.

Balsoy, G. (2021). Dayğa Karşı Dayanışma ve Mor İğne Kampanyalarında “Şiddet” Ve “Cinsel Taciz”in Kavramsallaştırılması. *Reflektif Sosyal Bilimler Dergisi*, 2(1), 49-60.

Bandura, A. (1969). Social-Learning Theory of Identificatory Processes. *Handbook of Socialization Theory and Research*, 213-262.

Başpınar, V. (2003). Türk Medeni Kanunu ile Aile Hukukunda Yapılan Değişiklikler ve Bu Konuda Bazı Önerilerimiz. *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 52(3).

Bayrakçeken Tüzel, G. ve Gediz Gelegen D. (2010). Evim, Güzel Evim: Bir Sığınmaevinde Feminist Yapı Çözümü. *Fe Dergi*, 2(1), 42-57. Erişim adresi https://doi.org/10.1501/fe0001_00000000022

Bayraktar, G. (2023). İkinci Dalga Feminist Hareketin Feminizmin Gelişimindeki Dönüştürücü Rolü. *Advances in Women’s Studies*, 5(2), 49-56.

BBC Türkçe. (2023, 9 Mayıs). *Konca Kuriş Kimdir, Neden Öldürüldü, İsmi Neden Yeniden Gündemde?* Erişim adresi <https://www.bbc.com/turkce/articles/c720ggvlgwjo>

Beauvoir, de S. (2011). *The Second Sex*. (Çev: Borde C. ve Chevallier S.M.). New York: Vintage Books. Erişim adresi <https://examinia.com/wp-content/uploads/2023/08/the-second-sex.pdf>

Berber, N. (2017, Eylül 18). *2000’li Yıllar: Değişen Yasalar, Yazılan Projeler ve Yeni Adımlar*. Heinrich Böll Stiftung Türkiye Temsilciliği. Erişim adresi <https://tr.boell.org/tr/2017/09/18/2000li-yillar-degis-en-yasalar-yazilan-projeler-ve-yeni-adimlar>

Berktaş, F. (2004). Kadınların İnsan Haklarının Gelişimi ve Türkiye. İstanbul: Bilgi Üniversitesi Sivil Toplum Kuruluşları Eğitim ve Araştırma Birimi. *Sivil Toplum ve Demokrasi Konferans Yazıları*. (7), (1-30),

Berktaş, F. (2022, 9 Mayıs). “*Deli Kadın*” *İmgesi*. Koç Üniversitesi Toplumsal Cinsiyet ve Kadın Çalışmaları Araştırma ve Uygulama Merkezi. Erişim adresi <https://kockam.ku.edu.tr/deli-kadin-imgesi/>

Bozkurt Şener, E. (2011). *Kadına Yönelik Aile İçi Şiddeti Önlemede 4320 Sayılı Ailenin Korunmasına Dair Kanun ve Değerlendirilmesi* (Uzmanlık Tezi). T.C. Başbakanlık Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü. Erişim adresi <https://www.aile.gov.tr/Media/2522/Ekinsener.Pdf>

Büyükgoze, S. (2020, 5 Ekim). *İstanbul Sözleşmesi: Bir Feminist Mücadele Hikâyesi*. Heinrich Böll Stiftung Derneği Türkiye Temsilciliği. Erişim adresi <https://tr.boell.org/tr/2020/10/05/istanbul-sozlesmesi-bir-feminist-mucadele-hikayesi>

Can, S. (2021). Şiddet Önleme ve İzleme Merkezleri ile Uygulamadaki Eksiklikler. *Dicle Adalet Dergisi*, 5(2), 74–114. Erişim adresi <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/3089907>

Coşkun, S. Y. (2013). Türkiye’de ve Dünya’da “Kadının İnsan Hakları”. *Düşünce Dünyasında Türkiz*, 4(20), 77-94.

Çakır, S. (1994). *Osmanlı Kadın Hareketi* (4. Basım). İstanbul: Metis Yayınları.

Çakır, S., 2008, Kapitalizm ve Patriyarkaya Karşı: Sosyalist Feminizm. *Toplum ve Demokrasi*, 2 (4), Eylül-Aralık, 185-196.

Çakmak, D. (2007). Fransız Devrimi’nde Kadın: Eksik Yurttaş. *Ege Akademik Bakış*, 7(2), 727-745.

Çörek Akyıldız, D. (2024). Cumhuriyetin Yüzüncü Yılında Toplumsal Cinsiyet Eşitliği, Şiddet ve İstanbul Sözleşmesi. *Galatasaray Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, (Özel Sayı), (339-356).

Dayağa Karşı Kadın Dayanışması Kampanyası. (1989, Ekim). *Şimdi Sığınak İçin*. Erişim Adresi <https://siginaksizbirdunya.org/wp-content/uploads/2022/02/simdi-siginak-icin.pdf>

Delmar, R. (2018). What is Feminism?. A. C. Herrmann, ve A.J. Stewart (Ed.) *Theorizing Feminism*. New York: Routledge içinde. (5-28)

Demirbilek, S., Öktem-Özgür, A. ve Çoban A. (2020) Şiddetle Mücadelede Toplumsal Bir Kurum Olarak Kadın Sığınmaevleri. *Sosyoekonomi*, 28(46), 311-348. Erişim adresi [https://www.sosyoekonomijournal.org/sosyoekonomi28\(46\).pdf](https://www.sosyoekonomijournal.org/sosyoekonomi28(46).pdf)

Deniz, E. (2024, 1 Şubat). Türkiye’nin Kadın Sığınağı Gerçeği: Kadınlar Sığınıyor ama Hayatlarını Kuramıyor. 9. Köy. Erişim adresi <https://9koy.org/turkiyenin-kadin-siginagi-gercegi-kadınlar-siginiyor-ama-hayatlarini-kuramiyor.html>

Dietrichson, S. (2018, 17 Ekim). *Domestic Violence is a Gendered Problem*. Kilden Kjønnforskning. Erişim adresi <https://kjonnsforskning.no/en/2018/10/domestic-violence-gendered-problem>

Dinmezpınar, C. (2014). TBMM Kadın Erkek Fırsat Eşitliği Komisyonu. *Yasama Dergisi*, (28), 5-29.

Durakbaşı, A. (2018). Yurttaşlığın Cinsiyeti: Demokrasi ve Farklılık. 9. *Hukuk ve Sosyal Araştırmalar Kongresi Tam Metin Kitabı*, 144–150. Erişim adresi <https://hfsa-sempozyum.com/wp-content/uploads/2019/02/hf9-tam-metin.pdf>

Düğmeci, F., ve Gürsel, E. (2019). Kadına Yönelik Aile İçi Şiddetin Önlenmesi Hususunda Devletin Yükümlülükleri ve Sorumluluğu. *Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 21(2), 843-873.

Ekal, B. (2014). Women's Shelters in Turkey. Whose Responsibility?. *Ethnologie Française*, 44(2), 237-245.

Ekal, B. (2017). Sığınakların Yarıım Yüzyıla Yaklaşan Tarihi Işığında Türkiye ve Avrupa'daki Sığınak Deneyimlerini Birlikte Düşünmek, Aile ve Devlet Arasında: Belediye Sığınakları Üzerine Bir Etnografik Çalışmanın Düşündürdükleri, 2010'larda Erkek Şiddetine Karşı Kadın Sığınakları, *Dayanışma Merkezleri ve Dayanışma Politikaları: Türkiye'den ve Avrupa'dan Deneyim Paylaşımları Konferansı* içinde, (20-23). Erişim adresi <https://siginaksizbirdunya.org/wp-content/uploads/2022/02/turkiyeden-ve-avrupadan-deneyim-paylasimlari-konferansi.pdf>

Ekal, B. (2019). Collaboration Gone Awry: The Formation of Women's Shelters As Public Institutions in Turkey. *Mediterranean Politics*, 24(3), 320–337. Erişim adresi <https://doi.org/10.1080/13629395.2017.1398904>

Engels, F. (1971). *Ailenin, Özel Mülkiyetin ve Devletin Kökeni*. (Çev: K. Somer). 2. Baskı. Ankara: Sol Yayınları.

Enginyurt, D. (2018). Sosyal Hareketler Sosyolojisi Açısından Feminizm. *USE Uluslararası Sosyoloji ve Ekonomi Dergisi*, (1), 36-59.

Ersoy, A.F. ve Dikici, E. (2018). Osmanlı Döneminde Sosyal Hizmet Faaliyetleri Yapan Bazı Kuruluşlar. *Üçüncü Sektör Sosyal Ekonomi*. 53(2), 576-594. <https://doi.org/10.15659/3.sektor-sosyal-ekonomi.18.07.946>

Ferrante, L. (1983). L'onore Ritrovato. Donne Nella Casa Del Soccorso Di S. Paolo A Bologna (Sec. XVI-XVII). *Quaderni Storici*, 18(53 (2)), 499–527. Erişim adresi www.jstor.org/stable/43777166

Fraser, N. (2009). Feminizm, Kapitalizm ve Tarihin Oyunu. (Çev: G. Kurtsoy). *Feminist Yaklaşımlar*. (9). 58-75.

Gallo, C. ve Svensson, K. (2021). An Influential Child of Its Time: Victim Support Sweden and the Changing Discourse on Violence Against Women. *Nordic Journal of Criminology*. 22(1), 90-105. Erişim adresi <https://doi.org/10.1080/2578983x.2021.1898754>

Gillis, S. ve Munford, R. (2004). Genealogies and Generations: The Politics and Praxis of Third Wave Feminism. *Women's History Review*, 13(2), 165-182.

Global Network of Women's Shelters. (t.y.). *World Conferences*. Erişim adresi <https://gnws.org/our-work/world-conferences/>

Göksedef, E. (2019, 25 Kasım). 25 Kasım Kadına Yönelik Şiddetle Mücadele Günü – Kadınların Ağzından Sığınma Evleri: 'Sanki Suç İşlemiş Gibi Davranıyorlar'. Erişim adresi <https://www.bbc.com/turkce/haberler-turkiye-50524072>

Gömceli, N. (2023). Dördüncü Dalga Feminizm ve 21. Yüzyıl İngiliz (Feminist) Tiyatrosunda Görülen Etkileri Üzerine Bir Değerlendirme: #Metoo Örneği. *Theatre Academy*, 1(2), 135-161.

Gültekin, M. (2021). Feminizmin Queer Sınavı: Kadın Yoksa Feminizm Var Mı? *Tezkire Dergisi*, 29(74), 159-175. Erişim adresi <https://kadinveaile.aku.edu.tr/wp-content/uploads/sites/35/2021/06/feminizmin-queer-s%c4%b1nav%c4%b1-kad%c4%b1n-yoksa-feminizm-var-m%c4%b1-1-1.pdf>

Harman, H. (1981). Marksizmle Feminizmin Mutsuz Evliliği. G. A. Savran ve N. T. Demiryontan (Ed.), *Kadının Görünmeyen Emeği* İstanbul: Yordam Kitap. İçinde 157-198.

Hobbes, T. (2007). *Leviathan..* (Çev: S. Lim). 6. Baskı. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları

Hooks, B. (2016). *Feminizm Herkes İçindir*. İstanbul: Bgst Yayınları.

Interval House. (t.y.). *By Her Side For 50 Years*. Erişim adresi <https://intervalhouse.ca/by-her-side-for-50-years/>

İstanbul Büyükşehir Belediyesi Sosyal Hizmetler Dairesi Başkanlığı (t.y.). Kadın Konukevi. Erişim adresi: [https://sosyalhizmetler.ibb.gov.tr/sayfadetay.aspx?ID=1031#:~:text=2024%20y%C4%B1l%C4%B1%20Temmuz%20ay%C4%B1%20itibari,Merkezi%20\(%C5%9E%C3%96N%C4%B0M\)%20%C3%BCzerinden%20yap%C4%B1lmaktad%C4%B1r.](https://sosyalhizmetler.ibb.gov.tr/sayfadetay.aspx?ID=1031#:~:text=2024%20y%C4%B1l%C4%B1%20Temmuz%20ay%C4%B1%20itibari,Merkezi%20(%C5%9E%C3%96N%C4%B0M)%20%C3%BCzerinden%20yap%C4%B1lmaktad%C4%B1r.)

Jennifer. (2018, Nisan 28). *Tokeiji, Kakekomi-Dera, Sanctuary For Battered Wives*. Japan's Wonders. Erişim adresi <https://japanwonder.com/2018/04/28/tokeiji-kakekomi-dera-sanctuary-for-battered-wives/>

Jordens, A.-M. ve Morrell, E. (2017, 24 Nisan). *Elsie Women's Refuge*. The Australian Women's Register. Erişim adresi <https://www.womenaustralia.info/entries/elsie-womens-refuge/>

Kadın Cinayetlerini Durduracağız Platformu. (2025, 3 Ocak). *2024 Yılında Erkekler Tarafından En Az 394 Kadın Öldürüldü, 259 Kadın Şüpheli Şekilde Ölü Bulundu*. Erişim adresi <https://kadincinayetlerininurduracagiz.net/veriler/3129/2024-yilinda-erkekler-tarafından-en-az-394-kadın-olduruldu-259-kadın-supheli-sekilde-olu-bulundu>

Kadının İnsan Hakları – Yeni Çözümler Derneği. (2009). *Pekin +5: Birleşmiş Milletler'de Kadının İnsan Hakları ve Türkiye'nin Taahhütleri*. s.5. Erişim adresi https://wwhr.org/wp-content/uploads/2021/07/pekin_Mayis09.pdf

Kadının İnsan Hakları – Yeni Çözümler Vakfı İrtibat Bürosu. (2001). *Pekin +5: Birleşmiş Milletler'de Kadının İnsan Hakları ve Türkiye'nin Taahhütleri*. s.21 Erişim adresi https://www.ceidizleme.org/ekutuphaneresim/dosya/219_1.pdf

Kadının İnsan Hakları Derneği. (t.y.). *KİHEP Nedir?*. Erişim adresi <https://kadinininsanhaklari.org/kihep-nedir/>

Kafkasyalı, E. G. (2023). CEDAW'dan İstanbul Sözleşmesine Kadın Hakları ve Türk İç Hukukuna Etkileri. *Giresun Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 9(1), 150-173.

Kantar, G. ve Vural, E. (2022). Feminist İdeoloji ve Söylem Karşısında Hukuk. *Namık Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Meslek Yüksek Okulu Dergisi*, 4(2), 34-43.

Karagöz, B. (2008). Türkiye’de 1980 Sonrası Kadın Hareketinin Siyasal Temelleri ve “İkinci Dalga” Uğrağı. *Memleket Siyaset ve Yönetim*, 3(7), 168-190.

Karakuş, F. (2024, 2 Kasım). *2 Kasım 1989: Mor İğne Kampanyası Başlatıldı*. Çatlak Zemin. Erişim tarihi <https://catlakzemin.com/2-kasim-1989/>

Karakuş, F. (2024, 23 Ağustos). *23 Ağustos 1990: Evli Kadınların Çalışması İçin Koca İzni Kaldırılın*. Çatlak Zemin. Erişim adresi <https://catlakzemin.com/23-agustos-1990-evli-kadinlarin-calismasi-icin-koca-izni-kaldirilsin/>

Karakuş, F. (2025, 18 Şubat). *18 Şubat 1990: ‘Bütün Kadınlar 438’e Karşı’*. Çatlak Zemin. Erişim tarihi <https://catlakzemin.com/18-subat-1990-butun-kadinlar-438e-karsi/>

Karakuş, F. (2025, 27 Mart). *İstanbul: Feminist Kolektif’ten “Kadın Cinayetlerine İsyandayız” Kampanyası*. Çatlak Zemin. Erişim adresi <https://catlakzemin.com/27-mart-2010-istanbul-feminist-kolektiften-kadin-cinayetlerine-isyandayiz-kampanyasi/>

Karakuş, F. (2025, 4 Haziran). *4 Haziran 2012: Kürtaj Haktır Karar Kadınların Platformu Oluşturuldu*. Çatlak Zemin. Erişim adresi <https://catlakzemin.com/4-haziran-2012-kurtaj-haktir-karar-kadinlarin-platformu-olusturuldu/>

Karakuş, F. (2025, 9 Şubat). *9 Şubat 1995: Milli Eğitim Müdürlüğü Önünde “Bekâret Kontrolüne Hayır” Eylemi Yapıldı*. Çatlak Zemin. Erişim adresi <https://catlakzemin.com/9-subat-1995-milli-egitim-mudurlugu-onunde-bekaret-kontrolune-hayir-eylemi-yapildi/>

Karataş, S., Şener. Ü., ve Otaran, N. (2008). *Kadın Sığınmaevleri Kılavuzu*. T.C. Başbakanlık Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü.

Kaya, Ö. (2024, 11 Eylül). *11 Eylül 1990: İstanbul’da Bakırköy Belediyesi İlk Kadın Sığınmaevini Açtı*. Çatlak Zemin. Erişim adresi <https://catlakzemin.com/11-eylul-1990-istanbulda-bakirkoy-belediyesi-ilk-kadin-siginmaevini-acti/>

Kayhan, A. (t.y.). *#Metoo Hareketi*. Feminist Bellek. Erişim adresi <https://feministbellek.org/metoohareketi/>

Kelebek, G. (2017). Sığınma Evinden Ayrılan Kadınların Sürdürebilir Yaşamları. *Akademia Sosyal Bilimler Dergisi*, (3), 79-87.

Kepenek, E. (2024, 18 Kasım). *Meral Danış Beştaş: Nahide Opuz Davası, Adalet Arayışında Yol Haritası Oldu*. Erişim adresi <https://bianet.org/haber/meral-danis-bestas-nahide-opuz-davasi-adalet-arayisinda-yol-haritasi-oldu-301898>

Keser, A., Çelik, M., ve Ercan, E. (2021). Türkiye’de Kadınların Siyasal Temsili ve Toplumsal Cinsiyet. *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, 76(1), 191-229.

Koç, H. (2022, Kasım 11). *Mor İğne Kampanyası*. Feminist Bellek. Erişim adresi <https://feministbellek.org/mor-igne-kampanyasi/>

Lehtsalu, L. (2012). Changing Perceptions of Women's Religious Institutions in Eighteenth-Century Bologna. *The Historical Journal*, 55(4), 939–959. Erişim adresi <https://www.jstor.org/stable/23352185>

Locke, J. (2012). *Yönetim Üzerine İkinci İnceleme*. (Çev. H. Bakırcı). 2. Baskı. Ankara: Ebabel Yayınları.

Logar, R. (2008, 8–11 Eylül). *The European Women's Shelter Movement and Its Contribution to Change: New Challenges and Future Perspectives*. World Conference on Women's Shelters, Edmonton, Canada. CiteSeerX. s.5. <https://citeseerx.ist.psu.edu/document?repid=rep1&type=pdf&doi=ef44133ac420bb7ba04c96455b9843521d0a230b>

Malinowska, A. (2020). Waves of Feminism. *The International Encyclopedia of Gender, Media and Communication*, (1), 1-7.

Maybek, S. D. (2019). Yeni Bir Hayatın İlk Durağı: Kadın Sığınmaevleri. *Sosyoloji Dergisi*, (40), 179-210.

Medical News Today (t.y.). *The Controversy of 'Female Hysteria'*. Erişim adresi <https://www.medicalnewstoday.com/articles/the-controversy-of-female-hysteria>

Mill, J. S. (2017). Kadınların Köleleştirilmesi. (Çev: A. Özcan) 1. Baskı. İstanbul: Bilge Kültür Sanat Yayınları.

Millet, K. Cinsel Politika (1969). (Çev: S. Selvi). İstanbul: Payel Yayınevi, 2. Baskı.

Mitchel, A. (1995). Feminizm (Çev: Ş. Tekeli). İstanbul: İletişim Yayınları.

Mor Çatı Kadın Sığınağı Vakfı. (2000). *Kadın Sığınakları I. ve II. Kurultayları (1. Basım)*. İstanbul: Mor Çatı Yayınları.

Mor Çatı Kadın Sığınağı Vakfı. (2003). *Kadın Sığınakları III. ve IV. Kurultayları (1. Basım)*. İstanbul: Mor Çatı Yayınları.

Mor Çatı Kadın Sığınağı Vakfı. (t.y.). *Kadın Sığınakları ve Da(Ya)Nışma Merkezleri Kurultayı*. Erişim adresi <https://morcati.org.tr/neler-yapiyoruz/kadin-siginaklari-ve-dayanisma-merkezleri-kurultayi/>

Mor Çatı Kadın Sığınağı Vakfı. (t.y.). *Kadına Yönelik Şiddet Nedir?* Erişim adresi <https://morcati.org.tr/kadina-yonelik-siddet-nedir/>

Mor Çatı Kadın Sığınağı Vakfı. (t.y.). *Kadına Yönelik Şiddetle Mücadelede Sığınaklar*. Erişim adresi <https://morcati.org.tr/yayinlarimiz/brosurler/kadina-yoneli-siddetle-mucadelede-siginaklar/>

Mor Çatı Kadın Sığınağı Vakfı. (t.y.). *Mor Çatı Kadın Sığınağı Vakfı*. Sığınaksız Bir Dünya. <https://siginaksizbirdunya.org/kurultay-bilesenleri/mor-cati-kadin-siginagi-vakfi/>

Mor Çatı Kadın Sığınağı Vakfı. (t.y.). *Sığınak*. Erişim adresi <https://morcati.org.tr/neler-yapiyoruz/siginak/>

Mor Çatı Kadın Sığınağı Vakfı. (t.y.). *Şiddete Uğradığınızda Neler Yapabilirsiniz?*. Erişim adresi <https://morcati.org.tr/siddete-ugradiginizda-neler-yapabilirsiniz/>

Moralioğlu, A. (2012). 80'li Yıllarda Kadın Hareketi ve Kampanyalar. *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*, 291-296.

Moroğlu, N. (2012). Kadına Yönelik Şiddetin Önlenmesi 6284 Sayılı Yasa ve İstanbul Sözleşmesi. *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*, (99), 357-380.

Munro, E. (2013). Feminism: A Fourth Wave? *Political Insight*, 4(2), 22-25.

Nazik Işık, S. (2016). 1990'larda Kadına Yönelik Aile İçi Şiddetle Mücadele Hareketi İçinde Oluşmuş Bazı Gözlem ve Düşünceler. A. Bora ve A. Günel (Ed.), *90'larda Türkiye'de Feminizm* (6 Baskı). İstanbul: İletişim Yayınları içinde. (41-72),

Nazir, T. ve Özçiçek, A. (2022). Gaslighting: İki Yüzlü Bir Duygusal İstismarla Yüzleşmek. *Anadolu Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 6(3), 241-250.

Nüfus Hizmetleri Kanunu. T.C. Resmî Gazete (26153, 25 Nisan 2006).

Okuyucu Ergün, G. (2021). Kadına Yönelik Şiddet Bağlamında Kötü Muamele Suçu. D. Çörek., Z. Ö. Üskül Engin ve G. Öcal. (Ed.), *Toplumsal Cinsiyet ve Hukuk Cilt 2*, İstanbul: On İki Levha Yayıncılık içinde. (225-238).

Onmark Productions. (t.y.) *Tokeiji Temple in Winter and Summer*. Erişim adresi <https://www.onmarkproductions.com/tokeiji/>

Oxley, J. C. (2011). Liberal Feminism. Bruce, M. ve Barbone, S. (Ed.). *Just The Arguments: 100 of The Most Important Arguments in Western Philosophy*. MA: Wiley-Blackwell içinde, (258-262),

Özdemir Taştan, İ. (2016). 'Çağdaşlığın Simgesi ve Ulusun Faziletli Anası'ndan 'Kendi Hayatının Öznesi Olan Özgür Kadın'a: 2000'li Yılların İlk Yarısında TBMM'de ve Feminist Kampanyalarda Kadın Hakları Söylemi. *Mülkiye Dergisi*, 40 (1), 185-208.

Özdemir, Ö. (2017). İki Sistemli Kuram Olarak Sosyalist Feminizm. *Karadeniz Sosyal Bilimler Dergisi*, 9(2), 395-414.

Özel, K. C. (2018). Kadın Haklarında Dönüşümün Simgelerinden Biri Olarak N.T. Olayı ve "Madde 438". *İzmir Barosu Dergisi*, 83(3), 201-223.

Rosie's Place (t.y.). *Who We Are*. Erişim adresi <https://www.rosiesplace.org/who-we-are/our-history>

Sallan Gül, S. (2021). *Türkiye'de Kadın Sığınmaevleri: Erkek Şiddetinden Uzak Yaşama Açılan Kapılar Mı?* (3. Basım). İstanbul: Bağlam Yayıncılık.

Sancar, S. (2013). Türkiye'de Kadın Hareketlerinin Politigi: Tarihsel Bağlam, Politik Gündem ve Özgünlükler, *Ankara Üniversitesi*, 53-109. Erişim adresi

<https://kasaum.ankara.edu.tr/wp-content/uploads/sites/34/2013/09/Serpil-Sancar-Turkiyede-Kadin-Hareketinin-Politigi.pdf>

Saraç, S. (2013). Toplumsal Cinsiyet. L. Gültekin, G. Güneş, C. Ertung ve A. Şimşek (Ed.) *Toplumsal Cinsiyet ve Yansımaları*. Ankara: Atılım Üniversitesi Yayınları içinde, (27-32).

Scott, J. W. (2010). Toplumsal Cinsiyet: Faydalı Bir Tarihsel Analiz Kategorisi. (Çev. Demirler D., Dinçer F.) *Kültür ve Siyasette Feminist Yaklaşımlar*, 12, 112-138. Erişim adresi <https://www.feministyaklasimlar.org/wp-content/uploads/2013/05/12-9.toplumsal-cinsiyet.pdf>

Sevgi, B. (2021). Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinin Opuz-Türkiye Kararına İlişkin Değerlendirmeler ve Türkiye’de Kadına Şiddetin Önlenmesine Etkileri. *Dicle Adalet Dergisi*, 5(2), 115-151.

Sevim, A. (2005). Feminizm (1. Basım). İstanbul: İnsan Yayınları.

Sığınaksız Bir Dünya. (t.y.). 16. Kadın Sığınakları ve Danışma/Dayanışma Merkezleri Kurultayı Sonuç Bildirgesi. Erişim adresi <https://siginaksizbirdunya.org/kurultaylar/sonuc-bildirgeleri/16-kadin-siginaklari-ve-danisma-dayanisma-merkezleri-kurultayi-sonuc-bildirgesi/>

Singh, V. (2022) Modernist Emancipatory Feminism: Liberal Feminism. R. Goel, G. Sinha (Ed.). *Research Handbook on Gender and Sexuality*. Jersey City: Alexis Press. içinde (74-80).

Snyder, R. C. (2008). Third-Wave Feminism and The Defense of “Choice”. *Perspectives On Politics*, 6(1), 255–261.

Snyder, R. C. (2008). What is Third-Wave Feminism? A New Directions Essay. *Signs: Journal of Women in Culture And Society*. 34(1), 175–196.

Sosyalist Feminist Kolektif. (2013, 3 Kasım). Kadınlar Dayağa Karşı Kadın Dayanışmaya Kampanyası Tanıtımı/1987. Erişim adresi <https://sosyalistfeministkolektif.org/kampanyalar/tarihimizden-kampanyalar/dayaga-kars-dayan-sma-kampanyas/>

T.C. Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı. (2021). Kadına Yönelik Şiddetle Mücadele IV. Ulusal Eylem Planı (2021–2025). Erişim adresi <https://www.aile.gov.tr/media/82082/kadina-yonelik-siddetle-mucadele-iv-ulusal-eylem-planı-2021-2025.pdf>

T.C. Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı. (2022, 3 Şubat). Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı Kadın Konukevlerini Yaygınlaştırıyor. Erişim adresi <https://www.aile.gov.tr/ksgm/haberler/aile-ve-sosyal-hizmetler-bakanligi-kadin-konukevlerini-yayginlastiriyor/>

T.C. Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı. (2022). Türkiye’de Kadın 2022 [Rapor]. Erişim adresi https://www.aile.gov.tr/media/97652/tu-rkiye-de-kadin_20220214.pdf

T.C. Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı. (t.y.). Aile ve Toplum Hizmetleri Genel Müdürlüğü. *Araştırmalar*. Erişim adresi <https://www.aile.gov.tr/athgm/yayin-kaynak/arastirmalar/>

T.C. Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı. (t.y.). *Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü – Sıkça Sorulan Sorular*. Erişim adresi <https://www.aile.gov.tr/sss/kadinin-statusu-genel-mudurlugu/>

T.C. Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı. (t.y.). *Tarihçe*. Erişim adresi <https://www.aile.gov.tr/bakanlik/hakkinda/tarihce/>

Taş, G. (2016). Feminizm Üzerine Genel Bir Değerlendirme: Kavramsal Analizi, Tarihsel Süreçleri ve Dönüşümleri. *Akademik Hassasiyetler*, 3(5), 163-175.

Tatlılıoğlu, K. (2014). Kadına Yönelik Şiddetle Mücadele Ulusal Eylem Planı 2012-2015'in Genel Bir Değerlendirilmesi. *Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 2014(3), 115-122.

Tekdere, M. ve Polat, T. (2022). Kadına Şiddetle Mücadelede Kadın Konukevi Hizmeti ve Belediyeler. *Manas Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 11(2), 683-701.

Timisi, N. ve Ağduk Gevrek, M. (2016). 1980'ler Türkiye'sinde Feminist Hareket: Ankara Çevresi. A. Bora ve A. Günel (Ed.), *90'larda Türkiye'de Feminizm* (6. Baskı). İstanbul: İletişim Yayınları içinde (13-39).

Toktaş, Ş., ve Diner, Ç. (2011). Feminists' Dilemma—With or Without the State? Violence Against Women and Women's Shelters in Turkey. *Asian Journal of Women's Studies*, 17(3), 49–75. <https://doi.org/10.1080/12259276.2011.11666107>

Tolfo, G. (t.y.). *How The First Women's Refuge Enacted Change*. The National Archives. Erişim adresi <https://beta.nationalarchives.gov.uk/explore-the-collection/stories/how-the-first-women-refuge-enacted-change/>

Türk Dil Kurumu. (t.y.). *Sığınak*. Erişim adresi <https://Sozluk.Gov.Tr/>

Türk Dil Kurumu. (t.y.). *Sığınmaevi*. Erişim adresi <https://Sozluk.Gov.Tr/>

Türk Dil Kurumu. (t.y.). *Şiddet*. Erişim adresi <https://Sozluk.Gov.Tr/>

Türkiye Büyük Millet Meclisi [TBMM]. (2003, 25 Nisan). Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklara İlişkin Uluslararası Sözleşmenin Onaylanmasının Uygun Bulunduğuna Dair Kanun Tasarısı ve Sağlık, Aile, Çalışma ve Sosyal İşler ile Dışişleri Komisyonları Raporları (1/434). *TBMM Tutanak Dergisi*, 22. Dönem, 16. Cilt, 89. Birleşim, 1. Oturum. Erişim adresi <https://www5.tbmm.gov.tr/tutanaklar/tutanak/tbmm/d22/c016/tbmm22016089ss0148.pdf>

Türkiye Büyük Millet Meclisi [TBMM]. (2003, 25 Nisan). *Medenî ve Siyasî Haklara İlişkin Uluslararası Sözleşmenin Onaylanmasının Uygun Bulunduğuna Dair Kanun Tasarısı ve Dışişleri Komisyonu Raporu (1/589)*. *TBMM Tutanak Dergisi*, 22. Dönem, 16. Cilt, 89. Birleşim, 1. Oturum. Erişim adresi <https://www5.tbmm.gov.tr/tutanaklar/tutanak/tbmm/d22/c016/tbmm22016089ss0150.pdf>

Uçan, A., Ege, E., Büyükgöze, S., ve Semayış, T. (2023). *Türkiye’de Erkek Şiddetiyle Mücadelede Kolluk Uygulamaları*. Mor Çatı Yayınları. Erişim adresi <https://morcati.org.tr/wp-content/uploads/2023/08/kolluk-kades-rapor-web.pdf>

Uçan, A., Gürkan, D., Bayram, D., Günel, H., Gaidzik, M. P., Meşeli, P., ve Kaner, S. (2016). *Türkiye’de Erkek Şiddetiyle Mücadele Mekanizmaları İzleme Raporu*. Mor Çatı Yayınları. Erişim adresi <https://morcati.org.tr/attachments/article/364/erkek-siddetiyle-mucadele%20mekanizmalarini-izleme-raporu.pdf>

UN Women. (2012, 14 Eylül). The History and Origin of Women’s Sheltering. s.6. Erişim adresi <https://www.endvawnow.org/uploads/modules/pdf/1363538451.pdf>

United Nations. (1995). Beijing Declaration and Platform For Action: Adopted at The Fourth World Conference On Women, Beijing, 4–15 September 1995 (A/Conf.177/20/Rev.1). United Nations. Erişim adresi <https://docs.un.org/en/a/conf.177/20/rev.1>

Ustabaş, S. (2009). Bir Kadınlık Kategorisi Olarak “Annelik”. *Amargi Dergi*. (15), (SAYFA ARALIĞI EKLENECEK).

Üskül Engin, Z. Ö. (2019). *Toplumsal Cinsiyet ve Kadına Yönelen Şiddet*. Z. Ö. Üskül Engin (Ed.), *Toplumsal Cinsiyet ve Hukuk I* (1. Baskı). İstanbul: On İki Levha Yayıncılık. (333–349).

Üskül Engin, Z.Ö. (2021). Osmanlı İmparatorluğu’nda Tanzimat Sonrası Kadının Toplumsal Konumu. D. Çörek., Z. Ö. Üskül Engin, G. Öcal. (Ed.), *Toplumsal Cinsiyet ve Hukuk Cilt 2*, içinde. İstanbul: On İki Levha Yayıncılık. (361-392).

Walby, S. (2021). *Patriyarka Kuramı*. (Çev: H. Osmanaoglu). Ankara: Dipnot Yayınları. (Orijinal yayın tarihi, 1997).

Women's Advocates. (t.y.). *Legacy*. Erişim adresi <https://wadvocates.org/about/legacy/>

World Health Organization. (2024, 25 Mart). *Violence Against Women*. Erişim adresi <https://www.who.int/news-room/fact-sheets/detail/violence-against-women>

Yalçın, G. (2024, 18 Mart). *Mor Çatı Sosyal Çalışmacıları Anlattı: Feminist Sığınak Nedir?*. Erişim adresi <https://bianet.org/haber/mor-cati-sosyal-calismacilari-anlatti-feminist-siginak-nedir-293170>

Yaman Öztürk, M. (2012). Ataerki: Bir Kavramın Yeniden İnşası ‘Eski’ Ataerki’den Ataerki Kapitalizme. *Eğitim Bilim Toplum*, 10(38), 72-115. Erişim adresi: <https://aramizda.org.tr/wp-content/uploads/2021/09/024-ataerki-bir-kavramin-yeniden-insasi.pdf>

Yaraman, A. (2015). *Türkiye’de Kadınların Siyasal Temsili Dişiliksiz Siyaset*. İstanbul: Bağlam Yayınları.

Yarar, B. (2015). Yakın İlişki İçinde Şiddeti Feminist Bakışla Yeniden Düşünmek. B. Yarar (Ed.). *Şiddetin Cinsiyetli Yüzleri*. İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları içinde. (13-51).

Yıldırım, E. K. (2021). Toplum Sözleşmesi ve Modern Ataerki Anlayışı. D. Çörek., Z.Ö. Üskül Engin., ve G. Öcal. (Ed.), *Toplumsal Cinsiyet ve Hukuk Cilt 2*, İstanbul: On İki Levha Yayıncılık içinde, (171–196).

Yılmaz, Ş. (2022, Ekim 22). *Dünyada Kadına Yönelik Şiddetle Mücadele Mekanizmaları*. Sosyal Demokrat Dergi. <https://www.sosyaldemokratdergi.org/senay-yilmaz-dunyada-kadina-yonelik-siddetle-mucadele-mekanizmalari/>

Yücer, H. M. (2003). Eyüpte Hâtûniye Tekkesi ve Tenşîtü'l-Muhibbîn bi Menâkıb-ı Hâce Hüsâmeddin. *Tasavvuf İlmî Akademik Araştırma Dergisi*, 219-251.

Yüksel, M. (2018). Feminist Hukuk Görüşlerinin Analizi. 9. *Hukuk ve Sosyal Araştırmalar Kongresi Tam Metin Kitabı*, 57–54. Erişim adresi <https://hfsa-sempozyum.com/wp-content/uploads/2019/02/hfsa9-tam-metin.pdf>

Yükselbaba, Ü. (2016). Feminist Perspektiften Hukuk. *Journal of Istanbul University Law Faculty*, 74(1), 123-138.

Zeybekoğlu, Ö. (2009). *Toplumsal Cinsiyet Bağlamında Erkeklik Olgusu*. (Yüksek Lisans Tezi). Akdeniz Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Antalya.

Yasal Düzenlemeler

2709 Sayılı Türkiye Cumhuriyeti Anayasası. *T.C. Resmî Gazete* (17863, 9 Kasım 1982).

2828 Sayılı Sosyal Hizmetler Kanunu. *T.C. Resmî Gazete* (18059, 27 Mayıs 1983).

2828 Sayılı Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Kanunu, 3289 Sayılı Beden Terbiyesi ve Spor Genel Müdürlüğünün Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun ile 179 ve 181 Sayılı Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Hükmünde Kararname. *T.C. Resmî Gazete* (20096, 2 Mart 1989).

2828 Sayılı Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Kanunu. *T.C. Resmî Gazete* (18059, 27 Mayıs 1983).

3718 Sayılı Cumhurbaşkanı Kararnamesi. *T.C. Resmi Gazete* (31429, 20 Mart 2021).

4320 Sayılı Ailenin Korunmasına Dair Kanun. *T.C. Resmî Gazete* (23233, 17 Ocak 1998).

4721 Sayılı Türk Medeni Kanunu. *T.C. Resmî Gazete* (24607, 22 Kasım 2001).

5216 Sayılı Büyükşehir Belediyesi Kanunu. *T.C. Resmî Gazete* (25531, 23 Temmuz 2004).

5302 Sayılı İl Özel İdaresi Kanunu. *T.C. Resmî Gazete* (25745, 22 Şubat 2005).

5393 Sayılı Belediye Kanunu. *T.C. Resmî Gazete* (25874, 13 Temmuz 2005).

572 Sayılı Kanun Hükmünde Kararname. *T.C. Resmî Gazete* (23011, 6 Haziran 1997).

6284 Sayılı Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun. *T.C. Resmî Gazete* (28239, 20 Mart 2012).

633 Sayılı Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname. *T.C. Resmî Gazete* (27958, 8 Haziran 2011).

6360 On Üç İlde Büyükşehir Belediyesi ve Yirmi Altı İlçe Kurulması ile Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun. *T.C. Resmî Gazete* (28489, 6 Aralık 2012).

7406 Sayılı Türk Ceza Kanunu ve Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun. *T.C. Resmî Gazete* (31848, 12 Mayıs 2022).

Aile Araştırma Kurumu Kurulması Hakkında Kanun Hükmünde Kararname. *T.C. Resmî Gazete* (20387, 29 Aralık 1989).

Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi. (2021). *Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi ve Ek Protokolleri* (Türkçe Çeviri). Erişim adresi https://www.echr.coe.int/documents/d/echr/convention_tur

Council of Europe. (2011). Council of Europe Convention on Preventing and Combating Violence Against Women and Domestic Violence (Istanbul Convention). <https://rm.coe.int/168008482e>

Kadın Konukevlerinin Açılması ve İşletilmesi Hakkında Yönetmelik. *T.C. Resmî Gazete* (29656, 5 Ocak 2013).

Kadın Misafirhanelerinin Kurulu ve İşleyişine Dair Yönetmelik. *T.C. Resmî Gazete* (20816, 16 Mart 1991).

Özel Hukuk Tüzel Kişileri ile Kamu Kurum ve Kuruluşlarınca Açılan Kadın Konukevleri Yönetmeliği. *T.C. Resmî Gazete* (24396, 8 Mayıs 2001).

Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumuna Bağlı Kadın Konukevleri Yönetmeliği. *T.C. Resmî Gazete* (23400, 12 Temmuz 1998).

Şiddet Önleme ve İzleme Merkezleri Hakkında Yönetmelik. *T.C. Resmî Gazete* (28519, 5 Ocak 2013).

Mahkeme Kararları

Anayasa Mahkemesi. (2023). *Esas No: 2022/155, Karar No: 2023/38, Karar Tarihi: 22.02.2023. Resmî Gazete* (32174, 28 Nisan 2023).

Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi. (2009). *Opuz/Türkiye* (Başvuru No: 33401/02). Karar tarihi: 9 Haziran 2009. [https://hudoc.echr.coe.int/fre#{%22itemid%22:\[%22001-92945%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/fre#{%22itemid%22:[%22001-92945%22]})

[Yeni Başvuru \(/Basvuru/\)](#)[Çıkış Yap \(/Hesap/Cikis\)](#)

Başvuru Sorgula

Başvuru sayısını giriniz.

Başvurularım

20.05.2025 - #2501864080

09.04.2025 - #2501308541

#2501308541 Başvuru Detayı

Başvuru Tarihi: 09.04.2025

Başvuru Yolu: İnternet

Başvuru Tipi: Bilgi Edinme Hakkı

Sayın yetkili,

Galatasaray Üniversitesi Kamu Hukuku Yüksek Lisans öğrencisiyim ve tez aşamasındayım (ekli olarak öğrenci belgemi paylaşıyorum). Kadın sığınma evleri üzerine bir tez yazıyorum. Bu kapsamda aşağıdaki bilgilerin tarafıma verilmesini arz ediyorum:

- Türkiye'de toplamda kaç tane kadın sığınma evi bulunmaktadır? Bunlardan kaç Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı'na bağlıdır, kaç tanesi belediyelerin açtığı sığınma evidir?
- Belediyelerin açtığı ya da bağımsız kuruluşlarca işletilen kadın sığınma evleri Kadın Konukevleri Yönetmeliği'ne tabii midir? Değillerse kuralları ve uygulamaları neye göre belirlenmektedir?
- İstanbul ili içinde kaç tane kadın sığınma evi bulunmaktadır? Bunlardan kaç bakanlığa kaç belediyelere bağlıdır? Bulunan sığınma evlerinin hangi ilçelerde olduğunun bilgisini vermeniz mümkün müdür?

Vereceğiniz bilgiler için şimdiden teşekkür ederim.

İyi Çalışmalar

Gizle

⊕ Başvuru hareketleri için tıklayınız.

Cevaplar:

Cevap: AİLE VE SOSYAL HİZMETLER BAKANLIĞI > KADIN HİZMETLERİ DAİRE BAŞKANLIĞI (30.04.2025 16:42)

Sayın İlgili;

Her ilde en az 1 kadın konukevi olmak üzere 81 ilimizde Bakanlığımıza bağlı toplam 112 kadın konukevi bulunmaktadır.

Kadın konukevlerinin açılış işlemleri Kadın Konukevlerinin Açılması Ve İşletilmesi Hakkında Yönetmelik hükümleri doğrultusunda gerçekleştirilmektedir.

Söz konusu yönetmeliğin 16. Maddesinin 1. Fıkrasının (d) bendinde "Konukevinin adresi gizli tutulur, yazışmalarda ŞÖNİM'in adresi kullanılır." hükmü bulunmaktadır.

Bilgilerinize sunulur.

✓ Cevabı Değerlendir

Cevap: ÇEVRE, ŞEHİRCİLİK VE İKLİM DEĞİŞİKLİĞİ BAKANLIĞI > BELEDİYELER VE BİRLİKLER DAİRE BAŞKANLIĞI (22.05.2025 16:08)

BAŞVURU OFİSİMİZ

T.C. Cumhurbaşkanlığı Külliyesi 06560 Beştepe - Ankara Tel: 0 (312) 590 20 00

HARİTAYA GİT

TELEFON

150

FAKS

0312 473 64 94

(https://play.google.com/store/apps/details?id=tr.gov.iletisim.cimer&pcampaignid=web_share)

(https://apps.apple.com/tr/app/cimer-mobil/id6741475406?l=tr)

ÖZGEÇMİŞ

TEZ ONAY SAYFASI

Üniversite : T.C. GALATASARAY ÜNİVERSİTESİ
Enstitü : SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
Hazırlayanın Adı Soyadı : Bilge Batur
Tez Başlığı : Kadın Sığınaklarının Hukuki ve Sosyolojik Açıdan İncelenmesi
Savunma Tarihi : 14 / 07 / 2025
Danışman : Prof. Dr. Zeynep Özlem Üskül Engin

JÜRİ ÜYELERİ:

Unvan, Ad-Soyad
Prof. Dr. Zeynep Özlem Üskül Engin
Doç. Dr. Birden Güngören Bulgan
Doç. Dr. Ülker Yükselbaba

İmza

Prof. Dr. Ulun AKTURAN
Enstitü Müdürü